

Vynálezci v Guslaru

KIR BULYČOV

Nemilujte Ložkina!

Tento příběh se zabývá morálním neúspěchem profesora Minc, přestože z vědeckého hlediska se na něm nenajde chybička. Minc o něm nemluví, i nepatrnou prohru prostě vytěsnil ze své paměti.

Došlo k tomu záhy poté, co do Guslaru Velikého přijel proslulý vědec, málem nositel Nobelovy ceny Lev Christoforovič Minc. Utekl z Moskvy od trampoty a slávy, od mezinárodních kongresů a slavnostních schůzí. Za trvalé sídlo si zvolil Guslar Veliký, protože odtud pocházela jeho matka, která v dětství vozila Levku k příbuzným. Minc si zapamatoval ušlechtilý klid tohoto svobodného města, modř oblohy a řeky, poklidně chátrající kostely a kapličky...

Město bylo zanedbané, v nemilosti krajských orgánů, ale byl v tom půvab tichého uvaďání, probíhajícího bez účasti průmyslu.

Minc přijel do Guslaru Velikého a prozatím se usadil v domě číslo 16 v Puškinově ulici. Městské orgány, poplašené jeho příjezdem a plné podezíravosti, Mincovi nabídly, aby se přestěhoval do třípokojového bytu v novém domě za řekou. Minc však odmítl, protože zjistil, že by v poradníku předběhl ženu se čtyřmi dětmi a neúspěšným manželem.

„Já toho nepotřebuji moc,“ vysvětlil Minc na městském úřadu. „Dva pokoje v přízemí plně uspokojí osamělého muže.“ Minc záhy zavalil oba pokoje knihami, rukopisy a vědeckými časopisy, které mu docházely z celého světa. Místní poštovní cenzor se málem usoužil, jak se pokoušel vyznat v exotických jazycích, nakonec to vzdal, zašel za Mincem a požádal ho, aby mu překládal alespoň názvy časopisů a knih – kvůli čekistické evidenci. Což Minc dělal. Vypili přitom vždycky dvě piva, které spolupracovník orgánů dostával.

Minc byl městu užitečný. Rád řešil neřešitelné problémy městského života a příměstského hospodářství. Podle obecných principů.

Minc sousedům nikdy neodmítl pomoc. Někdy mu to však neprospělo.

Občas byla žádost spojena s překvapivým vynálezem, což mívalo někdy nepředvídané důsledky. V domě se k Mincovi chovali pří-

větivě, ale opatrně. A žádali ho o pomoc jen v nejnutnějších případech.

Tak tomu bylo i v onen příjemný říjnový den, kdy babí léto už skončilo, doba dešťů také, a nastalo chladné a svěží počasí s nočními mrazíky. Vítr ze Sibíře setřásal ze stromů zažloutlé listí a hromadil je na mokřích chodnících.

Toho dne se Minc dlouho procházel na břehu řeky a přemýšlel o cestování v čase, které hodlal vynalézt, přestože věděl, že to není možné. Současně přitom dokázal Fermatovu větu, ale když potkal Kornelia Udalova, svého souseda z domu, geniální důkaz zapomněl.

Při hovoru o počasí Minc s Udalovem, tehdy ještě urostlým mužem středního věku s pleší, obkrouženou světlými kudrnami, došli do dvora domu a spatřili, že za stolem tu sedí Saša Grubin s Vasilem Vasiljevičem a čekají na partnery, aby si mohli zahrát domino.

„Pojďte sem!“ pozval je Vasil Vasiljevič. „Dokážeš zabít kozla, Christoforoviči?“

„Nesnáším pohled na krev,“ začal Minc, ale hned pochopil, že tento kozel nepatří do fauny, usmál se a dokončil větu: „vy jste však zřejmě měli na mysli hru?“

„Hrál jste někdy domino?“ zeptal se Udalov.

„Sám ne, ale díval jsem se, jak hrají jiní. A pochopil jsem, že to není složité.“

„Tak se posad'te!“

Minc se s obtížemi vmáčkl mezi stůl a lavičku. Pak vytáhl z kapsy modrý štítek na gumičce, protože tuto část dvora zalévalo večerní slunce.

Minc seděl naproti Udalovovi, proto musel hrát s ním proti Grubinovi a Vasilu Vasiljeviči. Udalov tím nebyl moc nadšen. Sice důvěroval Mincovým vědeckým schopnostem, ale při hře měl raději zkušené hráče.

„Šestku k šestce a dvojku ke dvojce?“ otázal se Minc a těmi slovy vyjádřil podstatu domina.

„Ano, ale život bývá složitější,“ odpověděl Grubin a uvedl další pravidla.

Minc se zájmem poslouchal.

Rozebrali si kostky a hra začala. Udalov sledoval Mince, protože chápal, že tíži hry ponese sám. A když se Minc při druhém tahu spletl, Udalov mu škodolibě řekl:

„Porazený musí vlézt pod stůl. Víte to, Lve Christoforoviči?“

„Velice zajímavé,“ odvětil vědec. „Ale nám dvěma to nehrozí.“

Po čtvrtém kole se Minc dlouze zamyslel. Kdyby byl na jeho místě někdo jiný, hráči by mu vynadali. Ale na Mince si netroufli.

Tu Minc odložil své kostky a řekl:

„Hru uzavře Udalov kostkou s pěti a třemi tečkami.“

Přestože se profesor vyjadřoval nesprávnými výrazy, jeho slova vyvolala dojem. Hra byla v plném proudu a na podobné předpovědi bylo ještě brzy. Udalov pohlédl na své kostky. Tři-pět neměl.

„Jestli nevěříte, dohrajeme to,“ řekl Lev Christoforovič. „A třeba otevřeně.“

Když se Mincova předpověď dokonale vyplnila, vstal od stolu a řekl:

„Předpokládám, že už mě zvát nebudete. Nerad bych vám kazil hru. Chápejte, mám fantastickou matematickou intuici. A pro člověka, který zná teorii her, jsou pravidla domina nesmírně snadná.“

Všichni schlípli, protože neměli co namítnout. Bylo zřejmé, že s Mincem nemá cenu hrát.

Minc vstal. Ve sluneční záři jeho plnoštíhlá postava získala zvláštní, dvojakou podobu. Z jedné strany vypadal jako tloušťák. Z druhé strany vypadal jako hubeňour, možná proto, že měl maličkou hlavu, která připomínala hlavu ptačí...

Tu vstoupil do vrat děda Ložkin.

Ložkin byl v penzi, ale dva měsíce v roce pracoval na původním místě. Právě končil první měsíc jeho zaměstnání. Ložkin byl otrhaný, zaprášený a rozzlobený.

„Proč jsem tam lezl?“ postěžoval si sousedům. „Měl jsem sedět doma, penze naštěstí chodí pravidelně, nikam jsem nemusel.“

„Co se ti stalo?“ zeptal se Vasil Vasiljevič.

„Už nebudu jezdit městskou dopravou ve špičce,“ prohlásil Ložkin rozhodně. Kníry mu zplihly jako Tarasu Bulbovi. „Všichni se cpou a rozcilují. Neberou v úvahu, že jsem penzista a veterán. V práci ze mě taky nemají radost. Rok jsem byl pryč a už mě nezdraví.“

Mládež úplně zvlčila. A doma totéž: když se vrátím, Matrjona místo toho, aby podávala oběd, má pro mě jen samé výčitky.“

Jako na dokreslení Ložkinových slov se nahoře otevřelo okno a vyhlédla babka Ložkinová.

„Otrapo!“ pronesla procítěně. „Koupil jsi máslo?“

Ložkin se málem rozplakal. Ostatním mužům ho bylo líto. Minc byl tak dojat, že dědu vyzval:

„Až budete mít čas, přijďte za mnou. Třeba něco vymyslíme.“

Když Minc odešel domů, Vasil Vasilič zádumčivě pronesl:

„Na Ložkinově místě bych pomoc od Christoforoviče nechtěl. Zpočátku vypadá výhodně, ale končívá nedobře.“

Udalov souhlasně přikývl.

Ložkin si sedl na Mincovo místo a hráli ještě skoro hodinu. Potom šli všichni domů, kdežto Ložkin zamířil k Mincovi.

Při pohledu na Ložkina, který stál nesměle ve dveřích, se Minc široce usmál. Seděl za stolem a četl nějakou knihu svým obvyklým způsobem, tedy rychle listoval a přitom si všechno zapamatoval do posledního písmenka.

„Nebojíte se následků?“ zeptal se Lev Christoforovič,

„Už jsem toho zažil hodně,“ pronesl opatrně Ložkin. Vycítil možný úspěch.

„Výborně!“ Minc vytáhl ze zásuvky stolu hodinky sjednotí ručičkou. „Nasad'te si je a vyzkoušejte!“

„Prosím o vysvětlení!“ žádal Ložkin. Ale hned zapnul černý řemínek okolo levé ruky.

„Je to jednoduché,“ řekl Minc, který chtěl pokračovat v četbě. „Nyní máte regulátor okolního emočního prostředí. To totiž nejsou hodinky, ale z důvodu bezpečnosti uživatele a snadnosti ovládání má regulátor podobu hodinek. Když ručičku posunete dopředu, hladina okolního emočního prostředí vzroste. Až tato potřeba ustane, vraťte ji do původní polohy, na nulu. Emoční prostředí bude opět neutrální.“

„Nic nechápu!“ prohlásil Ložkin. „Poslouchám vás a nic nechápu!“

„Vysvětlím vám to polopaticky,“ řekl Minc a Ložkin si připadal jako duševně zaostalý. „Vadí vám lidská zloba. Vadí vám, že vás lidé

nemají rádi. Když posunete ručičku dopředu, lidé se k vám budou choval líp.“

„Tak jednoduché?“

„Tak jednoduché. Můžete jít.“ Minc usedl na židli a otevřel knihu.

Ložkin nebyl hloupý. Hned posunul ručičku dopředu, načež Minc vyskočil, odhodil knihu, rozevřel náruč a zvolal:

„Ložkine, já tě mám tak rád! Jestli nechceš, abych tě začal líbat, protože tě chci líbat, hned posuň ručičku dozadu.“

Ložkin to učinil, protože nechtěl, aby ho profesor líbal.

„Jak je to možné?“ zeptal se Ložkin, protože byl spokojen a chtěl si popovídat. Na vědu ovšem kašlal.

„V těch hodinách,“ odstoupil Minc od Ložkina, „je jemný přístroj, který snímá vaše bioproudy a potom vysílá patřičné vlny do mozku lidí kolem. Běžte, Ložkine, běžte za lidmi, budou vás mít rádi. Ale buďte opatrný. Láska je riskantní cit.“

Ložkin neodpověděl. Neděkoval, nevyčítal. Dokud přístroj nevyzkouší, profesor si nic nezaslouží!

Odešel domů. Žena se mračila. Ložkin popošel blíž a posunul ručičku na tři hodiny.

„Kde jsi vzal nové hodinky?“ zeptala se žena. „Vždyť jsi ráno neměl žádné peníze.“

Ložkin posunul ručičku o další tři hodiny. Při tomto napětí hodlal Minc líbat.

„Na něco jsem se ptala!“ zvolala žena.

„Co bude k obědu, Matyldo?“ zeptal se Ložkin.

„Už čtyřicet let nejsem pro tebe Matylda, ale Matrjona,“ pohoršila se žena.

Bud' se přístroj porouchal, nebo byla žena imunní. Ložkin posunul ručičku o další tři hodiny.

Matrjona vzdychla a nečekaně se zeptala:

„Mám ti opéct brambory?“

Ložkin málem upadl, něco takového neslyšel od Matrjony nejmín patnáct let.

„Proč mlčíš, hlupáčku?“ zašišlala něžně žena. „Než si umyješ ruce, doběhnu pro šlehačku.“

Ložkin mávl odmítavě rukou a protože uvěřil v účinek přístroje, seběhl dolů na dvůr, kde sousedé hráli domino.

Hodinky ukazovaly devět. Ložkin však nešel hned ke stolu, chtěl totiž zesilovat napětí postupně.

Sousedé ho nezpозorovali, povídali si.

„Obávám se,“ řekl Vasil Vasiljevič, „aby Minc Ložkinovi něco nenamluvil.“

„Asi bych měl za Ložkinem zajít,“ podpořil Vasila Vasiljeviče Grubin, „a varovat ho, aby byl opatrnější. Je to fajn děda.“

Grubin o něm mluví hezky? To není možné! Ložkina píchlo u srdce.

„Je to v podstatě prima chlap,“ přidal se Ložkinův osobní nepřítel Kornelius Udalov. „Půjdu s tebou, třeba ho budeme muset chránit.“

„Nezapomeňte na mě,“ řekl Vasil Vasiljevič. „Hrozně rád bych mu stiskl mužnou ruku.“

Vstali jako na povel, dokonce ani neuklidili domino. A šli k Ložkinovi. Ne však domů, ale k šeríkovému keři, za kterým se schoval.

Ložkin chtěl ustoupit, ale sousedé ho začali objímat, popleskávat po zádech a radostí ho málem umačkali. Ložkin jim jen stěží unikl a rychle vyběhl ze dvora, aby přístroj vyzkoušel na cizích lidech. Sousedé ho možná v hloubi duše milují, třebaže se to ostýchají dát najevo.

Ložkin spěchal ulicí. Lidé, kteří se ocitli v dosahu působnosti hodinek, ho začínali milovat a vesele na něj kývali nebo volali. Aby nemusel tisknout cizí ruce, Ložkin ručičku vrátil. Hned bylo klidněji. Láska má i stinné stránky.

Na zastávce stál hlouček lidí, autobusy v Guslaru totiž jezdí zřídka a nepravidelně. Autobus přijel přecpaný, takže Ložkin se do něj vmáčkl jen s obtížemi. Lidé na sebe nevražili a nadávali na vládu i městskou dopravu.

Ložkin pracně posunul ručičku o tři hodiny dopředu a hodlal s úlevou vydechnout. Ale neuspěl. Cestující místo toho, aby poskytli Ložkinovi prostor, začali se na něho ze všech stran mačkat, pokouše-

li se ho obejmout, stisknout mu ruku... Ložkin měl pocit, že ho umačkají nebo udusí...

V této situaci nebyl prostor na oplácení přízně. Ozvaly se i nepřívětivé hlasy:

„Ustupte, chci také vidět našeho hrdinu!“

„Fešák, vypadá moc dobře!“

„Pusťte mě k němu!“

V autobusu nastala hrozná tlačení, Ložkin stěží dýchal, žena vedle něj omdlela, bohužel však zůstala stát. A Ložkin jako naschvál se nemohl dostat k hodinkám, aby posunul ručičku dozadu.

„Umírám,“ zasípal Ložkin.

„Umírá!“ Lidé kolem se sevřeli ještě víc.

Ložkin si nepamatoval, jak se dostal z autobusu, jak se mu podařilo davu uniknout, ale posléze se ocitl v parčíku u kostela Paraskevny Pjatnicy, kde se vzpamatoval a posunul ručičku dozadu.

Než to udělal, z pískovišť odbíhaly malé děti a s křikem: „Dědeček přijel!“ běžely k němu.

Ložkin usedl na lavičku a začal přemýšlet. Už pochopil, že s lidskou láskou je třeba nakládat opatrně. Lidé zřejmě neznají meze svých citů, nechápou, že svou láskou nevinného člověka ničí.

Měl by přístroj Mincovi vrátit, ale to mu zas bylo líto. To jsi tak hloupý, Ložkin, že nedokážeš využít takový vynález?

Ložkin už málem vymyslel, jak vynález využít, ale najednou ho posedl ďábel.

V zelinářství byla jedna prodavačka, hrozně nemorální. Přinejmenším v Ložkinových očích. Potkával ji na ulici s různými muži, ale ona si ho nevšímala, což ho uráželo, protože pohled na ni v něm probouzel už skoro zapomenuté touhy a dokonce i vášně. Ložkin se s ní párkrát pokusil flirtovat, ale ona jen odvracela hnědé oči, nastrkovala výrazný profil s černými kadeřemi a předstírala, že neslyší jeho lichotky.

A právě v okamžiku, kdy Ložkin vymyslel, jak přístroj použije, Ložkin tuto prodavačku spatřil v ulici za parčíkem. Zřejmě se právě vracela z práce.

Ložkin vyskočil a nejistě k ní spěchal. Když prodavačka zaslechla kroky, ohlédl se a když poznala dotěrného starce, pro jistotu se zamračila.

Už se stmívalo, teprve se začala rozsvěcovat okna a pouliční lampy, takže prodavačka nepostřehla, že dotěrný stařík posunul ručičku náramkových hodinek a přidal do kroku.

Najednou se zasnila.

Proč se tomuto muži vlastně vyhýbá? Čím ji odrazuje? Je sice postarší, ale urostlý a vůbec ne tlustý. Ráno ho viděla ho v prodejně a vypadal docela dobře...

Prodavačka se ohlédl. V soumraku zjistila, že muž, který jde za ní, vypadá natolik přijatelně, že stojí za to, aby si ho prohlédla blíž. Zpomalila. Ložkin, který s tím nepočítal, do ní narazil.

Velká, pružná ňadra ho přibrzdila jako tlumiče. Prodavačka málem sladce zemlela: To je tedy on, její ctitel!

Přitiskla mu plné rty k hlavě a začala ji pokrývat polibky.

Ojedinelí chodci, sledující tuto scénu v potměšilé ulici, s potěšením pohlíželi na líbající se pár v přesvědčení, že sledují setkání dědečka a vnučky po dlouhém odloučení.

„Ach!“ vzdychal dědeček.

„Pojď se mnou!“ odpověděla vnučka.

V tom okamžiku stařík dostal do týla ránu těžkým předmětem. Jak se později vysvětlilo, tím předmětem byla taška jeho manželky Matrjony Timofejevny, plná balíčků se solí, protože jí včera někdo namluvil, že začne válka a nebude sůl.

„Ty lumpe!“ zvolala Matrjona Timofejevna.

Úlek nešťastné prodavačky, oběti ďábelského experimentu, byl tak velký, že dokázala přemoci cit k Ložkinovi a utéci. Jak se vzdalovala od hodinek, zaplavoval ji údiv: Co mě to popadlo? Copak mám zapotřebí líbat staré kozly?

Když se vypořádala s manželem, kterého už dávno podezírala, že je tajný sexuální maniak, Matrjona Timofejevna se unavila a šla se solí domů. Ložkinovi přikázala koupit máslo a zakázala mu, aby se vrátil, pokud nechce jít před soudružský soud jako obviněný. Ještě dodala, že za to, že zůstal naživu, vděčí její lásce, která před chvílí vstoupila do srdce Matrjony Timofejevny.

Ložkin zamířil k obchodnímu domu s nenávistí k Mincovi a jeho šíleným nápadům. Takzvaná láska ukazovala své negativní stránky. Ložkin už litoval, že s pokusem souhlasil. V Moskvě nebo v Paříži, kde je spousta lidí, možná lze zmizet v davu a zkoušet takové hodinky anonymně. U nás v Guslaru jsi stále na očích, hned tě praští nebo pomluví... Co má dělat? Neví.

Ložkin zašel dovnitř a ke svému úžasu zjistil, že u pultu s mléčnými výrobky stojí fronta. V obavě, že nestačí nakoupit do zavření krámu, se lidé hádali a vzájemně na sebe sočili.

Ložkin stál u vchodu a říkal si, že naši národní povahu zřejmě zformovaly věčné fronty. Tak se jejím hlavním rysem staly obavy, že něco nedostaneme, strach z neúspěšného nákupu a nenávist k lidem, kteří stojí před tebou. Takže...

Co dělat? Bez másla domů nesmí. To by nepřežil. A postavit se na konec fronty nepřichází v úvahu. Nedočká se.

Sám osud donutil Ložkina opět použít hodinky.

Přesunul ručičku o tři hodiny dopředu a lidé ve frontě se na něj ohlédlí. Někteří jeho známí se začali usmívat.

Ložkin posunul ručičku ještě o kousek, na úsměvy a pošišlávání nebyl čas. Pak odvážně zamířil k pultu.

Fronta najednou zapomněla, že jejím cílem je nakoupit mléčné výrobky. Lidé se vrhli k Ložkinovi, začali ho objímat, líbat a v nadšení ho povalili na podlahu.

„Potřebuji máslo!“ volal Ložkin. „A vyjděte k čertu!“

Nikdo ho neposlouchal. S výjimkou ředitelky Vandy Kazimírovny, která přiběhla, když uslyšela křik. Také jí se zmocnila láska k nakupujícímu staříkovi. Ihned mu začala házet kostky chlazeného másla, aby si je mohl odnést domů. Kostky tloukly lidem do hlav, padaly na Ložkina, který křičel a bránil se, protože se nemohl dostat k hodinkám. Když se mu to za několik minut podařilo, v hněvu a rozčilení přesunul ručičku víc dozadu, než směl, do záporných hodnot...

Hned nezpozoroval, že láska k němu se změnila v nepřízeň, opak, nenávist. Lidé se od odporného starce odtáhli.

Zatoužili okamžitě opustit krám, jen aby byli co nejdál od toho hnusa!

Všichni už zapomněli, že před minutou mu chtěli líbat ruce.

„Já ho obsluhovat nebudu!“ zvolala prodavačka a utekla do skladu.

„Vando Kazímírovno...“ začal Ložkin, když tu jeho pohled padl na hodinky a zjistil, co se stalo. „Obsluž mě. V frontě kromě mě nikdo nezůstal.“

Vanda mu hodila máslo a zmizela ve skladu.

„Výborně,“ řekl si Ložkin a položil peníze na talířek u pokladny, protože byl poctivec. „K čemu je nám láska, když se vybíjí objímáním a líbáním?“

Ložkin už docela zapomněl na sladký pocit objetí se zelinářkou. Uvažoval střízlivě a chladně... Na zastávce autobusu stál dav lidí. Ložkin umístil ručičku na nulu. Byl napjatý jako kosmonaut před startem do vesmíru. Teď se potvrdí jeho teorie. Tím se stane největším vědcem naší planety, předstihne i Mince.

Přijel přečpaný autobus nakloněný na stranu: zájemci o vystoupení se tlačili k pravým dveřím.

Ložkin se připravil. Autobus zastavil a lidé se na něj sesypali.

Ložkin posunul ručičku hodně dozadu a zamířil ke dveřím autobusu.

Podle očekávání mu všichni uhýbali, přeplnění nenávisť.

„Nemilujte Ložkina!“ opakoval děda cestou ke dveřím.

Lidé mezitím stačili vystoupit a rozběhli se na všechny strany.

Ložkin v klidu nastoupil do poloprázdného autobusu. Zbývající cestující se vrhli k předním dveřím. Ale neuspěli, protože řidič, který za zády cítil něco nepříjemného, zavřel dveře a přidal plyn.

Ložkin klidně stál zcela osamocen a pohlížel oknem ven ve snaze zjistit, kudy autobus jede. Když uviděl svou ulici, posunul ručičku na nulu. Řidič zastavil a otevřel dveře. Ložkin vystoupil a šel domů.

Když Ložkin procházel kolem Mincových dveří, profesor ho zaslechl, vystrčil hlavu a zeptal se:

„Jak to šlo? Milují tě lidé?“

„Nepotřebuji lásku,“ odpověděl Ložkin a posunul ručičku dozadu tak prudce, že Minc s odpořem zavřel dveře a zamkl se zevnitř.

Na chodbě zazněl Ložkinův spokojený, ďábelský smích.

Od té doby se Ložkin nemůže s hodinkami rozloučit. Nikdo ho nemá rád, ale všude ho pouštějí bez fronty.

1974-1995

Retrogenetika

Nádherný májový den skončil menší ukázkovou bouřkou s několika pěknými blesky, malebně plechovým hřměním, pětiminutovým lijákem a příjemně svěžím vzduchem vonícím po šeríku. Okresní město Guslar Veliký se s rozkoší koupalo v této svěžesti a v těchto vůních.

Děda Nikolaj Ložkin vyšel s velkou knihou v ruce na dvůr s rašící zelenou travičkou, čistý a jaksi jarně koketní. Po dvoře se procházel velký, plešatý muž – profesor Lev Christoforovič Minc, který přijel do poklidného Guslaru Velikého za účelem zlepšení zdraví narušeného usilovnou vědeckou prací.

Ložkin rád rozprávěl s profesorem na intelektuální témata, někdy s ním i diskutoval, protože se také pokládal za znalce přírody.

„Copak vás teď zajímá?“ zeptal se profesor. „Jakoupak to knížku tulíte k hrudi?“

„Fascinuje mě antropologie,“ odpověděl Ložkin. „Zajímám se o původ člověka z opice.“

„Copak v tomto oboru objevili nového?“

„Obávám se, že se věda ocitla ve slepé uličce,“ postěžoval si Ložkin. „Lidé už vykopali spousty nejrůznějších věcí, ale nenašli to nejdůležitější: jak, kde a kdy se opice změnila v člověka.“

„Jistě, ten okamžik je velice obtížné zachytit,“ souhlasil Minc. „Co když ani nebyl?“

„Musel být,“ řekl Ložkin přesvědčeně. „Není možné, aby takový okamžik nebyl. Víte, jak to je? Vykopou kdesi v Indonésii nebo jiné Africe jeden pravěký zub a začnou uvažovat, jestli ho ztratil člověk nebo opice. Někdo řekne: „Člověk“ a nazve ho třeba preantrop. Jiný kousek na stejný zub a poví: „To je opičí zub a pochopitelně patří prepitékovi“. Takže se zdá, že v tom není žádný rozdíl, nikdo totiž nic neví... Ale jde o princip!“

„A co navrhuje?“

„Nemám potuchy,“ přiznal se Ložkin. „Bylo by třeba se tam podívat. Ale jak? Vždyť cesty v čase zřejmě nejsou možné.“

„Nesmysl,“ trhl sebou Minc. „Když jsem se pokusil postavit stroj času, dostal jsem se do včerejška a už jsem v něm zůstal.“

„To není možné!“ vykřikl Ložkin. „Prostě jste vyrazil a zůstal tam?“

„Právě tak,“ potvrdil Minc.

„A jak to, že vás vidím?“

„Optický klam. Co je pro vás dnešek, je pro mě včerejšek,“ odpověděl záhadně Minc.

„Nemáte žádnou naději?“

Profesor se hluboce zamyslel a neodpověděl.

Asi za tři dny Minc potkal Ložkina na ulici.

„Poslyšte, Ložkine,“ řekl. „Jsem vám velice vděčný.“

„Za co?“ podivil se Ložkin.

„Za báječný nápad.“

„Copak to,“ odvětil Ložkin, který neoplýval zbytečnou skromností, „ať slouží. Nejsem skoupý.“

„Objevil jsem nový směr v biologii!“

„Jaký?“ zajímal se Ložkin.

„Genetiku pozpátku.“

„Vysvětlíte mi to,“ požádal Ložkin oficiálním tónem.

„Vzpomínáte si na náš rozhovor o chybějícím článku, o původu člověka?“

„Jak bych mohl zapomenout!“

„Určitě si tedy vzpomínáte na své přání nahlédnout do minulosti a najít okamžik, kdy se opice zmínila v člověka?“

„Vzpomínám.“

„Začal jsem uvažovat, čím je vlastně život na Zemi. A sám sobě jsem odpověděl: nepřetržitým řetězcem genetických změn. Jednou se mezi měňavkami objevil šťastný mutant, který plaval v oceánu rychleji nebo měl větší ústa... Ten mutant měl žravé a čilé potomky. Vnuk této měňavky se setkal se strašně žravou měňavkou a tím učinil další krok na evoluční dráze. A tak to probíhalo až k lidem. Vnímáte proud času?“

„Vnímám,“ odvětil Ložkin a dodal: „Při diskusi se mnou nemusíte zjednodušovat.“

„Výborně. My lidé do tohoto procesu aktivně zasahujeme. Podívali jsme se, jak to dělá příroda a místo ní řešíme křížovky, provádíme výběr, vytváříme nové odrůdy pšenice a vysokoprodukčního skotu. Zkrátka osobně řídíme evoluci.“

„Řídíme,“ souhlasil Ložkin. „Například já ve volném čase hodlám vypěstovat rychle rostoucí plot.“

„Blahopřeji. Míváte vždycky originální nápady. Po naší rozmluvě jsem tedy začal přemýšlet, jestli je napodobování přírody vždycky správné. Příroda je slepá a zná jen jednu cestu – kupředu – a to bez ohledu na to, jestli je dobrá nebo špatná.“

„Cesta kupředu je vždycky pokroková,“ podotkl Ložkin.

„Velice výstižná myšlenka. Ale co se stane, když tento postup obrátíme vzhůru nohama? Ptal jste se, jestli je možné spatřit chybějící článek. Odpovídám – rozplést řetězec dědičnosti. Odstrčit evoluci dozadu a ponořit se do dějin až k jejich zdroji.“

„I bez toho máme hodně práce,“ odporoval Ložkin.

„A perspektivy?“ zeptal se profesor, významně mrkl a naklonil hlavu.

„To nejsou perspektivy, ale retrospektivy,“ řekl Ložkin.

„Skvělé!“ zvolal Minc. „Co používá genetika? Křížení a výběr. Naši novou vědu proto nazveme retrogenetika. Bude používat rozkřížení, odkřížení a rozběr. Genetika vypěstuje nový druh ovcí, jaký dosud neexistoval, kdežto retrogenetika druh, který už neexistuje. Vědci se už nebudou muset hrabat v zemi. Postačí, aby si paleontolog v laboratoři objednal prvního neandrtálce a po určité době si ho bude moci prohlédnout.“

„Slabina,“ prohlásil Ložkin.

„Slabina? V mé teorii?“

„Váš neandrtálec žil před milionem let. Hodláte věnovat příští milion let na jeho opětovné vypěstování?“

„Poslyšte, Ložkine. Kdybychom spoléhali na milost přírody, pak nádherné odrůdy pšenice, které dnes bujně rostou na kolchozních lánech, by se samy vypěstovaly za milion let. Možná ani to ne, protože příroda je k ničemu nepotřebuje.“

„Když ne milion, tedy nejméně tisíc let,“ nevzdával se Ložkin. „Než se váš neandrtálec narodí, než zplodí své rodiče...“

„Ne, ne a ještě jednou ne,“ oponoval profesor. „Proč realizovat všechny generace? V každé buňce je přesně zakódována celá její historie. Všechno totiž probíhá na molekulární úrovni, jak nás to učí řádný člen Akademie věd, milý příteli.“

„Dobře, vypěstujete to, co tu dříve bylo. A co dál? Jaký užitek z toho bude mít národní hospodářství?“

Odpověď na svou otázku obdržel Ložkin za tři měsíce, kdy zežlutly lípy v městském parku a školní děti se vracely z táborů.

Lev Christoforovič stál u brány a na někoho čekal, když na něj narazil Ložkin, vracející se z prodejny s právě zakoupeným keфіrem.

„Jak se vede?“ zajímal se. „Kdy uvidím živého neandrtálce?“

„Nikdy!“ odsekl profesor. Poslední týdny to s ním šlo z kopce, zřejmě z přemíry duševní práce. „Mám vážné problémy.“

„Jaké?“

„Znáte Ivana Sidoroviče Chatu?“

„Neměl jsem příležitost,“ řekl Ložkin.

„Ten muž si zaslouží nejvyšší uznání. Je to zootechnik, vedoucí farmy v našem pomocném hospodářství ‚Guslařan‘. Odvážný, ušlechtilý a rád riskuje. Vynikající muž!“

V tom okamžiku přijel gazík, ze kterého vyskočil čilý brejloun menší postavy, ale se širokou duší.

„Pojedeme?“ zeptal se, když se s Mincem upřímně uvítali.

„Pojedeme.“

„Není to brzy?“ zeptal se Chata. „Poplaší se...“

„Nemáme se čeho bát ani co ukrývat!“ pronesl hrdě Minc.

Po krátké jízdě dorazili k farmě. Vedle ohrady stála nová velká stáj.

„Tak pojd'te, ale napřed si oblečte zástěry.“

Chata dal Ložkinovi i Mincovi zástěry a sám se také oblékl. Ložkin pocítil tlak v žaludku a připravil se na neobyčejný, možná přímo příšerný pohled. Ale nic příšerného nespatrił. Od stropu svítlo několik silných lamp a osvětlovaly stádečko chlupatých zvířat, přezvykujících seno na opačném konci stáje. Ložkin se na ně podíval blíž. Zvláštní zvířata. Taková ještě nikdy neviděl. Pokrývala je dlouhá srst, měla dlouhé nosy a silné sloupovité nohy. Po příchodu lidí přestala žvýkat a vykulila na ně maličká černá očka, potom najednou

vykvikla, zaryčela a ozlomkrk se řítla k Mincovi a Chatovi. Málem je povalila, jak se k nim lísala a poskakovala. Profesor vytahoval z kapsy kostky cukru a podával je zvířatům.

„Co je to zač?“ zeptal se Ložkin. „Proč je neznám?“

„Nedomýšlel jste se?“ podivil se Chata. „Mamut'ata. Vždyť je to nad slunce jasnější.“

„Pro mě je to nejasné,“ urazil se Ložkin a ustoupil před mamut'átkem, které k němu natahovalo maličký chobůtek a dožadovalo se tak pamlsku. „Kde má kly a chobot? Proč je tak malý?“

„Všechno bude,“ uklidňoval ho Minc a tahal mamut'átko za ocas, aby nedoráželo na hosta. „Časem jim všechno doroste. Chápu váš údiv, protože jste se dosud nesetkal s mladými představiteli tohoto nádherného druhu.“

„Nesetkal jsem se ani se starými,“ řekl Ložkin. „A přežil jsem to, nestěžuji si. Kde jste je vykopali?“

„Nedomýšlel jste se? Vypěstovali jsme je metodami retrogenetiky – rozkřížením a rozběrem. Ze slona jsme dostali společného předka slonů a mamutů, blízkého mastodontům. Potom jsme se vydali opačným směrem a vypěstovali mamuta.“

„Tak rychle?“

„Na molekulární úrovni, Ložkine, na molekulární úrovni. Pod elektronovým mikroskopem. Metodou rozkřížení, odkřížení a rozběru. Už chápete, proč jsem upustil od nesmírně přitažlivé myšlenky nalezení chybějícího článku a začal se zabývat mamuty?“

„Ne,“ řekl Ložkin.

„Zřejmě moc nerozumíte pěstování zvířat, soudruhu.“ V Chatově hlasu zazněl soucit. „Uvažoval jste někdy, co nám může poskytnout mamut?“

„Neuvažoval. Nikdy jsem mamuty nechoval.“

„Mamut poskytuje srst, výživné maso, vysoce kalorické mléko a dokonce i mamutovinu...“

„Ale nejdůležitější,“ zvolal Minc, „je to, že nepotřebuje stáj! Celý rok pod širým nebem! Nepotřebuje chlěvy ani zvláštní krmivo. Pomyslete na obtížně přístupné oblasti dalekého severu, kde se mamut může stát nenahraditelným tažným i jízdním zvířetem pro geology a topografy!“

Uplynuly další tři měsíce.

Jednoho dne k domu číslo 16 v Puškinově ulici, kde bydlel Lev Christoforovič Minc, přijela šedá volna, ze které vystoupil uhlazený muž středního věku v bulharském kožíšku. Vytáhl z úst dýmku, shovívavě přehlédln dvorek, posunul si brýle s tlustou obrubou a utkvěl pohledem na Xenii Udalovové, která právě věšela prádlo:

„Dovolte, občanko,“ řekl. „Jestli mě neoklamali...“

„Novinář?“ zeptala se Xenie.

„Ano. Z Moskvy. Jak to víte?“

„Jak to?“ podivila se Xenie. „Jste tento týden už osmnáctý. Jděte do prvního patra. Dveře jsou otevřené, Lev Christoforovič odpočívá.“

Cestou po skřípajících schodech do skromného sídla velkého profesora si novinář mumlal: „Šarlatánství. Nepochybně šarlatánství. Klamání veřejnosti...“

„Dále,“ ozval se za dveřmi hlas profesora Mince, který právě odpočíval, tedy četl populárně vědecký časopis, poslouchal rozhlas, sledoval televizní přenos hokejového utkání, žehlil kalhoty a přemýšlel.

„Jsem novinář z Moskvy,“ podával mu návštěvník legitimaci. „Pěstujete tady mamuty.“

Moskevský novinář to pronesl tónem, jako by chtěl říci: „Vodíte veřejnost za nos!“

„Mamuty také,“ odvětil skromně profesor, zatímco poslouchal zprávy z Canberry a těšil se z umění nejlepšího hokejisty sezóny.

„Metodami...“ novinář vytáhl z kapsy notes, „retro, pardon, genetiky?“

Minc, který věřil v lidskou upřímnost, nepostřehl ironii v jeho hlase.

„Ovšem,“ řekl a pokropil kalhoty vodou.

„Máte nějaké výsledky?“

Minc přejel rozpálenou žehličkou po manžetě kalhot a zmizel v oblacích páry.

„Bude s tím třeba něco udělat,“ řekl, čímž mínil současně kalhoty i situaci v Austrálii..

„Rád bych si vaše mamuty prohlédl.“

„Proč ne, pasou se někde na poli. Vyhrabávají krmení pod sněhem.“

„Jasně. Dokážete vypěstovat i jiná zvířata?“

„Až budete u řeky, podívejte se k jezu, kde plavou brontosauři. V létě je chceme poslat do střední Asie, aby čistili zavlažovací kanály.“

V tom okamžiku zaklepala zobákem na okno nějaká ohyzda. Měla blanitá křídla jako netopýr a vrískala tak, že skla v oknech se třásla a rozlétlo se větrací okénko.

„Neuvěřitelné!“ odskočil novinář ke stěně. „Co je to? Mamut?“

„Mamut? Ne, to je Tomáš. Pterodaktyl Tomáš. Až dospěje, bude mít rozpětí křídel osm metrů.“

Minc vytáhl zpod stolu krabičku rybích filetů, přistoupil k okénku a hodil ji do rozevřeného zobáku. Pterodaktyl krabičku chytil a bez rozbalování spolkl.

„K čemu máte pterodaktyla?“ otázal se novinář. „Hodí se jenom na strašení lidí.“

„K čemu? Prostě se bez nich neobejdeme. Z jejich křídel budeme dělat pláště do deště, padáky, a samozřejmě i deštníky. Naučíme je také pást ovce včetně ochrany před vlky.“

„Před vlky, říkáte? Nu ovšem, samozřejmě...“ Novinář zanechal ironie a záhy odešel.

„Možná, že to do jisté míry není šarlatánství,“ uvažoval cestou k autu, „ale souhrnně vzato se o šarlatánství jedná.“

Celý den jezdil po městě, zdálky pozoroval hry mladých mamutů, mračil se, když na něj padl stín přelétajícího pterodaktyla a trhal sebou při ryku jeskynního medvěda.

„Ne, není to šarlatánství,“ opakoval umíněně. „Avšak z jistého hlediska je to něco horšího než šarlatánství.“

Na jaře otiskl časopis, jenž zaměstnával onoho novináře, článek s odsuzujícím názvem:

PLODY LEHKOMYSLNOSTI

Nemá smysl opakovat všechny obavy a invektivy profesorova návštěvníka, který čtenáře varoval, že nová zvířata naruší i tak už otřesenou ekologickou rovnováhu, že jeskynní medvědi a mamuti

ohrožují bezpečí dětí a mládeže, a na závěr rozvinul apokalyptický obraz perspektiv retrogenetiky:

„Neodpovědnost provinčního vědce a jemu naslouchajících guslarských pracovníků a chovatelů mě nutí, abych bil na poplach. Experimenty, neověřené předem na malých a neškodných živočiších (broucích, králících apod.) určitě povedou k politováníhodným výsledkům. Kde máme záruku, že mamuti nezdivočí a nespasou městskou zeleň? Že neutečou do lesů? Kde máme záruku, že brontosauři nevylezou na břeh při hledání nových vodních nádrží? Jen si představte jesetry, kteří se ženou ulicemi a porážejí pouliční lampy a novinové stánky! Jsem přesvědčen, že pterodaktylové místo pasení ovce a poskytování křídel jako suroviny pro výrobu deštníků začnou lovit drůbež a možná i ovce, které měli chránit před vlky. A všechno skončí tím, že na likvidaci důsledků nedomyšleného experimentu bude třeba vydat státní prostředky určené pro jiné účely a mobilizovat pro tuto akci pracující masy měst a vesnic...“

Článek se dostal profesorovi do rukou až v létě. Při jeho čtení se Lev Christoforovič jen usmál, a potom vzal časopis s sebou na zahájení krajské výstavy.

Centrem výstavy, jak bylo možné očekávat, se stal pavilon Retrogenetika. Právě k němu mířili lidé ze všech stran, z jiných měst, regionů i zemí.

Profesor Minc se protlačil davem do pavilonu až k výběhu mamutů.

Bylo horko, mamuti byli proto ostříhaní nakrátko, takže připomínali vzrostlé psy plemene airdaleteriér. Některým už začínaly vyrůstat kly. Pterodaktylové jim seděli na zádech a vyzobávali cizopasníky. V kulatém bazénu uprostřed pavilonu plavali dva brontosauři. Občas se těžce zvedli na zadních tlapách, přední přitiskli na hrud' a tak vyžebravali od návštěvníků pirohy se sýrem. Kdo z návštěvníků neměl piroh, házel minci.

Právě tam, mezi výběhem a bazénem, potkal Minc Ložkina a Chatu. Okamžitě jim přečetl skeptický článek.

Nesmáli se mu jenom lidé. Chechtali se brontosauři, troubili mamuti a jeden z pterodaktylů začal tak říčet, že nemohl zavřít zo-

bák, takže musel přiběhnout strážce a praštit ho do něj dřevěnou paličkou.

Když se všichni jakž takž uklidnili, řekl profesor: „Jak si jen ten novinář mohl myslet, že začneme pěstovat vymřelé nestvůry, aniž jim předtím geneticky nenaočkujeme lásku a úctu k lidem?“

„Nikdy,“ pronesl pevně děda Ložkin. „V žádném případě!“

Pterodaktyl, ještě roztřesený smíchem, popošel k profesorovi, který mu dal bonbon. Malé děti se projížděly na mamutech a usedaly na polštářky, aby se nepopíchalý o krátkou srst, brontosauři sbírali mince ze dna bazénu a poctivě je předávali strážnému, a stranou vrátil jeskynní medvěd, kterého od rána nikdo nepohladil.

Téhož dne novináře z hlavního města, smůlovatého proroka, málem zakousla jeho vlastní siamská kočka, milované domácí zvířátko.

1975

Dvě kapky do sklenky vína

Profesor Lev Christoforovič Minc, který se usadil v Guslaru Velikém, se nemohl soustředit. Ráno už skoro vytvořil vzorec pro přenos energie bez vodičů, ale v jeho dokončení ho pořád někdo rušil.

Rušil ho Kolja Gavrilov, který pouštěl gramofon na plné pecky. Rušili ho malíři, kteří se unavili při práci v bytě Ložkinových, popili vína a teď mu zpívali přímo pod oknem. Rušili ho sousedé, kteří seděli u stolu pod odkvetlým šeríkem, hráli domino a hlučně bušili do vratkého stolu.

„Už nemůžu dál!“ zaúpěl profesor a skryl obličej v dlaních.

Ozvalo se zaklepání na dveře a vstoupila sousedka Gavrilovová, matka Nikolaje.

„Já už taky nemůžu, Lve Christoforoviči!“ zaúpěla a rovněž si přitiskla dlaně na obličej.

„Co se stalo?“ zeptal se profesor.

„Místo syna mám flákače!“ řekla nešťastnice. „V jeho věku jsem nikdy neseděla doma zbůhdarma. Jak mi rodiče něco přikázali, hned jsem to letěla udělat. Ostatně mi ani přikazovat nemuseli: krávu jsem podojila, u prasat uklidila, dvůr zametla, všechno hned a ochotně.“

Gavrilovová si vymýšlela, na vsi bývala jen o prázdninách a prací ji tam moc nezatěžovali. V kázáních synovi se však vžívala do role pracovitého venkovského děvčete, až tomu nakonec sama uvěřila.

„Mě také v dětství nerozmazlovali,“ podpořil ji Minc. „Otec byl ladičem, nosil jsem mu těžkou tašku s nástroji a čekával jsem na něj před domy v nečas. Po příchodu ze školy jsem sedával u klavíru, který mi otec daroval, a cvičil jsem škály. Rodiče mě vůbec nemuseli nutit.“

Profesor si rovněž vymýšlel, ale také nevinně, protože svým slovům věřil. Ladiči pian nemívají těžké tašky, a když malý Levka chodil s otcem, ten mu tašku nesvěřoval. A pokud jde o hudbu, Minc škály nenáviděl a často nařízl struny, protože už tehdy byl vynálezcem.

„Pomozte mi,“ prosila Gavrilovová. „Už nemám sílu.“

„Jak?“ zeptal se Minc, aniž zvedl hlavu. „Mé možnosti jsou omezené.“

„To neříkejte,“ namítla Gavrilovová. „Lid vám věří, Lve Christoforoviči.“

„Děkuji,“ řekl Minc a zamyslel se. Tak hluboce, že ani nezažnamenal, kdy Gavrilovová odešla.

Nastala noc. Ve všech oknech domu číslo 16 zhasla světla. Hráči i zpěváci se unavili. Svítalo jen profesorovo okno. V osvětleném okně občas prošel vysoký, poněkud břichatý profesorův stín. Otevřenou větračkou pronikal na dvůr zvuk rozřezávaných stránek zahraničních časopisů, v nichž profesor hledal pokroky v jemu blízkých vědách.

Profesor Minc se od ostatních vědců nelišil jen fenomenální pamětí, která si uchovala všechno, co se mohlo hodit, ale i úžasnou rychlostí četby, znalostí čtyřiaadvaceti jazyků a schopností uspět v libovolném oboru, od filozofie a jaderné fyziky až různým spleťtostem. I když byl formálně chemikem, pracujícím v oboru zemědělství, kde také přinesl nejvíce užitku a napáchal nejvíce škod, ve skutečnosti byl polyhistorem.

K ránu profesor na dvacet minut zavřel oči. Když pocítil, že se blíží k vyřešení problému, vždycky zavřel oči, načež rychle usnul jako dítě, a bdící část mozku nalézala řešení.

V osm hodin čtyřicet minut se profesor probudil a šel si vyčistit zuby. Úkol byl vyřešen. Zbývalo ho zapsat, připravit příslušný preparát a vypracovat krátkou zprávu pro kolegy.

V deset hodin třicet minut nahlédla dovnitř Gavrilovová. Minc ji uvítal vítězným úsměvem.

„Sedněte si. Myslím, že jsem u cíle.“

„Děkuji,“ řekla rozčileně Gavrilovová. „Ráno jsem ho stěží vzbudila. Do školy se mu nechce. Mají na průmyslovce přísného mistra, takže nejspíš nedostuduje.“

Minc zapnul malou centrifugu, která zaplnila místnost sympatickým hučením.

„Můj přípravek funguje na principu antagonismu,“ vysvětlil.

„Nějaké kapky?“ zeptala se Gavrilovová nedůvěřivě.

„Lék. Bez chuti a vůně.“

„Kolja žádné léky nebere.“

„Nakapejte mu je do čaje.“

„Do boršče by to nešlo? Máme ho dnes k obědu.“

„Šlo,“ souhlasil Minc. „Jak jsem už řekl, pracuje na principu protikladů. Když si ho vezmu já, nic se nestane, protože jsem pracovitý.“

„Co když na Kolju také nezabere?“

„Nepřerušujte mě. Na mě nezabere, protože nemám v organizmu odpor k práci. Pracuji stejně s kapkami jako bez nich. Ovšem čím je odpor větší, tím je lék účinnější. Když narazí na odpor, předělá každou buňku, která se podílí na lenosti a pohodlnosti. Chápete?“

„Je to složité, Lve Christoforoviči. Ale pro mě je důležité, aby Kolja už nelajdačil.“

„Přeji hodně zdaru,“ řekl profesor a podal Gavrilovové lahvičku.

S pocitem splněného úkolu se odebral ke stolu a začal se rozpomínat na vzorec přenosu energie bez vodičů, když ho vyrušil ho hlas Gavrilovové ze dvora:

„Kolik kapek?“

„Asi deset,“ popošel Minc k oknu.

„A když pět?“ zněl další dotaz.

Profesor mávl rukou. Chápal, že mateřské srdce chce dát synovi minimální dávku, aby se třeba neotrávil. Ve skutečnosti jedna kapka dokáže převychovat dvě osoby. Jinak byl lék naprosto neškodný.

Pod oknem zapěli dva malíři. Píseň byla smutná a po ránu nepříliš hlasitá. Malíři pracovali půl hodiny a teď hodlali čekat na oběd.

Minc se na okamžik zamyslel a vzpomněl si, že má pod stolem neotevřenou láhev piva. Rozhrnul papíry, našel láhev, otevřel ji a nalil pivo do dvou sklenic. Potom do nich kápl lék proti lenosti a zašel k oknu.

„Dobré ráno, orlové,“ pronesl bodře.

„Buďte zdrav,“ odpověděl jeden malíř.

„Nechcete se napít?“

„Jestli máte vodu nebo čaj, tak nechceme,“ řekl malíř. „Zato za víno vám klidně vymalujeme. Během dvaceti minut.“

Přes dvůr se unaveně vlekl Nikolaj Gavrilov. Utekl ze školy a teď uvažoval, jak obelstít matku a přesvědčit ji, že se mistr rozstane. Gavrilov si všiml, jak se slunce odráží od profesorovy pleše a hází po dvoře zlatá prasátka. Rozpomněl se na pozapomenutou dětskou touhu vystřelit na tu hlavu z praku, ale pokušení odolal.

„A co pivo?“ vyzvídal profesor.

„Děláš si legraci,“ ohradil se malíř. „V krámě pivo došlo už před třemi dny kvůli vedru.“

„Zbylo mi jedno,“ řekl profesor, postavil plné sklenice na parapet a ukázal malířům zelenou láhev.

„Počkej,“ vyzval ho malíř. „Hned jsme tam.“

Malíři se chovali delikátně, prohlédli si strop, poskytli profesorovi několik rad ohledně bílení a pak s uspokojením vypili pivo.

„Vyrábíš samohonku?“ otázal se s nadějí jeden z malířů při pohledu na baňky a křivule.

„Ne,“ odpověděl profesor. „Nechcete se vrátit do Ložkinova bytu?“

Malíři se zasmáli.

Minc na ně pozorně pohlížel, aby nepropásl okamžik, kdy je zachvátí touha pracovat. Malíři se však rozloučili a vrátili se na dvůr pokračovat ve zpěvu.

Bylo jedenáct hodin dvacet minut.

Brzy nato Gavrilovová přinesla synovi talíř boršče se dvěma kapkami profesorova léku. Dát pět kapek se neodvážila. Nikolaj na ni hleděl podezřívavě. Z nějakého důvodu mu nenadávala. To bylo neobvyklé a tudíž nebezpečné. Mohla totiž dospět k nějakému nebezpečnému rozhodnutí: třeba napsat otcí do Vologdy, zavolat strýci nebo zajít do školy. Gavrilov jedl boršč bez většího potěšení. Potom se jakžtakž vypořádal s kotletami a zachtělo se mu spát. Pustil hudbu na plné pecky, natáhl se na gauč a zakryl si oči učebnicí matematiky: věřil, že ve spánku mu může něco z knihy přejít do hlavy.

Minc nedokázal pracovat. Něco nesouhlasilo. Malíři se líně hádali s babkou Ložkinovou, která je lákala zpátky na pracoviště. Potom se začali dohadovat, který z nich půjde pro víno. Z okna Gavrilových duněla hudba. Pod šeríkem seděli u stolu Kac s Vasilem Vasiljevičem. Kac byl na nemocenské a zrovna se uzdravoval, Vasil

Vasiljevič měl noční směnu. Čekali, až přijde ještě někdo. Kacova žena zavolala z okna: „Valentine, kolikrát jsem ti říkala, že máš spravit vypínač? Stejně nic neděláš.“

„Nedělám nic zaslouženě, čičo,“ odpověděl Kac. „Mám chřipku.“

„Vida,“ řekl si Minc rozhodně. „Mám na kom experimentovat.“
Vzal nákupní tašku a vydal se do krámu.

Prodávali tam maďarské víno, ale zákazníci ho moc nekupovali. Čekali, až přivezou portské. Mezi čekajícími byl i malír. Uvítal Mince jako dobrého známého a poradil mu:

„Neutrácej zbytečně. Za chvíli bude portské. Rima ho má čtyři bedny.“

„Nevadí,“ zneklidněl profesor. „Vino potřebuji na pokusy. Nebudu ho pít.“

„Na pokusy stačí mlíko,“ prohodil muž s brunátným nosem.

Jeho barva byla tak intenzivní, že se Minc na něj zadíval. Muž hrdě prohlásil:

„Opaloval jsem se tak, že mi slezla kůže.“

Rima postavila před profesora šest lahví maďarského vína.

„Pořádný pokus,“ ocenil malír. „Pozveš hosty?“

Tu se Minc rozhodl. „Zvu všechny!“ vykřikl hlasem opilého kupce. „Ať se napijete!“

V krámě bylo asi patnáct osob. Podle Mince samí nemakačenkové, kteří potřebují převýchovu.

„Ale nemyslete si, že budete pít tady!“ rozhorlila se Rima, opřela se mohutným poprsím o pult a zahleděla se na Mince. „Já vám ukážu, opilci! Hned zavolám milici!“

„Pojďte do parku,“ vyzval je nosáč. „Tady to není pro nás.“

Na chvíličku se zastavili u automatů na sodovku. Minc by přísahal, že žádný z jeho nových známých se k nim nepřiblížil víc než na tři kroky, přesto z automatů zmizelo šest skleniček.

„Napij se první,“ řekl nosáč a pokoušel se vytáhnout zuby zátku. „Jsi uznalý, dědo.“

„Ne, až po vás,“ odpověděl Minc, který si uvědomil, že udělal chybu. Jak jim naleje do vína svůj lék? Vždyť ho sleduje patnáct párů očí.

„Nezdržuj, netrap nás,“ natáhl malíř k profesorovi sklenici.

„Počkejte,“ vzchopil se Minc. „Mám tady něco pro povzbuzení. Dáš tři kapky a přibude deset procent.“

Profesor vytáhl z kapsy lahvičku a rychle si nakapal do skleničky deset kapek.

Všichni ho nedůvěřivě pozorovali.

„Nic takového neznám,“ prohlásil malíř.

„Já jsem o tom četl v jednom časopisu,“ podpořil Mince nosáč. „Jmenuje se to kondenzátor.“

„Správně,“ odpověděl Minc a rychle vypil víno.

Víno bylo vychlazené a docela dobré. Profesor nikdy předtím nepil víno na ex.

To už bylo plných i pět ostatních sklenic. Jejich majitelé vyčkávavě pohlíželi na profesora. Ten nijak nespěchal. Mlčel.

„Poslyš, dědo,“ řekl malíř. „Zřejmě si mě nevážíš.“

„Pročpak?“ podivil se Minc.

„Nakap mi kondenzátor, nešetři. Vždyť máš plnou flašku.“

Riskantní psychologický tah vyšel.

„Ale jen dvě kapky, víc ne,“ slitoval se profesor, aby nedráždil ostatní.

Naléval kapky do sklenic a v duchu si liboval, jak to zaonačil. Ale málem došlo ke konfliktu.

„Co to má znamenat?“ zvolal najednou malíř. „Proč jsi mu dal tři kapky?“

„Mně? Tři? Hele, protři si oči!“

„Jen klid,“ vmísil se profesor do sporu. „Kdo doslal málo?“

Jak první ochutnal víno malíř. Všichni na něj hleděli.

Profesorovi se zastavilo srdce.

Malíř zvedl sklenici a víno mu zaklokotalo v hrdle. Vydechl a prohlásil:

„Deset procent to nebude, ale pět-šest jo. Věřte zkušenému.“

Ostatní s ním souhlasili.

Z parku táhli svorně, vesele, objímali se a zpívali. Přemluvili profesora, aby znovu zašel k Rimě, třeba už přivezli portské. Profesorovi šumělo v hlavě, cítil se fajn. Zalíbili se mu tito lidé, kteří ještě netušili, jací z nich budou pracanti.

Rima portské měla.

...Profesora doprovodili až k domu, kde ho zanechali opřeného o sloupek brány do dvora. První ho zahlédl Nikolaj Gavrilov. Nikolaj se probudil se zvláštním svíravým pocitem, že něco chce. Pocit to byl natolik neznámý a burcuující, že popošel k oknu a začal uvažovat, co vlastně chce. Ruce si samy našly prachovku a Nikolaj začal utírat prach na parapetu a rámech. V tom okamžiku zahlédl profesora a oznámil hráčům domina:

„Podívejte se, profesor se namazal jako slíva.“

Tato slova znepokojila Vasila Vasiljeviče tak, že hochovi přikázal zavřít okno a nevyvádět. Potom však pohlédl ke bráně, úžasem otevřel ústa a zmlkl.

Minc si uvědomil, že má ještě hodně úkolů, přičemž některé souvisejí s lidmi, kteří sedí kolem stolu a buší do něj kostkami domina. Profesor se odtrhl od sloupku a v jedné kapse nahmatal lahvičku s lékem, ve druhé pak nedopitou láhev portského, kterou dostal od svých kumpánů. Potom vstoupil do dvora, kde ho zachytil Kornelius Udalov.

„Popijeme a pak do práce,“ řekl profesor Udalovovi.

„Hanba!“ křikla Ložkinová a zavřela okno.

„Lidem se musí pomáhat,“ rozhodl Ložkin. „Soudruh Minc žije v našem domě už tři měsíce a vůbec ne-“

„Teď to prasklo,“ pronesla babka Ložkinová. „Někdo to vydrží půl roku, a potom šmytec. Teď se s ním budeme trápit.“

Kolja Gavrilov utíral hadrem okno a do rozhovoru nezasahoval. Nechtěl zanechat tak zajímavé činnosti.

Profesor Minc, zavěšený do Udalova, zamířil ke stolu. Sousedé ho přátelsky uvítali.

„Napijeme se,“ pronesl profesor. „Na úspěchy v práci.“

Rozmáchlým gestem rozsévače mávl přítomným před očima lahví portského. Nikdo z nich se po ní nenatáhl.

„Není vhodná doba,“ řekl Udalov rozpačitě. „Večer v partě, to je něco jiného.“

„A přece,“ trval profesor na svém. „V mé osobě musíte uctít vědu. Mohl bych se urazit. Věda taky. Pak by se mohlo stát něco tak hrozného, že to ani nemá jméno.“

Vasil Vasiljevič se zachvěl a řekl:

„Tak čistě z úcty.“

Profesor Minc postavil láhev na stůl a prošacoval si kapsy, jako by hledal revolver, načež k údivu přítomných vytáhl zabroušenou lahvičku.

„Tak,“ prohlásil, „a teď všechno vědecky.“

Nakapal z lahvičky do sklenice, dolil ji vínem a nutil přítomné k napití se slovy:

„Jako lék, jako limonáda, jako trioxazin.“

Sousedé pili, ale bez potěšení, dokonce s mírným odporem. Jako by šlo o ricinový olej. Kolja Gavrilov to neviděl. Myl totiž vkleče podlahu.

Jeden z malířů, který popíjel v Mincem v městském parku, se ještě nevrátil – omylem totiž zašel do domu, kde byli před dvěma týdny. Druhý usoudil, že by se mohl nachladit a zamířil k Ložkino-vým se sladkou předtuchou milované práce.

„Děkuji,“ řekl Minc, usedl na lavičku a hluboce se zamyslel. Byl unaven. Kvůli vědě upustil od některých svých zásad.

Sousedé se rozcházel. Ve dveřích se objevila Gavrilovová s nákupem. Vracela se z krámu. Nešťastná matka se zastavila ve dveřích a naslouchala. Kolja nespustil gramofon, což bylo zvláštní. Určitě je nemocný. Neotrávila ho za přispění profesora Mince?

Tu Gavrilovová zahlédla profesora. Seděl u stolu, kde sousedé obvykle hrávali domino, kolébal se a pobrukoval si nějakou písničku. Skláněl se k němu Kornelius Udalov. Opodál stáli Vasil Vasiljevič s Valentinem Kacem a tvářili se znepokojeně.

„Co se stalo?“ zvolala Gavrilovová a pak ještě hlasitěji vykřikla: „Kde jsi, Koljo? Co je s tebou?“

Měla nemilé tušení.

Kolja se neozval. Zrovna odešel do kuchyně, aby vylil špinavou vodu a nabral si čistou. Zatoužil umýt podlahu znovu, aby získala původní barvu.

Gavrilovová sekla pohledem po Mincovi a spěchala domů.

„Pomůžu vám,“ podepřel Udalov Mince. „Doprovodím vás.“

„Díky, kamaráde,“ odpověděl profesor.

Dvůr přešli v objetí, profesor visel na Udalovovi, babka Ložkinová na ně káravě hleděla z okna. Sice ji udivilo, když se jeden z malířů pustil do práce, ne však natolik, aby zapomněla na profesorovo ostudné chování.

U dveří předešel Mince a Udalova druhý malíř. Dlouhými kroky, asi jako Petr Veliký, spěchal na pracoviště.

„Z cesty!“ pronesl příčinlivě.

Tu profesor pochopil, že se experiment zdařil.

Udalov pomohl profesorovi na úzkou postel. Ten ihned zavřel oči a usnul. Udalov chvíli postál uprostřed místnosti a nasával vůni chemikálií. Profesor se choval podivně a Udalov nevěřil, že se jedná o náhodu.

Profesor se probudil za tři hodiny. Hlavu měl čistou a připravenou k dalším pokusům. V jeho životě se odehrálo něco významného a pozitivního. Vyřešil klíčový problém současnosti. Profesorův geniální mozek našel řešení otázky, na kterou nestačil Newton, Paracelsus ani Klaus.

Za stěnou se ozývalo šustění a bušení. Ze dvora doléhaly neobvyklé zvuky. Profesor usedl na posteli a do skřípání per zaslechl zaklepání na dveře.

„Dále,“ pronesl.

„To jsem já,“ zašeptala Gavrilovová a vklouzla dovnitř.

„Copak je?“ otázal se profesor hlasem zubaře, pohladil si pleš a mrkl na nešťastnou matku.

Gavrilovová měla šílený pohled.

„Ojoj,“ zakvílela, usedla na okraj postele a vtiskla obličej do dlaní. „Ničemu nerozumím.“

„Co se stalo?“ Profesor vstal a začal přecházet pokojem. „Už se projevila pracovitost? Nějak neslyším hudbu.“

„Kdyby jenom hudbu,“ vzdychla Gavrilovová. „Je to hrůza. Už jsem dvakrát omdlela. Co to provedl s podlahou? Co to provedl se mnou...“

Dobrá žena se rozplakala, profesor ji neobratně utěšoval, hladil ji po vlasech a nabízel sklenici vody.

„Poslyšte,“ řekl nakonec, když vzlykání neustávalo. „Navrhuji, abychom spolu zašli na místo činu. Třeba budu něčím užitečný.“

„Půjdem,“ souhlasila žena mezi vzlyky. „Kdyby to tak viděla nebožka matka...“

Na chodbě se museli na chvíli zastavit. Malíři už dokončili práci u Ložkinových a právě se pustili do chodby, přestože to po nich nikdo nechtěl. Tím spíš, že končila pracovní doba. Malíři už seškrábali ze stěn starou malbu a zasádrovali nerovnosti. Pracovali svižně, vesele, za stálého žertování, neztráceli ani minutu. Jen na okamžik jeden z nich ustal, mrkl na profesora a prohodil:

„Hovíš si, strejdo? Takhle život proletí kolem tebe docela bez užitku.“

Profesor s ním souhlasil a široce se na malíře usmál. Babka Ložkinová vyhlížela škvírou ve dveřích, vyděšeně pozorovala malíře, pak zatahala profesora za rukáv a šeptla mu do ucha:

„Nic jim nedám. Ať si nemyslí. Platí je stát.“

„My to neděláme pro peníze, matičko,“ zaslechl její šepot malíř. „Práce nás baví. To je víc než peníze.“

„A víc než sláva,“ dodal druhý, který míchal ve kbelíku barvu.

Na dvoře se naskytl profesorovým zrakům zvláštní pohled. Vasil Vasiljevič s Valentinem Kacem zkrášlovali prostředí, prořezali keře, uhrabali cestičky, posekali trávu. Soused, jehož jméno profesor neznal, přivezl kolečko písku pro budoucí dětské pískoviště.

Sousedé pracovali tak usilovně, že Mince vůbec nepostřehli.

Gavrilovová na ně vyděšeně hleděla a tu ji napadla zajímavá myšlenka.

„To je vaše dílo, Lve Christoforoviči?“ zeptala se.

„Ano,“ odpověděl profesor skromně.

„Ojoj, co se to děje!“ zakvílela Gavrilovová znovu.

V tom okamžiku se na dvoře objevil Kornelius Udalov; nesl dvě prkna na houpačku. Zaslechl Gavrilovovou a jeho podezření zesílilo. Protože Udalov v podstatě nebyl líný, profesorův lék na něj působil jen mírně, takže se dokázal s pracovní vášní vypořádat. Odložil prkna a následoval profesora do bytu Gavrilovových.

Byt uvítal profesora neuvěřitelnou, pohádkovou čistotou. Podlaha se zářivě leskla, parapety i dveře byly pečlivě umyté. Otevřenými dveřmi kuchyně viděli vyprané a pověšené záclony, Koljovo i ložní prádlo. Mezi rozvěšenými prostěradly se blýskalo vyleštěné nádobí.

Nikolaj nikde.

Gavrilovová stála na prahu a neodvažovala se vstoupit do svého bytu.

„Koljo,“ zakníkala. „Koljuško.“

Kolja neodpovídal.

Profesor si pečlivě otřel boty o vyždímaný hadr a vkročil do místnosti. Kolja ležel na gauči obložený knihami a dělal z nich konspiky.

Profesor se k němu sklonil a zeptal se:

„Jak se máte, mladíku?“

Kolja se ohnal jako po mouše a přitáhl si další učebnici.

„Koljo,“ řekl profesor. „Už ses dneska napracoval dost. Nechceš si odpočinout?“

„Jste na omylu,“ odpověděl Kolja, aniž vzhlédl od učebnice. „Je toho třeba tolik udělat a život je pekelně krátký. Mám sice letos absolvovat jeden ročník, ale z hloubi duše toužím absolvovat ročníky dva. Nebo tři. Tak mě prosím nerušte.“

„Má pravdu,“ otočil se profesor ke Gavrilovové a Udalovovi, kteří pozorovali tento výjev ode dveří.

„Hrozně se unaví,“ řekla Gavrilovová. „Není na to zvyklý.“

„Jen klid, mami,“ ozval se Kolja. „Lidský mozek využívá jen malou část svých buněk. Nemáš tušení, jaké mám rezervy. Mimochodem, oběd je na sporáku, i s večeří. Prosím tě, neunavuj se zbytečnou prací, odpočiň si, čti si, dívej se na televizi, víš, že máš zvýšený tlak.“

Dobrá duše Gavrilovová se znovu rozplakala.

Udalov s profesorem sešlí na dvůr. Při pohledu na sousedy se Udalov chtěl zapojit do práce, tuto touhu však potlačil a otočil se k Mincovi.

„Lve Christoforoviči,“ pronesl vědoucňě. „To je vaše dílo. Jste jedinečný chemik.“

„A geniální,“ přikývl profesor, uspokojen výsledky výzkumu.

„Neškodí zdraví?“ zeptal se Udalov.

„Ne,“ odpověděl profesor. „Je však nebezpečný pro životní styl.“

„Kdy se začne vyrábět?“ dotazoval se Udalov, který ulamoval suché větvičky, aby tu nemařil čas.

„Co se má vyrábět?“

„Lék na lenost.“

Udalov vždycky nazýval věci pravými jmény.

„Chápejte, příteli,“ řekl profesor. „Každý lék k nápravě lidských nedostatků, který vyvine věda, zůstane pouhou protézou. Povahu lidí nesmíme měnit chemickou cestou. Naším hlavním úkolem je plánovitá, důsledná a trpělivá výchova člověka-tvůrce, člověka-budovatele.“

„Takže všechno zůstane při starém?“ otázal se rozčarovaně Udalov.

„Obávám se, že ano.“

„A co při vyšší dávce? Odměřoval jste nám po kapkách. Co takhle plná sklenice? Uškodila by?“

„Ne, lék je neškodný. Nemáme právo dělat zkoušky, dokud tento preparát nevyzkouší v Moskvě, neschválí ho ministerstvo zdravotnictví a nebude patentován výrobní postup, aby se zamezilo mezinárodním sporům.“

„Nač čekat tak dlouho? A jaké mezinárodní spory?“ rozhořčil se Udalov.

„To je prosté.“ Profesor se zatvářil moudře a současně smutně. „Jen si představte, že by se dostal do rukou imperialistických žraloků, vykořisťovatelů a neokolonizátorů. Myslel jste na důsledky? I to nejlepší využití může lidem uškodit.“

„Máte pravdu,“ povzdechl si Udalov. Představil si sám sebe v úloze majitele několika plantáží v Latinské Americe, jak s pomocí nového preparátu dře nájemné a sezónní pracovníky, jak jej kolonizátoři podávají otrokům v hlubokých diamantových dolech. Nájemní pisálci budou neustále psát a televizní komentátoři žvanit v televizi. A bude pořád hůř. Posílení gangsteři budou neustále a trpělivě kopat tunely pod banky, penězokazi pracovat ve dne v noci. Opravdu, takový prostředek je třeba sřezit a ne propagovat.

Udalov to sdělil Mincovi, načež začal zalévat květinový záhon.

Na město se snesl teplý, příjemný a voňavý večer. Zazářily hvězdy. Na skla pouličních lamp začaly dorážet můry, na řece táhle

zahoukal parník. Profesor Minc stál u brány a vyhlížel na ulici, kde se pohybovala neveliká skupinka lidí s košťaty a hráběmi. Minc mezi nimi rozeznal své ranní známé. Zametali ulici, občas se některý z nich zastavil, vylezl na kandelábr a vyměnil přepálenou žárovku. Za nimi táhl dav místních obyvatel a dohadoval se, co to znamená. Jestli jde o lidi odsouzené k patnácti dnům veřejně prospěšných prací – bylo totiž mezi nimi několik nenapravitelných opilců a příživníků –, nebo se tato parta pokouší vyhrát nějakou sázku, případně zda se jedná o uličnictví. Převychovaní příživníci však bez ohledu na posměšky pokračovali v práci.

Minc byl unesen. Nesměl nikomu přiznat, že přehlédl nebezpečí skrytá v experimentu. Neznal intenzitu interakce preparátu s línými buňkami lidského těla, dokonce ani netušil, jak dlouho lék působí.

Za Pogosjanovými zády supěli malíři. Neúnavně a zapáleně natírali dům veselou žlutou barvou a jako polárníci mířící k pólu se povzbuzovali příklady ze života hrdinů.

Na lavičce hořkovala Gavrilovová. Její syn už zvládl fyziku a chemii za první pololetí a aby se odreagoval, rozhodl se vytapetovat a potom vydrátkovat parkety u sousedky, která žila sama. Žalu Gavrilovové si nikdo nevšímal. Obyvatelé domu, až na několik výjimek, předělávali dosud nevyužitou zadní část dvora na sportovní hřiště pro mládež celé čtvrti. Už zasadili sloupky pro košíkovou a odbíjenou a právě kopali neveliký bazén pro skoky do vody.

„Co mám dělat? Co mám jenom dělat?“ ševalily profesorovy rty. „Je potřeba protijed.“

Proplížil se kolem zdi, aby se vyhnul uštvanému pohledu Gavrilovové, a zmizel ve svém bytě. Cákance žluté barvy létaly do otevřeného okna jako motýlci. Profesor začal počítat.

Skončil až pozdě v noci. Malíři už nabarvili dům a protože jim došla barva, začali oškrabovat plot, aby ho natřeli lakem a vrátili mu přijatelný vzhled. Obyvatelé domu už vykopali bazén, vybetonovali ho a přivedli k němu potrubí. Své místo opustil jen Vasil Vasiljevič, a to ještě ne z vlastní vůle. Jeho žena v obavě o manželovo zdraví přemluvila sousedy, aby ho svázali a odnesli do postele. Vasil Vasiljevič nechtěl spát, znepokojoval se, jak budou ostatní bez něj

pracovat, uděloval jim z postele hlasité rady a přál jim úspěchy v práci.

Příživníci a opilci už vyčistili celé město a došli až k řece, kde třídili kmeny podle rozměru a druhu a srovnávali je pro nakládku na loď.

V hluboké noci dospěl Minc ke dvěma objevům. Jednak vyvinul oslabený preparát, který vyvolával jen normální pracovitost, jednak vypočítal, že účinek ráno podaného léku skončí asi za hodinu.

Jiný člověk na Mincově místě by šel spát. Minc ne. Chtěl se osobně přesvědčit o správnosti svých výpočtů. Musel proto vydržet ještě hodinu. Lev Christoforovič se rozhodl využít tuto dobu pro přípravu oslabeného přípravku. Dospěl ovšem k závěru, že pokusy na lidech jsou příliš riskantní a rozhodl se ho vyzkoušet na Ložkinovu kocourovi, který z lenosti už ani nelovil myši.

Nejdříve musel najít láhev s dosavadním přípravkem. Láhev byla v kapse saka. Na dně zůstalo ještě tolik kapaliny, že by dokázala vyvolat pracovní elán u osazenstva celého úřadu.

Minc postavil láhev na stůl a začal hledat prázdnou nádobu. Vyndával lahve, lahvičky, baňky a prachovnice z poličky, zpod stolu a dalších míst. Na některé už dávno zapomněl, jiné u něj vyvolávaly příjemné pocity při vzpomínce na úspěchy nebo naopak hluboké vzdechy, připomínající dočasné neúspěchy.

Třeba tohle je baňka s dokonalým prostředkem proti komárům, který je nezabíjí, ale odpuzuje na dva metry. Od jeho použití však musel upustit, protože v souladu s evolucí komárům narostly dvoumetrové sosáky a dosáhli na profesora i z ochranné zóny.

A tady prostředek pro rozvoj hudebního sluchu, zkumavky s bůhví čím, tady zase stimulátor růstu žampionů, jehož působením houby dosáhnou za jedinou noc metrového průměru...

Profesor zálibně probíral lahvičky a ani nepostřehl, že už uplynula hodina. Probral ho hluk ze dvora. Malíři skončili, sbírali štětky a kbelíky, přičemž s údivem pozorovali své dílo. Sousedé přerušili stavbu bazénu a loučili se. Od řeky se osaměle plížili unavení příživníci.

„Uvidíme zítra,“ řekl si Lev Christoforovič a šel spát. Doufal, že preparát plně nevyprchá z organismů lidí, kteří si tak popracovali.

Profesor spával tvrdě a zdály se mu sny, v nichž obvykle nalézal témata pro zítřejší vědeckou práci. Neslyšel, jak se tiše otevřely dveře a tmavá silueta, tlumící dlaní svět baterky, vklouzla dovnitř a stannula na prahu. Světlo baterky přejelo místnost, na okamžik se zastavilo u postele, zablesklo na profesorově pleši a definitivně utkvělo na stole mezi lahvemi.

Muž přistoupil po špičkách ke stolu a stanul před řadou nádobek. Zvedal je a prohlížel ve světle baterky tak dlouho, dokud nenašel správnou. Strčil si ji do podpaždí a opustil místnost, přičemž za sebou tiše zavřel dveře. Profesor nerušeně spal a ve snu nalézal cestu k vyřešení problému přírůstků dobytka.

Profesor vstal ráno nejdříve ze všech a ještě předtím, než se pustil do nových pokusů, zašel k oknu a vyhlédl na dvůr.

První šli do práce Vasil Vasiljevič a Valentin Kac. Byli čilí a veselí. Zdálo se, že včerejší námaha na nich nezanechala následky.

„Jak to jde?“ zeptal se Minc.

„Výtečně, Lve Christoforoviči,“ odpověděl Valentin. „Dneska po práci doděláme bazén. Přidáte se k nám?“

„Rád,“ přikývl profesor.

Nálada se mu zlepšila. Zřejmě šlo o zbytkový efekt déle působícího prostředku.

Objevil se Kornelij Udalov. Také spěchal do práce. Kývl na profesora a z nějakého důvodu se chytil za vyboulenou kapsu. Profesor nezpozoroval nic podezřelého a zeptal se:

„Jak se cítíte, Kornelie Ivanoviči?“

„Lepší to být ani nemůže,“ odvětil Udalov a přimhouřil oko.

Udalova následoval Nikolaj Gavrilov s učebnicemi a sešity pod paží, který zavolal na matku, vyhlízející z okna:

„Mami, nenamáhej se. Máš vysoký tlak. Brambory oškrábu, hned jak přijdu ze školy.“

To bylo také dobré znamení. Profesor doprovodil Gavrilova pohledem a pak si vyměnil několik slov s jeho matkou.

Když se přesvědčil, že preparát nikomu z jeho známých neuškodil, profesor se vydal na průzkum do krámu za Rimou.

Rima se nudila. Neměla komu nadávat, protože místo obvyklé skupinky flákačů tady postávali jen dva chlapíci, které profesor neznal.

Lev Christoforovič koupil od Rimy dvě lahve limonády a utrousil směrem k mužům: „Dám vám napít. Ještě si zamakáte, holoubkové.“ Ti však nepochopili profesorova slova a jen něco zavrčeli. Minc zamířil domů.

Cestou potkal známé malíře. Se štětkami a kbelíky mířili k novému objektu.

„Zdravíme vás, otecko,“ oslovili profesora. „To jsme si вчера popracovali.“

„Nepředřete se dneska,“ řekl starostlivě Minc.

„Jen klid, nepředřeme,“ odpověděli malíři. „Vždyť pracujeme rádi.“ Profesorovu tvář neopouštěl šťastný úsměv. Došel na roh Puškinovy ulice a úsměv najednou vystřídal výraz nejvyššího znepokojení.

Uprostřed Puškinovy ulice, vedle parního válce a kompresoru, stála skupinka silničních dělníků v oranžových vestách a s plastovými přilbami. Před nimi jako Suvorov před vojskem přecházel Udalov; držel v ruce tmavou, profesorovi dobře známou láhev, ve druhé pak lžičku. Právě nalil kapalinu na lžičku a podal ji dalšímu pracovníkovi.

„To je vakcína proti chřipce,“ přesvědčoval přítomné. „Poslali ji z okresu. Podle seznamu. Užívá se vnitřně.“

Dělníci i technici poslušně otevírali ústa a polykali.

„Zadržte, Kornelie Ivanoviči!“ zvolal profesor a rozběhl se k Udalovovi.

Udalov se nejdříve přesvědčil, že lék již užil i poslední člen brigády, načež se otočil k profesorovi a odvedl ho k opodál rostoucímu stromu.

„Odpusťte mi, že jsem se vás nedovolil. Ale bylo to v zájmu věci,“ pronesl tiše, aby ho dělníci neslyšeli. „Budou dnes pracovat do noci, protože hoří čtvrtletní plán. Neuškodí jim to. Ať se jednou ukážou. Vakcinoval jsem i kontrolory a dispečery. Podle mých výpočtů do večera splníme plán a dostaneme se mezi úderníky.“

„No tohle,“ řekl vyčítavě profesor. „Zřejmě jste v noci zašel do mého pokoje. Mohl jste zakopnout, upadnout...“

Jindy dobrácký profesor se zlobil.

„Nerozčilujte se, Lve Christoforoviči,“ odpověděl Udalov. „Měl jsem baterku.“

Otočil se a pronesl hlasitě:

„Do práce, přátelé!“

S přítomnými se však dělo něco zvláštního. Nijak se nehnali k lopatám a mašinám. S prozpěvováním vytvořili kroužek a mistr je usměrňoval.

„Co se to děje?“ podivil se Udalov. Mistr zvedl ruku s pokynem mlčet. Potom pronesl:

„Raz-dva-tři!“

Brigáda spustila čtyřhlasně obtížnou gruzínskou píseň Suliku.

Udalov stál pod stromem jako zasažen bleskem. Okna domů se otevírala a lidé naslouchali zpěvu, který snesl srovnání s nejpřednějším sborem.

„Co to má znamenat?“ pohlédl Udalov hněvivě na profesora. „To je vaše dílo?“

„Okamžik...“ Profesor přičichl k prázdné lahvičce. „Myslel jsem si to. Potmě jste se přehmátl. Toto je preparát na zlepšení hudebního sluchu a pro vytváření hudebních souborů.“

„Hrůza!“ vykřikl Udalov. „Jak dlouho budou zpívat?“

„Dlouho,“ odpověděl profesor.

„Co se teď asi děje v účtárně?“

„Neklesejte na duchu,“ řekl profesor a zaposlouchal se do dokonalého zpěvu Udalovových pracovníků. „Ručím za to, že vaše účtárna obsadí v kraji první místo v lidové tvořivosti.“

„Co se dá dělat,“ vzdychl Udalov. „Alespoň něco...“

1973

Domáci zajatec

Známý vědec a vynálezce Lev Christoforovič Minc bydlel v Guslaru Velikém v Puškinově ulici číslo 16. Byl to ochotný a milý člověk, který za svou svatou povinnost pokládal pomáhat lidem. Tuto profesоровu slabůstku využívali především sousedé, kteří se však drželi při zemi, neradi uvažovali o budoucnosti a často marnili profesorův čas prkotinami. To lze doložit četnými příklady.

Gavrilovům se ztratila kočka. Uslzená Gavrilovová letěla k profesorovi. Lev Christoforovič se odtrhl od práce na neviditelnosti a do večera zkonstruoval „indikátor koček“, jediný na světě, který dokázal toto zvíře najít podle jediného chloupku. Kočku našli v Parku kultury a oddechu na vysokém stromě, avšak ukázalo se, že chytit nebo přilákat ji není možné. Lev Christoforovič tedy ihned a na místě z větviček, špalíček a sítíky na motýly přítomného mladého entomologa zhotovil „sundávač koček ze stromů“. Chlapci pro útěchu věnoval z krabiček od zápalek a přepálené žárovky „neselhávající pastičku na vzácné motýly“. A tak to šlo skoro každý den...

Sousedé začali svého profesora mimořádně uznávat od doby, kdy Lev Christoforovič splnil prosbu dědy Ložkina, jemuž praskl umělý chrup. Umělý chrup vyhodil do smetí a doporučil Ložkinovi natírat dásně profesorem právě vynalezeným prostředkem na vzrůst zubů, připraveným z extraktu krokodýlího ocasu. Za dva dny Ložkinovi vyrostly ostré zuby, rozhodně lepší než protéza.

Kornelius Udalov se jednoho dne zeptal manželky:

„Xenie, nemáš náhodou dojem, že začínám plešatět?“

Udalov byl plešatý už dlouho a všichni si na to už zvykli.

„Jsi plešatý od mládí,“ zrušila jeho pochyby Xenie, která se na chvíli odtrhla od domácích prací.

„Smím jít ke Lvu Christoforoviči?“ zeptal se Udalov.

„Tobě nepomůže,“ řekla Xenie.

„Proč ne? Vždyť Ložkinovi vyrostly nové zuby.“

„Ty je nepotřebuješ!“ rozzlobila se Xenie. „To ona je potřebuje!“

„Kdo?“

„Ta, které se nelíbí tvá pleš!“

„Tvá žárlivost,“ řekl Udalov, „překračuje všechny hranice.“

„Hranice překračují špioni,“ namítla Xenie a otřela si slzy. „Má žárlivost sedí doma a tráví osamělé večery.“

Výčitky byly neoprávněné, ale Kornelius nechtěl ženu znervózňovat, takže ihned upustil od svého záměru. Xenie pokládala jeho ústupnost za doznání a znervózňela ještě víc. A když Udalov řekl, že zítra, tedy v sobotu, půjde na celý den na ryby, Xenie se kousla do rtů a začala si prohlížet jejich velkou zarámovanou svatební fotografii.

Nelze se tedy divit, že po Udalovově odchodu do práce se Xenie rozběhla k profesorovi.

„Lve Christoforoviči!“ volala prosebně. „Zachraň nás! Už na toho lumpa nestačím!“

„Čím mohu sloužit?“ zeptal se srdečně profesor a odtrhl se od psaní odborného článku.

„Už nemůžu dál,“ řekla Xenie. „I kdyby opravdu jel na ryby, podezření se nezbavím. Jsem hrozně žárlivá. Nejraději bych ho zavřela v pokoji a nikam nepouštěla.“

„A co jeho zaměstnání?“ podivil se Lev Christoforovič. „Co jeho povinnosti ke společnosti?“

„Povinnosti má k rodině!“ odsekla Xenie. „Kromě toho bych ho zavírala jen v nepracovní dny a večer.“

„Pochybují, že by to šlo,“ řekl Minc. „Ostatně to nepatří do mé kompetence.“

„Patří,“ protestovala Xenie. Usedla na prázdnou židli, ruce složila do klína a vůbec dávala najevo, že se odtud nehne. „Mysli, proto jsi profesor, abys zachránil rodinu.“

„Netuším, jak bych to měl udělat,“ rozhodil rukama Minc. „Muž středního věku je obtížné udržet doma.“

„Tak ať trošku ochrne,“ navrhla Xenie.

„To je nelidské.“ Minc pohlédl úkosem na nedopsaný článek. Chtěl pokračovat ve psaní, ale Xenie určitě neodejde, dokud nějak nevyřídí svou záležitost. Lev Christoforovič hleděl na skříň, kam ukládal zkušavky a lahvičky s různými chemickými a biologickými preparáty, chvíli uvažoval a nic nevymyslel. Tu Xenie prohlásila:

„Někdy chci, aby byl Udalov maličký. Nosila bych ho v kabelce a nikdy se od něj neodlučovala... Miluji ho, darebu...”

„Maličký...” Minc přistoupil ke skříni. Objevila se naděje, že se bude moci vrátit ke článku. Ministerstvo lesního hospodářství se totiž nedávno obrátilo na profesora se žádostí o pomoc v boji s vlky. Minc jako vždy použil netradiční řešení. Vyrobil totiž preparát, který vlky zmenšil na velikost luční kobylinky. Tak bylo možné vlky zachovat a současně ochránit stáda ovcí – vždyť vlk velký jako luční kobylka žádnému dobytku neublíží. Bohužel vynález nebyl přijat, protože profesorovi se nepodařilo zajistit trvalý účinek preparátu...

Profesor sáhl pro skleničku se žlutými pilulkami, několik jich odsypal do papírku a podal je Xenii.

„Buďte rozumná,“ řekl. „Použijte tento přípravek jen za výjimečných okolností, kdy bude ohroženo vaše domácí štěstí. Když vážený manžel spolkne pilulku, na čtyřicet hodin se zmenší. Potom se zase bez újmy na zdraví vrátí do původního stavu. Rozumíte mi?“

„Děkuji, pane profesore,“ řekla Xenie procítěně a vzala si papírek. „Děkuji vám svým jménem, jménem dětí i jménem všech žen na světě. Teď jim ukážeme!“

Minc však už neslyšel její poslední nerozvážná slova, protože spěchal ke stolu. Profesor byl postižen slepotou vlastní některým génium. Zapomínal na potenciální nebezpečí, které lidem přinášely jeho objevy, pokud se dostaly do rukou lidem nezralým pro jejich použití. Minc netušil, že ony skromné dárky, které poskytoval svým sousedům, je skoro nikdy plně neuspokojily. Vždyť chlapec-entomolog, kterému daroval „neselhávající pastičku na vzácné motýly“, začal s její pomocí krást višně ve školní zahradě a nakonec dostal od vlastního otce hrozný výprask. Kočka zachráněná ze stromu sebrala ve sklepě velký kus masa, což vedlo k velkému průšvihy. A pokud jde o Xenii Udalovovou, je typickou představitelkou současných milujících žen a jako taková také nemyslí na následky...

Udalov se vrátil z práce dříve než jindy, protože se chtěl před výpravou na ryby prospat. Právě chystal udice a kontroloval vlasce, když mu Xenie přinesla do pokoje talíř polévky, ve které rozpustila pilulku, a pronesla sladkým hlasem:

„Najez se, pokusný objekt.“

Xenie měla radostnou, ale trochu nervózní náladu. Věřila Min-covi a nepochybovala o tom, že kdyby měl preparát manželovi uškodit, profesor by jí ho nedal. Přesto jeho působení ověřila: před hodinou snědla jednu pilulku kočka, která se zmenšila do velikosti brouka a někam se ztratila.

Xenie připravila starou tašku, dno vystlala vatou a vložila do ní kousek semiše, zkontrolovala zámek a postavila ji na komodu.

„Kdo jsem?“ podivil se Udalov.

„Experimentální objekt.“

„Aha,“ souhlasil Udalov, který si odvykl věnovat manželčiným slovům pozornost. „Vzbudíš mě v půl šesté?“

Xenie se rozhodla poskytnout manželovi poslední šanci.

„Kornelku,“ řekla, „neodložíš ty ryby na příští neděli? Vezme-me děti a pojedeme zítra k Antoníne.“

Když zaslechl tetino jméno, Udalov sebou trhl.

„Počkej,“ nenechala ho Xenie odpovědět. „Vždyť jsme tam ne-byli už půl roku. Urazí se. Ale jestli nechceš, půjdeme k Semicvětovům.“

Udalov jen zavrtěl hlavou. Nechtěl naprázdno mařit slova.

„Tak do kina?“

„Běž sama,“ odvětil Udalov a tím si podepsal rozsudek.

Xenie před něj postavila talíř a stoupla si vedle stolu s utěrkou v ruce, aby manžela zachytila, až bude padat ze židle...

Udalov měl hlad, takže uchopil lžící a začal jíst.

„A kde je chleba?“ zeptal se. „Zapomněla jsi na chleba.“

„Hned to bude,“ řekla Xenie, ale nehnula se, protože se bála ne-chat manžela samotného.

„Přines ho,“ vyzval ji Udalov, ale v tom okamžiku se začal zmenšovat.

„Ojoj!“ pronesl, protože nechápal, kam se poděl talíř s polévkou a proč má hlavu pod stolem.

Xenie ho uchopila do utěrky, vytřepala z obleku a s radostí vní-mala, jak se jí Kornelius zmenšuje v rukou jako balónek, ze kterého uchází vzduch. Kornelius se zřejmě vzpamatoval, protože se začal zmítat a vzpouzet, ale síly měl jen jako pískle vypadlé z hnízda. Xe-

nie ho tedy snadno strčila i s utěrkou do kabely, a potom vysypala na bílou vatou.

Kornelius ještě pořád nevěděl, co se s ním stalo. Připadalo mu, že se ocitl v hlubokém, tmavém sklepe na ostrých, elastických, silných stéblech připomínajících vybledlou slámu. Potom vysoko nahore spatřil blížít se ohromný obličej, podivně známý, jako z přízračného snu. Obličej se usmál, otevřel obrovská ústa, do nichž by se Udalov vešel celý, a zaduněl pronikavým hlasem:

„Je ti tam dobře, kocourku?“

Tu Udalov pochopil, že obličej patří manželce, vlastně ne manželce, ale nějaké obryni s podobou Xenie Udalovové. Zavřel oči, aby přízrak zahnal a vrátil se ke stolu k nedojedené polévce. Avšak tvrdá sláma pod rukama nezmizela, Udalov se tedy štípl, čímž vyvolal u netvora ohlušující smích.

„Na žádné ryby nepojedeš,“ řekla Xenie. „Zůstaneš doma. S rodinou. Díky profesorovi Mincovi, který se slitoval nad ubohou ženou. Teď s tebou, nestoudníku, zůstanu celou v sobotu a neděli.“

Když viděla, jak sebou trpaslík v tašce trhl, jak si uvědomil celou hloubku svého neštěstí, pronesla mazlivě:

„Kornelie, vždyť je to pro tvé dobro! To já z lásky. Nejradši bych se s tebou nikdy nerozloučila, jenom tě pořád k sobě tiskla a mazlila se s tebou.“

Na Udalova dopadl shora prst stejně velký jako byl sám a málem mu sedřel několik posledních vlásků i s kůží. Udalov nadskočil a kousl do špičky prstu.

„Kocourku, nerozčiluj se, nevyskakuj,“ pokárala ho mírně Xenie. „Chvíli si poseď, vzpamatuješ se. Pochop, že takhle je to lepší. Potom si pustíme televizi. Dám tě do klícky po kanárkovi. Stejně je prázdná. Děti tě neuvidí. Pro první večer jsem je poslala k matce, protože z nezvyku bys mohl něco vyvést.“

„Přestaň!“ zavřeštěl Kornelius. „Okamžitě s tím skonči! Zbláznil jste se i s tím tvým Lvem Christoforovičem? Dám vás k soudu, shnijete ve vězení! Vždyť v pondělí musím do práce!“

Xenie jen vyčítavě pokývala hlavou a její vlas jako lodní lano dopadl na Udalovovu pleš.

„Zítra večer,“ řekla, „budeš zase velký. Chceš něco jíst?“

Udalov padl do vaty a skryl obličej v tuhých vláknech. Situace byla nemilá. Výprava na ryby šla k čertu.

Xenie se domnívala, že Korneliova vzpoura záhy ustane a pak si s ním promluví jako s člověkem, snad dokonce získá souhlas, aby volné dny trávil v kleci po kanárkovi. Myslela také na to, že ušetří: maličký Udalov bude jíst jako vrabeček. Ne, Xenie, jak všichni vědí, není krutá ani neústupná. Byla svatosvatě přesvědčena, že až dá manželovi za vyučenou, až z něho vymámí slib, že bude rodině věnovat víc času a bude souhlasit s návštěvami u Antoníny a dalších příbuzných, hned ho propustí na svobodu. Vždyť Udalov nakonec pochopí, že nemá jinou možnost. A jestli se bude vzpouzet, vždycky mu může podstrčit žluté zrníčko. Od domácích obědů přece neupustí! Není na jiné zvyklý.

Udalov však uvažoval jinak. Se svým osudem se nesmířil a hodlal pokračovat v boji, protože byl hluboce uražen ve své mužské pýše a planul touhou po pomstě – od rozvodu se ženou až k vraždě vynálezce Mince.

Xenie zavřela tašku na zámeček. Udalov potmě nahmatl manželčin dlouhý vlas a začal z něj splétat provazový žebřík, aby se dostal na svobodu.

Xenie uvařila trošku kaše a nalila ji na talířek. Kápla tam také kapku medu a položila kousek cukroví. Ať má Kornelius radost, vždyť má rád sladké!

„Je ti dobře, kocourku?“ zeptala se. Maličký manžel se jí líbil ještě víc než velký. S potěšením by ho nosila v ruce, ale bála se, že bude škrábat. Udalov ležel nehybně na dně tašky.

„Kornelie,“ řekla Xenie, „nic nehraj.“ Kornelius se ani nehnul.

„Kornelie,“ dotkla se Xenie muže prstem, až se převrátil na záda. Xenie se mu pokusila nahmatat tep, ale pochopila, že mu spíš zlomí ruku.

Se slzami v očích vytáhla Xenie manžela z tašky a položila ho na oتمان, načež odběhla za Mincem. Profesor nebyl doma. Xenie se spěšně vrátila do pokoje, takže Udalov, který vyskočil a běhal po oتمانu při hledání místa, odkud by nejlépe seskočil na podlahu, si sotva stačil lehnout a dělat nebožtíka. Xenie si nevšimla, že manžel leží jinde, než ho položila. Nahlas proklínala Mince, že jí zahubil

muže a málem zavolala sanitku, ale pak toho nechala. Sanitky jezdí pro lidi, ne pro trpaslíky.

Udalov se prozradil. Připadalo mu, že se žena otočila, vyskočil a běžel k plyšovému válci. Xenie to postřehla a hrozně se urazila.

„Tak ty takhle!“ prohlásila. „Předstíráš? Děsíš nejbližší osobu, ženu, co tě zbožňuje? Tak to zůstaneš do zítřka v tašce. Dostaneš rozum!“

A strčila ho do tašky, přičemž ho držela ve dvou prstech jako žízalu.

Udalov si mírně natloukl a proklínal vlastní netrpělivost. Potom pokračoval v pletení žebříku z manželčina vlasu.

Xenie upustila od záměru Udalova nakrmit. Ať se potrápí. Ovšem dala mu do tašky náprstek a vysvětlila:

„To máš místo nočníku, víš?“

„Nenávidím tě,“ odsekl Udalov hořce.

Začal pobíhat po dně tašky, přičemž zapadal až po kolena do vaty, a hrozil pěstmi.

„Tak ty takhle,“ řekla Xenie a usedla k televizi, zvuk pustila naplno, aby neslyšela výčitky a urážky. A pokud k ní manželův hlas přesto dolehl, odpovídala monotónně:

„Je to pro tvoje dobro. Aby ses morálně napravil.“

Ale v duchu nebyla klidná. Získala to, co nikdy před ní nezískala žádná žena – kapesního manžela. Ale její triumf nebyl úplný. Za prvé, manžel nechtěl být kapesní, a za druhé, neměla se s kým rozdělit o své vítězství. Xenie se rozhodla.

Vypnula televizi na nejzajímavějším místě, zavřela tašku a vydala se na návštěvu k Antoníne.

Cestou Udalov dostal mořskou nemoc, přestal vyvádět a jenom si zacpal uši, aby neslyšel, jak Xenie nahlas popisuje jejich šťastnou budoucnost.

Antonína touto dobou hosty nečekala.

„Xenie, pozvala jsem vás na zítřek.“

Teta byla hrozně netaktní.

„Nevadí,“ řekla Xenie, „my jenom na chvilku.“

„Kornelius nepřijde?“ zeptala se Antonína. „Ten můj hnije na gauči. Byl na fotbale, přišel a hned se svalil. Ale s bábovkou nepočí-

tej. Naplánovala jsem ji na zítra. Budu muset pozvat někoho místo tebe. Jak se máš? Nohy nezlobí?“

Nohy nebolely Xenii, ale její sestřenici Nast'u, avšak Xenie ne-protestovala. Když už k tetě přišla, nebude se s ní hádat.

„Pojď dál,“ vyzvala ji Antonína. „Proč stojíš v předsiní?“

Xenie poslušně vstoupila do pokoje zastavěného nábytkem, protože Antonína ráda kupovala nové věci, ale nedokázala se rozloučit se starými.

Na gauči, strčeném mezi dva kredence – starý a nový – ležel Antonínin manžel Gennadij, stejně hubený a dlouhonoší jako jeho žena. Obličej si přikryl novinami a dělal, že spí. Doufal, že ho nechají být a půjdou do druhého pokoje.

„Vstávej,“ poručila Antonína tvrdě. „Bav hosty, půjdu postavit na čaj. Není nic horšího než návštěva v nevhodnou dobu. A kde máš toho svého?“

„Je se mnou,“ odpověděla Xenie.

„Uhm,“ souhlasila Antonína, která jako obvykle neposlouchala, co se jí říká, a byla zaujata vlastními myšlenkami. „Nikdy k nám nechodí. Pohrdá námi. Vstávej, Gennadiji, vstávej.“

Antonína odešla do kuchyně a zanechala Xenii péči manžela, který ani nesundal noviny z obličeje.

Jindy by se Xenie možná i urazila. Rozzlobila se a odešla. Ale tentokrát si uvědomovala, že přišla k lidem, kteří ji nezvali, může si tedy za to sama... Touha pohovořit s příbuznými byla však příliš silná. Usedla tedy poslušně ke stolu a postavila tašku před sebe.

Asi po pěti minutách, během kterých panovalo mlčení, přerušované pouze významným pochrupováním, se Antonína vrátila.

„Věděla jsem to,“ řekla. „Ty tady sedíš jako hloupá a ten můj chlap dělá Šípkovou Růženku. To už je trošku moc!“ Antonína rychle prostřela, stačila však přitom zatahat manžela za nohu.

„Hele, neterinka,“ řekl Gennadij, jako by se opravdu probudil až teď. „A kde je Kornelius?“

„Tady.“

„Aha,“ řekl Gennadij. Přišel v ponožkách ke stolu a usedl naproti Xenii. „Já taky nerad chodím po návštěvách poslouchat ženské

řeči. Mě nedotáhneš na návštěvu ani párem volů. A Kornela si pro jeho vzdor vážím.“

Kornelius se v tašce pohnul, takže se zakývala. Xenie si přitáhla tašku k sobě.

„Pšt!“ přikázala.

„Cože?“ podivil se strýc Gennadij.

„To neplatilo tobě, ale Udalovovi.“

Udalov se přestal hýbat. Polekal se, že ho budou ukazovat, což by byla hanba horší než smrt.

V tom okamžiku Antonína přinesla samovar a zavařila čaj.

„Sundej tašku ze stolu,“ řekla neteri. „Tašky se na stůl nedávají.“

Xenie se usmála, ale tašku si vzala, postavila si ji k nohám, aby ji náhodou někdo nepřevrhl, protože Kornelia tuze milovala. Kornelius otřes nečekal a řekl: „Jéje!“

„A přece,“ pronesla Xenie sladce, aby přehlušila manželův výkřik a zaměřila hovor správným směrem, „kdyby záleželo na mně, nepouštěla bych muže moc daleko. Ať jde do práce, vrátí se domů a bašta!“

„Celý život se trápím,“ odvětila zlobně Antonína. „Celý život.“

„To je něco,“ řekl strýc. „Nenaliješ nám kapku v rámci oslavy?“

„Mlč,“ odsekla Antonína. „Pití o samotě je alkoholismus. Sám jsi to četl v časopise *Zdraví*.“

„Sklenička není alkoholismus, ale potěšení. Xenie taky neodmítne, že?“

Strýc Gennadij pohlédl s nadějí na neter.

„Neodmítnu,“ řekla Xenie. „A Kornelius také neodmítne.“

To už teta Antonína nevydržela.

„Jsi v pořádku, Xenie?“ zeptala se. „Mám tady aspirin. Nejsem přece hluchá, slyším. Pořád opakuješ, že Kornelius je s tebou, a my dobře vidíme, že tu není. Mluv pravdu. Nechal tě? Nebo se něco stalo? Nenašel si jinou?“

„Kdepak, teto,“ rozzářila se Xenie. „S muži se to musí umět. Například ty jsi se strýcem strávila celý život a on ti utíká.“

„Uteču od ní třeba do Austrálie, k protinožcům,“ potvrdil Gennadij. „Nebo se nechám naverbovat na Sachalin.“

„Mlč!“ okřikla ho Antonína. „Stejně ti nenaleju.“

Pak se otočila k neteri a pronesla poučně:

„Muže na fleku neudržíš. Muž je divoké zvíře, potřebuje svobodu. Musíš si na to zvyknout. Neuvážeš ho k sobě ani ho neschováš do tašky.“

„To je fakt!“ přikývl strýc.

Pro Xenii nastal triumfální okamžik.

„Když neschová, tak neschová,“ řekla.

S těmito slovy zvedla tašku, postavila ji vedle šálku a zpěvně pronesla:

„Teto, nalej Korneliovi čaj. Ještě nevečeřel.“

Vytáhla z tašky vzpouzejícího se trpaslíka a dvěma prsty ho postavila na stůl.

„To je můj drahoušek.“

Drahoušek se styděl, rukama si zakrýval choulostivá místa a nevěděl, kam dát oči.

„Proboha!“ vykřikla Antonína. „Co jsi provedla se svým mužem, nestydo?!“

„Zmenšila jsem ho,“ odpověděla Xenie, „na příruční velikost, abych ho mohla nosit s sebou a ve volné dny se od něj neodlučovala.“

„To se nesmí,“ řekl Gennadij. „Jestli budou ženské tohle vyvádět s muži, nebude to pro ně znamenat nic dobrého.“

„Nebude!“ vypísl Udlov. „Žádám o rozvod! Před svědky!“

„Nerozčiluj se,“ řekla rozvážně Antonína. „Neboj se, jsi u svých. V rodině se dá všechno vyřídit.“

Potom pohlédla vyčítavě na Xenii:

„Co to vyvádíš? Chlap se stydí. Musí do práce, a jak tam teď půjde? Kdo ho poslechne? A jak půjde zítra na úřad?“

„Žádám o rozvod!“ trval na svém Udlov. Zapomněl na svou nahotu a běhal mezi šálky ve snaze proniknout ke Xenii; ta ho jen lžičkou odstrkovala od okraje stolu, aby nespadl a nezabil se.

„A ty buď tiše,“ promluvila na něho Antonína. „Kdyby ses radši něčím přikryl. Nejsi už nejmladší.“

Udalov se vzpamatoval. Přiběhl k čajníku, ale nestačil se za něj schovat, tedy v zoufalství uchopil okraj půllitrové zavařeniny, klopýtl a spadl do ní.

„Neboj se, teto,“ řekla Xenie a dozírala, aby se Udalov neutopil. „To já jen na neděli a svátky. V pondělí se Kornelius vrátí do původního stavu.“

„Neschvaluji to,“ řekla Antonína. Neschvalovala spoustu věcí a nezlobila se z lásky k Udalovovi ani ze soucitu, pouze z obavy před každou novinkou, i kdyby měla být na první pohled pro ženy prospěšná.

„A ty vylez,“ přikázala Antonína Udalovovi. „Budu teď muset všechno vyhodit.“

„Tak mě vytáhni,“ vypískl Udalov. „Sám nevylezu.“

Hlásek měl slaboučký, byl ze sklenice stěží slyšet.

„Včela!“ vykřikl Udalov. Opravdu nad ním kroužila včela s připraveným žihadlem. Klidně mohla Udalova ubodat. Teď ho ohrožovalo na životě ledacos.

Xenie vstala, vytáhla kapesník a začala včelu vyhánět. Čím déle Antonína hleděla na celý ten zmatek, tím víc se mračila. Prozatím dokonce ztichla, protože před skutečným výbuchem se v ní musela zlost nahromadit jako pára v kotli.

Strýc Gennadij to vycítil a aby neztrácel čas, mrkl s účastí na Udalova a po špičkách přešel ke kredenci. Otevřel ho, nalil si skoro plnou skleničku, Kornelioví pak jen na dno kalíšku, který byl sice maličký, ale pro Udalova jako celé vědro.

Když Xenie zahнала včelu, vytáhla Kornelia dvěma prsty ze zavařeniny, nalila na talířek teplý odvar, pofoukala, aby manžela neopařila, a ponořila ho do čaje. Udalovovi bylo horko, tedy se bránil, a Xenie z něj smývala šťávu i ovoce, a jen stále opakovala:

„Za chvílku bude po všem, sluníčko.“

„Víš co?“ vybuchla konečně teta Antonína. „Na dnešek jsem tě nepozvala, tak jdi domů. Na milici s tebou nepůjdu, ale všechno napíšu matce. Že se nestydíš, chodit s nahatým trpaslíkem! A ty, Gennadiji, schovej skleničky! Teď není doba na pití!“

„Toničko,“ lísal se Gennadij, ale skleničku odložil, i tu druhou Udalovovi vzal.

„V Paříži třeba tak s muži zacházejí, ale u nás to nedovolím. V případě nutnosti napíšu do novin. Už mě tam znají. Jinak jak já tobě, tak ty zítra mně, člověk člověku vlkem, že?“

„Tetičko,“ pokusila se Xenie o omluvu. „Vždyť je to pro jeho dobro. Aby nepil, nelajdal se bůhví kde, seděl doma. To já z lásky!“

Ale Antonína přistoupila ke mužovi, popadla ho za šedivé vlasy jakoby ve strachu, že se i její manžel zmenší, a odpověděla rozhodným hlasem:

„Já tomu svému nenechám ublížit. Ať je jaký je, jednou je můj a nehodlám ho měnit. Když chceš vyvádět ty své kousky, prosím, ale nás vynech. A jestli se sem ještě jednou opovážíš přijít s tím svým netvorem, vyhodím tě. Odejdi.“

Antonína ještě jednou pohlédla na bývalého Udalova, který únavou a studem přišel o řeč, a po tvářích jí nečekaně splynuly slzy.

Xenie pochopila, že už tu nemá co dělat, strčila muže do tašky a aniž dopila čaj, zamířila ke dveřím. Antonínu ani nenapadlo, aby ji doprovodila, a když neter odešla, otočila se k manželovi a ucedila:

„Jestli chceš, tak si kapku nalej.“

„Ne, děkuji,“ odmítl Gennadij, který v duši rovněž prožíval tuto bolestnou scénu.

Antonína usedla, podepřela si hlavu rukama a myslela na to, že je velké štěstí mít manžela normálních rozměrů. Trošku se také bála, aby ji nechtěl z hlouposti nacpat do tašky, kdyby hubovala. A rozhodla se, že se bude ovládat a nebude ho moc hlídat. Svůj slib dodržovala celé dva dny, ani o minutu méně.

Xenie šla pomalu domů. Rodinné nedorozumění prožívala bolestně. Taška se jí houpala v ruce a Udalovem to házelo z kouta do kouta. Chytil se vaty, ječel a pokoušel se slízet si z těla zbytky višňové zavařeniny.

Po příchodu domů se Xenii trošku zlepšila nálada. Tašku postavila na toaletní stůl mezi krémy a pudry a šla spát. Rozhodla se, že zítra ukáže Udalova své kamarádce Rimě, která pracovala v dámském kadeřnictví. S touto myšlenkou sladce usnula. Předtím zamkla dveře do sousedního pokoje, aby ji Udalov v noci nebudil křikem a nářkem. Zdálo se jí o tom, že ženy v celém městě nosí své manžely v taškách nebo je dokonce vodí na modrých stužkách. V domě číslo 16

všichni spali, jen Udalov se trápil ve svém vězení jako hrabě Monte Christo a kypěl pomstou. Už prozkoumal všechny švy a koutky tašky, švy však byly důkladné a nitě pro něho jako lana. Nemohl je přetřhnout ani přeríznout. A kapesní nůž zůstal v kapse kalhot, o které přišel při zmenšování.

Kornelius se pokusil vyskočit ke stropu, ale strop tašky byl příliš vysoko. Nakonec usedl do vaty, pokoušel se vymyslet nějaké řešení a snil o tom, že po útěku z tašky odejde navždy z domova a jen jednou měsíčně bude posílat peníze na děti. Děti mu bylo líto.

Najednou mu připadlo, že se strop trošku přiblížil. Stěny také. Navzdory naprosté tmě to bylo docela zřetelné.

Natáhl ruku a dotkl se látky. Vstal a bez námahy dosáhl na strop. Tu pochopil, že působení pilulky končí.

„Hurá!“ pronesl šeptem, aby neprobudil Xenii a nenarušil proces růstu.

Ještě nikdy se žádné dítě na světě tak neradovalo z toho, že roste, jako se radoval Udalov. Obtížné otroctví končilo. Natáhl ruku ke stropu, ale zip se otevíral zvenčí. Začalo mu být těsno, takže usedl.

V tom okamžiku se Udalov trochu polekal. Taška je důkladná a jestli to půjde špatně, může se v ní udusit. Rostl pořád rychleji. Ani nestačil přivolat manželku na pomoc, když ho látka začala svírat ze všech stran. Taška byla jako naschvál ušitá solidně. Hlavu mu vmáčkla mezi ramena, kolena tlačila do žeber. Když už málem vykřikl bolestí a strachem, taška se s hroznou ránou roztrhla na kousky a Udalov upadl na podlahu. Zrcadla na stolku se rozsypala na střípky, které jako dávka ze samopalů prostřelily skla v kredenci a rozbily všechny skleničky z českého skla i sváteční servis. Křišťálový pohár, který Udalov dostal před osmi léty za výhru v celoměstském domínovém turnaji a který ještě před chvilíčkou stál na té kredenci, spadl přímo na stolek s Xeninými oblíbenými pokojovými květinami. Ty se rozlétly na všechny strany a jeden květináč zavadil o křišťálový lustr. Přívěsky zabušily na skla v oknech a zbylé skleněné a porcelánové předměty v pokoji. Z lustru zůstala celá jen jedna žárovka, která se sama rozsvítila a osvětlila místnost, po níž létaly kusy rozbitých předmětů.

Udalov poslouchal rachot a přihlížel ničivému úsilí věcí s takovým potěšením, jako by šlo o báječný balet; ovládla ho totiž touha po pomstě a tato touha byla naplněna. A ve stejné míře, v jaké byl ničen pokoj, v němž manželka podnikla útok na nejsvětější věc – jeho osobní svobodu – Udalov pociťoval vnitřní uspokojení a dokonce i blaho. Už se nezlobil ani na Xenii, ani na příliš geniálního Mince.

Když za půldruhé minuty vtrhla do pokoje Xenie, která cestou ztratila trepky, spatřila otřesnou scénu jako po bitvě. A na podlaze mezi tím vším seděl nahý Udalov a dával do pořádku rybářské pruty, neboť to nestačil udělat před večeří. Na autobus k jezeru už nezbývalo moc času.

Xenie neomdlela ihned. Stačila se ještě zeptat:

„To jsi udělal ty?“

„Ne, ty,“ odpověděl Udalov a překousl vlasec.

1972

Kosmický výsadek

Došlo k tomu v srpnu, v jednu horkou a větrnou sobotu.

Penzista Nikolaj Ložkin přemluvil sousedy – profesora Lva Christoforoviče Mince a Kornelia Udalova, aby tento den strávili u jezera Kopenhagen, kde si odpočinou od městského shonu, od rodiny a práce.

Jezero Kopenhagen leží dvacet kilometrů od města. Musí se k němu autobusem a potom pěšky smíšeným lesem.

Název jezera má dosti prosté vysvětlení. Kdysi tam byla usedlost velkostatkáře Gulkina, velkého anglofila, který tvrdil, že Kopenhagen byl anglický generál. Název byl okolními obyvateli akceptován kvůli neobvyklému znění.

Kornelius Udalov si vzal s sebou udici, profesor Minc kufrík s příruční laboratoří. Hodlal odebrat vzorek vody: zamýšlel v jezeře zavést chov amurů pro národní hospodářství. Nikolaj Ložkin se chtěl opalovat podle systému jógy. Zpočátku si zvolili místo ve stínu pod rozložitou borovicí a rozbili tam tábor – rozložili deku, na ni položili proviant, trochu pojedli a začali si povídat. U jezera byli lidé, ale ryby nikdo nelovil – bylo příliš horko. Odpočívali.

„Už dlouho se nic nestalo,“ prohlásil Udalov. Svlékl se, nechal si jen modré květované slipy a čepici z novin, aby zakryl pleš. „Něco se stane,“ ujistil ho starý Ložkin. „Je pěkné počasí. Takové nebylo od roku 1878.“ Pro větší zřetelnost napsal do písku datum, protáhl šipku a vedle napsal druhé datum: 1978. „Sto let.“

V tom okamžiku se nad nimi objevil kosmický koráb. Tiše stannul nad jezerem, jako by obletěl celou Galaxii při hledání právě takového půvabného jezera a nyní se na ně nemohl vynadívat.

„Pohled’te,“ řekl Udalov, „návštěva z vesmíru.“

„Vždyť jsem to říkal,“ ozval se Ložkin.

„Takoví tady ještě nebyli,“ řekl Udalov, vstal a posunul si čepičku do týla. Zatvářil se vážně.

Profesor Minc, který se ještě nesvlékl, pouze si povolil kravatu, vstal také a roztáhl prsty v patričné vzdálenosti od očí, aby stanovil rozměry lodě.

„Takové jsme ještě neviděli,“ souhlasil Ložkin. „Něco nového.“

„Přiletěli zdaleka,“ prohlásil profesor Minc po ukončení měření. „Mají úplně opotřebované pí-mezonové urychlovače.“

Udalov i Ložkin s Mincem souhlasili. Pí-mezonové urychlovače opravdu vyžadovaly opravu.

Lod' pomalu klesala a blížila se ke břehu. Nakonec visela těsně nad hladinou a vrhala stín na písek.

„Hned vyjdou ven,“ usoudil Udalov.

Jistě, pomyslel si Ložkin. Otevře se průlez a na písek vystoupí neznámá civilizace. Patrně s přátelskými úmysly, ale nelze vyloučit, že se k nám vypravila zlá a cizí vesmírná moc kvůli dobytí Země. A my s tím nic nenaděláme. Do města je dvacet kilometrů, autobusy jezdí zřídka.

Lod' vysunula četné sondy a analyzátory.

„Zkoumají prostředí,“ řekl Udalov.

Minc jen přikývl. Bylo to zřejmé.

Analyzátory se skryly.

Tu se stalo něco nečekaného.

Otevřel se jiný otvor, dole. Na břeh místo kosmonautů, docela jako ze síla, vypadlo klubko zelené hmoty, připomínající konzervovaný špenát – právě takový nedávno přivezli do krámu jako přísadu do polévek. Hned potom se otvor uzavřel. Zelená hmota se rozlezla po písku jako kaše a přiblížila se k vodě. Lod' se zvedla do výše a zmizela.

„Zdá se,“ řekl Minc, „že se jedná o vodní civilizaci.“

Ložkin jako společník osob se značnými životními zkušenostmi v duchu už připravoval uvítací řeč. Zelená hmota neměla žádné orgány, ke kterým by bylo možné se obrátit s proslovem. Ložkin pronesl šeptem, aby to sulcový tvor nezaslechl:

„Docela obyčejné chuligánství. Zasviní celé jezero, přitom se v něm koupou lidé.“

„Bude třeba dočasně zastavit koupání,“ odpověděl Kornelius Udalov. „Třeba mají citlivé smysly a mohli by si je poškodit.“

„To je plíseň, žádný vetřelec,“ dospěl k závěru Ložkin.

„Není radioaktivní?“ otázal se Udalov.

„Hned to zjistíme.“

Minc otevřel kufřík, ve kterém byl skládací mikroskop, spektrograf, Geiger-Müllerův počítač, zkumavky, chemikálie a další náležitosti.

Ložkin nedůvěřoval zelenému vetřelci, který už částečně vlezl do vody a rozložil se na hladině jako zelená fólie, vytáhl tedy barevnou fixku a na kus překližky napsal tiskacími písmeny:

KOUPÁNÍ

CHYTÁNÍ RYB

PRANÍ PRÁDLA

ZAKÁZÁNO.

NEBEZPEČÍ!

Potom připevnil překližku na kmen borovice. Lidé, kteří se sem seběhli z celého jezera, se zastavovali a četli. Minc sestoupil do vody a sklonil se nad zelený sulc. Indikátor záření mlčel. To bylo potěšitelné.

„Nelze vyloučit,“ řekl Udalovovi, který stál za ním a chránil týl, „že jde o kosmický výsadek.“

„Škoda,“ zalitoval Udalov. „Pořád doufám v přátelství mezi kosmickými civilizacemi.“

„Jestli se ta zelená plíseň začne rychle rozmnožovat a pokryje celou planetu, pak nás agresori z vesmíru snadno dobudou holýma rukama.“

„Mohli vymyslet jednodušší způsob.“

„Co víme o jejich psychologii?“ zeptal se Minc. „Co když tak vždycky dobývají cizí planety?“

Jeden z rybářů pronesl:

„Jedu domů. Musím sebrat na zahradě rajčata. Ještě mi je otráví.“

Následovalo ho několik rybářů a milovníků koupání. Hodně lidí však zůstalo. Průměrný měšťák nezná nic příjemnějšího než je kontakt s neznámem, styk s tajemstvím vesmíru.

„A teď,“ prohlásil profesor Minc, „je třeba prozkoumat chování plísně ve vodním prostředí.“

Odebral vzorky a začal je zkoumat pod mikroskopem.

Ani Udalov nemařil čas. Nejprve narýsoval do vzduchu kruh a trojúhelník jako připomínku geometrie, společné všem rozumným

bytostem, a potom zašel pro kalhoty, aby s jejich pomocí vysvětlil návštěvníkovi Pythagorovu vetu. Plíseň nevěnovala pozornost jeho úsilí. V tom okamžiku Minc oznámil své výsledky:

„Naprosto neškodná látka. Mikroskopické řasy, primitivní organismy, vyskytují se i na Zemi. Nerozumné.“

„To ještě není důkaz,“ protestoval Udalov, ale přestal mávat kalhotami a oblékl si je. „Je možné, že při nahromadění by získaly kolektivní rozum.“

„I když dáme na hromadu zelí z celého pole, dostaneme jenom hromadu zelí a nic víc,“ řekl Minc.

„Co když se rozmnoží a dobudou Zemi?“ zeptal se Ložkin. „Sám jste to říkal, profesore.“

„Na to měly dost času. Tyto řasy žijí na Zemi už miliardy let.“

„Otráví všechny ryby,“ vyslovil domněnku mladík v pruhovaném tričku.

„Ryby je žerou,“ odpověděl Minc.

Hypotéza o kosmickém výsadku zkrachovala. Nedošlo na Ložkinův připravený projev, Udalovovo úsilí spojené s Pythagorovou větou skončilo fiaskem. Minc věděl, co říká. Pokud podle jeho názoru kosmická loď vyhodila na břeh jezera Kopenhagen obyčejnou hromadu starých řas, pak tomu tak bylo.

Rozčarování diváci se rozešli, Minc se sousedy usedli pod borovicí s připevněnou překližkou a začali uvažovat. Není možné, že by někdo poslal kosmickou loď jen proto, aby přivezla řasy.

Řasy ponechané na břehu rychle usychaly, černaly a mizely v písku.

„Dali nám logickou hádanku,“ usoudil Udalov. „Podrobili nás zkoušce. Jestli se polekáme nebo ne.“

„A pozorují nás?“ zeptal se Ložkin.

„Pozorují.“

Minc vstal a prošel se po břehu, aby vymezil rozsah výsadku řas. Jezero žilo poklidným, tichým sobotním životem a nic nepřipomínalo nedávnou návštěvu kosmické lodě. Minc zakopl o něco tvrdého. Myslel si, že je to kámen a kopl do toho. Překážka však nepovolila. Zato Minc, který měl jen sandály, si narazil prostředníček. „Au!“ vykřikl.

Udalov spěchal na pomoc.

„Co se stalo?“

„Kámen. Pod řasami.“

Intuice Udalovovi našeptala, že to nebude kámen. Rychle podřepí a rozhrábl řasy, ještě mokré a lepkavé. Jeho úsilí bylo odměněno. Neveliký nazlátlý válec, jehož horní část vyčnívala z písku, se pomalu nořil do země.

„Tady je náš návštěvník,“ a Udalov oběma rukama rozhrnul písek, aby válec vytáhl.

Válec nebyl velký, ale zato těžký. Minc rychle vytáhl z tašky rádio, které tam měl jen proto, že v ní bylo všechno, co se může hodit, naladil je a řekl:

„Myslel jsem si to. Válec vysílá na konstantní vlně.“

„Tady je něco napsáno,“ poznamenal Udalov.

Na válci opravdu byl nějaký nápis.

Válec otevřeli. Uvnitř byla rulička kovové fólie pokryté stejnými písmeny jako na jeho stěně.

„Připomíná esperanto,“ prohlížel Minc text. „Jenže v cizím jazyku. Neznámá grafika. Ale nevadí, přípony a předpony jsou výrazné, mezery se dají domyslet, struktura je jednoduchá. Dejte mi deset minut. Jako každý lingvistický génius na přečtení tohoto textu víc času potřebovat nebudu.“

„Tak dobře,“ shrnul Udalov. „Já mezitím dojdou pro buřty a otevřu pivo.“

Udalov připravil svačinu. Minc také dostal. Po deseti minutách byl text rozluštěn, protože Minc využil při své práci zkušenosti Champolliona, Knorozova a jiných mistrů, odborníků na klínové písmo a písmo Mayů.

„Pozor,“ řekl. „Jestli vás to zajímá, přečtu překlad zprávy z vesmíru. Je dost zajímavá.“ Zahihňal se. „Nejprve nápis na válci. „Otevřít za čtyři miliardy let.“

„Cože?“ podivil se Ložkin.

„Za přesnost překladu ručím.“

„V tom případě jsme to dělali zbytečně,“ usoudil Udalov. „Oni doufali a my jsme jim to pokazili.“

„Tak dlouho žít nebudu,“ řekl Ložkin. „Proto nemá cenu se obviňovat. Kromě toho jsme napřed otevřeli a teprve potom přečetli.“

„A teď text,“ připomněl Minc. „Drazí obyvatelé planety, která ještě nemá jméno...“

„Cože?“ podivil se Ložkin. „Naše planeta už jméno má.“

„A značná část vesmíru o tom ví,“ podpořil ho Udalov.

Minc vyslechl protesty a pokračoval:

„Dnes uplynuly čtyři miliardy let od doby, kdy automatická loď-rozsévač z naší rodné planety Prekrupicanu nepozorovatelně, ale významně ovlivnila vaši evoluci. Jako zastánci teorie a praxe panspermie vysíláme do všech míst Galaxie naše lodě s primitivní formou života – řasami. Na neobydlené planetě se řasy rozvíjejí, protože to jsou hodně jednoduché a nenáročné formy života. Po mnoha milionech let vytvoří složitější organismy. Potom se objeví dinosauři a mastodonti, až nakonec nastane onen nejšťastnější den v dějinách planety, kdy opočlověk uchopí klacek a začne mluvit. Potom si postaví dům a vynalezne rádio. Vězte, že vy – naši v časoprostoru vzdálení příbuzní, jste právě díky vynálezu rádia převzali signál z naší kapsle, zakopané před čtyřmi miliardami let na břehu pustého jezera. To my jsme osídlili jeho vody primitivními řasami. Nezanechali jsme zpáteční adresu – uplynulo příliš mnoho času. Darovali jsme vaši planetě život a stvořili jsme vás docela nezištně. Jestli jste našli kapsli a přečetli naše poselství, dosáhli jsme svého cíle. Poděkujte nám. Šťastnou evoluci, přátelé! – To je vše,“ řekl Minc s neskrývanou lítostí. „Trošku se zpozдили.“

„Vždyť jsem říkal, že jsou rozumní,“ prohlásil Udalov. „Neměli zlé úmysly.“

Udalov věřil v přátelství ve vesmíru. Dopis ve válci ho v této věci jen upevnil.

Na hladině plavaly mikroskopické řasy. Karasi je požírali. Ložkin najednou zesmutněl.

„Co se stalo?“ zeptal se Udalov. „Co se ti nezdá? Že nenechali adresu? Dozvíme se ji. Poletíme k nim a zasmějeme se spolu.“

„O adresu mi nejde. Jen mě napadlo, že by se měla hledat ještě jedna kapsle.“

„Jaká kapsle?“

„Přece ta, kterou tady někdo nechal před čtyřmi miliardami let.“

1975

Podnájemníci

Grubin pracoval na vynálezu prostorového televizoru.

Kdysi, když televizory ještě neprodávali, zhotovil černobílý a potom barevný. Onen barevný přístroj ukazoval v nádherných barvách libovolný černobílý program.

Nyní zatoužil po prostorovém televizoru. Stejně je to záležitost nedaleké budoucnosti – za nějakých deset nebo patnáct let jej bude možné koupit na splátky. Proč tedy čekat?

Grubin se trápil už půl roku. Všechny vydělané peníze dával za tranzistory, kabely a krystaly, sousedé si třikrát stěžovali na milici, že nemohou dýchat kvůli neustálým smradům a že nemohou spát kvůli nočním výbuchům, navíc často shořela izolace. Grubin vysvětloval, diskutoval, odporoval, ale nevzdával se.

Profesor Minc, sám vynikající vědec, jednou přišel do přízemí ke Grubinovi a řekl:

„Sašo, prošel jsem veškerou dostupnou literaturu. Na dnešní úrovni znalostí je tento problém prakticky neřešitelný.“

Minc stál uprostřed místnosti, zahalen po pás odloženými modely, schématy, poškozenými díly, nářadím a izolačními materiály. Grubin se svíjel v koutě, protože ho právě kopl elektrický proud, mával páječkou a odporoval: „Někdo musí být první. Vy jste se setkal s nemožností a uvěřil jste jí. Já nevěřím a vynaleznu.“

„Vaše věc,“ vzdychl profesor Minc. „Přesto vám tady nechám nejnovější časopisy o tomto problému. Až budete mít volno, přečtěte si je. Kam je mám položit?“

„Kam chcete. Stejně je nebudu číst. Myslíte, že Galileo se dočetl v časopisu, že se Země otáčí?“

„Tehdy časopisy nebyly. Ale myslím si, že Galileo byl vědec se širokým rozhledem.“

„Určitě nedočetl. Od dětství věděl, že se Země netočí, chtěl tedy dokázat něco opačného.“

Minc mu přesto časopisy zanechal, protože se domníval, že Grubin jen žertuje. Smrdělo tu spálenou izolací.

Večer téhož dne Grubin předvedl své dosavadní výsledky sousedovi a příteli Korneliovi Udalovovi. Obraz měl duchy a nebyl ostrý. Občas ze však zdálo, že část obrazovky se výrazně prohýbá dovnitř místnosti. Tehdy Udalov říkal:

„Podívej, prostor!“

„Vidím,“ odpovídal Grubin. „To znamená, že princip je správný. Hlavně nečíst ty časopisy.“

Potíž spočívala v tom, že třetí rozměr mohla získat třeba hlasatelova ruka, jeho límec nebo kravata, případně celé patro domu. Prohnutí obrazovky ven kompenzovalo prohnutí dovnitř. Obrazovky to nevydržely a praskaly.

„Půjč mi stovku,“ požádal Grubin. „Jsem bez peněz.“

„Vždyť víš,“ odpověděl Udalov, „že Xenie začala přede mnou schovávat peníze.“

Pokusy však pokračovaly. Počátkem listopadu Grubin pozval Udalova na předvádění dalšího pokroku. Hlasatel předčítající zprávy napůl vylezl z obrazovky. Přestal číst a rozhlédl se, jako by si uvědomil, že je v jiné místnosti. Udalov přistoupil k obrazovce a podíval se ze strany. Z televizoru vyčníval hlasatelův nos.

„Sašo,“ řekl. „Jaký prostor? On opravdu vylezl ven.“

„A co sis myslel?“

„Že se ti to jen zdá.“

„Tak pojď sem a podívej se!“

„Nač se mám dívat? Už jsem se nadíval dost. Skutečná trojrozměrnost musí být vidět ze všech stran.“

V tom okamžiku se ozval výbuch a obrazovka se rozlétla na kousky. Nikdo nebyl zraněn. Udalov odešel na večeři.

Finálního vítězství se Grubin dočkal v pátek večer, kdy se neměl komu pochlubit. Všichni odešli do kina.

Grubin zapnul první program. Dávali balet. Bylo vidět, do jaké hloubky sahá scéna a jak odtud vybíhají baletky. Jedna v rozběhu vyskočila z rámu, ale zřejmě si uvědomila, že padá ze scény, chytila se za okraj a skočila zpátky.

Příhoda s baletkou Grubina tak vzrušila, že okamžitě vypnul televizor a zamyslel se. Snil o dokonalé trojrozměrnosti a uspěl. Došlo však k vedlejšímu efektu: pro lidi uvnitř obrazovky byl Grubinův

pokoj rovněž reálným světem. Baletka se dostala mimo obrazovku, ale stačila se vrátit.

Musí zajít za Mincem na poradu, zeptat se ho na fyzikální základy tohoto úkazu. Ale Minc všechno zpochybní, odvolá se na autority a nakonec dokáže, že takový úkaz prostě neexistuje.

Nezbývá tedy než se přesvědčit sám.

Grubin položil před obrazovku polštář, aby se nic nestalo, a opět televizi zapnul.

Balet už skončil. Ukazovali cirkus. Uvnitř obrazovky přecházela elegantní krotitelka v lesklém kostýmu, a tyčí pobízela velké šelmy: tygra, lva a medvěda. Šelmy skákaly z podstavce na podstavec, řvaly a stavěly sena zadní nohy. Krotitelka se nepřibližovala k okraji obrazovky, také šelmy zůstávaly uvnitř. Grubin zesmutněl, protože krotitelka se mu líbila. Na okamžik zatoužil po osudu Pygmaliona, který udělal sochu a zamiloval se do ní. Kdyby krotitelka vystoupila z obrazovky a na nějakou dobu u něj zůstala, Grubin by se dozvěděl, jak se dívka jmenuje a sprátelil by se s ní. V zasnění přehlédl okamžik, kdy krotitelku převzala jiná kamera, takže dívka stanula zády k němu.

Blížil se k ní lev, tedy ustupovala, jako by lva vábila k sobě. Grubin sáhl po tlačítku, aby televizor vypnul. Krotitelku by bral, ale lvy doma nesnášel. Nestačil však televizor vypnout: v okamžiku, kdy se jeho ruka dotkla tlačítka, krotitelka zakopla o hranu obrazovky a lev, který vycítil její momentální slabost, skočil na svou paní. Krotitelka udělala ještě jeden rychlý krok dozadu a pochopitelně spadla na polštář pod obrazovkou, za ní letěl lev... Náhle obrazovka vybuchla, rozlétly se střepiny a nastalo ticho. Potom v televizoru něco zasyčelo, sykot se přenesl na zařízení zabírající skoro půl místnosti, třesklo to a všechno zhaslo – vyletěly pojistky.

Grubin se po hmatu dostal z pokoje, vzal předem připravené zápalky a svíčku a začal spravovat pojistky. Naštěstí nebyl nikdo doma. Ještě včera ho Xenie Udalovová varovala: „Sašo, jestli ještě jednou vyhodíš pojistky, udělám všechno pro to, aby tě odtud vystěhovali. Pro tento velký úkol nebudu litovat vlastního života.“

Grubin tedy lezl na židli, aby se dostal k nešťastným pojistkám, a přitom současně naslouchal, co se dělo v jeho pokoji. Samozřejmě

chápal, že celá historie s prostorovými obrazy je pouhý fantom, přelud, ale přesto netoužil po setkání se lvem.

Rozsvítilo se. Grubin beze spěchu sestoupil, sfoukl svíčku a chvilíčku postál před svými dveřmi.

„Nu což,“ řekl si, „tak jdi, vynálezce.“

Pootevřel dveře. Pokoj byl tichý a prázdný, což se ostatně dalo očekávat. Ani krotitelka, ani lev... Grubin přistoupil k televizoru a posmutněl. Pro další pokusy bude muset koupit novou obrazovku, přitom peníze nemá a neví o nikom, kdo by mu půjčil.

Polštář pod obrazovkou byl plný skleněných střepein a bůhvíproč mu připomínal vánoční stromek. Grubina napadlo, že na polštáři bude muset spát, tedy ho uchopil za roh, aby setřásl sklo, ale v tom okamžiku zahlédl něco barevného. Zvedl velký skleněný úlomek a uviděl, že na polštáři leží krotitelka – buď mrtvá nebo v bezvědomí, velká asi jako kuře. Na tom ostatně nebylo nic zvláštního. Vždyť přirozené lidské rozměry jsou výplodem představivosti diváků, a pokud televizní obraz vypadne z obrazovky, musí být menší než obrazovka.

Když si to Grubin uvědomil, začal hledat lva. Přestože lev měl nyní rozměry potkana, přece jen zůstával lvem. Nikde jej neviděl.

Krotitelka ležela na polštáři a velice se podobala opravdové. Grubin zatoužil moci opět zapnout televizor, aby zjistil, jestli dívka zůstala v aréně nebo tam tygr s medvědem běhají bez dozoru.

Opatrně se dotkl krotitelky prstem, aby zjistil, jestli neprojde skrz. Neprošel. Krotitelka byla na dotek teplá a pružná. Po dotyku otevřela oči. Tmavé oči.

„Tak tohle jsem nečekal!“ prohlásil Grubin poněkud vyčítavě. Opravdu očekával něco jiného. Když už je trojrozměrnost tak reálná, bylo by lépe, kdyby byla krotitelka trochu větší.

Krotitelka připadala Grubinovi velice mladá. Až se podivil, že tak nedospělé osobě svěří drezúru šelem.

„Co mám s tebou dělat?“ zeptal se. Dívka otevřela ústa, ale žádný zvuk se neozval. Rozplakala se, rovněž nehlučně, jako by jí někdo vypnul zvuk. Ozvalo se zaklepání na dveře.

„Kdo je to?“ zeptal se Grubin.

Místo odpovědi se ozval křik.

Grubin se otočil. Ve dveřích stál najedná noze vyděšený Udalov. Do druhé, zvednuté, se mu zakouslo nějaké zvíře.

„Neboj se,“ řekl Grubin. „To je jenom lev.“

Krotitelka plakala a Grubin uvažoval, jak to všechno vysvětlit. Co když neumí rusky, protože přijela z ciziny? Co se stane, až vypukne mezinárodní skandál?

„Jaký lev?“ ohradil se Udalov a třepal nohou, aby se šelmy zbavil. Lev odletěl velkým obloukem a zmizel v hromadě opotřebovaných tranzistorů. „Proč tady máš potkany? Víš, co se stane, až se do dozví Xenie?“

„Tak jí to neříkej.“

„To nepomůže. Stejně se to dozví. Copak já jsem nějaký konspirátor? Co tam máš?“

Udalov přistoupil ke Grubinovi a nahlédl mu přes rameno.

„Bože!“ zvolal. „Hraje si s panenkami!“

Krotitelka se pozvedla na lokti a pokusila se usednout. Setkání se lvem Udalov nějak přežil, ale při pohledu na ožívající krotitelku ho opustily síly. Sklopil hlavu a tiše odešel z pokoje. Grubin ho chtěl zadržet, vysvětlit vědeckou podstatu událostí, ale byl tak zamyšlený, že přítelův odchod prakticky nezaznamenal.

„Co se stalo?“ zeptal se Grubin krotitelky.

Odnesl polštář i s ní na postel a pokračoval:

„Vlastně na tom není nic divného. Vždyť všechno živé se skládá z elektronů. Ty jsi také z elektronů. Takže jsme oba z jistého hlediska stejní. Ty se jenom zdáš, a já jsem skutečný.“

Krotitelka pohlédla prosebně na Grubina a vztáhla k němu tenoučké ručky.

„Chceš, abych tě vrátil do televizoru?“ zeptal se Grubin.

Krotitelka energicky přikývla.

„Omlouvám se, ale nemám teď prostředky na nákup nové obrazovky. Kromě toho se obávám, že se poškodilo i zařízení. Budeš muset počkat. Chceš jíst nebo pít? Tedy – musíš to dělat? Dobře, zatím si trochu odpočiň.“

Grubin našel starou krabici od bot, vystlal ji hadříkem a pro všechny případy tam vložil talířek s vodou.

„Lehni si,“ vyzval ji. „Zítra bude líp.“

Přenesl krotitelku do krabice a dodal:

„Jestli se stydíš, můžu zhasnout.“

Krotitelka pochopitelně neodpověděla. Grubin přistoupil ke skříni, otevřel ji a začal uvažovat, co má zítra prodat, jestli nový oblek nebo plášť. Rozhodl se, že prodá oblek a zabalil ho do papíru. Potom nahlédl do krabice. Krotitelka nespala.

„Tyhle ženské jsou boží trest!“ usoudil. „Já bych na tvém místě už dávno spal.“

V noci se Grubin probudil. V pokoji něco šelestilo. Vzpomněl si, že je tu zuřivý lev. Pro něj nebyl nebezpečný, ale pro dívku to byla hrozná šelma.

Grubin vyskočil z postele a bosky přiběhl k vypínači. Pokud lev dívku rozsápal, ubohá nemá ani nemohla volat o pomoc.

Obrázek, který uviděl, jej uklidnil, dokonce pobavil. Krotitelka spala oblečená na hadříku s hlavou položenou na lvím bříše. Lev zřejmě potmě vyhledal svou paní. Správně, je ochočený a vrhá se jenom na cizí lidi.

Ráno, když návštěvníci ještě spali, Grubin zašel k překupníkovi, prodal mu oblek za polovičku ceny, koupil obrazovku, pak ještě něco k jídlu a vrátil se domů. Dům žil sobotním ranním životem. Profesor Minc seděl u okna a četl časopis. Xenie Udalovová klepala na dvoře koberec, mladý Gavrilov chodil po dvoře s tranzistorákem v ruce, na chodbě proběhla před Grubinem nějaká kočka. Nejprve ji pokládal za lva, ale potom se polekal, že kočka vyslídila jeho podnájemníky.

Podnájemníkům se nic zlého nestalo. Po probuzení seděli v krabici, krotitelka splétala lvovi hřívu do čůpků, při pohledu na Grubina vyskočila a začala výrazně gestikulovat, což Grubin interpretoval následujícím způsobem: „Jak dlouho to ještě bude trvat? Unesl jste mě od přátel a milované práce, vězníte mě v krabici a trápíte mě. Když mě dokážete unést uprostřed vystoupení, tak mě snad dokážete vrátit zpátky!“

„Okamžik,“ řekl Grubin. „Podnikneme opatření. Neboj se, není proč. Vůbec netušíš, jak důležitá je tvá existence pro vědu.“

Krotitelka jako umělkyně to opravdu netušila.

Grubin do večera spravil televizor. Krotitelka nejedla ani nepila. Ani lev se nedožadoval krmení.

Byl čas přístroj zapnout. Zašuměly lampy, zapnuly se tištěné obvody, poskočily ručičky na připojeném zařízení a na obrazovce se objevil nápis: *Studio publicistiky „Diskusní klub“*.

Hned nato se objevilo staveniště s četnými jeřáby, v popředí stál mladík s mikrofonem v ruce. Vyprávěl divákům o chaosu panujícím na stavbě. U jeho nohou vířily v mrazivém větru sněhové vločky. Grubin nechtěl ztrácet čas a hodlal strčit podnájemníky do televizoru, ale zaváhal, protože krotitelka i lev byli pro takové počasí příliš nalehko. Jak se tak rozmýšlel, ozval se třesk skla a začala mrkat světla. Grubin zahlédl na tváři krotitelky úlek. Otočil se k obrazovce, ale bylo už pozdě... Obrazovka se zase rozlétla, televizor přestal fungovat, což zavinil mladík, který vypadl z obrazovky. Nyní seděl na stole pod televizí s mikrofonem v ruce a setřepával ze sebe střípky skla.

„Tohle ještě scházelo!“ pronesl zoufale Grubin.

Když Grubin přenášel mladíka do krabice od bot, ten se zuřivě bránil a dokonce stačil kousnout Grubina do ruky. Kůži však neprokousl. Zřejmě byl v šoku a nevěděl, co se děje. Zvuky stejně jako dívka nevydával.

Při pohledu na nového příchozího zatřásl lev hřívou, čímž projevoval nespokojenost. Uplakaná dívka musela lva držet oběma rukama a mladík, který si ostatních podnájemníků nevšímal, se pokoušel vylézt k krabice. Vykoledoval si pobyt v prázdné bedničce od hřebíků. Mladík se v ní zmítal a tloukl pěstmi do stěn.

Grubin si zoufal. Spadl do finanční, vědecké i morální propasti. Bude muset požádat o radu i pomoc profesora Mince.

Stačilo se k tomu rozhodnout a už se na prahu objevil profesor Minc osobně, jako by Grubinovy zoufalé myšlenky pronikly stropem.

„Jak se daří?“ zeptal se profesor a vklouzl dovnitř. „Prý se tu dějí zázraky.“

„Dobrý den. Mluvil jste s Udalovem?“

„Co jsem měl dělat, když se přede mnou schováváte? Prý chováte žluté potkany a živé panenky? Co se vlastně stalo?“

„Podívejte se sám,“ přidržel Grubin profesora za loket a odvedl ho ke krabici od bot.

Při pohledu na obrovskou plešatou profesorovu hlavu se krotitelka vrhla ke lvovi, jako by u něj hledala ochranu. Minc se nad krabicí poškrábal na nose.

„Odkud?“ zeptal se.

„Z televizoru,“ přiznal Grubin. „Přehnal jsem to s trojrozměrností a oni začali vypadávat ven.“

„Aha, fantomy,“ uklidnil se profesor. „Už jsem se lekl, že jste začal s pokusy zmenšovat živé lidi.“

„Jak bych to tak řekl,“ podrbal se Grubin na hlavě. „Něco z živých lidí v nich je. Dokonce se rozčilují.“

„Zajímavé. Ale prozatím nechme emoce stranou.“ Profesor natáhl ruku, aby uchopil krotitelku a prohlédl si ji zblízka. Lev se zvedl na zadní tlapy a pokoušel se dívku chránit.

„Velice zajímavé,“ opakoval profesor, odstrčil lva do kouta krabice a obratně uchopil krotitelku dvěma prsty. „Dokonalá iluze reality.“

„Ale proč k tomu došlo?“ zeptal se Grubin. „Nepoškodíte ji?“

„Proč bych ji měl poškozovat? Vidím, že vás fascinuje jejich funkčnost a proto přecházíte na úroveň primitivního Udalova.“

„Vždyť projevují city!“

„A co jedí?“

„Nic.“

„Tak vidíte! Vážený příteli, ocitl jste se v situaci diváka, který věří televizním dobrodružstvím. Ale to je pouze scénář a umění režiséra.“

„A co když je to ona?“

„Nerozumím.“

„Dívka, která vystupovala v cirkusu a najednou se ocitla tady...“

„Odpusťte, Sašo, ale s takovým mystickým přístupem byste se měl s vědou rozloučit. Věda nesnáší sentimentalitu. Zůstaňte básníkem, opěvujte rusalky a vědmy, věřte v astrologii a přízraky.“

Profesorův hlas zněl ocelově. Pro něj byla věda božstvem, rodinou, milovanou rodnou matkou, prostě vším. Pochybnosti v tomto směru pokládal za zradu.

„Ten holografický úkaz vezmu s sebou,“ řekl Minc. „Máte jich víc?“

„Ještě jeden,“ odpověděl Grubin. „V této bedničce.“

„Zkuste zajistit ještě několik exemplářů. Nesmíme pracovat s nahodilými úkazy, ale mnoha experimentálními objekty.“

Krotitelku stále držel mezi prsty.

„Tady máte peníze. Na tři obrazovky. Potom to vyúčtujeme. Věda vyžaduje oběti. Potom přijďte ke mně a vezměte ten argentinský časopis. Je tam článek Rudolfa Pereiry o fantomatizaci při stereoeφέtech. Můžete ho teoreticky využít. A ještě něco: až opravíte zařízení, zavolejte mě.“

Ve dveřích se Minc otočil a dodal:

„Blahopřeji, kolego. Udělal jste velký objev.“

Krotitelka vzpínala ke Grubinovi ruce. Dveře se za profesorem zabouchly. Grubin nahlédl do krabičky. Zoufalý lev ležel na dně s hlavou na tlapách.

„Ne!“ zvolal Grubin a rozběhl se za profesorem. Zakopl o židli, natloukl si koleno, shodil hromádku integrovaných obvodů. „Počkejte!“

Profesor už byl na konci chodby.

„Co se děje?“

„Ta dívka zůstane zatím u mě. Lev si zoufá.“

„Jaký lev?“

„Vraťte mi ji.“

„Sašo, jsem nemile překvapen,“ řekl Minc. „Nikdy se nestanete opravdových experimentátorem, protože projevujete příliš mnoho citů.“

Grubin přistoupil k profesorovi a natáhl ruku.

„Ach tak,“ zamračil se profesor. „Chápu... Tak si vezměte ten svůj poklad.“

Předal dívku Grubinovi a rozpřáhl ruce. „Lituji,“ řekl tvrdě, „že jsem vás hned neprokoukl. Ale ujišťuji vás, že jsem se nijak nehodlal podílet na cizí práci a slávě. Vaše obavy jsou docela bezdůvodné.“

Po těchto slovech profesor rázně vykročil do schodů.

„Lve Christoóroviči!“ křikl za ním Grubin. „Špatně jste mě pochopil!“

„Pochopil jsem vás dobře! Není to poprvé, co jsem se ve vědeckých kruzích setkal s podobnými náladami. Peníze mi zatím vracet nemusíte. Nejsem mstivý.“

Pod těžkými profesorovými kroky zaduněly schody.

„Ech!“ mávl Grubin volnou rukou. „Nikdo mě nechápe.“

Jako by mu po dlani prošla moucha: krotitelka ho v sedě škrábala podpatkem. Nu což, pomyslel si Grubin, zřejmě opravdu nikdy nebudu opravdovým vědcem. Škoda.

Grubin odnesl krotitelku do krabice a řekl: „Půjdu pro novou obrazovku. Nezapomeň, že pokud se mi to nepodaří, zůstaneš tady navždy. Došly mi peníze.“

Lev skákal krabicí jako kočka, jak se radoval z návratu své paní...

Za hodinu se vrátil Grubin, prohýbal se pod tíhou dvou obrazovek, a hned se staral, jak se cítí jeho podnájemníci. V krabici bylo všechno v pořádku, zato novinář zmizel. Vylezl z bedničky. Smůla. Měl by se pustit do práce, protože každá sekunda je drahá, a místo toho musí hledat uprchlíka, který se může stát obětí toulavé kočky.

„Co mám dělat?“ zeptal se Grubin krotitelky. Jako starý známý spoléhal na její pochopení.

Krotitelka vyskočila, protože nevěděla, co se zase stalo.

„Zmizel tvůj druh v neštěstí,“ vysvětlil Grubin. „Utekl a já nevím, kde ho mám hledat.“

Krotitelka se zamyslela a potom ukázala na lva.

„Mám využít jeho služeb? Chytré děvče. Bez pomoci mi to může trvat nejmíň hodinu... Vidíš ten nepořádek? Jenom aby mu lev neublížil!“

Pustil podnájemníky z krabice a sám se pustil do práce. Krotitelce a lvovi musel pokoj připomínat městskou skládku velkou několik hektarů. Pomalu se prodírali hromadami, až je Grubin občas ztratil z očí. Po chvíli ho milovaná práce zaujala tak, že na ně zapomněl. Uplynulo půl hodiny, než se začal zajímat, co se s nimi stalo. Vyskočil a vykročil, ale našlapoval opatrně, aby náhodou někoho nezašlápl.

Podnájemníky našel na neobvyklém místě. Seděli na jeho kravatě, která spadla pod stůl. Ve třech. Krotitelka upozorovala jeho

neklid a zamávala mu. Něco jako pracuj, pracuj, my si už bez tebe nějak poradíme.

Grubin se vrátil k poškozenému přístroji. Ale když je třeba spěchat, práce jako naschvál vážne. Trápil se bez výsledku až do večera. Dokonce se zapomněl najíst.

Nastala noc. Grubin nešel spát, protože mu připadalo, že podnájemníci nějak pobledli. Jejich elektronová struktura se mohla každým okamžikem zhroutit, v tom případě by zemřeli. Zbývala tedy jen práce a naděje...

O půl páté Grubin nevydržel a padl do postele. Když se probрал, byla už neděle. Tři hodiny šly k čertu! Vrhł se ke krabici jako matka ke kolébce nemocného dítěte. Podnájemníci spali – lev uprostřed, lidé se mu tiskli k bokům.

Při pohledu na tento bolný obrázek si Grubin setřel slzu, přinesl froté ručník, kterým spáče přikryl a přešel ke stroji.

„Ne,“ zašeptal. „Musím té přesvědčit.“

Stiskl zuby, uchopil šroubovák jako kulomet a během hodiny zlomil odpor televizoru. Lampy se rozehrály, ručičky poskočily a pokoj zaplnilo známé hučení.

Nyní bylo nejdůležitější nepropást správný okamžik. Grubin skočil ke krabici, uchopil ji a zase zpátky k televizoru. Podnájemníky otřes probudil a nyní na něj vyděšeně hleděli.

„Držte se!“ zvolal Grubin. „Teď nebo nikdy!“ Na pomalu se rozjasňující obrazovce se objevil dětský pěvecký sbor. Dirigent stál zády k obrazovce. Byl nebezpečně blízko rampy a Grubin z něj proto nespouštěl pohled, zatímco vytahoval zajatce z krabice a házel je bez okolků dovnitř.

Podnájemníci nepochopili, co se děje, dokud se neocitli jeden po druhém – krotitelka, mladík i lev – uvnitř televizoru. Děti se při pohledu na lva rozpřáhly na všechny strany, dirigent uskočil, ale Grubin ho jistil, zachytil ho v letu a hodil zpátky... Další průběh této dramatické scény Grubin neviděl. Ozvala se hrozná rána. Dům se otřásl v základech. V celé ulici shořely pojistky, místní transformátorovna havarovala, v místnosti se zatřásla okna a zasmrděl kouř.

Grubin si s úlevou oddechl a klesl na podlahu vedle televize. A okamžitě usnul. Neslyšel, jak se k němu dobývají sousedé, jak vyhrožují milicí... Tím však příběh neskončil.

Grubin přerušil pokusy, protože nejdříve musel zvládnout teorii. Smířil se s profesorem, pečlivě četl časopisy, které mu profesor dával. Minc mu vysvětloval nesrozumitelná místa v cizích jazycích. Aby zaplatil dluhy, Grubin hodně pracoval, šetřil na stravě a toužebně čekal na dobu, až bude mít dost prostředků na nové pokusy.

Při takovém způsobu života byl Grubin na jaře hubený jako lunt, vlasy měl divoce rozčuchané a oči tak zapadlé, že je málem nebylo vidět. Udalov, který se chystal na dovolenou, se nad ním slitoval a sehnal mu poukaz. Tak se ocitli v Soci.

Jednoho dne se procházeli po městě a Grubin najednou stanul jako zasažen bleskem. „Pohled, Kornelie!“

„Co? Kde?“

„Podívej se na plakát! Poznáváš ji?“ Na plakátu stála krotitelka. Rukou se opírala o lví hřívu. Kromě oděvu úplně odpovídala podnájemnici.

„Kdo je to?“

„Právě tu jsem vytáhl z televizoru! A ty ses moc divil.“

„To není možné!“

Grubin už táhl Udalova k cirkusu. Udalov se nevzpouzel, jen tiše mumlal:

„Proč nemožné? Je to docela možné... Pověz, Sašo, tuhle jsi měl v krabici? Co když se na tebe zlobí?“

Čím byli k cirkusu blíž, tím víc ztrácel Grubin jistotu. Na co se jí má vlastně zeptat? Tuší vůbec, že její zmenšená kopie žila tři dny v krabici od bot?

Grubin zpomalil. Objevil se cirkus.

„Kornelie,“ řekl, „nepůjdeme raději domů?“

„Kdepak. Pravda především. Podívej se, není to ona?“

Grubin se podíval. U zadního vchodu stála dívka.

„Je.“

„Tak jdi.“

„V žádném případě.“

„Tak půjdu já.“

„Má to cenu?“

Udalov rychle přešel náměstí. Grubin zůstal stát. Udalov došel k dívce, ale ta si ho nevšímalá. Hleděla na druhou stranu. Grubin také pohlédl tím směrem. K dívce spěchal vysoký mladík v kožené bundě. Onen novinář!

Grubinovy myšlenky rotovaly jako motocyklisté na ploché dráze. Musí odvolat Udalova, ale jak to má udělat, když on už drží dívku za rukáv. Grubin, stojící o sto kroků dál ve svém vzrušení slyšel každé slovo.

„Promiňte, ale připadáte mi povědomá.“ To byl hlas Udalova.

„Já vás neznám.“ Hlas dívky.

„Co po tobě chce?“ Hlas mladíka.

„Neviděl jste mě v cirkusu?“ Hlas dívky.

„Ne, viděl jsem vás někde docela jinde. Nebyla jste v domě číslo 16 v Puškinově ulici?“ Hlas Udalova.

„Spěcháme.“ Hlas mladíka.

„Jak by mohla znát číslo domu?“ napadlo Grubina.

„Neznáte mého přítele Alexandra Grubina?“ Hlas Udalova.

„Jak by mohla znát mé jméno?“ napadlo Grubina.

„Tak se omlouvám,“ řekl Udalov. „Lev na plakátu je váš?“

„To je Akbar.“

„Jistě, vzpomínám si, chytil mě za kalhoty.“ Oba na něj pohlédli zvláštním pohledem a spěšně se vzdálili.

Najednou, jako by vycítili Grubinův pohled, dívka na něj pohlédla. Když se jejich oči setkaly, Grubin se strachem skoro příkrčil.

„Serjožo,“ řekla dívka. „Odkud znám toho muže? Moc dobře znám ten obličej. Mám na něj nepříjemné vzpomínky.“

Mladík pohlédl na Grubina a pokrčil rameny. Šli dál, ale po několika krocích se mladík zastavil. „Máš pravdu,“ zívá. „Někde jsem ho viděl.“

Udalov se vrátil ke Grubinovi. „Omyl,“ řekl. „Zapomeň na to.“

1975

Citoměr

Životopis ani jiné údaje Emy Proskurjakové nás nezajímají. Důležité je pouze to, že tato hezká zelenooká dívka vypadala nesmírně tajemně a nepřístupně. Jen si představte: Ema byla čtyřikrát v kině s Míšou Standalem, redaktorem místních novin, dvakrát s ním šla do kavárny a jeden večer strávili na lavičce v parku, ale ani pohledem, ani slůvkem nevyjevila svůj vztah k němu.

A Standal hořel. Hořel přetékajícím citem i nedostatkem informací. Nevěděl totiž, jestli krásná Ema jeho city sdílí.

Když ji jednou doprovázel z kina domů, odvážil se zeptat:

„Emo, my se tady procházíme, ale není něco za tím?“

„Co jako?“

„Třeba se vyjadřuji nepřesně, ale minulou noc jsem napsal báseň.“

„Už jsi mi ji přednesl,“ odpověděla záhadná Ema. „Přesto každé tvé nové dílo poslouchám s velkým zájmem.“

„Och!“ reagoval na to tehdy Míša Standal.

A ke dveřím, za kterými Ema obvykle mizela, došli mlčky.

Druhého dne Míša navštívil profesora Mince, velkého vědce, který dočasně žil v Guslaru Velikém. Profesor ho přijal v malém pokojíku a na otázku, co je nového na drůbeží farmě, odpověděl: „Milý hochu, brnkl jste na prasklou strunu mé duše.“

Profesor Minc se někdy rád vyjadřoval obrazně. Pohladil se po pleši a ukázal na klíčku, v níž se zjevně nudil podivný tvor se zobákem.

Standal si pozorně prohlížel stvoření, připomínající současně ovci i slepici.

„Počítám s vaším článkem,“ řekl.

„O čem mám psát?“ vzdychl vědec.

„Začnete tím, jak vás napadlo...“

„Napadlo mě, že brambory už sklízí stroj, ale drůbež musíme pořád škubat ručně. To je nevykonné.“

„A rozhodl jste se...“

„Rozhodl jsem se vypěstovat holou slepici. S mými zkušenostmi to není nijak obtížné. A vypěstoval jsem ji. Ale holá kuřata vždycky prochladla. Vynalezl jsem pro ně návleky, ale kuřata rostla a neustála výměna návleků podle jejich velikosti není racionální. Jednodušší je prostě ptáka oškubat.“

„Pak jste...“

„Pak jsem vajíčka našich slepic poslal i s dokumentací našim indickým a kubánským kolegům, kteří klimatické problémy nemají, protože je už dávno vyřešila příroda, a začal jsem uvažovat dál.“

„Takže jste...“

„Takže jsem vypěstoval slepice s ovčí vlnou, které není třeba škubat. Stačí je ostříhat a zase vyhnat na pastvu. Přitom tento nový druh, nazvěme ho třeba ‚kurovce‘, na rozdíl od ovce snáší vejce.“

„Ale teď jste...“

„Ale teď jsem nespokojen. Ukázalo se, že kurovce se špatně stříhají vzhledem k jejich nevelkým rozměrům a hbitosti. Obyčejné slepice se škubaly mnohem snáz.“

„Ale tento skvělý experiment...“

„Tento experiment nemá smysl, když nepřináší lidstvu užitek,“ prohlásil rozhodně profesor. „Kromě toho jsem zjistil, že slepice porostlé vlnou trpí komplexem méněcennosti. Straní se svých opeřených družek. Zjistil jsem příčinu.“

Profesor Minc přistoupil ke stolu zavalenému vědeckými časopisy, rukopisy a přístroji, rozhrábl hromadu a vytáhl z ní teploměr připomínající onen, kterým se měří teplota vody v dětských vaničkách, a zatřepal s ním Standalovi před nosem.

„Přineste z chodby druhou klec s kohoutem,“ přikázal novináři.

Standal poslechl. Klec s kohoutem přikrýval starý ubrus a když ho Minc sundal, kohout potřásl hřebínkem, pokusil se roztáhnout křídla a zavřeštěl orlím hlasem.

„Mám kohouty rád,“ řekl Minc. „Nádherný exemplář. Hloupý tvor, ale jaké sebevědomí!“

Přiblížil teploměr ke kleci s kudrnatou kurovcí, která zírala na kohouta a nervózně hrabala žlutýma nohama. „Co vidíte na stupnici?“

Sloupek rtuti povylezl nahoru a zastavil se přibližně na dvaceti stupních, což Standal ihned profesorovi ohlásil.

„Dobře. A teď přiblížíme teploměr ke kleci s kohoutem.“

Rtuť padala dolů, minula nulu a zastavila se na minus patnácti stupních. „Jasně?“ zeptal se Minc.

„Ne,“ přiznal se Míša.

„Zvláštní. Působíte dojmem chytrého mladíka. Tohle není obyčejný teploměr, ale citoměr, a měří emoce. Vztah jedné bytosti ke druhé. Nula znamená, že žádný vztah není. Pokud sloupeček rtuti povyleze nahoru, znamená to, že vztah je kladný. Čím výše, tím je horoucnější. Dvacet stupňů znamená stupeň pozitivního zájmu kůrovce o kohouta.“

„A naopak...“ domyslel se Standal.

„A naopak! Kohout kurovcí pohrdá. Je to tak.“

„Neuvěřitelné!“ zvolal Standal. „Napíšu o tom.“

„V žádném případě. Pokusy s kurovci končím. Nehodlám vypěstovat druh pohrdaných zřůd, slepice, na které jejich družky budou shlížet s odporem, kuřata, které budou jejich druzi klovat, kohouty, kterých si žádná kokoška nevšímne.“

„O tom nemluvíme,“ řekl Standal, „ale o teploměru.“

„To nic není. Měl jsem ho za půl hodiny. Vždyť je to jen pomocný přístroj.“

„A přece...“

„Už jsem řekl. Skončil jsem. Od zítřka začnu pěstovat dlouhovlnné krávy plemene merino.“

Standal se rozloučil a opustil pokoj, pln nadšení nad vynálezec-kou genialitou umístěnou v profesorově těle.

„Nuže,“ říkal si cestou k bráně, „stačí půlhodina a máme báječný přístroj. Už ho nezajímá, jde dál. Ale kolik použití takový citoměr může mít...“ Standal se zastavil uprostřed dvora.

„Ano,“ pronesl nahlas. „To je ono.“

A vrátil se k profesorovi.

„Ano?“ profesor si založil prstem knihu, kterou právě četl.

„Ještě jednou se omlouvám, ale jsem teď v takové situaci, že je pro mě nesmírně důležité... Ale ne! Tohle ne...“

Standal postřehl, že profesorova ruka pomalu zamířila ke kapse kabátu, kde byla určitě peněženka.

„Nemohl byste mi půjčit na dvě hodiny svůj citoměr? Vráťím vám ho ještě dnes...“

Standal zahlédl na zdi červený odlesk své tváře.

„Zamiloval jste se?“ zeptal se profesor přímo.

„V určitém smyslu...“

„Popravdě řečeno jsem se zařekl, že své vynálezy nebudu půjčovat laikům.“

„Ale já chci jen vědět... rozumíte, jestli nahoru nebo dolů. Jen se to dovědět a hotovo. Nebudu nijak působit...“

„Ach, to mládí,“ pronesl profesor s výčitkou v hlase. „Za mých časů jsme se dívali vzájemně do očí.“

„Ale tady se jedná o zvláštní případ.“

„Všechny případy tohoto druhu jsou zvláštní,“ řekl profesor, „jinak by láska ztratila romantickou aureolu. Vezměte si ten citoměr, mládenče. Přeji vám úspěch v osobním životě.“

Cestu do redakce strávil Standal v úvahách. Citoměr byl tak velký, že jeho tajné použití nepřicházelo v úvahu. Škoda, že nepřipomíná náramkové hodinky. Bude ho muset vytáhnout v Emině přítomnosti. Ale pod jakou záminkou?

„Hledal tě šéf,“ uvítal Standala Štěpán Stěpanovič, redakční veterán, zálibou puškinolog. „Přikázal, abys k němu hned přišel. Na koberec.“

„Proč?“ Standal se v duchu zhroutil a bolestně se uhodil, protože rozhovor se šéfem jen málokdy skončil bezbolestně. Malužkin se domníval, že jeho noviny jsou středem světa.

„Vždyť jsme rozhlásili iniciativu profesora Mince do celého okresu a ty neneseš reportáž.“

„Téma bylo uzavřeno,“ řekl Standal. „Konec. Teď pěstujeme chundelaté krávy.“

„S tím tvým profesorem je pořád legrace. Ale nevím, jestli tě Malužkin pochopí. Už se jednou do toho pustil, ohlásil to, takže...“

Standal položil aktovku na stůl. Jeho myšlenky okamžitě opustily redakci a zamířily k blížící se chvíli, kdy se konečně doví: ano nebo ne... ano nebo ne. Snad ten citoměr nereaguje jen na drůbež?

Opatrně otevřel tašku a vytáhl citoměr. Srdce mu bušilo, ruce se mu tráslly. Teploměr byl těžký a teplý.

„Co je to?“ zvedl hlavu od papírů Štěpán Štěpanovič. „Koupil jsi dětský teploměr? Vždyť děti nemáš.“

Standal pohlížel na stupnici. Sloupek rtuti se zatřepal poblíž nuly, potom se pomalu vydal nahoru a zastavil se na sedmi stupních. Málo. Standal si myslel, že ho Štěpán Štěpanovič má rád.

„Ne,“ odpověděl s předstíranou lhostejností. „To je nový model. Měří teplotu, vlhkost, tlak a prašnost. Poslali ho Mincovi k vyzkoušení.“

„Ach Míšo, Míšo,“ vzdychl Štěpán Štěpanovič. „Jsi skoro dospělý a utahuješ si ze starších jako dítě.“

Usedl a sloupek rtuti začal klesat.

„Promiňte, Štěpaniči!“ zvolal Standal. „Opravdu jsem se vás nechtěl dotknout. Vždyť víte, jak si vás vážím.“

Sekretářka redakce, tajně do Standala zamilovaná, nahlédla do místnosti.

„Míšo,“ řekla. „Volá vás šéfredaktor.“

Standal k ní okamžitě vykročil, aniž spustil pohled z teploměru. Jak se blížil k sekretářce, sloupek rtuti narůstal. Když teplota stoupla na pětadvacet stupňů, Standal schoval teploměr za záda a usmál se na dívku.

„Děkuji,“ řekl.

„Za co, soudruhu Standale?“ zapýřila se, sekretářka.

„Standale!!!“ zahřmělo zdálky.

Redaktor Malužkin pohlížel nehybným pohledem na Standala stojícího ve dveřích. Jeho pohled zpod hustého černého obočí byl přímý a tvrdý. Malužkin byl docela hezký a majestátní, navíc zásluhou šedivějících skrání a hlubokých vrásek v koutcích úst připomínal jistého známého filmového herce.

„Posaď se, Míšo,“ vyzval ho Malužkin.

Standal si položil citoměr na kolena tak, aby ho stůl kryl před šéfredaktorovými zraky.

„Byl jsi u profesora Mince?“

„Právě se od něj vracím.“

„Jak je to s tím novým druhem opeřenců, tedy...“ Malužkin se usmál, „chlupáčů?“

„Profesor upustil od dalších pokusů.“

„Nežertuj,“ řekl Malužkin. „Není na to vhodná doba. Už přišlo několik objednávek. Na rezignaci je už pozdě. Doufám, že jsi to profesorovi řekl?“

Standal pohlédl na citoměr. Pod stolem byla tma, musel ho tedy povytáhnout. Rtuť se třásla někde kolem nuly.

„A my,“ pokračoval zamyšleně šéfredaktor, „jsme už vymysleli titulek: Zlaté rouno drůbežích farem. Zní dobře?“

„Velice dobře,“ přikývl Standal. „Ale profesor začal pěstovat dlouhovlnné krávy, můžeme tedy dát nový titulek: Zlaté rouno chlévů.“

„Utahuješ si ze mě? V okamžiku, kdy naše noviny osloví celý okres? Jdi a bez souhlasu profesora s pěstováním dlouhovlnných slepic se nevracej. Jestli nebude souhlasit do šesti, vyčítej si to sám.“

Standal se zachvěl. V šest měl rande s Emou.

„Soudruhu šéfredaktore!“ pronesl prosebně. „Profesor souhlasit nebude. Neprijme mě. Má moc práce.“

„To jsou výmluvy,“ vzdychl Malužkin. „Pořád výmluvy. A v čísle musí být nové údaje o slepicích.“

Standal pochopil, že pravda je tu k ničemu. Nejdůležitější byl pro něho čas.

„Profesora Mince,“ řekl, „porazilo auto. Nic hrozného.“

„Jak to, nic hrozného? Chlouba vědy našeho města spadne pod auto a ty říkáš, že se nic nestalo. Kde je? V nemocnici?“

„V městské. Zítra ho propustí. Drobná zranění.“

„Hned tam zavolám,“ sáhl Malužkin po telefonu.

„Proč? Vždyť nemůže mluvit. Utrpěl nervový šok.“

„Zvláštní? Nežertuješ?“

„Žertovat o něčem takovém?“ ohradil se perfidně Standal a v duchu si nadával za projevenou slabost. Jedna lež za sebou okamžitě vleče další a už to nejde zastavit. Je třeba lhát dál. Ať třeba zítra na něj dopadnou všechny hromy a blesky, ale dnes musí být za půl hodiny u brány parku. A potom... Potom mu už bude všechno jedno.

„Určitě?“ dotíral Malužkin.

„Ovšem,“ řekl Standal pochmurně. Vlastní lži v něm vzbuzovaly odpor, ale už nemohl couvnout. „Stalo se to přímo přede mnou. Profesor mi zachránil život.“

„Zachránil tě?“

„Ano. Stáli jsme spolu na ulici. Na silnici vyběhlo dítě a naložený nákladák...“ Standal zmlkl, protože pocítil, že vymyšlenou nehodu popisuje novinářským jazykem, „nedokázal zastavit a vjel na chodník. V jeho dráze stál reportér našich novin M. Standal. Jen okamžik ho dělil od tragédie. Ale v tom okamžiku poblíž stojící známý vědec L. Ch. Minc stačil odstrčit Standala stranou, ale utrpěl přitom lehké zranění... Tak se to stalo.“

„Nemožné!“ Styl zprávy Malužkina přesvědčil, že Standal mluví pravdu. „Nádherný čin! Ale určitě se zítra vrátí k našim slepicím?“

„Vrátí,“ řekl Standal rozechvěle.

„Tak si sedni a piš krátkou noticku. Nazvi ji: Tak jednají opravdoví vědci. Popiš v ní všechno, co se stalo. Žádné výmysly. Do zítřejšího čísla. Jasně?“

„Jasně.“ Standal pochopil, že lež ho pohltila jako bezedný močál. Bez záchrany.

S citoměrem ve zpoceném dlani vstal a zeptal se:

„Už můžu jít?“

„Jdi. Moment. Až to napíšeš, okamžitě běž do nemocnice. Nezapomeň, kdo tě zachránil. Tady máš pět rublů. Kup za ně květiny. Čerstvé. Za noviny. Za redakci. Jdi.“

Standal vzal volnou rukou peníze.

„To je teploměr?“ domyslel se Malužkin. „Pro něho? Přál si ho?“

Standal přikývl. Nedostal ze sebe ani slůvko. Couval ke dveřím a proto nezahlédl, že se otevírají.

Za ním se ozval známý hlas.

„Omlouvám se, že jsem sem tak vtrhl. Hledám vašeho mladého pracovníka, který si u mě zapomněl čepici. A protože jsem šel kolem...“

Standal nedokázal pohlédnout Malužkinovi do očí. Nedokázal se ani otočit a pohlédnout do očí profesorovi Mincovi. Hleděl na citoměr, namířený k šéfredaktorovi.

V nastalém tichu Standal uviděl, jak sloupec rtuti bleskově letí dolů, minul třicítku, čtyřicítku mrazu... Ozvalo se tiché třesnutí. Skleněná trubička nevydržela emoční chlad, sálající ze šéfredaktora, praskla a stříbřité kuličky rtuti se rozlétly po místnosti.

Do smluveného termínu zbývalo Standalovi už jen patnáct minut.

1976

Urážka

Osmého navečer se Udalov s Grubinem rozhodli, že navštíví profesora Mince a pohovoří o záhadných úkazech. Měl přijít i děda Ložkin, ale opozdil se. Z rádia na stole, jen stěží viditelného pod hromadami rukopisů a odborných článků, zaznívaly půvabné Mozartovy melodie. Když Lev Christoforovič nabídl hostům druhý šálek čaje, hudba v rádiu ustala a ozval se ostrý hlas promlouvající neznámým jazykem.

„Darebáci,“ řekl Kornelius Udalov. „Vlastní frekvence jim nestačí, ruší svými komentáři Mozarta.“

„Komentáři?“ zeptal se profesor Minc. „Copak jim rozumíte, Kornelie?“

„Páté přes deváté,“ zrozpačitěl Udalov. „Podobá se to maďarštině.“

„Nějaká místní verze?“ otázal se Minc.

„Najdu hudbu,“ navrhl Grubin.

„Není třeba, je to moc zajímavé,“ zadržel ho Minc a zamyslel se. Dokonce zapomněl dolít přátelům čaj. A nevšiml si, že přišel Ložkin a hlasitě pozdravil.

V tomto stavu setrval tři minuty.

„Všechno je jasné,“ řekl Udalovovi. „Na Zemi takový jazyk neexistuje. Prošel jsem v duchu všechny možnosti...“

„Nemusí to být maďarština. Třeba je to nějaké málo známé nářečí, se kterým jste se nesetkal.“

„Neznám moc jazyků, ale číst mohu ve všech. Nejdůležitější je systém, struktura jazyka. Stačí znát základní minimum – nějakých patnáct, šestnáct jazyků, které ovládám, abych poznal jazyková pravidla a mohl se jimi řídit. Rozumíte mi?“

„Rozumíme,“ odpověděl polichocený Udalov. „Jaký jazyk to tedy je?“

„Jazyk obyvatel jiné planety,“ odpověděl Minc.

„Co s tím uděláme?“

„Přeložíme jejich projev a odpovíme. Je to naše občanská povinnost.“

„Správně, Kornelie,“ podpořil ho Grubin. „Můžete se spolehnout na mou podporu, Lve Christoforoviči. Pokud ovšem můžu nějak přispět.“

„Bohužel se nám ten jazyk nepodaří rozšifrovat. Nemá žádná společná slova ani skloňování.“

„Nu což,“ vzdychl Ložkin. „I schopnosti profesora Mince mají meze. Musíme napsat Akademii věd. Jenom škoda, že než dostaneme odpověď, mimozemšťané odletí.“

„Jaké meze?“ nepochopil Minc. „Já mám omezené možnosti?“

„Bohužel,“ přikývl Ložkin.

„Sašo, opravdu nikam nespěcháte?“

„Kam bych spěchal, když nás čeká experiment?“

„V tom případě,“ pohlédl Minc pevně na své hosty, „prosím nezainteresované osoby, aby opustily místnost. Očekávám vás po dokončení práce.“

„Kdy to bude?“ zeptal se Udalov, který poslušně zamířil ke dveřím.

„Uvědomím vás.“

Minc rozmáchlým gestem shodil ze stolu papíry, předvídavý Grubin mezitím už vytahoval zpod postele neveliký elektronický mozek. „Uvědomte,“ souhlasil Ložkin. „Neostýchejte se. Třeba brzo ráno.“

„Možná i pozdě v noci,“ řekl Minc a zapnul přenosný magnetofon.

Udalov s Ložkinem chvíli stáli na podestě schodiště u dveří a nevěděli, jestli se mají urazit nebo klidně čekat.

„Nepamatuješ si náhodou, na jaké frekvenci vysílali?“ zeptal se nakonec Udalov.

„Na jednatřiceti metrech. Pokusíš se to rozluštit sám?“

Udalov zavrtěl odmítavě hlavou, šel domů, tiše zapnul rádio a začal hledat vysílání v kosmickém jazyku. Nenašel je však na jednatřiceti metrech – sebejistý Ložkin jako obvykle všechno popletl – ale na šedesáti.

Kornelius Udalov dlouho seděl zaposlouchán do šumu a praskotu v éteru a snažil se z intonace odhadnout, co je u mimozemšťanů nového. Litoval je, měl s nimi soucit a zneklidněl. Vzal si dokonce

rádio do postele v naději, že ve spaní ovládne jejich jazyk díky hypnopedii.

Probudil se, protože něco udeřilo do okna. Jindy by tomu nevěnoval pozornost, ale dnes měl napnuté nervy – celou noc se mu zdálo o mimozemšťanech prosících o pomoc. Opatrně vstal a šel k oknu. Pod lampou stál Grubin a mával mu, aby sešel dolů.

Kornelius pohlédl na hodinky. Půl čtvrté. Jeho přátelé se tedy s problémem vypořádali rychle. Snažil se nedělat hluk, obul se, na pyžamo navlékl kabát a šel k Mincoví. Formality musí stranou, když se sejdou muži se stejnými názory.

Grubina potkal Udalov na chodbě, u Ložkinových dveří.

„Pokoušel jsem se ho probudit oknem,“ oznámil Grubin, „ale děda neodpovídá. Neobejdeme se bez něho?“

„Vyřešili jste to?“

„Vyřešili. Dokonce už něčemu rozumíme.“

„V tom případě ho musíme vzbudit. Jinak nám to nikdy neodpustí. Počkej, zkusím to.“

Udalov zaklepal na dveře, ale přehnal to: příliš hlasitě. Bylo slyšet šouravé kroky a potom hlas Ložkinovy ženy:

„Co je? Co se stalo? Kdo klepe?“

„To jsem já, Udalov. Jdeme za manželem.“

„Zbláznili jste se, zatracení flamendři?“ nadávala stařena. „Hned vám ukážu, co znamená budit lidi v noci.“

„Sám to chtěl,“ vysvětloval Udalov. „Chce se účastnit objevu.“

„Zmizte, nebo budete litovat.“

„Kdo to přišel?“ dolehl zdálky Ložkinův hlas.

„Udalov blázní,“ odpověděla žena.

„To se mu stává. Vyhod’ ho.“

„Jak chcete,“ řekl Udalov. „Potom budete litovat.“

Šli k Mincoví.

Pracovnu zaplňoval kouř, vrčely různé přístroje, z rádia zaznívala slova v cizím jazyku, která přehlušoval jiný, mechanický hlas z připojeného reproduktoru. Hlas mluvil rusky.

„Kde je Ložkin?“ zeptal se Minc. Během noci zhubl, zestárnul, ale pyšně se usmíval. „Kde je ten skeptik?“

„Ložkin nechce vstávat,“ odpověděl Grubin. „A přitom Udalov šel hned.“

„O Udalovovi jsem nepochyboval. Škoda, že nemůžu přesvědčit toho nevěřícího Tomáše. Ale nevadí, poslouchajte. Je to zajímavé. Nerozčilujte se, Kornelie. Nad naším městem visí ve výšce sto třiceti kilometrů jejich loď, která rozeslala průzkumníky.“

„Za mírovými účely?“ zajímal se Udalov.

„Pochopitelně, že ne,“ ozvalo se u dveří. Tam stál ospalý, rozčuchaný a nazlobený Ložkin v županu a bačkorách.

„Přece jenom vstal,“ usmál se ironicky Udalov.

„Mlč,“ řekl Ložkin. „Válečná lest. V životě by mě nepustila. Tak jsem jí řekl, že jdu pro milici, aby tě uklidnila. Za takovým ušlechtilým účelem mi dovolila jít. Rozumíš?“

„Rozumím, že pro vlastní prospěch potopíš přítele. Ale neuražím se, dokonce mě to baví.“

„Správně,“ ocenil ho Grubin. „Hlavní je, že jsme spolu.“

„Neodbíhejme od tématu,“ poprosil Minc. „Poslouchajte. Je to zajímavé.“

„Průzkumník-dva,“ ozval se hlas mechanického tlumočníka. „Průzkumník-dva. Proč se neozýváte?“

„Provádím pozorování. Velice zajímavá bytost. Ocas. Pokrytá srstí. V zubech nese kost. Může být rozumná.“

„Zřejmě pes,“ usoudil Ložkin. „Copak oni nerozeznají rozumné od nerozumných?“

„Průzkumník-dva,“ ozvala se loď mimozemšťanů. „Měl byste vědět, že čtyřnožci nemůžou být rozumní, protože nemají ruce na práci.“

„Správně,“ souhlasil Ložkin. „Nás to učili taky.“

„Vidím, jak čtyřnožec s kostí přišel ke dvounožci v obleku a s rukama,“ slyšeli hlas průzkumníka-dva.

„Proč sem přiletěli?“ rozčiloval se Ložkin. „Obyčejní agresori.“

„Pozoruj,“ odpověděl Udalov. „Proč by neměli pozorovat?“

„Není to správné,“ řekl Ložkin. „Napřed mají přistát, pohovořit s námi, požádat o dovolení. Potom můžou pozorovat. Co když hledají tajné objekty?“

„U nás žádné tajné objekty nejsou,“ usmál se Grubin.

„Je možné,“ protestoval umíněný penzista, „že jsou, ale tak tajné, že nemáš ani podezření.“

„Průzkumník-tři, průzkumník-tři,“ zachrčel tlumočník. „Proč neodpovídáš?“

„Pozoruji zvláštní skupinu domorodců. Stojí ve frontě před průmyslovou prodejnou. Předpokládám, že jsou rozumní.“

„Slíbili, že zítra přivezou tapety,“ vysvětlil Grubin. „Lidé čekají už třetí den.“

„Postávání ve frontě není ještě důkaz rozumu,“ prohlásil mechanický tlumočník. „Hledejte něco nadějnějšího.“

„Má pravdu,“ vzdychl profesor.

„Nerozumní by se cpali,“ namítl Ložkin. „Když stojí ve frontě, je všechno v pořádku.“

„Jenom aby neuviděli ve dne frontu na vodku,“ zneklidněl Udalov.

„Hlásí se průzkumník-dva,“ zaslechli najednou. „Naléhavá zpráva. Dvounohá bytost běží za čtyřnohou. Dohnala ji. Ne, ne, nemůžu se na to dívat! Dvounožec nakopl čtyřnožce! Čtyřnožec vydává žalostné zvuky!“

Z ulice dolehlo vytí psa. Udalov přiskočil k oknu. Ulice byla temná, jen pod vzdálenou lampou se mihl nějaký stín.

„No a co?!“ zvolal Ložkin. „Někdo šel po ulici a uviděl psa. Třeba se polekal. Má právo ho odstrčit nohou? Ptám se, jestli má právo...“

Minc zvedl ruku a pokusil se Ložkina utišit. Hlas z lodě mimozemšťanů byl tvrdý a kategorický: „To je velice důležitý objev. Jestli dvounožci bijí čtyřnožce, znamená to, že dvounožci nejsou rozumní.“

„Jsou rozumní, jenom dělají chyby,“ opravil ho Ložkin.

„Hovoří průzkumník-čtyři,“ řekl tlumočník. „Žádám o souhlas k návratu. Dostal jsem se do vlečky kouře ze zdejší továrny. Je mi pořádku...“

„Průzkumníku-čtyři, vydrž! Posílám záchrannou skupinu.“

„No prosím,“ řekl Udalov. „Kolikrát už řekli řediteli továrny na plastické hračky, aby namontoval filtry...“

„Třeba to není naše továrna?“ zadoufal Grubin.

„Je.“

Všichni věděli, že je...

„Musíme něco udělat,“ rozhodl Udalov. „Jinak si vytvoří falešný obrázek... Máte baterku?“

Minc beze slova vytáhl zpod polštáře baterku. V dětství mu matka nedovolovala číst v noci a tak si zvykl číst pod příkrývkou, že se tohoto zvyku nemohl zbavit ani tehdy, když už bydlel sám. „Jdu.“

Udalov vyšel na dvůr. Nikdo ho nezdržoval. Postavil se do prostřed dvora, zamířil baterkou k obloze a rozsvítil ji. Střídavě ji zapínal a vypínal. Nejprve zapnul a vypnul dvakrát. Potom ještě dvakrát. Chvilí počkal a opakoval totéž čtyřikrát.

„To je marné,“ vrčel Ložkin, který ho sledoval oknem. „Jeden člověk nedokáže agresory zastavit.“

„Centrálo!“ ozval se hlas v reproduktoru. „Na dvoře domu číslo 16 v Puškinově ulici pozorují dvounohou bytost s baterkou. Zřejmě se mi pokouší dokázat, že jejich civilizace už umí násobit dvěma.“

„Rozumím,“ uslyšeli odpověď. „Rozumím. Průzkumník-dva, pokračujte v pozorování. Věda zná několik druhů ryb, které umí počítat do patnácti.“

„Tohle jim nedaruji!“ rozčilil se Grubin. Vyskočil z okna přízemí na dvůr, sebral Udalovovi baterku a začal běhat, přitom celou dobu nesl baterku otočenou nahoru. Běhal tak rychle, že na pozadí tmavé země byl patrný obrys známé Pythagorovy věty. Když se únavou zastavil, v rádiu se opět ozvaly dva hlasy:

„Hlásí se průzkumník-dva. Centrálo, poslyšte, třeba se mi to jen zdálo, ale druhý domorodec běhal po stejném dvorku a pomocí baterky se pokoušel vyznačit obrysy známé Prudonixovy věty.“

„Pythagorovy, Pythagorovy,“ opravil ho suše Ložkin.

„Skončete pozorování,“ řekl hlas z Centrály. „Jeden bezvýznamný objekt ještě nic nedokazuje. Úroveň civilizace nelze měřit izolovanými pokusy počítání nebo čtení, ale celkovými úspěchy. Průzkumník-jedna, ohlaste, jaké jsou výsledky měření na hranicích jejich mraveniště.“

„Jsem otřesen,“ ozval se hlas prvního průzkumníka. „Otravují vodu i vzduch, který dýchají, přitom ho sami nejen dýchají, ale dokonce k tomu nutí i jiné.“

„Slyšíte, průzkumníku-dva? Doslova dělají pod sebe. Chápete tento vulgární výraz?“

Ložkin natáhl ruku a stiskl několik tlačítek naráz. Rozhovor výzkumníků z jiné planety ustal.

„Dost!“ zvolal Ložkin. „Nemůžu to poslouchat!“

„Počkejte.“

Minc opět zapnul aparaturu.

Grubin a Udalov se vrátili.

„Tak co?“ zeptal se Grubin. „Domysleli se, že jde o matematickou větu?“

„Pythagorovi říkají Prudonix,“ prohlásil Ložkin. „Nemá cenu se s nimi bavit.“

„Podařilo se navázat kontakt?“ zaradoval se Udalov.

„Obávám se, že právě naopak,“ řekl Minc. „Nechtělí nás uznat za rozumné bytosti.“

„Proč?“

„Naše znalost matematiky je nepřesvědčující. Myslí si, že žijeme ve špíně.“

„Lve Christoforoviči!“ zvolal prosebně Udalov. „Nedá se to zařídit tak, aby stroj pracoval naopak? Abychom jim řekli...“

„Zkusím to.“ Profesor začal mačkat tlačítka. „Prosím, Kornelie Ivanoviči, teď už můžete hovořit s bratry v rozumu, jak dlouho chcete.“

Udalov uchopil mikrofon, odkašlal si a řekl:

„Bratři v rozumu, slyšíte mě?“

„Kdo navazuje spojení bez dovolení?“ vyštěkla Centrála místo odpovědi.

„Obracejí se na vás představitelé pozemské civilizace. Civilizace, kterou jste nyní spatřili na vlastní oči a jejíž velikost jste nedokázali obsáhnout!“

„Dobře mluví,“ podpořil ho Ložkin. „Jen dál, směle!“

„Zmizte z éteru, rušíte nás v práci,“ odpověděla Centrála. „Nemáme ve zvyku diskutovat s domorodci.“

„Nejsme domorodci,“ protestoval Udalov. „Můžeme se pochlubit obrovskými úspěchy ve vědě, zemědělství, literatuře a umění.“

„Podařilo se mi ho lokalizovat,“ oznámil druhý hlas, náležející jednomu z průzkumníků. „Je to ten, co umí násobit dvěma.“

„To je na zbláznění,“ znervózněla Centrála. „Ztrácíme čas a on blokuje éter.“

„Podívejte se na nás!“ zvolal zoufale Udalov. „Je smutné, že nás nechcete uznat za sobě rovné. Zasloužíme si přátelství a rovnocenné zacházení.“

„Musíme odletět,“ rozhodla Centrála. „Vyzývám všechny průzkumníky k návratu. Nikdy bych nepředpokládala, že domorodci dokážou být tak bezohlední a netaktní.“

„Tak nechcete?“ zeptal se výhružně Ložkin, který vzal sousedovi mikrofon.

„Nic nechceme,“ řekla Centrála. „Nechte nás na pokoji. Přiletěli jsme na planetu, objevili ji...“

„Nás není potřeba objevovat,“ řekl Ložkin. „Už nás objevili.“

„Objevili jsme ji,“ trvala na svém Centrála, „našli jsme nízkou úroveň kultury a techniky, dozvěděli se, že žijete v mraveništích, ničíte vzduch i vodu, ubližujete jiným živým bytostem, a došli jsme k závěru, že budete potřebovat ještě miliony let, než získáte právo nazývat se civilizací, a vy se bezohledně mícháte do našich hovorů, do naší činnosti a pokoušíte se upoutat naši pozornost... ne... ne, už dost. Průzkumníci jsou na palubě?“

„Počkejte!“ vykřikl Udalov. „Ještě není všechno ztraceno. Budeme se učit!“

„Všichni na svá místa!“ přikázala Centrála. „Děti, náš výlet na divokou planetu skončil dříve, než jsme plánovali. Ale doufám, že si zapamatujete: když uvidíte divocha, držte se od něj dál. Divoši jsou zlomyslní, bezohlední a dotěrní...“

Poslední slova bylo s těžší slyšet, mimozemská loď zřejmě odlétala ze Země do nezměrné kosmické dáli.

„Tak...“ vzdychl Grubin. „To byly děti.“

„Od dětí nelze očekávat pochopení,“ řekl Ložkin. „Všechny děti jsou dotěrné, a když se jim navíc dovolí potulovat se vesmírem, je lepší je vůbec neposlouchat.“

„Samozřejmě,“ souhlasil Minc, vypnul aparaturu a protřel si oči. Hrozně se mu chtělo spát. „Samozřejmě můžete skepticky posuzovat

závěry týkající se našeho života, protože je pronesli žáci z jiné planety.“

„Kdyby byli dospělí, pochopili by,“ řekl Udalov.

„Kdyby byli dospělí,“ opravil ho potichu Grubin, „mohli by dojít ještě k horším závěrům.“

„No tohle!“ rozčilil se náhle Ložkin. „Pořád říkám, že je nejvyšší čas začít čistit životní prostředí, abychom se nemuseli stydět před ostatním vesmírem. Nikdo tomu nevěnuje pozornost! Mimoszemšťané už k nám nechtějí pouštět ani děti!“

Ostatní mlčeli.

1977

Umíněný Marsyas

Lev Christoforovič Minc jednoho dne zašel do přízemí k Sašovi Grubinovi půjčit si trošku soli. Oba – vynikající vědec, odpočívající v Guslaru Velikém po stresu metropole i talentovaný vynálezce-samouk – byli starými mládenci s neuspořádaným soukromým životem. Tato skutečnost, a především oddanost Vědě (psáno s velkým písmenem), stejně jako neodolatelná touha proniknout do tajemství přírody sblížila tyto dvě tak odlišné osoby. Srdečné rozhovory, které vedli ve vzácných volných chvílích, se vyznačovaly neobyčejnou upřímností a naprostou nezištností.

Grubin hledal sůl, Minc mezitím usedl na rozvrzanou židli a poslouchal jednotvárný skřípot složitého zařízení, jehož kola a kolečka se pomalu točila v koutě.

„Neuškodilo by promazání,“ poznamenal Minc. „To tvé perpetuum mobile nějak skřípe.“

„Jeho skřípot mě uklidňuje. Tady je sůl,“ řekl Grubin a podal mu papírový kornout.

„Chci dělat pilaf,“ vysvětlil Minc. „Může to znít nadneseně, ale jsem nejlepší odborník vesmíru na pilaf. Asi v šest tě zavolám.“

„Děkuji, přijdu rád,“ odpověděl Grubin. „Mimochodem, varoval jste mě, že věčný motor nemá perspektivu a nebude fungovat. A přece běží už druhý týden. I bez promazání.“

„Drahý kolego, to ještě nic nedokazuje!“ prohlásil Minc a pohladil si pleš. „Vím, že v Argentině, v laboratoři Aya de Torro, běží motor už osmnáct let. Z toho plyne pouze to, že je to motor dlouhodobý, ale ne věčný. Vždyť se může za sto let zastavit.“

„Sto let postačí,“ zatřepal Grubin rozčuchanou hlavou. „Mně na slávě nesejde. Důležitý je princip.“

„Slávy ti nedají ani líznout,“ poznamenal Minc. „A budou mít pravdu! Věda vzniká na Olympu. Dělají ji lidé poznamenaní stigmatem Věčnosti a talentovaný diletant dokáže jenom narušovat vítězný pokrok. Věda proto naprosto správně odmítá perpetuum mobile vzniklé v garsonce bez příslušenství. Věčný motor má vznikat v pří-

slušné laboratoři příslušného Ústavu problémů a perspektiv prodlouženého pohybu.“

„Proč prodlouženého? Vždyť je to věčný motor!“

„Každý ví, že perpetuum mobile neexistuje a existovat nemůže. Z toho plyne, že pokud se věda bude někdy vážně zabývat konstruováním věčných motorů, bude muset nejdříve pro toto zařízení najít přiléhavý název, který v posledních staletích nezkompromitovali samouci a šarlatáni.“

„Tak nemám žádnou naději?“

„Správně, můj drahý. Vždyť nemáš ani vysokoškolský diplom, jsi tedy v situaci umíněného Marsya.“

„Kdo to byl?“

„Satyr. Venkovský satyr z Frýgie, který měl smůlu kvůli píšťale podstrčené Athénou. A víš proč?“

„Jak to mám vědět? Ze starověku znám jenom Herkula a Prométhea.“

„Marsyas tedy hrál krásně na píšťalu a dostal hloupý nápad, že bude soupeřit s Apollonem. To je stejné, jako bys přinesl svůj strojek na vědeckou radu Ústavu problémů a perspektiv prodlouženého pohybu.“

„Marsyas prohrál?“

„Porota jednohlasně přiznala první cenu členu opravdového Olympu, bohu Apollonovi.“

„To není nic hrozného,“ poznamenal Grubin. „Nejdůležitější je účastnit se. Vítězství není podstatné.“

„Jak pro koho,“ vzdychl profesor Minc při pohledu na skřípající Grubinův stroj. „Z Marsya seděli kůži.“

„Za co?“ Grubin se rozhořčením přímo otrásl. „Vždyť Apollon stejně vyhrál!“

„Obávám se, že to vítězství bylo trošku pochybné... Ostatně bohové neradi soupeří se smrtelníky na rovinu. Dneska se odváží Marsyas, zítra Ivanov, pozítří Grubin... No dobře, už jdu, díky za sůl.“

Profesor se zvedl ze židle a zamířil ke dveřím.

„Také jste měl nějaké nepříjemnosti?“ zeptal se Grubin.

„Já jsem perpetuum mobile nevynalezl,“ odpověděl Lev Christoforovič, aniž otočil hlavu.

„Lve Christoforoviči!“ zvolal Grubin. „Nemáte pravdu! Také Marsyové mají právo žít. Společnost nedovolí sdírat z nich kůži. I my smíme pracovat na svých skromných zahrádkách!“

Lev Christoforovič se otočil a usmál, ale neřekl nic.

„A vůbec, nejsme žádní hlupáci!“ dodal Grubin. „I v Guslaru Velikém tepe tvůrčí myšlení. Získat tady uznání je opravdu těžší než v metropoli, ale to nás jenom vyzývá k činu... Aha, a na čem nyní pracujete vy, profesore?“

„Pěstuji rybičky,“ odpověděl Minc.

Kaviár

Bez ohledu na poměrnou láci konzervativní obyvatelé města Guslaru Velikého málokdy kupovali konzervy s obrázkem jesetera a nápisem: „Kaviár“. Jejich ostrý zrak totiž nepřehlédl druhý, menší nápis „Syntetický“.

Profesor Lev Christoforovič Minc věděl, že z hlediska chuti se od přírodního kaviáru prakticky neliší, výživností ho předčí a navíc je naprosto neškodný. Profesorovi se proto nový výrobek velice zalíbil.

Lev Christoforovič si večer k čaji otevřel konzervu, namazal kaviár na chleba, opatrně ochutnal a usoudil, že kaviár je opravdu chutný, výživný a neškodný. Ale něco mu jakoby chybělo. Minc odložil nakousnutý krajíc a uvažoval, jak kaviár vylepšit. Záhy však úvah zanechal, protože kaviár nepochybně vymýšlel celý výzkumák, lidé stejně chytří, jako je on sám. Zřejmě dospěli při svém výzkumu k dostupné hranici.

„Ne,“ pronesl nahlas. „Konkurovat jim nebudu... To ne!“

Pojednou vstal, pinzetou uchopil jednu jikru a odnesl ji k mikroskopu. Prohlížel ji, preparoval a nahlas uvažoval, což ostatně bylo u něj obvyklé.

„Rutiněři!“ broukal si. „Omezení myslitelé. Vymysleli kaviár. Zítra vymyslí slepičí vejce. Proč kopírovat přírodu a zůstat v půli cesty?“

Druhý den profesor Minc zakoupil ve Zverimexu menší akvárium, nalil do něj vodu s přísadami určitých substancí, vedle postavil lampu, nad akvárium instaloval trs ultrafialových zářičů, připojil indikátory a teploměry, načež se věnoval jiným problémům.

Za dva týdny přinesla jeho odvážná myšlenka první plody. Kuličky kaviáru se zřetelně zvětšily a syntetickým obalem, který ztratil svou černou barvu, bylo možné rozeznat svinuté zárodky.

Za další týden potěr protrhl obaly a v akváriu se zahemžily centimetrové rybičky. Profesor se vydal k mělkému, teď na jaře skoro vyschlému rybníčku za chrámem Paraskevny Pjatnicy a obsah akvária do něj vylil.

Voda v rybníčku byla špinavá, protože zdejší obyvatelé sem házeli odpadky a vylévali vodu po praní. Proto tu nežily ani žáby.

Byl jasný, větrný jarní den.

Minc s prázdným akváriem v náručí vyšel k silnici a zastavil sklápěč.

„Co je?“ vyklonil se z kabiny zamračený šofér a pohlédl shora na plešatého muže v semišovém saku. Muž zvedl ke kabině prázdné akvárium.

„Mám zahrádku,“ řekl. „Hubím škůdce. Nalejte mi trochu kyseliny...“

Dostal ji a hned ji vylil do rybníčku. Uvědomoval si, že se chová jako barbar, ale rybníček to bude muset kvůli vědě vydržet.

Profesor nekrmil syntetické jesetery jen kyselinou. Udalov ho jednou potkal na periférii, kde z místní textilky odtékala do řeky Gus kalná stružka smrduté vody. Před jeho očima profesor nabral plné vědro a nesl je k otrávenému rybníčku.

„Co to děláte, Lve Christoforoviči?“ podivil se Udalov. „Vždyť je to z barvírny. Životu nebezpečné.“

„A proto zajímavé!“ odpověděl profesor nevzrušeně. „Čím horší, tím lepší.“

Minc lil do rybníčku nejrůznější látky. Všechny odporně páchly a byly odpudivé už na pohled. Lidé, kteří chodili kolem do práce, se divili, co se s rybníčkem děje, a raději ho začali obcházet. Vyhýbali se mu i ptáci.

Jednoho horkého červnového dne, kdy ohlasy vzdálené bouře rozechvívaly vzduch vonící šeríkem, profesor přivedl k rybníčku Sašu Grubina. Profesor nesl vědro a velký podběrák, Grubin další vědro.

Rybníček zapůsobil na Grubina žalostně. Tráva na březích zežloutla, kalná hnědá voda vypadala, že je docela bez života.

„Příroda je na tom mizerně,“ řekl Saša a postavil vědro do trávy. „Ekologická katastrofa. Není tady žádný průmysl a rybník přesto hyne. A odporně smrdí.“

„Měl jste tady být včera večer,“ usmál se profesor. „Vylil jsem sem litr kyseliny dusičné, kbelík mazutu a vysypal pytlík azbestové drtě.“

„Proč?“ užasl Grubin. „Vždyť i vás trápí, v jakém je příroda nebezpečí.“

„Trápení není výstižné slovo,“ odvětil Minc. „Pokládám to přímo za tragédii.“

Vytáhl z kapsy odporně páchnoucí sáček.

„Dalo to námahu,“ sdělil Grubinovi. „Nechtěli mi to dát...“

„Co je to?“

„Taková hloupost,“ řekl Minc a vysypal obsah sáčku do rybníčku.

V tom okamžiku voda vzkypěla, jako by do ní Minc strčil rozžhavený železný sochor. Na odpudivou krmí se vrhaly ryby tak velké, že jejich existence v tomto rybníčku byla nemyslitelná. Grubin ustoupil dozadu. „Kbelík!“ zvolá Minc a zvedl podběrák. „Držte ho pevně.“

Lovil ryby podběrákem a házel je do věder. Za tři minuty byla obě vědra plná mladých jeseterů s vykulenýma očima.

„Několik kusů necháme tady,“ řekl Minc po dokončení akce. „Kvůli kontrole a čištění.“

Cestou k řece Gus Lev Christoforovič vysvětlil Grubinovi podstatu odvážného pokusu.

„Jedl jsem syntetický kaviár a uvažoval: příroda vyvinula drahý a chutný kaviár, chemici pak vytvořili kaviár levnější a horší. Celkově tedy žádný pokrok. Pokrok vyžaduje smělé myšlení. Já je samozřejmě mám, na rozdíl od oficiální vědy. Položil jsem si otázku: když existuje syntetický kaviár, jak by to bylo se syntetickými jesetery?“

„Vyloučeno,“ namítl Grubin. „Z neživého se živé nezrodí.“

Grubin pohlédl do vědra a setkal se s tupým pohledem mladého jesetera.

„Je syntetický?“ zeptal se Saša.

„Pochopitelně,“ odpověděl Minc a dokončil myšlenku. „Dejme tomu, že jsem ze syntetického kaviáru vypěstoval syntetické ryby. Proč?“

„Chcete snad ničit rybníky?“

„Grubine, vedeš úvahy správným směrem, ale nudně,“ odpověděl profesor. „Nechci ničit, naopak zachraňovat. Když se vypěstují syntetické ryby, budou se živit syntetickou stravou. Tedy tím, co

rybníky, řeky ani opravdové ryby nepotřebují. Základem syntetického kaviáru jsou deriváty nafty. Těch jsou v našich vodách bohužel spousty. Nuže, kolego, když vypěstujeme syntetické jesetery, budou žrát naftové odpady a jiné neřádstvo, kterým otravujeme řeky.“

Došli ke břehu. Byli nedaleko od továrny na nábytek a od textilky, ze kterých tekly do řeky pruhy špinavé vody, slévající se s duhovými skvrnami z nedaleké autoopravny. Grubin se zul, zašel po kolena do vody a vyklopil vědro s jesetery.

„Hele!“ křičeli chlapci na mostě. „Rybáři naruby! Co to děláte?“

Grubin převzal od Mince druhé vědro. Bylo vidět, jak se vyhladovělé ryby vrhly k olejovým skvrnám a špinavým stružkám.

Na zpáteční cestě se Grubin opatrně zeptal:

„A můžou se ti tví jeseteři jíst?“

„V žádném případě!“ vykřikl profesor. „Až vyčistíme naše řeky, objeví se tam opravdoví jeseteři a budeme mít kaviáru co hrdlo ráčí.“

Znepokojený Grubin zašel druhý den do redakce místních novin, tam si promluvil se svým přítelem Mísou Standalem, který se potom vypravil k rybníčku u chrámy Paraskevny Pjatnicy podívat, jak mladí jeseteři polykají naftu, kterou jim kapal do vody. Nadchl se a získal od šéfredaktora Malužkina souhlas s otištěním varovného oznámení:

Upozornění pro rybáře!

V souvislosti s experimentem byla do řeky Gus vypuštěna speciální zařízení na čištění vody od naftových a dalších odpadů. Z praktických důvodů mají tato zařízení podobu jeseterů, kteří se v našich vodách nevyskytují. Při ulovení tohoto zařízení do sítě nebo na udici je okamžitě vraťte zpět do vody. Jejich pojídání vyvolává těžkou otravu.

Když si profesor přečetl oznámení, poznamenal pouze: „Naivka. Copak můj jeseter spolkne háček? Žízalou by se otrávil!“

Obyvatelé Guslaru si brzy zvykli vídat u továren a opravny velké ryby, které přes léto hodně vyrostly. Jesetery z rybníčku bylo třeba přenést do řeky, protože jejich krmení bylo nákladné a čistý rybníček jim byl malý.

Na podzim přijela z kraje komise pro prověrku efektivnosti čištění vod pomocí jeseterů. Komise byla naladěna velice skepticky.

Řeka Gus protékala mezi zelenými břehy a udivovala křišťálově čistou vodou. Nezpůsobili to jen jeseteři. Před měsícem management guslarských podniků, udivený úspěšností experimentu, přestal vypouštět do řeky odpadní vody.

Ředitel autoopravny, dříve úporný nepřítel čistoty, nyní čestný předseda společnosti pro ochranu přírody, uvítal komisi u řeky. Před očima přítomných nabral vodu do sklenice a zvedl ji ke slunci. Voda zajiskřila.

„O pět procent čistší než v Bajkalu,“ oznámil ředitel. „Můžete si to ověřit.“

„Dobře,“ řekl předseda komise. „Výborně. A kde jsou ti vaši takzvaní jeseteři?“

Ředitel autoopravny čestně přiznal:

„Nečekali na vás. Odplavali.“

„Dříve tady byli a teď odplavali?“ nedůvěřivě blýskl očima předseda komise.

„Tady už nemají co žrát! Je tu moc čisto. Brzy sem vypustíme opravdové.“

„Tak...“ usmál se předseda. „Byli a nejsou...“

„Asi už budou v Severní Dvině,“ řekl ředitel. „Už jsme tam poslali upozornění, aby je nelovili.“

„A my jsme sem přijeli zbytečně a jen ztrácíme čas...“ V předsedově hlase zvučela hrozba. „Co jsme uviděli?“

„Výsledky úspěšného experimentu,“ odpověděl Minc. „Tak úspěšného, že to vypadá, jako by vůbec nebyl...“

„Ale voda je čistá!“ zvolal ředitel.

„Voda má být čistá,“ namítl předseda.

Nastalo ticho. Všichni pochopili, že nastal čas loučení. Co se lady dá dělat?

V tom okamžiku zaslechli vrčení lodního motoru. Ředitel se zamračil. V Guslaru Velikém nedávno vydali zákaz používání motorových lodí na čisté řece. Hladinu brázdily jen ekologicky čisté jachty.

Muži v lodi spatřili na břehu lidi a spěšně k nim zamířili. Příklad uvízla v bahně.

„Doktora!“ zvolal jeden z turistů ve slamáku a džínsách. „Kamarád se otrávil!“

„Čím?“ zeptal se Minc.

„Chytili jsme včera rybu a ráno si ji upekli...“

„Velkou rybu?“ dotazoval se Minc.

„Nu... střední...“

„Jesetera?“

„Jak to víte?“ pobledl turista.

„Měřil půldruhého metru?“ vmísil se znalecky ředitel autoopravny. „Omráčili jste ho dynamitem?“

„Co sejde na detailech! Tady umírá člověk!“

„Aby nebyla cítit kyselina a benzin,“ prohlásil zádušně Minc, „bylo třeba vypít hodně alkoholu...“

„Trochu jsme...“

„Nuže, vážená komise,“ pronesl ředitel. „Zvu vás na exkurzi na místo, kde byli tito pytláci. Tam se seznámíte se zbytky syntetického jesetera, který bohužel neodplaval dost daleko od svého rodiště. Cestou vezmeme lékaře a milici...“

„Tam zůstala jen hlava,“ řekl zmateně turista. „Zakopali jsme ji.“

„Hlava postačí,“ přerušil ho ředitel.

Členové komise váhali.

„Nebude třeba, abyste někam jeli,“ řekl Saša Grubin. „Vůbec ne.“ Ukázal na benzinovou skvrnu za záďí loďky. Benzín vytékal z motoru.

Tu všichni spatřili, jak obrovská ryba široce otevřela protáhlou tlamu a začala benzin hltat. Duhová skvrna mizela před očima...

„Mám nápad,“ zašeptal Minc Grubinovi. „Až budeme pěstovat novou várku, zavedeme do akvária elektrický proud. Nepříliš silný, ale citelný.“

„Proč?“

„Budou jako električtí rejnoci. Pytlák dostane pořádnou ránu.“

„To je třeba promyslet,“ řekl Grubin pochybovačně. „Mohli by přijít k úhoně koupající se lidé.“

1973

Guslar – Saratov

Lev Christoforovič Minc má slabost pro dechovku. Dechový orchestr mají v Guslaru Velikém výborný, při soutěži ve Vologdě dostal diplom.

Když v sobotu orchestr hraje na otevřeném pódiu v parku, profesor Minc nechá práce a jde do parku poslouchat hudbu, která mu připomíná mládí. Někdy se k němu připojí Saša Grubin nebo děda Ložkin, kteří jsou rovněž příznivci důstojných valčíků a tang ve slušné zří.

Oné soboty měli Minc s Grubinem smůlu. Ve městě vypukla menší chřipková epidemie, takže orchestr postrádal bubeníka a klarinetistu. Byli tedy zapůjčeni z džezové skupiny, hrající obvykle v restauraci „Guslar Veliký“. Noví mladí hráči narušili konzervativní tradici, spěchali, neshodli se s trubkami a tympány, takže valčík „Na mandžuských sopkách“ dostal šmrnc synkopické frivolity.

Rozčarování posluchači odešli od pódia a usedli na modrou lavičku nedaleko stánku s pivem. Vysoké stolky pro pivaře, jak je nazval děda Ložkin, oddělovaly od lavičky šeríkové keře.

Minc a Grubin mlčeli, přemítali o vědě, o smyslu života a dalších problémech, když se za keři ozvaly hlasy.

Dunivý bas prohlásil:

„Napij se, Ťupkine, nestyd' se. Dneska mám velký den!“

„Copak, Eduarde, dostal jsi nápad nebo se ti něco podařilo?“

„Nápad.“

Za křovím se odmlčeli. Zřejmě pili pivo.

„Jaký?“ ozvalo se za půl minuty. Ťupkinův hlas byl tichý a měkký.

„Radikální,“ odpověděl Eduard. „Myslím na přepravu látky prostorem. Dejme tomu ze Saratova.“

„Oho,“ šeptl Grubin.

„Vždycky jsem vás obdivoval, Eduarde,“ řekl Ťupkin, „ale ta myšlenka mi připadá neuvěřitelná.“

„Smělý duch nezná překážek,“ odvětil Eduard.

„Hodláte to udělat?“ otázal se Ťupkin.

„Poskytni mi měsíc,“ odpověděl Eduard. „Za měsíc ten oříšek rozlousknu. Ale nikomu ani slovo. Dobře víš, kolik je kolem nepřejících závistivců.“

„Samozřejmě, Eduarde, samozřejmě.“

Sklenice cvakly o stůl. Ozvaly se kroky a pak už z dálky dolehl Ťupkinův hlas:

„A jak se dozvím, že jste uspěl?“

„Za měsíc tady,“ odvětil Eduard. „Ve stejnou dobu. Povím, jestli se podařilo nebo ne.“

Profesor Minc a Grubin chvíli rozpačitě mlčeli. První se vzpamatoval Grubin.

„Ne,“ prohlásil. „Na naše malé město je tu géníů nějak moc. Narušení statistiky. Toho muže neznám.“

„Já také ne,“ přidal se Minc. „Ty hlasy jsem ještě nikdy neslyšel. Ale problém není v průměře géníů. Jde o to, že přenos látky prostorem není možný.“

„Proč?“ zajímal se Grubin.

„Protože jinak bych ho už dávno vynalezl.“

To byl argument, kterému mohl Grubin těžko odporovat. A hádat se nechtěl. Profesora Mince si velice vážil jako člověka i jako myslitele.

„Ale jestli...“ začal nejistě.

„Jestli je to možné, udělám to. Třeba jenom proto, abych dokázal sám sobě, že jako profesionální vědec jsem lepší než každý diletant. Znáš metody...“

„A co když má Eduard talent?“

„Může mít,“ připustil profesor a spěchal domů.

V příštích dnech Lev Christoforovič Minc doslova zmizel. Ráno zaběhl do krámu pro kefír a na poštu, kam mu posílali z Moskvy vzácné přístroje a tranzistory, a hned spěchal zpátky do pracovny – laboratoře. Až na chodbu bylo slyšet, jak vrčí, diskutuje sám se sebou i s neviditelnými odpůrci.

Tak uběhlo čtyřiaadvacet dní. Všichni obyvatelé domu číslo 16 v Puškinově ulici už dávno znali důvod profesorovy samoty – Grubin jim všechno pověděl. Všichni netrpělivě čekali na výsledek souboje dvou titánů – neznámého Eduarda a oblíbeného Lva Christoforoviče.

Grubin s Udalovem několikrát zašli do parku k pivnímu stánku, strávili tam večer, ale nezastihli nikoho, kdo by připomínal Ťupkina nebo Eduarda. Předpokládali, že Eduard rovněž neopouští svou laboratoř.

Dvacátý pátý den vyšel profesor z pracovny na dvůr, kde sousedé hráli domino v paprscích zapadajícího slunce. Při pohledu na unaveného Lva Christoforoviče hráči ztuhli.

„Tak jak?“ porušil ticho Udalov.

„Přenos předmětů prostorem je možný,“ řekl Minc. „Teoreticky možný.“

„A prakticky?“

Profesor vzdychl. Byl ješitný.

„Ještě musíte zapracovat?“ zeptal se Grubin.

„Musím,“ odvětil profesor. „Pojďte ke mně.“

Uprostřed místnosti stálo záhadné zařízení. Po obou stranách vertikálního stojanu obestavěného přístroji s nalepenými tištěnými schématy stály dvě vodorovné police.

„Tady vidíte maximální vzdálenost, na kterou můžu přenést látku. Zatím...“

Vzal ze stolu sklenici kefíru, postavil ji na jednu polici, zapnul proud a stiskl několik tlačítek. Ozvalo se hluboké bzučení a sklenice z police zmizela, aby se objevila na druhé.

Ozval se potlesk. Grubin i Udalov blahopřáli profesorovi k fundamentálnímu objevu.

„Dnes metr,“ řekl Udalov. „A zítra – na Měsíc.“

„Ovšem,“ souhlasil Minc. „Ale do Saratova je ještě daleko. Neumíte si představit, kolik spotřebuje energie.“

„To znamená, že ani Eduardovi se to nepodaří,“ usoudil Grubin. „Za dané situace jste Apollo, Lve Christoforoviči.“

„A on Marsyas?“ Lev Christoforovič pohlédl na zaprášenou píšťalu, ležící na parapetu. „Ne, nehodlám sedřít kůži z člověka, který se obětoval vědě. I kdyby se mýlil, i kdyby přecenil své síly. Ať se snaží dál.“

„Můžu to zkusit?“ zeptal se Udalov.

„Můžeš,“ souhlasil profesor. „Tuto páčku na nulu a tuto klávesu jen lehce. Jasně?“

Udalov přistoupil k teleportační aparatuře, ale neudržel se a přetáhl páčku za nulu a klávesu stiskl důkladně.

Sklenice zmizela, ale na druhé polici se neobjevila. Místo toho se ozval tupý úder a ze dvora rozhořčený křik.

Stál tam děda Ložkin zlitý keřírem.

Museli se mu omluvit a potom dovolit, aby teleportoval své hodinky.

„Uděláme větší páčku,“ řekl Udalov, „a zítra dosáhneme sta metrů.“

Nedivil se a necítil se vinen. Byl účastníkem. Dobrák Saša Grubin mezitím doběhl pro keřír, aby měl Minc na ráno snídani.

Vzrušení narůstalo. Blížil se den, kdy ke stánku s pivem přijde soupeř. Jak uspěl – Saratov ano nebo ne? Nebo selhal?

Na jedné straně toužili po selhání, protože lidé jsou slabí a patrioti z domu číslo 16 přáli prioritu svému profesorovi. Na druhé straně vrozený smysl pro spravedlnost přál úspěch neznámému samoukovi a slávu městu jako celku.

Přesně měsíc poté, co náhodou vyslechli rozhovor v parku, Udalov, Grubin a Minc tam večer zašli. Hrála dechovka, tentokrát důstojně, bubny i klarinet se už uzdravily. Večer byl příjemně teplý, na pivo stála fronta. Sousedí přistoupili ke krajnímu stolku. Už u něho stál pomešší človíček, který samotný pil pivo.

„Ťupkin?“ zeptal se Udalov.

„Ano,“ odvětil vylekaně mužík. „Ale já s tím nemám nic společného.“

„Eduard nepřijde?“

Ťupkin zamrkal, ale neodpověděl.

„Buďte klidný,“ řekl Grubin. „Nic proti vám nemáme. Potřebujeme Eduarda. A ani ne tak jeho, jako jeho objev.“

„Neznám,“ vypískl Ťupkin. „Nejsem informován.“

„To není pravda,“ namítl Udalov. „Čekáte na Eduarda, protože vám tady chtěl dokázat svůj nápad přenosu látky prostorem. Přesněji ze Saratova. A nás zajímá, jestli se mu to podařilo...“ Maličký Ťupkin najednou uskočil a prodíral se keři k pódiu.

Pro seriózní lidi je nevhodné honit v parku jakéhosi Ěupkina, ale tentokrát se jednalo o objev světového významu. Rozběhli se tedy za ním.

Ěupkina dostihli na břehu řeky, kde se snažil schovat pod lavičku.

„Máš to marné,“ řekl Udalov a vytáhl ho ven. „Přiznej se a můžeš jít. Nejsme zlí.“

„Jste,“ namítl Ěupkin, který se třásl, jako by spadl do vody. „Ale já jsem se nezúčastnil. Jenom jsem s ním mluvil. A už vůbec nevím...“

„Takhle ne...“ zavrčel Grubin. „Pěkně popořádku.“

„Popořádku se zeptejte na milici,“ řekl Ěupkin. „Včera ho sebrali. Hned po obědě.“

„Cože? Takového vědce?“ Profesora Mince se zmocnil hněv i lítost ke kolegovi. „Proč ho sebrali? To bude omyl! Hned ho vysvobodíme!“

„Nevysvobodíte,“ řekl Ěupkin. „Sbalili ho i s důkazy. Odnášel látku ze saratovského skladu.“

„Ze skladu...“ Udalov se zamračil, protože začal tušit, že došlo k tragickému omylu.

„Ovšem,“ pokračoval Ěupkin. „Vedl sklad, kradl materiál a dával si ho stranou. Špatný člověk, nesolidní, ale s rozmachem.“

Když sousedé cestou domů živě probírali události, Grubin řekl:

„Jestli z toho Marsya sedřou kůži, nebude mi to vadit. Ale svou pozitivní úlohu ve vědě sehrál.“

„Správně,“ souhlasil Udalov. „Bez té pobídky by se Lev Christorovič do pokusu nepustil.“

„Proč?“ urazil se profesor. „Myšlenka visela ve vzduchu. Vzal jsem ji ze vzduchu a zhmotnil. Kdybych podvědomě neuvažoval o teleportaci, hned bych pochopil, že si povídají podvodníci.“

V tom okamžiku spadla na vozovku kočička, mňoukla a běžela pryč.

„Rychle domů!“ zvolal Udalov. „Dareba Gavrilov vlezl do vaší pracovny. Jestli ho nezastavíme, přeteleportuje všechno, co je v pokoji!“

Sousedé se rozběhli domů.

1979

Danajský dar

Jednoho zářijového pátku, asi v pět odpoledne, začalo pršet. Ochladilo se. Udalov se právě vracel z práce a litoval, že si nevzal deštník. Čekat, až přestane pršet, nemělo smysl, zřejmě se zatáhlo nadlouho a bylo lepší trošku zmoknout, ale co nejrychleji dorazit domů do Puškinovy ulice.

Když Udalov přeběhl náměstí, uslyšel nad hlavou hluk. Zvedl hlavu a tím se stal prvním obyvatelem Guslaru Velikého, který viděl Konstrukci sestupovat na náměstí.

Mraky zakryly kosmickou loď a problém, zda přiletěla do Guslaru nebo jen spustila Konstrukci, zůstal nevyřešen.

Udalov stěží stačil uskočit směrem k muzeu, když Konstrukce těžce dopadla na asfalt. Asfalt nevydržel a rozběhly se po něm praskliny.

Udalov se zatajeným dechem zíral na Konstrukci.

Nevypadala sympaticky. Z ústředního sloupu trčely pod ostrými úhly osy a svorníky plné koleček a koulí, které se po znehybnění Konstrukce začaly otáčet rozdílnými rychlostmi. Konstrukce byla celá černá, jen místy se leskla kovově. Měřila asi pět metrů a stěží slyšitelně, ale pronikavě bzučela.

Udalov zapomněl na déšť a uvažoval, co je Konstrukce zač a jak může ohrozit občany města. Nic však nevymyslel z toho prostého důvodu, že něco takového viděl poprvé v životě.

Ze zamyšlení ho vytrhly udivené hlasy lidí, kteří se seběhli na náměstí. Bleskově se vytvořil hlouček a milicionář Perepelkin s pomocí hasičů ohradil střed náměstí provazem, aby nikdo nemohl ke Konstrukci před příchodem odborníků.

První odborníci přilétli vrtulníky už večer, ostatní, méně operativní, dorazili ráno autobusy a služebními auty. Od tohoto okamžiku se náměstí přímo rojilo specialisty všemožných vědeckých odvětví. Navíc bylo třeba chránit Konstrukci před čumily a turisty. Navzdory přísným zákazům a pečlivému hlídání se třetí den na Konstrukci objevily dva nápisy. Jeden z nich krátce komentoval osobní vztahy jistého Péti s jistou Lusjou, druhý byl ještě lakoničtější: „Byli jsme tu.

Kolja, Ira a Šlapikov ze Syzraně.“ Protože kov Konstrukce nebylo možné narušit žádným vrtákem, zůstalo sladkým tajemstvím Péti, Šlapikova a jejich kamarádů, jak se jim podařilo zvěčnit svá jména na povrchu Konstrukce. Pátání po Šlapikovovi pokračuje.

Zatímco odborníci prohlíželi, měřili a škrábali Konstrukci, v domě v Puškinově ulici číslo 16 o ní vedli bouřlivé diskuse. Šlo hlavně o to, proč a za jakým účelem spustili Konstrukci z vesmíru a jestli ohrožuje Zemi – to obecně, a Guslar Veliký – to speciálně.

Udalov, přistupující k realitě romanticky, krátkými, energickými kroky přecházel přecpanou pracovní profesora Mince a rozkládal:

„Základním cítem ve vesmíru je snaha po spolupráci, přátelství. Setkal jsem se s několika mimozemšťany a málokterý byl vůči nám naladěný nepřátelsky.“

„To ještě nic nedokazuje,“ poznamenal známý skeptik děda Ložkin.

„Musí to mít nějaký účel...“ zamyslel se profesor Minc a pozorně si prohlížel fotografii Konstrukce. V reálu nebyla vidět, protože odborníci ji kvůli ochraně před turisty zakryli kopulí z nepromokavého plátna, která sloužila přijíždějícím cirkusům jako šapitó.

„Proč spustili na Zemi Konstrukci, která je pro náš nepřivyklý zrak tak ošklivá?“ nadhodil Udalov. „Může to mít jen jediný cíl. Povznést nás.“

„Povznést?“ zeptal se Grubin. „Když povznést, tak kam?“

„K vesmírnému pokroku.“

„Nesmysl,“ řekl profesor. „Když chci někoho povznést, připojím k zařízení lísteček s vysvětlením. Ve srozumitelném jazyku. K čemu je nám povznesení, když netušíme, kam nás povznášejí?“

„To je ono!“ zvolal rozjařeně Udalov. „Přesně tak! Na první pohled nesmysl, a zatím je všechno přesně promyšlené. Představte si: naši rozvinutí bratři v rozumu sedí na své planetě a uvažují: dospěla už Země na úroveň vesmírných civilizací? Máme jí navrhnout galaktickou spolupráci? Jak najít odpověď na tuto otázku?“

„Přijet a zeptat se,“ řekl Grubin.

„Zeptají se tebe,“ namítl Udalov, „a přitom nejsi objektivní. Zkreslíš celý obraz.“

„Já nelžu,“ zrudl Grubin.

„Zmateš je. Každý z nás je zmate. Navíc jsme málo informováni. Já například nesleduji nejnovější úspěchy teoretické mechaniky. Snad jenom Lev Christoforovič ví všechno. Ale i on... Nu, zkus najít někoho kvalifikovaného.“

„Ovšem,“ řekl Minc. „Takového člověka není snadné najít.“

„Tak nám pošlou Konstrukci. Takovou jsme ještě neviděli. Právě tuto Konstrukci máme rozluštit a spustit.“

Není důležité, k čemu slouží: možná sází stromy nebo kope příkopy, to je jedno. A oni přihlížejí: uspějeme nebo ne? Když uspějeme, otevrou se nám všechny cesty vědeckého a hospodářského pokroku a pomoci. Neuspějeme – budeme muset počkat dalších sto let.“

Všichni se zamysleli. Udalovova idea zněla lákavě. Něco na ní bylo. Pouze umíněný Ložkin poznamenal:

„Proč ji spustili k nám? Měli ji dát do Moskvy nebo do Paříže. Tam je víc lidí i odborníků.“

„Nemáš pravdu, Ložkine,“ namítl Udalov. „Náhodně zvolili nejobyčejnější město a nejobyčejnější lidi. Co na tom, že zde není Moskva. Jen koukni na hotel – je plný akademiků, spí po třech v jedné posteli.“

„Všechno chápu,“ zašeptal Minc. Vstal, přistoupil k oknu, zvedl z parapetu vlastnoručně vyrobenou píšťalu, zastrčil ji do kapsy semišového kabátu, přehlédل zamyšleným pohledem přítomné a vysvětlil:

„Konstrukci spustili právě tady proto, že vědí o mém pobytu zde. A úkol je speciálně pro mě. Pro skromného Marsya. Všichni Apollonové, kteří se sem seběhli, nic nezmůžou.“

S těmito slovy vyšel z pracovny. Ložkin se zeptal:

„Kdo je ten Marsyas?“

„Bůh války,“ řekl Udalov. „Jen jestli se nepřeceňuje. Vždyť jsou to akademici, a on pouhý profesor.“

„Marsyas byl satyr, který hrál na píšťalu,“ vysvětlil Grubin. „Apollón za to z něho sedřel kůži.“

„Takovou lumpárnu?“ užasl Udalov. „Dopřavdy?“

Akademici Konstrukci proměřili, prozkoumali, dokonce si na ni zvykli, ale nedokázali dospět k žádnému závěru. Minc si jich nevšímal, přestože s mnoha z nich studoval na univerzitě. Přemýšlel.

Konstrukce na náměstí pod plátěnou kopulí tiše bzučela. Děda Ložkin náměstí zdaleka obcházel, protože nevěřil Danaům přinášejícím dary, zato Lev Christoforovič zhotovil bez pozornosti ostatních dvacet modelů Konstrukce různé velikosti a trávil bezesné noci jejich prohlížením a úvahami, k čemu mohou sloužit.

Když se po měsíci dozvěděli o Konstrukci všechno, co mohli, a přesto nedošli k žádným praktickým závěrům kromě konstatování, že Konstrukce je předmět neznámého původu a poslání, akademici se sešli pod šapitó k poslední poradě. Tu vstoupil do arény profesor Minc s velkou taškou v ruce. Dokud si členové Akademie vyměňovali závěrečné poznatky, seděl klidně stranou a otáčel v prstech písťalou. Potom požádal o slovo.

„Vážení kolegové!“ pronesl. „Aniž se chci dotknout vaší erudice a ušlechtilého snažení, rád bych upozornil na jistou metodologickou chybu, jejíž obětí jste se kolektivně stali. A priori jste prohlásili Konstrukci za neznámý, záhadný předmět bez praktického použití. Já si však myslím, že je to výzva našemu intelektu, naší vynalézavosti a rozumu. Protože sem nebyla spuštěna náhodou, je naší povinností tuto výzvu přijmout. To jste neučinili. Musel jsem tedy veškerou tíži převzít na svá bedra.“

Po tomto projevu profesor Minc otevřel tašku. Akademici zdrženlivě vyjádřili nespokojenost s příliš sebejistým tónem a manýry svého provinčního kolegy.

Lev Christoforovič vyňal několik modelů Konstrukce, od tří centimetrů do půl metru, a položil je na asfalt vedle jejich prototypu.

„Kolegové,“ pronesl. „Zjistil jsem, že naši vesmírní examinátor] jsou mnohem chytřejší, než jsem si zpočátku myslel. Konstrukce se dá prakticky využít ne jedním, ale přinejmenším dvaceti způsoby.“

Profesor zvedl nejmenší model, z kapsy vyňal jehlu s nití, vložil je do modelu a před očima užaslých akademiků tímto zařízením bleskově zalátal díru ve stanu, kterou ještě nedávno hlídala policie.

„Toto,“ vysvětlil, „znamená revoluci v textilním průmyslu. Mně neděkujte. Poděkujte našim bratrům z vesmíru.“

S těmito slovy vzal do ruky druhý model.

„Představuji vám,“ prohlásil, „revoluční nůžky ke stříhání ovcí.“

Z důstojného pléna vybral chloubu vědy s bujnou čupřinou a přesunul model Konstrukce nad jeho hlavu. Kolega byl najednou ostříhán dohola, což ho velice znechutilo.

„Dále,“ odložil profesor Minc druhý model a uchopil třetí, „vidíme jakéhosi mechanického krtka, neobyčejně vhodného pro stavbu potrubí.“

Lev Christoforovič položil model na zem a stiskl ho. Model se zahryzl do asfaltu a zmizel všem z očí. Za patnáct sekund se objevil na povrchu asi tři metry od Mince.

„A nyní...“ zvedl profesor čtvrtý model...

Tato neuvěřitelná erupce vynálezeckého talentu členy Akademie naprosto uzemnila. Pod cirkusovým stanem nastalo hrobové ticho. A všichni uslyšeli hlasitý ryk, který se blížil shora. Minc ztuhl. Členové Akademie vyskočili. Pod kupoli vběhl milicionář Perepelkin a zvolal:

„Vesmírná loď neznámé konstrukce!“

„Vše je jasné!“ Minc překřičel řev gravitonových motorů. „Zjistili, že jsem vyřešil jejich hádanku. Teď nás přijmou do galaktického společenství.“

Všichni vyběhli ven a sledovali, jak na náměstí opatrně přistává vesmírná loď podobná pestrému vlčkovi.

Minc předstoupil. Nikdo se ho neodvážil zastavit v hodině galaktického svátku. S tajemným úsměvem profesor otáčel v prstech prostou písťalou. Otevřel se otvor a z něj vyšel nedbale oblečený mimozemšťan, navíc bosý. Srdečně se přítomným uklonil, rozhlédl se a zeptal se:

„Kde?“

„Tam!“ ukázal Minc na šapitó.

„Ach, tak!“ řekl návštěvník a pokynul ukazováčkem. Šapitó zmizelo a okamžitě se objevilo, pečlivě složené, asi sto metrů od Konstrukce. „Není třeba,“ oznámil návštěvník. „Nebojí se deště ani mrazu. Je věčná. V každém případě však děkuji.“

Příchozí sklonil hlavu a prohlédl si Konstrukci. Potom přenesl pohled na profesora Mince, který vyňal z kapsy maličký model, znamenající revoluci v textilním průmyslu.

„Pašák!“ usmál se mimozemšťan. „Je si podobná... Velice podobná. Jste kopista?“

„Ne.“ Minc se také usmál. „Spíše racionalizátor.“

„Nu,“ pronesl návštěvník. „Myslel jsem si, že ji odtud odvezu. Došlo k omylu, vezli ji na Sperlekidu, ale spustili ji v jiném sektoru. Myslel jsem si, že ji vezmu a postavím tam, kam patří. Ale ukázalo se, že se vám zalíbila. Děláte kopie, chráníte ji pod stanem. Velice děkuji!“

„Vnímáme problém,“ řekl Minc.

„Vnímání umění je velký dar vesmíru,“ uznal návštěvník. „Věnoval jsem této soše dva roky života!“

Minc nenápadně schoval do kapsy model Konstrukce. Jeden z akademiků významně zakašlal.

Vesmírný sochař přehlédl náměstí a řekl:

„Myslet v kategoriích velkých forem jste se však nenaučili. Hned to napravíme!“

Jediným hnutím prstu přenesl chrám Paraskevny Pjatnicy na druhý břeh řeky Gus, druhým odstranil z náměstí historickou stavbu muzea, třetím zlikvidoval starý zájezdní hostinec. Teď už obyvatelům Guslaru Velikého nic nebránilo obdivovat Konstrukci z každého místa v celém městě....

Potom odletěl.

Konstrukce stojí na náměstí dodnes. Ve skutečnosti se líbí málokomu, ale vyhodit vesmírný dar se jaksí nehodí. Zato profesor Minc hodil svou vlastnoručně vyrobenou píšťalu do řeky.

1979

Jabloň

„Za stůl vám opravdu děkujeme,“ řekl děda Ložkin, když profesor Minc vyšel na dvůr. „Se stolem jsme velice, velice spokojeni.“

„Spokojeni,“ opakoval po něm Kornelius Udalov. Sevřel v ruce kostku domina, rozmáchl se a praštil s ní o desku stolu, vymyšleného Lvem Christoforovičem. Ozvalo se strašné prásknutí, přímo pekelné, hluboké a zvukné. Takové prásknutí nedokáží vytvořit ani na Západě, navzdory veškeré své oslavované technice. Obličej hráčů se rozplynul v rozkoši, každý totiž ví, že není nic krásnějšího než prásknutí dominové kostky o stůl při promyšleném přiložení. Znamená triumf pro hráče a ostudu pro soupeře... Genialita vynálezu profesora Mince však nespočívala v materiálu, vytvářejícím tak hlasitý zvuk při dotyku lidské ruky, ale především v tom, že tento materiál dokázal vyzařovat zvukové vlny jen do vzdálenosti jednoho metru. Ani o milimetr dál. Stačilo ustoupit o krok stranou, aby měl člověk dojem, že hráči buší rukama do vaty. Souhrnně tedy ideál – hráči nadšení, sousedé nezuří. Všechny stížnosti a nářky obyvatel domu číslo 16 v Puškinově ulici, kteří předtím proklínali hráče stejně jako výrostka Gavrilova a jeho magnetofon, skončily. Jako by se na dvoře scházeli šachisté, aristokracie her na dvorech. Minc si stoupl stranou, ruce zkrřížil na prsou a s úsměvem pohlížel na sousedy. Příčina jeho báječné nálady spočívala v dalším vědeckém úspěchu. Před dvěma týdny Lev Christoforovič náhodou pohlédl na kaktus kvetoucí na okně a zesmutněl. Taková smůla! Tak krásná rostlina a kvete jen jednou ročně. Několik dní. Profesor ještě nikdy nepotěšil oko nádherným květem. Co s tím? Samozřejmě, je možné obložit se pětadvaceti kaktusy a vymyslet něco, co by změnilo jejich vegetační dobu, aby kvetly postupně. Je možné vymyslet nějaký konzervační prostředek, aby květ nevadl a neopadával, ale to je polovičatost, nehodná Mince. Lev Christoforovič se tedy ponořil do teoretické genetiky. Uvažoval, odkud rostliny vědí, kdy mají kvést, kdy plodit a kdy shazovat listí. Jistě, tato informace je zapsána v jejich buňkách, to ví každý student. Ale jak ta informace vypadá? Co je to – přírodní kalendář se stránkami pro každou příležitost, nějaký průvodce nebo sbírka jemných

náznaků, ponechávající rostlinám právo volby? Jak se ta informace dostává k listům a kořenům? A zrodila se hypotéza... Při pohledu na hráče, bušící dominovými kostkami do specstolu, se Minc spokojeně usmíval a v duchu probíral stadia svého nového objevu. Tvářil se tak, že po deseti minutách hráče přešla chuť na domino. Bušení ustalo, pohledy se vpily do tváře Lva Christoforoviče, až se nakonec Udalov odvážil položit dlouho očekávanou otázku:

„Co nového jste vynalezl, profesore?“

„Odpočívám, přemýšlím,“ odpověděl rafinovaně Minc, který už dlouho na tuto otázku čekal, z celé duše po ní toužil a prahl po možnosti na ni odpovědět.

„Rozdělte se s námi, Lve Christoforoviči,“ poprosil Saša Grubin.

Minc vyňal z horní kapsy kabátu jabloňové jadýrko, ukázal je přítomným a zeptal se: „Co vidíme?“

„Semínko,“ odpověděl prostoduše Udalov. Ostatní mlčeli, chápali totiž, že obyčejným semínkem by se profesor nechlubil.

„Správně,“ řekl Minc. „Semínko jabloně. Nejzvláštnější je, že je to docela obyčejné semínko, ze kterého při normálním zalévání vyroste obyčejná jabluňka. Chcete se přesvědčit?“

„Věříme,“ překřikovali se sousedé.

„Věříte, ale všechno vám nedošlo,“ usmál se Minc, podřepil, hrábl do země vedle cesty a přikázal Udalovovi přinést vědro vody. Udalov se vrátil skoro okamžitě a stačil zahlédnout, jak profesor vložil semínko do důlku a pečlivě je zasypal prstí. Potom na to místo nalil vědro vody. Suchá půda přímo před očima pohltila vlhkost. Diváci se pokládali za oklamané.

Minc si tiše broukal nějakou písničku. Potom rozhodně ukázal na půdu u svých nohou a vyzval sousedy:

„Pozorně se dívejte.“

Připomínalo to populárněvědecký film, kde se na zpomalených snímcích předvádí, jak se nalévají pupeny, rozkvétají květy a dozrávají plody. Ze země vylezla tenká zelená lodyha a začala před očima sílit, růst do šířky i výšky; přítomní už věděli, že nesmí odtrhnout od tohoto úkazu pohled. Přitahoval pozornost stejně jako hořící oheň

nebo pravidelné nárazy vln na břeh. Z úžasu je vytrhla Mincová překotná slova:

„Grubine, okamžitě zaběhni do mé pracovny! Pod stolem leží papírový pytel. Hlavně ho nerozsyp. Udalove, ještě vodu!“

V Mincově hlase zněla taková jistota muže s právem vydávat rozkazy, že Udalov s Grubinem bez diskuse vyrazili splnit příkazy. Než Grubin donesl papírový pytel, výhonek byl už vysoký deset centimetrů a vyrašil několik lístků. Půda kolem vyschla a začala prskat. Minc nejprve vylil na výhonek vědro vody, gestem popohnal Udalova, aby přinesl další, sám pak uchopil Grubinem přinesený pytel a vysvětlil: „Hnojivo.“ Výhonek evidentně potřeboval podporu; hned po posílnění vodou a hnojivem zvýšil tempo růstu a bylo zřejmé, že dole u země lodyha hnědne a začíná porůstat tenkou kůrou.

„Můžeme si udělat pauzu,“ řekl Minc. „Udalov bude zalévat.“ Přistoupil ke stolu a usedl na lavici tak, aby měl rostlinu pořád v dohledu.

„To je z toho jádra?“ vzpomátoval se nakonec starý Ložkin.

„Ano,“ usmál se Minc. „Z docela obyčejného jádra je docela obyčejná jabloň.“

„A jablka budou?“ zeptal se šokovaný Pogosjan.

„Budou.“

„Kdy?“

„Asi za půldruhé hodiny,“ odpověděl Minc. „Toto je pozdní druh.“

Když se za hodinu vrátila z trhu Xenie Udalovová, uviděla zvláštní obrázek. Muži seděli u dominového stolu a přihlíželi, jak na rozložitě jabloni, která vyrostla na dvoře během její nepřítomnosti, dozrávají jablka. Xenie vrhla na muže podezřivý pohled v domněnce, že se už stačili opít a proto se jim zjevila jabloň s takovou silou, že to působí i na ni. Mezi muži uviděla profesora Mince, zato postrádala manžela. Zeptala se proto:

„Kde je Kornelius?“

„Tady,“ zvolal Udalov. Přebíhal dvůr se dvěma vědry vody. „Tady jsem, číčo,“ opakoval při vylévání věder pod jabloň. „Chceš se mě na něco zeptat?“

„Chtěla jsem jenom říct, že flámování nevede k ničemu dobrému,“ řekla Xenie a šla domů. Minc mezitím řečnil:

„Napadlo mě, že v rostlinách je zakódovaná informace o cyklu růstu, rašení listů a plodů, takže my lidé můžeme tuto informaci využít. Pod podmínkou, že moje hypotéza je správná.“

„Jaká hypotéza?“ otázal se Ložkin.

„Napadlo mě,“ pokračoval Minc, „že v rostlině nemusí být zakódované příkazy a souhlasy, ale zákazy. Představte si dítě. Vidí hromádku bonbonů, které rodiče vysypali na stůl v očekávání milované tetičky. Dítě běží ke stolu a natahuje ruku pro bonbon. Dobře, jeden smí sníst. Ale když sáhne pro druhý, dostane přes ruku! Stop. Bonbony škodí zdraví a způsobují cukrovku. Rodiče v té chvíli asi nemyslí na cukrovku jako spíš na to, aby zbylo něco pro tetu. Rodiče plní svou biologickou funkci – chrání před přemírou. Uvědomte si, že smysl výchovy spočívá v osmdesáti procentech na zákazech. Kdyby jich nebylo, lidstvo by už dávno vymřelo na obžerství nebo prochladnutí. Ale rostlina nemá takové rodiče, kteří by jí zakazovali plodit nebo shazovat listy, protože je stejně sežehne mráz. Nikdo ji neučí životu, ledaže se do toho pustí vlastní buňky, vnitřní vychovatelé, vložení do jejího těla přírodou. Stačí sledovat mé úvahy?“

Všichni souhlasili, že stačí. Pohlédli na jabloň. Jablka už začala žloutnout, některá se už dokonce červenala.

„Takže,“ pokračoval profesor, „jsem si představil... Poslouchejte pozorně. Představil jsem si, že genetický kód, regulující život každé rostliny, hraje úlohu přísného a stále pozorného rodiče. Rostlina chce rychle vyrůst, ale rodič jí řekne: Neopovažuj se! Kde vezmeš tolik vody a výživných látek, abys za dvě hodiny vyrostla až do nebe? Umřeš žízní a hladem. Musíš trpět, růst od jara do podzimu, nespěchat, život má svůj půvab. Těš se, zjednodušeně řečeno, západy a východy slunce. Rostlina touží po lásce a plození, a co rodiče na to říkají? Počkej. Všichni kolem čekají na podzim, aby plodili. Neodlišuj se, neboť chytřejší než ostatní. A příležitostně – shod' listů, přichází zima, sviň kořínky a usni.“

V tom okamžiku se Minc zachmuřil, zřejmě rostlinku litoval.

„To je osud,“ řekl Udalov a bůhvíproč vzhlédl s obavou do oken svého bytu. Z okna vyhlédla rozezlená Xenie a pohlédla na jabloň,

která se jí evidentně nelíbila. Na tomto dvoře žádná jabloň být nemá. A v květnu nemá důvod plodit. Xenie pohrozila Udalovovi prstem a ten se rychle otočil.

„Možná to má smysl u planých rostlin, které žijí bez lidského zásahu a nemají s ním, abych tak řekl, žádný kontakt. Docela jiné je tomu se domácími rostlinami. Proč by měly poslouchat svého předka? Mají nám sloužit bez protestu. Když jsem dospěl k tomuto závěru, vzal jsem pupen kaktusu, který mám na parapetu, vidíte?“

„Vidíme,“ řekl Ložkin. „Jen si nepamatuji jeho latinský název.“

„Nevadí,“ odvětil Minc. „Latinský název nemá vliv.“ Všichni pohlédli vyčítavě na Ložkina, protože latinský název opravdu nemá žádný vliv. „Pupen jsem chemicky upravil. Vyrobil jsem preparát. Neutralizoval jsem faktor zákazu; řekněme, že jsem rostlině odstranil pud sebezáchovy. A co jsem dostal?“

Všichni mlčeli. Nikdo se neodvažoval Mince přerušit.

„Ukázalo se, že mám pravdu,“ řekl Minc skromně. „Za hodinu se na kaktusu objevil kvítek. Sice nekvetl dlouho...“ Minc ukázal prstem na jabloň a půdu kolem, pokrytou plátky květů. „A to je všechno,“ shrnul. „Co se dělo dál, už víme.“

Vstal a přikročil ke stromu. Sáhl pro nejbližší jablko. Zatáhl. Jablko se poslušně odtrhlo od větvičky a dosedlo vědci do dlaně. Minc se otočil a chtěl podat jablko Udalovovi, ale v tom okamžiku se uvolnilo jiné jablko na vršku stromu a uhodilo Mince do pleše. Ten odskočil, ale ještě dvě nebo tři jablka ho zasáhla. Po dvoře se kutálely šťavnaté, červené plody. Udivující a jaksi podzimní podívaná.

„Srážka jablka s hlavou nepůsobí jen bolest, ale také posiluje myšlení. Musím jít.“

Minc pospíchal do pracovny, protože ho napadl nový vynález, o kterém by bylo teď předčasné mluvit. Mezitím listí na jabloni před očima žloutlo a začalo opadávat. Ložkin šel pro koš. Sousedka Gavrilovová přišla s hrncem. Nakonec se ráčila objevit i Xenie Udalovová. S vědry. Nedůvěřivě koukala po zvláštním stromu, ale jablka sbírala. Aby se vyhnul rozmluvě s manželkou, Udalov strčil do kapsy jedno jablko a vyšel ze dvora. Zatoužil po diskusi o genetice, přemýšlet o ní. Došel do parku. Stmívalo se. V pivnici bylo prázdko. Kornelius si koupil pivo, slanečka a odešel od pultu. U vysokého

pultu stál jeho známý Ivan Puzillo, kterému Udalov daroval jablko a vyprávěl o dnešních událostech. Puzillo přikyvoval, poslouchal, ale myslel na něco jiného.

„Jez,“ řekl Udalov. „Vidíš, jak je šťavnaté? Všechny parametry nasvědčují tomu, že je opravdické.“

Puzillo přikyvoval.

„Chápeš perspektivu?“ zeptal se ho Udalov. „Nechápeš je, protože jsi ředitel koupaliště. Ale my s Mincem uděláme převrat v zemědělství.“

„Už nejsem ředitelem koupaliště,“ odpověděl Puzillo. „Přeložili mě.“

„To je jedno,“ řekl Udalov. „Neušklibuj se. Naše jabloň bude plodit pětkrát, možná šestkrát denně. Rozumíš? Vezmi běžný jablonový sad. Během jediné sezóny tisíc sklizní. Možná dokonce půldruhého tisíce. Z Guslaru Velikého vyjždějí tuny jablek a hrušek do celé země...“

„Tuny...“ zeptal se smutně Puzillo. „To snad nebude třeba?“

„Bude, pokrok nezastavíš,“ řekl Udalov. „Kromě toho začneme pěstovat ananasy. Počkáme si na horký den a během toho dne budeme třicetkrát sklízet. Pět tun z hektaru. A to v našich klimatických podmínkách, v severním Rusku. Teď si vezmeme třeba takové banány...“

„Právě toho se obávám,“ řekl Puzillo a odešel.

„Nevěříš?“ volal za ním Udalov. „Přijď k nám na dvůr. Tam roste první jabloň. A zítra začneme s pokusy na pokusném políčku!“

V tom okamžiku Udalov zpozoroval, že se setmělo, a zamířil domů. Jabloň stála uprostřed dvora a vypadala ještě větší než ve dne.

Aha, řekl si Udalov cestou do schodů, dalším krokem bude stavební dříví. Ráno zasejeme, večer budou hotové trámy. Musím to zítra s Mincem probrat. A aby nezapomněl na ananasy. Už dlouho po nich toužím.

Na schodech potkal manželku Xenii. Nesla umyvadlo a hlasitě se dožadovala Mince. Udalov sice nevěděl, oč jde, ale pro jistotu zahájil ústup. Neutekl daleko, protože dole ho chytila sousedka Gavrilovová s velkým hrncem.

„Děláte si legraci?“ zeptala se. „Posmíváte se osamělé ženské?“

Ženy stanuly před Mincovými dveřmi. Udalov je opatrně následoval.

„Otevřete, Lve Christoforoviči,“ pronesla Xenie falešně sladkým hlasem. „Podívejte se, co jste provedl.“

Minc pootevřel dveře. Měl na sobě župan a bačkory, zřejmě se chystal do postele.

„Promiňte,“ řekl, „čím můžu posloužit?“

„Podívejte se,“ přikázala Xenie. „Podívej se, zrádce!“ Zvedla umyvadlo a strčila je Mincovi pod nos.

„Co je to?“ zeptal se.

„Co?! To bych se měla ptát já. Před hodinou to byla jablka!“

Udalov se prodral houfem přichozích sousedů. Nahlédl do umyvadla. Bylo plné hnědé hmoty.

„Zrovna jsem chtěla dát dítěti,“ řekla Gavrilovová. „Chtěla... ještě dobře, že jsem nestačila...“

„A já jsem chtěla udělat džem.“

„Aha,“ řekl Minc. „Všechno chápu. Je to moje vina. Starý osel. Kdo myslí jen napůl? Kdo, ptám se?“

„Co se stalo?“ zeptal se Ložkin. „Vysvětlete všechno, nic neskrývejte.“

„Všechno je prosté. Odstranil jsem z rostliny omezení a ta během několika hodin dospěla a vydala plody. Ale urychlilo se všechno! Takže i ovoce bude hnít tisíckrát rychleji. Všechno, co rychle vyrůstá a dozrává, stejně rychle odumírá a práchniví... Odpusťte mi, lidičky.“

Nastalo ticho. Dokonce i Xenie pochopila, že profesor nechtěl nikomu ublížit... A v tom tichu najednou zaslechli ze dvora zvuky silných, zuřivých úderů. Udalov vyběhl ven první. V přítmí spatřil, jak u jabloně stojí Puzillo a sekerou buší do tlustého kmene staré jabloně.

„Nech toho, co děláš?“ zvolal Udalov. „Vždyť se jedná o pokus! To je majetek lidu!“

Puzillo jako by ho neslyšel. Ještě jednou se rozmáchl a jabloň padla k zemi, bezlisté větve se lámaly.

„Barbare!“ zvolala Xenie. „Poženeme tě k soudu!“

„Sud'te mě, občané,“ řekl Puzillo a odhodil sekeru. „Ale nezby-
valo mi nic jiného.“

„Proč?“ zeptal se profesor Minc.

„Protože jsem se před pěti dny stal ředitelem skladu zeleniny a
ovoce.“

„No a?“

„Prostory skladu jsou malé, řekl bych přímo skromné. Už včera
mi vyhrožovali odvoláním za to, že nestíhám zpracovat úrodu. Jablka
smí pěstovat každý. Ale ať je zkusí skladovat...“ Ředitel Puzillo
sklopil hlavu a umkl.

Minc k němu přistoupil a položil mu ruku na rameno.

„Chápu vás,“ řekl. „Nejste zločinec, ale člověk, který se ocitl v
těžké situaci a nenašel z ní východisko. Ale nebojte se. Odvolání
vám bohužel nehrozí.“

„Vzdal jste to?“ Puzillo blýskl očima.

„Vzdal,“ vzdychl Minc. „Přinejmenším na jistou dobu.“

Opřel nohu o tlustý kmen a noha mu prošla dovnitř. Kmen byl
zpráchnivělý... Stavební dříví musí také počkat, uvědomil si Korne-
lius Udalov. Stejně jako neuspokojená chuť na ananasy...

1979

Dvě holínky tvoří pár

„Sašo,“ řekl Lev Christoforovič Minc, „z hlediska fyzikálních zákonů se pokoušíš o nemožné. To nemá žádnou perspektivu.“

„Možná.“ Saša Grubin zaťal pěsti. „Ale věřím ve vytrvalost.“

„Ve vytrvalost brouka, který leze po skle nahoru, vždycky sklouzne, ale pořád se dere vzhůru. Přitom neví kam.“

S těmito slovy Lev Christoforovič opatrně sundal z okna unaveného černého brouka a vyhodil ho ven.

„Podle fyzikálních zákonů není perpetuum mobile možné.“

„Vím,“ souhlasil Grubin. „Ale poslední model běžel tři dny.“

Minc pobouřeně zafuněl. Hádkám se Sašou Grubinem se vyhýbal, ale tentokrát nevydržel.

Profesor uchopil bílou kouli o průměru asi šest centimetrů, která ležela na stole, a hodil ji po Grubinovi. Ten stačil nastavit ruku, od které se koule odrazila a odlétla do kouta. Docela bez rámusu.

„Co je to?“ zajímal se Grubin.

„Přines ji, nekouše.“

„U vás nikdy nevím, co kouše a co ne,“ řekl Saša a pružnou kouli zvedl.

„Co je to?“ zeptal se Minc.

„Nevím,“ přiznal se Grubin. „Nějaký míček.“

„Nikoliv míček, ale porušení fyzikálního zákona,“ řekl Minc. „Zákon se mi nelíbil, tak jsem ho porušil. Ale ne tak jako ty. Ne hlavou proti zdi.“

„Povídejte,“ poprosil Grubin, který si uvědomil, že je přítomen zrodu nového směru ve vědě.

„Jsi přítomen,“ Minc jako vždycky uhodl Grubinovy myšlenky, „zrození nového směru ve vědě. Navštívil mě Spirkin. Znáš ho?“

„Ne.“

„Ředitel samoobsluhy. Vážený muž, žije svou prací. Stěžoval si na obaly. Málem plakal. Z podniku mu posílají mléko, kefír a další tekuté výrobky, ale obaly nevyhovují. Mléko teče na podlahu, kefír a jogurt taky. Zákazníci se stěžují, škody rostou. Co si myslíš, že je třeba udělat?“

„Chápu!“ vzplanul Grubin. „Mléko potřebuje nový obal. Tenký plastik, skoro neviditelný...“

Minc zhluboka vzdechl a konečky prstů poklepal na okenní parapet, což bylo u něj známkou nespokojenosti.

„Grubine, Grubine,“ řekl. „Říkám, tvrdím a ujišťuji, že jsem porušil přírodní zákon, změnil konstantu! A ty hned plastický obal, plastický obal! I kdybych ho udělal, pak výrobce nesežene potřebnou hmotu, a kdyby ji sehnal, nedodrží technologický postup... Ne, zachránit prodejnu před záplavami tekutých výrobků můžu jen revolucí ve fyzice. Jiné cesty není. Dívej se!“

Minc zvedl ze stolu druhou kouli, hodil ji do prázdné sklenice a dlouhou jehlou ji propíchl. Koule zmizela a sklenici naplnilo mléko.

„To je všechno,“ řekl profesor. „Prostě všechno.“

„Počkejte, počkejte,“ ozval se Grubin. „Jak to?“

Uchopil sklenici a zatřepal s ní, aby zjistil, kde je obal. Nikdo jej neviděl. Přelil mléko do jiné sklenice a opět nahlédl do původní. Byla prázdná. „Nechápu. To byl obal tak tenký?“

„Vidíš!“ rozesmál se Minc jako kejklíř, kterému se podařilo oklamat diváky. „Kde je obal? Hledáš? Hledej. Budeš hledat do večera, protože tvůj mozek putuje předpotopní cestou.“

„Ale jestli obal neexistuje, pak...“

„To je ono – obal neexistuje! Žádný obal! Změníme konstantu a nepotřebujeme obal.“

„Jakou konstantu?“

„Povrchové napětí kapaliny! Je to jednoduché a proto...“

„Proto geniální,“ odpověděl tiše Grubin.

„Právě povrchové napětí nutí vodu tvořit kapky, když prší. Umožňuje vodoměrkám běhat po hladině...“

Grubin hleděl na Lva Christoforoviče a žasl. Tisíce lidí vymýšlely, jak zabalit mléko. Voskovaly papír, vyráběly konzervy a láhve nejrůznějších objemů a tvarů. Ale nikoho nenapadlo, že je možné zcela se obejít bez těžkých a nešikovných obalů. Jaké perspektivy se otevírají před národním hospodářstvím!

„Jak se ti líbí můj nápad?“

„Nádhera!“ odpověděl Grubin. „Úžasné, jako všechno, do čeho se pustíte. Jste přímo Midas. Sáhnete a máte zlato.“

„Opravdu?“ Mincovi to zalichotilo, protože lidské slabosti mu nebyly docela cizí. „Midas – to je příliš. Midas je negativní postava. Nemyslel na lidstvo, pouze na sebe. V tom se zásadně lišíme.“

Grubin v duchu souhlasil. Byl připraven uvěřit každému překvapení, každé profesorově myšlence. A protože měl rozvinutou fantazii, hned si představil hrozný obrázek: Profesor Minc se obětuje, aby zvýšil zlaté rezervy naší země. Všechno, čeho se dotkne, se změní ve zlato. Pracovníci ministerstva financí stojí v řadě a podávají profesorovi slitky cínu nebo olova, profesor na ně unavenou rukou sahá a slitky, nyní už zlaté, se puncují a odvázejí obrněnými vozy do bankovních trezorů. Profesor se potácí únavou a hladem. A nikdo mu nemůže pomoci... Nikdo neumí vymyslet, jak ho nakrmit a napojit. Posledními silami dojde profesor k obrněnému vozu. Ten hned zazáří zlatem, podklesne, protože tlumiče nevydrží tu váhu, a hned vedle něj klesá i Lev Christoforovič Minc, který splnil svou vlasteneckou povinnost...

„Nač myslíš, Sašo?“ otázal se Lev Christoforovič.

Grubin se vzpamatoval a pokusil se o úsměv. „Myslel jsem na tragédii krále Midase.“

„Tak jdeme,“ řekl Minc.

„Kam?“

„Nesmíme se spokojit s dosaženým. Když umím změnit povrchové napětí vody, musíme vyzkoušet další možnosti tohoto objevu.“

Profesor uchopil gumové holínky, které stály v koutě, z poličky vzal zkumavku, nakapal z ní na podrážky několik kapek, rozetřel je a zamířil ke dveřím.

Venku bylo studené předjaří. Vál pronikavý vítr, v zastíněných koutech dvora dosud ležel špinavý sníh. Okraje louží pokrýval led. Minc se zastavil a zachvěl se zimou. Grubin ho dohnal a hodil mu přes záda plášť.

„Děkuji,“ řekl Minc. „Víš, kam a proč půjdu?“

„Ještě ne,“ odpověděl Grubin.

„Každý objev je třeba rozvinout až do krajních mezí. Balení mléka je pouze jeden z mnoha aspektů mého nového objevu, přitom zdaleka ne nejdůležitější. Chemicky jsem tisíckrát zvýšil povrchové napětí. Směs, kterou jsem vynalezl, reaguje s molekulami tekutiny a

zpevňuje jejich vazby. Můžeme tedy ovlivňovat nejen samotnou tekutinu, ale i předměty, které se s tou tekutinou budou stýkat. Jasně?“

„Moc ne.“

„Natřel jsem holínky a v místech, kde se stýkají s vodou, vzniká vrstva zvýšeného povrchového napětí. Podívej!“

Minc přikročil k louži a směle do ní vstoupil. Hladina louže se prohnula, ale profesorovu váhu unesla. Ten pomalu a klidně přešel celou louži, aniž si holínky namočil.

„A co uděláme dál?“ zeptal se pyšný vynálezce, když se za louží zastavil. „Natřeme pneumatiky aut! Rázem bude vyřešen problém mostů a přívozů! Co tomu říkáš?“

Grubin neříkal nic. Obdivoval profesora, který bez ohledu na louže vykročil rázným krokem ke vratům. Zamířil k řece Gus. Grubin spěchal za ním, ale loužím se vyhýbal.

Po řece táhly ledy. Kry pluly slavnostně a pomalu, od řeky táhl svěží jarní chlad.

„Lve Christoforoviči!“ vzchopil se Grubin. „To nesmíte!“

„Proč ne? Jako výzkumník musím nejprve všechno vyzkoušet sám.“

„Ať se tím zabývají specialisté,“ navrhl Grubin a přidržel profesora za loket, aby se nevydal do ledové, nebezpečné vody. „Plavci, mistři sportu. Co když se vaše směs opotřebuje uprostřed řeky? Vždyť ani neumíte plavat.“

„Nehodlám plavat!“ urazil se Minc. „Hodlám chodit po vodě jako po zemi.“

„Stejně varuji. Nachladíte se. Hrozně fouká.“

Minc jako by si teprve teď uvědomil, že je opravdu zima. Zaváhal. Bůhví, jak by jejich spor skončil, kdyby profesorův ostrý zrak nezahlédl pohyb na maličkém ostrůvku uprostřed řeky.

„Podívej,“ řekl. „To je tragédie!“

Na ostrůvku se krčil zajíček a užasle pohlížel na kolem plující kry. Voda stoupala a bylo zřejmé, že ubožáček tam dlouho nevydrží.

„My mu nemůžeme pomoci,“ řekl Grubin a hned si uvědomil, jak jsou jeho slova nepřesvědčivá.

„Nemůžeme? Hned mě pusť!“

„Nepustím!“

Tu Minc prudkým pohybem vyklouzl z pláště. Než se Grubin vzpamatoval, Minc odvážně vstoupil do proudící vody, která se pod holínkou prohnula, a dvěma kroky došel k první kře. Přešel ji, přitom rozpaženýma rukama udržoval rovnováhu, protože kra se podezřele nakláněla, a skočil z ní do vody. Grubinovi připadalo, že profesorovy podpatky prorazí hladinu. Ta však vydržela, jen se více prohnula, a Minc kráčel dál. Snažil se vyhybat krám.

Grubin stál na břehu, trpěl, bloudil pohledem po březích a hledal nějakou loďku, přestože chápal, že nyní na břehu žádná není a nemůže být. Ostatně i kdyby byla, mezi takovými ledy by profesorovi nepomohla. Minc už byl u ostrůvku. Zajíc se pokusil odskočit, ale kra, která narazila na ostrůvek, ho vymrštila profesorovi přímo do náruče. Ten zajíčka přitiskl k hrudi a zajíček ihned ztichl.

„Hej!“ zvolal Minc, aby překřičel hluk vody a ledu. „Počkej na mě, Grubine!“

Zpátky šel profesor docela suverénně. Už zdolal většinu trasy, holínkami odstrkával kry a zpíval si nějakou operetní árii. Avšak přehnaná suverenita ho podvedla. Když ke břehu zbývalo pouhých dvacet metrů, profesor neopatrně stoupl na okraj kry, která uhnula. Ztratil rovnováhu a dosedl na hladinu. Směsí zvyšující povrchové napětí vody však byly natřeny jen vynálezcovy holínky, nikoliv kalhoty. Profesor spadl do vody, což Grubina polekalo, protože si už stačil zvyknout na to, že Minc kráčí po vodě. A najednou... Jako kdyby Lev Christoforovič šlápl na hladině do díry a zahučel do ní jako do jámy. Dál však svíral zajíce, který vřeštěl ve smrtelném strachu.

Grubin se nerozmýšlel. Odhodil plášť a skočil na nejbližší kru. Z ní pak na další. Nyní před ním byla asi třímetrová mezera. Za normálních okolností by Grubin takovou vzdálenost nikdy nezdolal. Ale nyní bez rozmýšlení skočil a udržel rovnováhu...

Během minuty Grubin dorazil k profesorovi a trhl jím vzhůru. Minc z vody přímo vyletěl.

Grubin by nepochybně upadl, nebýt profesorových holínek. Lev Christoforovič v letu stačil pokrčit nohy a dopadnout na podrážky. Holínky hned začaly fungovat. Pro ně byla voda tvrdá. Profesor se napřímil a přidržel Grubina.

Mezitím je to odneslo doprostřed proudu. Stáli a drželi se za ruce. Profesor Minc na vodě, Grubin na kře. Profesor byl promočený, ale chlad necítil. Zajíc byl promočený také a už nevřeštěl, jen se tiše třásl.

„Děkuji,“ řekl Minc.

„N-není zač,“ odpověděl Grubin.

Po tomto zážitku se mu podlamovaly nohy. Nebezpečí ještě neminulo. Profesor Minc mohl sice dojít ke břehu, ale Grubin nebyl schopen svou cestu zopakovat.

„Nu což,“ řekl Minc, opřel se o Grubina a opatrně zvedl pravou nohu. „Naše cesta nebude asi moc elegantní, ale jinak to nepůjde. Jaké máš číslo bot?“

„Třiačtyřicet. Proč?“

„Asi bude tlačit,“ řekl Minc. „Umíš skákat po jedné noze?“

„N-n-nevím...“

Profesor, stoje na jedné noze, zul druhou holínku a navlékl ji Grubinovi.

„Budeme skákat,“ přikázal, „a držet se přitom za ruce.“

Začali skákat po hladině ke vzdálenému břehu. Volnou rukou Minc přidržel zajíce. Když zbývaly ke břehu jen tři metry a bylo zřejmé, že spása je blízko, Minc najednou pronesl:

„Ještě štěstí, že na břehu nikdo nebyl! Celé město by se nám smálo.“

1982

Kontakt

První část

Stalo se to v době stagnace. Sám soudruh Čingisov přislíbil, že se zúčastní zahájení oblastního přeboru v dominu. Zahájení mělo probíhat na náměstí před Městským úřadem, u pomníku Průkopníků.

Všichni věděli, jak Čingisov bazíruje na úpravě terénu: Jestli na cestě bude nějaký hrbol nebo díra, provinilec okamžitě vyletí. Proto úkol číslo jedna zněl: upravit náměstí tak, aby se hrášek hozený na zem v západním rohu u pomníku dokutálel až do východního rohu před Městským úřad.

Úkol svěřili Korneliu Udalovovi. Batyjev ho pozval k sobě a dlouze školil. Ať se Udalov patřičně angažuje...

Udalov se angažoval. Náměstí uzavřeli, přerušili dopravu a začali strhávat asfalt. Kopali do hloubky.

Dva dny před Čingisovým příjezdem lžíce bagru narazila na něco kovového – hned vedle pomníku, na pravé straně, byl těsně pod povrchem gigantický kovový předmět.

Důvod jeho gigantických rozměrů se vyjasnil ještě téhož dne večer, když předmět odhalili za účelem vytažení. Ukázalo se, že se jedná o kosmickou loď neznámého původu a stáří.

Batyjev stál ve své pracovně u okna a zlobil se. Měl k tomu důvod! Jestli Čingisov zjistí, jak se v Guslaru Velikém hospodaří, nevyvázne bez postihu.

„Zasypat!“ zavolal Batyjev z okna.

Udalov, který stál u okraje hluboké díry a pohlížel na matný, miliony parseků ožehlý povrch kosmické lodě, zvedl hlavu a rozhodil ruce. Za zády mu stál sevřený dav místních obyvatel. Obyvatelé byli připraveni bojovat.

„Ludmilo,“ přikázal Batyjev, „dej okamžitě uzavřít poštu. Kvůli rekonstrukci.“

„Proč?“ zeptala se sekretářka.

„Protože za chvíli lidé začnou zasypávat Moskvu dopisy a telegramy se žádostí o vyslání komise.“

„Mám informovat milici?“

„Chytrá holčička,“ řekl Batyjev a pohládl ji. „Žádný inteligent nesmí opustit město.“

Mezitím bylo z okna vidět, jak lidé sestupují k lodi a buší do ní pěstmi. Tupé údery doléhaly až do Batyjevy pracovny.

Deset minut nato profesor Minc, Helena Sergejevna a lékárník Savič jako zástupci tvůrčí inteligence vstoupili do Batyjevy pracovny.

Batyjev demokraticky obešel stůl, aby je uvítal v půli cesty. Všem stiskl ruce. V duchu jim přál, aby se propadli. Poptal se na zdraví a úspěchy v práci.

„Jak víte...“ začal profesor.

„Vím, vím...“ vzdychl Batyjev. „Rád bych ji vytáhl, ale nemáme tak silný jeřáb. A rozřezat ji také není čím. Musíme ji zasypat.“

„Copak jsme barbaři?“ zeptala se Helena Sergejevna.

„Kdybychom byli barbaři,“ řekl Batyjev zamyšleně a poškrábal se na mohutné, brunátné šíji, „poslali bychom ji k čertu.“

„Ach!“ polekala se Helena Sergejevna.

„Ale my barbaři nejsme!“ zvolal Batyjev. „Zachováme tento přírodní výtvar pro příští pokolení.“

„Správně,“ zaradoval se lékárník Savič. „Naše město se proslaví na celém světě. Vždyť je to první kosmická loď z jiné planety.“

„Z jiné?“ zneklidněl Batyjev a popošel k oknu. „Jak to víte?“

„To je přece samozřejmé.“

„Na tom není nic samozřejmého. Třeba tu leží odjakživa,“ řekl Batyjev. „Ale ujišťuji vás: hned po dokončení přeboru v dominu se okamžitě pustíme do výzkumu. Tím spíš, že vlast potřebuje kov.“

„Kdy?“ podivil se Minc. „Kdy se do něho pustíme?“

„Po dokončení přeboru. Snad nechcete kompromitovat naše město v očích návštěvníků a soudruha Čingisova?“

„Copak to je možné srovnávat?“ žasl profesor Minc. „Nějaký oblastní přebor a úhelný kámen lidských dějin?“

„Povím ti to tak, Minci,“ odpověděl Batyjev. „Pro mě osobně není nic důležitějšího než zájem rodného města, které mi dalo život, vzdělání a důležitou funkci. Jako patriot a občan prikazuji zasypat tento meteorit, a až přebor skončí, uvidíme. Třeba ho vykopeme.“

„Budeme si stěžovat,“ varoval Minc.

„Stěžujte...“ odpověděl Batyjev. Z tónu jeho hlasu zřetelně vyplývalo, kolik toho ještě neřekl.

Když zástupci lidu opustili pracovnu, Batyjev si zavolal Udalova.

„Proč nezasypáváš?“

„Jak mám zasypávat?“ zeptal se Udalov plačtivě. „Seběhli se dobrovolníci...“

„Tak,“ shrnul Batyjev. „Jdi domů, Udalove. Nesplnil jsi naděje, které byly do tebe vloženy. Už nejsi ředitelem stavebního podniku.“

Udalov odešel a Batyjev si zavolal Slabenka, kterému řekl, že všichni, kdo v noci zasypou díru, dostanou ze zvláštního fondu třicet rublů a láhev vodky...

Před odchodem domů zašel na náměstí, chvíli tam postál a pohlížel dolů na oblý bok kosmické lodě.

Potom rozhrnul dav a jel domů trošku se prospat, protože chtěl v noci osobně dohlédnout na zasypávání. Netušil, že lidé už vyslali Sašu Grubina na kraj pro pomoc. Hlídkami Grubina provezl v kufru žigulíku venkovský podnikatel Silantěv – podplatil kordon melouny neprodanými na trhu.

V každém městě se bohužel najdou reakční síly ochotné pohřbít myšlenku galaktického kontaktu za třicet rublů a láhev vodky. Lidé akci prošvihli: částečně spali a částečně schůzovali v Mincově bytě.

Druhého dne se lidé opět trousili na náměstí. Nebylo k poznání. Dokonce ho oplotili, aby nikdo nepošlapal čerstvý asfalt.

„Spáchal jste těžký zločin!“ zvolal profesor Minc a snažil se prodrat na náměstí kolem milicionáře Pilipenka.

„Jaký zločin?“ zajímal se z okna Batyjev.

„To byla kosmická loď.“

„Neblázněte!“ zvolal Batyjev. „Život ve vesmíru neexistuje!“

V tom okamžiku přijela na náměstí šedá volna a zastavila před Městským úřadem. Vystoupili tři postarší muži a šli nahoru k Batyjevovi.

„Jmenuji se akademik Vejner,“ řekl jeden z nich. „Dověděli jsme se, že jste objevili starověkou kosmickou loď. Blahopřeji!“

Batyjev poslušně potrásl akademikovi rukou a intenzivně přemýšlel, co má dělat.

Situaci zachránil Karas, který byl právě v pracovně – diskutovali s Batyjevem, jak lidi uklidnit. „Jistě, našli jsme loď!“ potvrdil. „Ale proč kosmickou?“

„Jakou tedy?“ podivil se akademik.

„Půjďme,“ navrhl Karas. „Hned vám ji ukážeme.“

Batyjevovi podklesly nohy. Snad ho nechce Karas zradit?

Sešli na náměstí. Akademik chvíli s údivem přihlížel davu lidí, kteří se hádali s policisty a pokoušeli se proniknout do ohrazeného prostoru.

„Připravujeme přespolní běh,“ vysvětlil rychle Karas. „Za chvíli bude start. Během ke zdraví!“

Auta odjela do přístavu. Tam stál starý parník; pamatoval ještě revoluci. Čekal už řadu let, až bude upraven na turistickou ubytovnu.

„Podívejte se,“ vedl Karas návštěvníky k parníku. „Vypadá špatně. Našli jsme ho na dně, vytáhli a teď z něj chceme udělat muzeum. Že je hezký. Chcete si ho prohlédnout zblízka?“

„Ale nás informovali, že je to kosmická loď,“ vykotal akademik Vejner.

„Smím se zeptat, kdo vás informoval?“ zeptal se rychle Karas.

„Nějaký mladík, představil se jako Alexandr Grubin. Přivezl dopis od profesora Mince. Rádi bychom si s ním promluvili.“

„Ach, Grubin, Grubin,“ vzdychl Karas. „Pořád ty jeho hlouposti. Chuligán.“

„Chuligán,“ souhlasil Batyjev.

„Profesor předečtírem odjel na dovolenou,“ řekl Karas. „Sám jsem se s ním loučil. Teď už nepochybně odpočívá.“

Jakmile zavedli zmatené návštěvníky na silnici, vrátili se Batyjev s Karasem do města se štítem.

„Děkuji ti, Karasi,“ řekl Batyjev. „Pomohl jsi mi.“

„Sobě také,“ odpověděl Karas. „Jedeme ve stejném kočáře. Když Čingisov zjistí, že není asfalt, poletí hlavy nás obou.“

„Žijeme klidně, plníme plán, zvolna rozvíjíme kulturu,“ pronesl Batyjev. „K čemu jsou nám nezdravé senzace?“

„Jen aby nepřijeli zahraniční novináři...“ polekal se Karas.

„Špioni.“ Batyjev ztišil hlas. „Určitě.“

„Podle mého názoru budeme muset po skončení přeboru tu loď vytáhnout, rozřezat nebo vyhodit do vzduchu.“

„Správně,“ souhlasil Batyjev. „Dokud je pod náměstím, sedíme oba na časované bombě.“

Auto přijelo na náměstí.

Nebylo v pořádku. Uprostřed se mačkal obrovský dav. Stržený asfalt se hromadil jako kusy zmačkaného průklepového papíru. Lidé lopatami, sochory a dokonce i holýma rukama obnovovali nešťastnou díru.

Minc otevřel průlez a vstoupil na palubu jako první. Ve stavu anabiozy tam ležel živý mimozemšťan. Převezli ho do nemocnice a začali oživovat. Loď na noc uzavřeli, aby nikdo nelezl dovnitř.

Zatímco se lékaři zabývali mimozemšťanem, nastala letní noc. Nikdo neviděl, jak na náměstí přišel Batyjev a začal zasypávat díru.

Pracoval až do rána, ale díra se moc nezmenšila.

Nastalo ráno. Lidé šli do práce, místní rozhlas podruhé informoval o stavu mimozemšťana, který otevřel oči a všem poděkoval. Batyjev pořád zasypával díru.

V devět hodin se k němu připojil Kobčikov ze správního odboru. Počítal s povýšením. Sekretářka Ludmila přinesla šéfovi šálek čaje s citronem. Tu přijela na náměstí kavalkáda automobilů v čele se soudruhem Čingisovem.

Čingisov seděl na zadním sedadle a v kapse svíral hrášek, kterým ověřoval, jestli se v městech a vesnicích svěřených do jeho péče dbá o silnice a náměstí. A co uviděl? Na hlavním náměstí Guslaru Velikého díru o velikosti čtyřpatrového paneláku a v díře obrovský kovový předmět. Vedle díry stál Batyjev a pil čaj s citronem.

Právě tato maličkost Čingisova rozzlobila nejvíc – místní šéf nejenže zničil dopravní trasu, ale navíc cynicky popíjí čaj.

Čingisov řekl Batyjevovi, co si o tom myslí. A aniž vyslechl jeho vysvětlení, odjel.

Batyjev usedl na okraj díry a poprvé v životě se rozplakal.

V nemocnici mimozemšťan vypil šálek slepičího bujónu a řekl, že udělá všechno pro to, aby se městu odvděčil.

Druhá část

Do pracovny zdrceného Batyjeva vstoupil mužiček s nazelenalou kůží.

„Přišel jsem jménem civilizované Galaxie poděkovat vám jako otci města za záchranu života.“

„Posaďte se,“ řekl Batyjev. „Ať vás nebolí nohy.“ Snažil se usmívat, přestože k tomu neměl důvody – každou chvíli se mohli ve městě objevit novináři a špioni.

„Co mohu pro vás udělat?“ zeptal se mimozemšťan.

„Určitě vás to táhne domů k rodině,“ řekl Batyjev. „Nebudeme vás zdržovat.“

„To je od vás milé,“ řekl mimozemšťan. „Ale rodina počká. Čekala osm set let, ještě chvíli vydrží.“

„Ale vaše loď brání dopravě,“ řekl Batyjev.

„Jistě,“ souhlasil mimozemšťan. „Před deseti minutami jsem ji přesunul k řece.“

Batyjev se vrhl k oknu.

Opravdu, loď zmizela. Díra taky. Náměstí bylo rovné a hladké, že by se po něm daly kutálet hrášky. Jenom povrch nebyl jako obyčejně černý, ale růžový s perleťovým leskem.

Batyjev vykřikl překvapením.

„Jestli nic proti tomu nemáte,“ řekl mimozemšťan, „mohu tak upravit všechny ulice města.“

Sáhl do kapsy kombinézy a vytáhl pytlíček.

„Tady je zákvas. Stačí ho rozpustit ve skleničce vody, jeden gram, víc ne, potom tímto nástrojem rozprášit roztok po ulici a představit si, jak široká má být vozovka. A hotovo.“

„Chlapík!“ nadchl se Batyjev. „Dáte si čaj?“

„Děkuji, už jsem se napil u Mince. Kterou ulicí začneme?“

„Počkejte. Zavoláme ředitele stavebního podniku a rozhodneme se.“

Když přišel ředitel, Batyjev řekl:

„Poslyš, Slabenko, tady soudruh má návrh související s hospodářstvím.“

„Vím,“ odpověděl Slabenko a pokynul mimozemšťanovi. „Na náměstí položil povrch v rekordní době. Jen škoda, že bez příkazu.“

„Slabenko, nebud' byrokrat! Raději uvažuj, co dál. Aby do zítřka vypadalo město vzorově. Přijedou cizinci a co uvidí? Zůstanete tady dlouho?“ otočil se k mimozemšťanovi.

„Dokud bude třeba,“ odpověděl návštěvník. „Ale můj pobyt nespojujte jen s výstavbou. Zákvas vám nechám. Každý bude moci dělat libovolné cesty a tak dále...“

„Co znamená ,a tak dále‘?“ zostražitel Batyjev.

„Dají se stavět domy...“

„Jaké domy?“

„Libovolné,“ řekl mimozemšťan. „Vezmete zákvas, rozpustíte ho ve sklenici vody, vylejete na zem a představíte si, jak má dům vypadat. A on vyroste.“

„A kanalizace?“

„Všechno bude tak, jak má být.“

Batyjev přešel pracovnu a pohlédl na Slabenka:

„Chápeš? Dostaneme se na první místo v kraji. A ty pořád: vetřelci, vetřelci... Musíme věřit v kosmické bratrství!“ Položil ruku mimozemšťanovi na rameno.

„Tak co, mám jít dělat silnice?“ zeptal se mimozemšťan.

„Jdi,“ řekl Batyjev. „Sbohem.“

Mimozemšťan odešel a Slabenko, který zůstal v pracovně, prohlásil:

„To je náš konec, soudruhu Batyjeve.“

„Co to povídáš?“

„Tak dlouho jste šéfem a nechápete nejjednodušší věci. Proč jsem ve městě?“

„Abys stavěl,“ odvětil Batyjev.

„Souhlasí. Proto mám účetní, dělníky, pokladní... celkem dvě stě šedesát lidí, bez poboček. A všichni pracují.“

„A všichni neplní plán!“ přerušil ho Batyjev. „Za co vám platí? Přijde jeden mimozemšťan...“

„Jistě,“ řekl Slabenko. „Neplníme, ale snažíme se, přijímáme socialistické závazky, bojujeme. A teď? Jak naložit s tímto aparátem?“

Batyjev uvažoval a pak se zeptal:

„To je všechno?“

„Ne. On postaví věčné silnice. Nebudou se opravovat. Chápete, co to pro nás znamená?“

„Budeš stavět domy...“ Batyjevovi se zachvěl hlas.

„Domy? Podívej se z okna.“

Přistoupili k oknu. V dálce na břehu řeky pomalu, patro za patrem, rostl sněhobílý dům. Přímo před očima. Okna už byla zasklená.

„Do oběda bude vyřešen bytový problém,“ řekl Slabenko. „To znamená, že bez práce zůstane dalších tisíc lidí. A ty máš v úřadě stavební, kulturní a další odbory. Co s nimi uděláš? A co uděláš se mnou?“

„Přeháníš...“

„Přeháním? Víš, co řekl v interviewu?“

„V jakém interviewu?“

„Včera poskytl rozhovor místním novinám. Slíbil, že nám ukáže, jak vyrábět látky a boty bez továren. Jak zorganizovat účetnictví instalací počítače, který se nikdy neporouchá...“

„Karasi!“ zahřměl Batyjev. „Jdeme!“

Všichni tři běželi ulicí k vyrůstajícím věžákům.

Tam už mimozemšťan ukazoval Udalovovi a dalším občanům, jak během pěti minut postavit komfortní dům.

„Soudruhu mimozemšťane!“ zvolal Batyjev. „Ihned přestaňte!“

„Čím posloužím?“

„Opravdu nainstalujete počítač?“

„Ovšem, ale až po obědě,“ zněla odpověď.

Shromáždění lidé začali tleskat.

„A co účetnictví?“ zeptal se Batyjev. Pořád ještě úplně nesdílel Slabenkův pesimismus. Ale už se bál.

„Účetnictví nebude potřeba,“ prohlásil mimozemšťan.

„Automatizované továrny postavíte?“

„Postavím. Dokonce i automatizovaný chov prasat. Proč by se měl civilizovaný člověk zabývat tak zastaralou prací?“

„Ale co pak budeme řídit?“ zeptal se Batyjev.

„Nic,“ odpověděl návštěvník. „Všechno se udělá samo.“

„A my? A já? A oni?“

„Všichni se budete věnovat umění,“ vysvětlil mimozemšťan.

„Na naší planetě se všichni věnují umění a nikdo nic neřídí.“

Batyjev se vyděsil. Ne, tak snadno se nevzdá!

„Soudruhu mimozemšťane, pokud vím, zakrátko přijedou novináři, musíme projednat určité organizační záležitosti.“

„Prosím. Jen dokončím věžák s hotelem a hned budu volný.“

„Potrvá to jen pět minut,“ řekl Batyjev ostře. „Jsou potíže.“

„Dobře,“ souhlasil návštěvník. „Korneliji Ivanoviči, dokončíte věžák beze mě?“

„Proč ne?“ odpověděl Udalov. „Žádný problém.“ Vzal sklenici s roztokem a pokračoval ve výstavbě. Batyjev uchopil mimozemšťana pod jednou paží, Slabenko pod druhou a rychle ho odtáhli k řece.

Před lodí se zastavili. Slabenko už pochopil, co chce Batyjev udělat. Strčil mužíčka do otevřeného průlezu a křikl:

„Vypadni odtud! Aby tu po tobě nezůstalo ani stopy!“

„Nechápu,“ protestoval mimozemšťan. „Porušil jsem nějaký váš zvyk?“

Batyjev se lekl, že začne volat o pomoc lidi – to by byl teprve malér!

„Poslyš,“ řekl co nejmírněji. „Moc tě prosíme, abys okamžitě odletěl a nikdy se nevracel!“

„Ale proč?“

„Z humanity,“ odpověděl Batyjev. „Z lásky k lidem.“

„Nechápu. Všechno dělám z humanity. Řídím se myšlenkou meziplanetární spolupráce.“

„My lidé jsme zvyklí na neustálý boj,“ vysvětloval Batyjev. „Všechno, co je tady,“ ukázal na okolí: nedostavěnou budovu kolejí, smetiště, trubku, ze které tekla do řeky páchnoucí tekutina, zaneřáděné pláže, „to všechno jsme vytvořili prací a potem. Bojujeme s přírodou, vyhráváme a prohráváme boj o zrno, bojujeme dokonce za rovnoprávnost žen. A co nám nabízíš ty? Složit zbraně? Spustit ruce? Ne! Nedáme se pokroku na milost, sami dobudeme vrcholy. A právě v tom je velký humanismus.“

„Zvláštní,“ řekl mimozemšťan.

„Všiml jste si, kolik lidí sedělo v tom domě, kde pracuji?“ zeptal se Batyjev. „Přes tři sta. To jen tak vypadá, že pokuřují a přenášejí papíry. Ve skutečnosti bojují a pomáhají bojovat ostatním. Nepřipravujte nás o právo bojovat!“

„Dělej, dělej!“ postrkoval Slabenko mimozemšťana do průlezu.

„Přesto je to podivné...“ dolehl z lodě hlas. „Chtěl jsem to nejlepší...“

Batyjev osobně zavřel průlez. Mimozemšťan vyhlédl okénkem, ještě něco povídal, ale už nebylo nic slyšet. Batyjev ukázal rozhodným gestem na oblohu. Mimozemšťan přikývl a loď vzlétla. „Konečně,“ řekl Batyjev Slabenkovi. „Běž k Udalovovi a seber mu sklenici, ale nevylej ji. Ještě si musíme postavit vily.“

„Jasně,“ usmál se Slabenko.

„A připrav si podklady pro udělení premií za náměstí a věžák. Já zavolám Čingisovovi. Ať přijede, ať kutálí ten svůj hrášek.“

1988

Nápoj zapomnění

Tento nápoj nevymyslel profesor Minc. Nižněseleginský bylinář Ruslan Chabajev poslal profesorovi k analýze hrstku trávy. Lev Christoforovič prozkoumal její vlastnosti a potvrdil působení na živé organismy: po vypití odvaru z této trávy člověk zapomněl na minulost. V závislosti na dávce trvala doba zapomenutí od jednoho dne do jednoho měsíce.

Minc určil chemické složení drogy a izoloval aktivní složku. Potom si udělal určitou zásobu tohoto prostředku, ale zatím pro něj nevymyslel použití.

Jednoho dne potkal na dvoře Xenii Udalovovou. Sousedka vedla syna do školy. Vypadala našťavaně.

„Co se stalo?“ zeptal se soucitně Minc. „Vidím, že něco není v pořádku.“

„Škoda slov, Lve Christoforoviči,“ odpověděla Xenie. „Už třetí den se trápím. Zdál se mi hrozný sen o tom, že jsem se vrátila domů a tam můj Kornelius s herečkou Akulovovou popíjeli vodku.“

„To přece není pravda! Kornelius je vzorný manžel i otec! A herečka Akulovová nemá důvod k nám jezdit!“

„Máma rozbila servis,“ řekl Maximka, „o tátovu hlavu.“

„To není možné!“ vykřikl Minc. „Proč?“

„Pili z něho vodku!“ odvětila Xenie.

„Ale jenom ve snu! Ne doopravdy.“

„Samozřejmě, že ne doopravdy. Ale pili! Sama jsem to viděla.“

„Pojďte na chvíli ke mně,“ řekl Minc. „Třeba vám nějak pomůžu.“

Doma vyhledal Lev Christoforovič na policičce maličkou lahvičku s nápojem zapomnění, odměřil několik kapek, přidal trošku vody a dal to Xenii. Pro jistotu jí vysvětlil, že díky tomu zapomene, co se stalo poslední čtyři dny.

Xenie poděkovala a odvedla Maximku do školy.

Jako naschvál právě toho dne učitelka ruštiny Alla Stěpanovna, nazývaná Marfuša, žena hodná, ale týraná neustálými nezmary Udalova juniora, Maximku vyvolala. A nebyla vůbec spokojená.

Slíbila chlapci, že ho příští hodinu vyzkouší z celé mluvnice a jestli zase nebude nic umět, pozve do školy rodiče.

Maximck šel ze školy zdrcen. Ne proto, že by měl výčitky svědomí, ale protože mu hrozila katastrofa: za dva dny má narozeniny – a slíbené kolo. Zítřejší pohroma zruší kolo a hrozí tělesným trestem.

Maximka vlekł aktovku a dokonce zauvažoval o tom, že se bude učit. V tom okamžiku zahlédl na dvoře profesora Mince, který seděl na lavičce pod šeríkovým keřem a četł zahraniční časopis. Maximka se rozpomenul na ranní událost. Pochopil, že má ještě naději. Jestli Marfuša zapomene na svůj ničemný záměr, třeba se podaří kolo zachránit.

Maximka věděl, že když Lev Christoforovič čte, neodtrhnou ho od toho ani dělové výstřely. Také věděl, že profesor svůj byt nikdy nezamyká.

Za pět minut už byl Maximka doma. V tašce měl tajemnou lahvičku.

Jako profesorovu prověrku zvolil při obědě dotaz: „Ještě pořád tě trápí ten sen?“

„Jaký sen?“ nepochopila Xenie.

„O herečce Akulovové.“

Polekaný Kornelius přiložil prst na rty, ale Xenie toto zoufalé gesto nezahlédla.

„Jez, synku, vystydne ti to,“ řekla. A Maximek profesorovi uvěřil.

Po obědě šel k Marfušinu domu. Rozhodl se, že se nevrátí, dokud jí nenaleje odvar do čaje nebo polévky. Chtěl sehrát úlohu kajícíka a požádat o doučování. Stejně na to zapomene.

Dveře otevřela její matka a řekla, že Alla Stěpanovna odjela do Potmy na schůzi a vrátí se až pozdě večer.

To znamenalo tragédii. Přece nemůže přijít k učitelce jako kajícík v hluboké noci.

Maximka usedl utrápeně na břeh řeky a začal přemýšlet.

V řece bylo hodně vody. Ale ta se do Marfušina kohoutku nedostane. A která ano?

Maximka si uvědomil, že voda přitéká do domů vodovodem. Kdyby našel začátek vodovodu a nalil tam obsah lahvičky, některá kapka se dostane do učitelčina domu.

Bystrý hoch zašel do městské vodárny, kde zneužil důvěry vrátného, kterému namluvil, že má napsat o vodárně referát. Dostal se až vodní nádrži, do které nalil nápoj zapomnění.

To se stalo v osm večer. V deset už spal spravedlivým spánkem, zdálo se mu o kole, na kterém jezdila herečka Akulovová.

Guslar Veliký se probouzí ráno.

Lidé jdou do práce, na bazar zamíří dodávky a žigulíky, cestující se cpou do prvních autobusů, od řeky znějí hlasy námořníků a rybářů.

Rodina Kobčikovových se probudila s předtuchou velkého svátku.

Když si Zina čistila zuby, matka ji poučovala přivřenými dveřmi koupelny:

„Všechno začíná na radnici. Tam musíš ukázat, kdo bude hlavou rodiny.“

„Nech toho, mami,“ odpověděla Zinočka. „Kolja mi zobe z ruky.“

Na věšáku visely bílé šaty s koraly.

Všichni už seděli u stolu, snídali, pili čaj, pouze Zina se nemohla odtrhnout od šatů. Dnešek byl její den.

Nakonec usedla ke stolu také.

„Kam jdeš, tati?“ zeptala se táty a nalila si čaj.

Otec v tmavých šatech a s kravatou právě vstával od stolu.

„Kam, kam. Do práce,“ odpověděl otec.

Zina se rozesmála.

„Vystrojil se jako na Boží tělo,“ reptala matka a odsunula hrnek. „Zničí si šaty.“

„Mami!“ Zinu napadlo, že žerty zašly už příliš daleko. Nervózně se napila čaje.

„A co ty?“ zeptala se matka. „Má snad celá škola čekat, až konečně přijdeš na seminář?“

„Ale mami!“ Zininu nespokojenost, že se rodiče opovažují tak žertovat v den její svatby, najednou nahradila obava. Skutečně, asi se opozdí.

Odběhla do svého pokoje, aby se oblékla, a udiveně spatřila u postele viset na věšáku svatební šaty.

„Mami!“ zvolala Zina. „Mami, to jsi sem pověsila ty?“

Matka vstoupila a ztuhla.

„Já ne,“ odpověděla.

„Už vím!“ zaradovala se Zina. „Koupil je otec, aby mě překvapil. Ví, že já... kamarádím s Koljou...“

„Zbláznil se! Ještě to zakřikne!“

„Hezké šaty,“ pochválila Zina. „Třeba mě opravdu požádá o ruku.“

„Teď už musí. Šaty jsou koupené,“ řekla matka. „Musíš ho nějak pobídnout.“

Když Zina odjela do školy – opravdu přišla pozdě, uviděla před vchodem Kolju. Přestože byl teplý srpnový den, Kolja měl na sobě černý oblek.

„Co ses tak vyparádil?“ zeptala se Zina.

„Nevím,“ odpověděl Kolja. „Mám nějak povznesenou náladu. Jako bych tě celý měsíc neviděl a spatřil teprve teď. Rozumíš?“

„Opravdu, Koljo?“

„Opravdu, Zino. Nevezmeme se?“

Ne, tajemné šaty se doma neobjevily nadarmo!

„Po vyučování na mě počkej,“ řekla Zina, „probereme to. Musím popřemýšlet...“

V tom okamžiku Zinin otec, který cítil, že si oblékl tmavý oblek zbytečně, kráčet po ulici a divil se – ještě včera byly stromy zelené a dnes už listy začaly žloutnout. S počasím se něco děje! Za to můžou družice.

S těmito úvahami došel na radnici a cestou do druhého patra, kde pracoval, nahlédl do čekárny před Batyjevovou pracovnou. Ten tu ještě nebyl. U psacího stroje seděla Ludmila a malovala si nehty. Před ní stál nějaký návštěvník a zachmuřeně říkal:

„Včera jste mi řekla, abych přišel...“

„Nevzpomínám si,“ odvětila Ludmila. „Nikdy jsem vás neviděla.“

Batyjev měl od rána špatnou náladu. Nevěděl proč, ale špatnou. Začal se chystat do práce. Napadlo ho, že za všechno může Karas. Podráží ho a přitom vypadá, že neumí do pěti napočítat. Tu někdo zazvonil u dveří. Žena v kuchyni myla nádobí. Otevřel tedy sám. Byl to listonoš s doporučeným dopisem.

Batyjev podepsal a otevřel obálku. V obálce byly z bůhvíjakého důvodu lístky na vlak Vologda-Tuapse, na třicátého září.

„Co to má znamenat?“ zaryčel a vrhl se do kuchyně. „Proč jsi objednala lístky? A na třicátého září? Vždyť jsme byli v srpnu na dovolené!“

„Na třicátého?“ podivila se žena. „Jaké lístky?“

„Tyto!“

V tom okamžiku Batyjevův pohled padl na kalendář na stěně. Kalendář ukazoval osmadvacátého září.

„Kdo utrhal listy?!“ rozzlobil se Batyjev ještě víc. „Nedáváš pozor na vnuky!“

„Vaška na kalendář ještě nedosáhne,“ řekla žena a dál si prohlížela lístky. „Nejde o omyl?“

„Já vím, co je to za omyl,“ domyslel se Batyjev. „Udělal to Karas.“

„Ale proč?“

„Až přijdu do práce, zavolám si ho a vyhodím! Už je toho dost!“ Dole řidič stiskl klakson. Byl čas jet.

Karas měl mezitím své problémy. Když vstal, přistoupil ke skříni a nahlédl do zásuvky, aby si vzal nové tričko. Jeho prsty nečekaně narazily na nějaký balíček. Nechápatě ho vytáhl a rozbalil. Uvnitř byla krabička s francouzským nápisem. Voňavka. Proč má mezi tričky francouzskou voňavku?

Karas se chtěl zeptat manželky, ale ta právě vstoupila do pokoje a uviděla manžela s voňavkou v ruce.

„Co je to?“ zeptala se.

„Chci se tě zeptat na totéž,“ odpověděl upřímně Karas. Problém spočíval v tom, že si nepamatoval, jak a proč se francouzská voňavka objevila v jeho prádle, a manželka byla přesvědčena, že jí by fran-

couzskou voňavku nikdy nekoupil. Koupil ji tedy nějaké jiné, teď se prozradil a nestydatě lže.

Karas tedy přišel pozdě do práce, což byla chyba. Právě nastala poslední etapa jeho boje s Batyjevem.

Na kraji měli každým dnem rozhodnout, do té doby se musí skrývat a neposkytnout zlému, podezřavému Batyjevovi záminku k rozhovoru.

Karas vběhl do radnice, přihrbil se, proklouzl chodbou a schoval se za svůj stůl – napravo do stolu, u kterého seděl Kobčíkov ve tmavém obleku, což bylo samo o sobě podezřelé.

„Nebyl tady Batyjev?“ zeptal se Karas nesměle Kobčikova, který odpověděl, že přišel právě teď.

Podařilo se. Výborně! zaradoval se Karas. V tom okamžiku zazvonil telefon a nějaký důchodce se rozkřičel, že v jejich domě už měsíc nedokázali opravit potrubí a pořád uniká voda. Karas se urazil a odpověděl, že se o tom dověděli teprve včera, ale důchodce pořád řval: „Podívejte se na kalendář, byrokrati!“ Karas pohlédl na kalendář, který ukazoval konec září. Nemožné, vždyť září teprve začalo. Kobčíkov se otočil k sousedovi a zeptal se:

„Karasi, dostali jsme prémii za srpen?“

Karas si uvědomil, že si nevzpomíná. Co když voňavku koupil za prémii? Ale pro koho? Že by pro Batyjevovu sekretářku Ludmilu? Vždyť se domluvili, že se sejdou až potom, co Karas nahradí Batyjeva.

V tom okamžiku se ozval hrozný křik.

Neuplynula ani sekunda, když do místnosti vpadla vylekaná Ludmila a zapištěla:

„Karas k Batyjevovi, ihned!“

Karas se chtěl pokřižovat, ale nesměl, požádal tedy zlomeným hlasem Kobčikova:

„Pojď se mnou. Jsi v závodní radě, před tebou se neodvážím sežrat.“

Batyjev stál přede dveřmi své pracovny, zády k nim. Na dveřích byla tabulka: „S. Karas“. Batyjev se ji pokoušel odtrhnout prsty, ale šrouby držely pevně.

Karas se zachvěl strachem. Něčí zlomyslný a předčasný vtip ho může stát hlavu.

Kobčikov podepřel omdlávajícího Karase. Ludmila plakala. Do čekárny nahlíželi další pracovníci.

„Ujišťuji vás,“ koktal Kobčikov, „že Karase nikdy ani nenapadlo...“

Batyjev utrhł tabulku a vyhodil ji oknem. Aniž spustil z Karase pohled těžký jako olovo, sáhl do kapsy a vytáhl kapesník. Přitom mu vypadl papír. Kobčikov jej zvedl a podal šéfovi.

„Co je zase?“ zaryčel Batyjev a otevřel ji. Přečetl, co na něm bylo napsáno a papír mu vypadl z ruky. Omdlel.

Kobčikov zvedl papír. Bylo to rozhodnutí o penzi na jméno sou-druha Batyjeva.

Zatímco křísili Karase a Batyjeva, Kobčikov vstoupil do pracovny a zavolal na kraj. Na kádrovce se zeptal, kdo je u nich v Gus-laru vedoucím. Odpověděli mu, že už dva týdny Karas, Batyjev ode-šel na zasloužený odpočinek. Kobčikov o tom informoval spolupra-covníky.

Batyjeva odvedli dolů, aby si odpočinul, a Karas se sebral, vstoupil do pracovny, usedl za velký stůl a najednou zvolal:

„Tady jsou mé věci!“

Ostatní to ověřili – opravdu, na stole byly Karasovy věci: aktov-ka, zápisník, pera, dokonce i fotografie manželky s dětmi. „Vzpomí-ná si někdo, jak k tomu došlo?“ zeptal se Karas.

Nikdo si nevzpomínal.

Karas se už vzpamatoval. Neznámým, batyjevovským hlasem řekl:

„Opusťte pracovnu a vraťte se do práce. Až budu někoho potře-bovat, zavolám ho. Vy, Ludmilo Josifovno, zůstaňte.“

„To je nějaký čertovský trik... miláčku,“ řekla Ludmila, když zůstali sami.

„Dostaneš voňavku,“ slíbil Karas, „ale musíš chvíli počkat.“

Přestože toho dne se podobné příhody udály ve všech domech, podnicích i úřadech, občas ještě tragičtější nebo zábavnější než tato, život šel dál svou cestou.

Když profesor Minc později uvažoval, proč se město do večera smířilo se ztrátou měsíce, pochopil, že až na vzácné výjimky je život jednotvárný, a září se nijak neliší od října.

Od té doby se nejfikanější úředníci v kritických situacích vymlouvali na objektivní amnézii.

Mezi obyvateli města byla přinejmenším jedna osoba, která nic nezapomněla. Učitelka ruštiny Alla Stěpanovna ráno vždycky snídá mléko. Když tedy přišla ráno do školy, hned na začátku hodiny vyvolala Maximku Udalova. A ukázalo se, že o mluvnických pravidlech nemá ani potuchy. Pozvala do školy Xenii Udalovovou a Maximka nedostal k narozeninám kolo.

Nevadilo mu to. Nepamatoval si, že má kolo dostat a Kornelius Udalov si pochopitelně nepamatoval, že je synovi slíbil k narozeninám.

1988

Hypnotizér

Léto plynulo a hráči domina se nějak nemohli sejít. Mění se časy, mění se i lidé. Když dříve nastal večer, ze dvora se ozývalo dunění – mistři rádi buší kostkami do stolu. Teď každou chvíli někdo odjel, jiný měl práci, a dalšího přestala tato rytířská hra bavit.

Jednoho teplého, skoro letního říjnového večera děda Ložkin přinesl na dvůr odrbanou krabičku a vysypal černé kostky na stolní desku, ještě vlhkou od ranního deště. A čekal.

Nejdříve se objevil Kornelius Udalov. Nepohodl se s manželkou. Potom vylezl ze svého doupěte Saša Grubin, rozhlédl se, smetl přilepený žlutý list a usedl na lavičku. Jako poslední přišel Lev Christoforovič Minc.

„Těžký den,“ prohlásil, „Časopisy jsem už přečetl a odpočívát je třeba.“

Všichni souhlasili, že den byl těžký.

„I doba je těžká,“ poznamenal Ložkin.

„Opravdu těžká,“ potvrdil Minc. „Nestačím číst noviny. Ústřední, oblastní, místní...“

„Žvaní,“ zavrčel Ložkin. „Žvaní.“

Děda byl opozičník. Aktivita mladé generace ho dráždila.

Udalov důkladně promíchal kostky, jako za starých časů. Ale nikdo nespěchal, aby si vzal své. „Měl by se vrátit Batyjev,“ řekl Grubin Ložkinovi. „Aby byl pořádek a klid.“

„Mlč,“ odpověděl nakvašeně Ložkin.

Ložkin nechtěl počítat, kolik Grubin vydělal za poslední měsíc výrobou hrajících dveřních zvonků pro obyvatele Guslaru Velikého. Zvonky hrály libovolnou melodii a v případě potřeby sdělily příjemným hlasem, že nikdo není doma. Po zvoncích byla poptávka. A když Ložkin řekl, že na takový zvonek nemá, Grubin mu daroval zvonek se zvonkohrou, ve které byl k poznání „Pochod gladiátorů“. Ložkina dárek pobouřil, protože se ujistil, že si Saša Grubin hrozně nahrabal, když si může dovolit takové dárky.

„Za Batyjeva,“ poznamenal Ložkin, „jsme také mnohého dosáhli. Získali jsme šedesát putovních praporů. Mě jmenovali čestným

občanem, dostal jsem sedm jubilejních odznaků... Žili jsme organizovaně. Solidně. A když jsem nedávno zašel k Běloselskému se stížností na Gavrilova, měl dveře dokořán. Přijímá každého. S takovou nebude mít žádnou autoritu.“

S Ložkinem se nikdo nepřel.

„Tak začneme?“ zeptal se Udalov.

„Pohyb dopředu,“ řekl Minc, aniž se pokusil vzít kostky, „je hlavní přírodní zákon. Noví lidé, nové iniciativy. Jen se rozhlédněte, co je kolem nových změn.“

„Jaký pohyb?“ zeptal se Udalov.

„Každý pohyb odpovídá době,“ odvětil Minc. „A my změny potřebujeme.“

„Ať žije změna!“ vzplanul Grubin.

Zavládlo ticho. Z vedlejšího dvora se ozvalo zaskřípání vrátek. S pleskáním křídel dosedla na střechu vrána.

„Ne,“ řekl Udalov. „Neřízené změny jsou nebezpečné. Někteří lidé si myslí, že vynalézt, ohlásit, vyzvednout – není moc důležité. Takové jsou teď tendence.“

„Opravdu,“ přikývl Ložkin. „Už mě to unavuje.“

„Ty jsi proti pokroku?“ zeptal se Grubin.

„Já jsem pro pokrok, ale bez zbytečného přehánění. Chcete si poslechnout příběh?“ ozval se Udalov.

„Ale nevymýšlej si,“ varoval Grubin.

„Povím ryzí pravdu.“

A vyprávěl sousedům příběh, který zažil při poslední cestě do vesmíru. Jméno planety si nezapamatoval, což ostatně není důležité – tolik jich je v galaktických prostorách! A na každé mají své problémy, své potíže. Udalov se nedověděl ani jména účastníků a jejich funkce. Proto tamní karminy nazýval města a zkušiče Krisloviče prostě starostou. My ovšem víme, že, že zkušič Krislovič je plakar karminy Pr. To Udalov nevěděl, zato byl svědkem oněch událostí a pravdivě je vylíčil.

„Projížděl jsem tudy,“ začal Udalov. „Ubytoval jsem se v hotelu. Večer jsem měl volno, tak jsem zapnul televizi. Takovou kulatou, visela ve vzduchu nad postelí. Mluvil tamní psycholog. Operovali

ženu, kterou přesvědčil, že nepotřebuje narkózu. Tak uměl přesvědčovat.“

„To jsem viděl taky,“ vmísil se Ložkin. „Vysílali to i u nás.“

„Počkej, neruš,“ řekl Udalov. „Psycholog sedí ve své pracovně, kolem jsou televizní kamery. A povídá ženě: uvolni se, nůž do tebe vjede jako do másla a nic nepocítíš. Žena se usmívá, zavírá oči a potvrzuje: nic necítím, i když mě krájí jako máslo. A lékaři ji mezitím řežou skalpely. Odrízli, co bylo třeba, a psycholog v televizi přikazuje: Otevři oči a pověz, jak ti je. Dobře! odpovídá žena. A psycholog jí vysvětluje: Prvních deset dní nebudeš nic cítit, mezitím se všechno zahojí.“

„Hypnóza,“ řekl Minc.

„Ovšem, hypnóza,“ přidal se Grubin. „V naší televizi také mluvil o másle. Může být taková náhoda?“

„Nejspíš se tak mluví ve všech galaxiích,“ hádal Grubin.

„Možná,“ řekl Udalov. „Důležité je to, co se stalo potom. Psycholog se vrátil domů a tu mu zatelefonoval starosta. Pozval ho k sobě. Psycholog odpověděl: ‚Jsem vyčerpán duševním napětím, nepůjdu!‘ Když šel spát, někdo zaklepal a vstoupil starosta. Byl nový, agilní, pořád hledal, jak se odlišit, jak vyhovět novým proudům. Zkrátka se chtěl předvést. Uviděl televizní přenos a zabušilo mu srdce: pochopil, že má šanci. Přišel k psychologovi a zdvořile povídá:

‚Když nejde hora k Mohamedovi, musí Mohamed k hoře.‘

„U nich mají Mohameda?“ ušklíbl se Ložkin.

„Obrazně, obrazně,“ odrazil ho Udalov. „Takže starosta přišel k psychologovi a povídá:

‚Náš heroický boj s alkoholismem má střídavé úspěchy. Jednou mají navrch opilci, jindy my.‘

‚Co je mi do toho?‘ zeptal se psycholog. ‚Nepiju.‘

‚Pověz: televizí se dá ovlivnit jenom jeden člověk nebo i celý kolektiv?‘

‚Dá se i kolektiv.‘

‚Tak vystup a vymluv lidem pití alkoholu. Když se ti to podaří, vylepším ti životní podmínky. Když nepodaří – odhalím tě v novinách.‘

Co měl psycholog dělat, souhlasil. Zatoužil po lepších podmínkách.

V určenou dobu místní televize vyzvala všechny občany, aby sledovali zvláštní vysílání. Všichni poslechli, zapnuli přístroje, psycholog pohlédl občanům do očí a řekl:

„Drazí diváci! Ode dneška už nebudete pít lihoviny, ba ani pivo. Vyvolají u vás odpor. Ani na ně nebudete mít chuť.“

Splnil úkol a šel spát.

Starosta spát nešel. Napřed to vyzkoušel na sobě; vytáhl flašku koňaku, obracel ji v rukou a uvažoval: proč si lidé ničí zdraví? Ovšem on sám není všechen lid. Tak se vydal k prodejně lihovin a pozoroval.

Otevřeli obchod a fronta se neutvořila. Za první hodinu tam zašli dva-tři lidé, zřejmě ti, co nemají televizi. Koupili si flašku, jenže neměli s kým pít.

Starosta odjel vesele na oblast. Tam na schůzi oznámil:

„Naše město je střízlivé na devadesát devět a devět desetin procenta. Jestli nevěříte – prověřte! A našim prodejnám neplánujte prodej alkoholu.“

V sále se ozval šum, dokonce smích. Ale uplynul měsíc a z toho města odvázejí na oblast neprodaný alkohol. A nikdo si nestěžuje na nedostatek lihovin. Museli uvěřit.

Tato schůze velice zaujala starostu sousedního města. Už dlouho s tím prvním městem soutěžili, a teď taková událost! Ještě je třeba říct, že švagrová starosty druhého města bydlela v prvním městě. Tím se tajemství prozradilo.

Druhý starosta vymyslel uskok, byl totiž mladý, plný sil a nápadů. Řekl sekretářce:

„Sousedé mají v rukou zlatou slepici, přitom s ní zatloukají hřebíky.“

Toho večera zastavilo před novým bytem lékaře-psychologa auto. Vystoupil zástupce druhého starosty a zanesl dovnitř veliký dort a kytičky karafiátů.

„To je od vašich obdivovatelů z našeho města,“ řekl.

„Děkuji,“ odpověděl psycholog. „Jsem velice dojat.“

„Povězte,“ zeptal se zástupce starosty, „za jaký honorář byste vystoupil v naší televizi s přednáškou o škodlivosti alkoholu? U nás také ještě zůstali nějací pijani, které bychom rádi převychovali.“

Psychologovi se nechtělo jet do neznámého města, ale přesvědčili ho, že poslouží veřejnému zájmu. Tedy souhlasil.

V městské televizi úspěšně zabojoval s alkoholismem. Starosta, který byl přítomen, se k němu důvěrně obrátil:

„Vážený psychologu, máme pro tebe úkol. Neodporuj, nemávej rukama, nevzpírej se, protože tě máme v rukou. S naším městem je to zlé – nemáme maso ani cukr.“

„No a?“ namítl psycholog, který neměl takovou fantazii jako starosta. Třeba právě proto nebyl starostou. Když si vzpomenu, co se stalo u nás v Guslaru...“

„Neodbíhej!“ řekl Ložkin. „Mluv k věci. Bez lyriky.“

Udalov se omluvil a pokračoval:

„Druhý starosta řekl: „Musíš vystoupit v naší televizi a přesvědčit lidi, že nemají rádi cukr, a maso přímo nesnášejí.“

Psycholog se rozčilil a začal odporovat. Nabídl mu honorář. Jenže on honorář odmítl, tak ho zabásli a posadili do vězení za narušení veřejného pořádku.“

„Ještěže to nebylo na naší planetě,“ řekl Grubin. „To bychom ti neuvěřili, Udalove.“

„Vždyť povídám, že ne na naší,“ řekl Udalov a pokračoval: „Psycholog vzdoroval tři dny. Nakonec ho zlomili. Vystoupil. Měl takovou hypnotickou sílu, že druhého dne obyvatelé města přestali kupovat cukr a maso. A deficit hned skončil.“

„Sprošťáctví!“ křikl Ložkin. „Takové věci by se měly trestat.“

„Musím říct,“ pokračoval Udalov, „že první starosta byl celý pryč z toho, že mu psycholog zmizel. Zburcoval milici, pátrali a zjistili, že v sousedním městě nekupují nejen vodku, ale také cukr a maso. První starosta si začal rvát vlasy, že se sám nedomýšlel, a vyzval souseda, aby mu psychologa vrátil. Ten psychologa nevrátil, jen se smál. Připravoval svého zajatce k další akci – odmítnutí másla.“

Ale neuspěl. První starosta se vypravil na kraj a udělal tam hrozný rámus. Pronikl k předsedovi a vyklopil mu celou pravdu – sebe nelitoval a souseda už odhalil docela.

Na kraj pozvali druhého starostu. Musel tam i psycholog.“

„Nepustili ho domů?“ zeptal se Grubin.

„Ne, převezli ho na kraj. Na kraji měli také problémy. A krajský předseda byl nový, energický, s nápady.

Psycholog si vykračoval, chtěl se vrátit k vědecké práci a léčení, musel však vystoupit v krajské televizi a odrazovat lidi od pití v krajském měřítku. A potom...“ Tu Udalov udělal dlouhou pauzu. Posluchači trpěli, protože chtěli vědět, jak ten příběh skončil.

„Následující den psycholog vystoupil v televizi a přesvědčoval obyvatele kraje o potřebě subotniku při úklidu města, v neděli pak o dobrovolné pomoci zemědělcům při pletí.“

„To sis vymyslel!“ urazil se Ložkin. „Kde by vzali na vzdálené planetě subotníky?“

„Třeba jim tam říkají čtvrtčníky. Je to důležité?“ řekl Udalov. „Hlavní je, že pleti. S nadšením. A kraj to nahlásil. To byl psychologův poslední den v tomto kraji.“

„Vzbouřil se?“ zeptal se Grubin.

Udalov zavrtěl hlavou.

„Pro by se měl bouřit?“ otázal se Ložkin. „Dělal dobrou práci. Copak dostaneš lidi na pletí dobrovolně?Vzpomínám si, jak se v sedmačtyřicátém podepisovala půjčka. Ve výši dvouměsíčního platu. Ach, jak se bouřili! Než se učinila opatření.“

„Ložkine,“ řekl Grubin, „někdy mám budeš muset podrobně vyprávět o své veřejné činnosti v době kultu osobnosti.“

„Proč?“ Ložkin vycítil v Grubinově hlasu nebezpečí. „Byl jsem obyčejný účetní. V odborovém výboru. Co všichni, to já...“

„Ne,“ navázal Udalov. „Psycholog se nevzbouřil. A jestli ano, nedal to najevo. Dostal strach. Po pobytu na zvláštním oddělení. Ale ještě téže noci ho odvezli do hlavního města.“

„Správně!“ souhlasil Ložkin. „Když bojovat s alkoholismem, pak v měřítku celé planety. Jedním vrzem.“

„V ústřední televizi pořad o alkoholismu určitě nevysílali.“

„Proč?“ nadskočil Ložkin.

„Bojovat s ním je třeba, ale jestli nebude nikdo kupovat alkohol,“ pronesl zamyšleně profesor Minc, „nastanou vážné finanční problémy. To je galaktický zákon.“

„Správně,“ řekl Udalov. „O alkoholismu se nemluvílo. Mezi funkcionáři v hlavním městě byli takoví, kteří kladli vlastní zájmy nad zájmy lidu a chtěli splnit své plány a záměry jedním vrzem. Jako první uchvátil psychologa ministr oděvního a obuvnického průmyslu, jehož podniky se nevyrovnaly se svými povinnostmi. Na jeho příkaz psycholog přesvědčil obyvatelstvo o zbytečnosti oděvů. Naštěstí bylo léto, a všichni vyšli do ulic v plavkách nebo trenkách, případně nazí.“

„A co ty?“ zeptal se Grubin. „Svlíkl ses?“

„Ne, protože jsem neznal tamní jazyk.“

„Pokračuj,“ vyzval ho Grubin. „Lži dál.“

„Druhý den se psychologa zmocnil ministr dopravy, který nedokázal řešit problém pohonných hmot. Psycholog musel přesvědčit lid, že chodit pěšky je lepší než jezdit auty a autobusy. To ovšem narušilo práci v továrnách a úřadech, protože hodně lidí přišlo pozdě do práce. Musel zasáhnout ministr práce. Přikázal psychologovi, aby vnutil lidu takovou zálibu v práci, že mnozí vůbec neodcházeli z pracoviště, jen aby nemuseli přestat pracovat.“

„Skvělé!“ vzplanul Ložkin, ale nikdo ho nepodpořil.

„Docházelo k omdlévání hlady a zdravotním komplikacím,“ pokračoval Udalov. „To zneklidnilo především ministra školství a ministra kultury. Prvního proto, že se vyprázdnily všechny učebny a knihovny, druhého proto, že lidé přestali chodit do divadla a cirkusu. Uražení ministři posadili psychologa před kamery, stáli mu za zády a dohlíželi, jak vnucuje veřejnosti lásku k umění a duševní stravě. Uprostřed vysílání však vtrhl do studia ministr obchodu. Obchody totiž krachovaly. Ve studiu vypukl mezi ministry krvavý boj, a psycholog se pokusil uprchnout. Vystupování ho hrozně unavilo.“

U východu z televize psychologa zadržel černý obrněný vůz. V něm seděl skoro nahý ministr obrany.

„Počkej,“ vyzval ho, „posváčíme, popijeme. Mí hoši teď vezmou studio útokem a ty povíš lidu to, co má nejvyšší čas uslyšet.“

„Co je to?“ zeptal se psycholog zmučeně.

„Náš lid,“ řekl ministr obrany, „není proniknut spravedlivou nenávistí k pultanům, kteří před dvěma staletími zrádně uchvátili část

našich blat! Musíš lidu vnutit touhu popadnout zbraně a ukázat hnusným nepřítelům, zač je toho loket.“

Psycholog smutně hleděl na roztřesené, hladové a pracovním nadšením zachvácené lidi, a představil si, že zítra budou padat a umírat na frontě. Řekl: „Budu s vámi spolupracovat, ale za jedné podmínky. Musím vědět, že mé poslední vysílání budou sledovat bez výjimky všichni obyvatelé země.“

„Pochopitelně,“ souhlasil ministr obrany.

„Abych si tím byl docela jistý, postavte své lidi k ministrům a ostatním vysokým funkcionářům. Nechci, aby se některý z nich třeba jen na chvíli odtrhl od obrazovky.“

„Oprávněný požadavek,“ souhlasil ministr. „Také nepotřebuji opozici. Bojové nadšení musí získat všichni.“

A vydal příslušné příkazy. Psycholog přišel do studia, počkal na zapnutí kamer, pohlédl pronikavě na diváky a řekl:

„Vážení diváci...“

Nyní Udalov přerušil vyprávění a pohlédl na napjaté posluchače.

„Co řekl?“

„Nezdržuj!“ nadskočil Ložkin. „Sice lžeš, ale poutavě.“

„Pozval všechny na frontu?“ zeptal se Grubin.

„Dovolte,“ Lev Christoforovič si pohladil pleš. „To není tak jednoduché. Ten psycholog byl v podstatě nepochybně inteligent se sklonem k humanitě. Takže... vyzval k míru!“

„A zastřelili ho,“ usoudil Ložkin.

„Třeba ne,“ namítl Minc. „Jestli přesvědčil o míru všechny, včetně ministra obrany, vojáci by na něho nevystřelili. Jenže pak by nevyřešil zbývající problémy.“

„Správně!“ souhlasil Udalov. „A on je vyřešit chtěl. Vždyť začínal podzim. Nazí, unavení a hladoví lidé by nepochybně nepřežili. Proto řekl:

„Vážení ministři a náměstkové ministrů, vážení vysocí úředníci a přednostové! Všichni, kteří myslíte na udržení své funkce a ne na vlastní lid! Právě jste nesmírně zatoužili odejít do penze! A nikdy se už nebudete chtít vrátit do řídicích funkcí. A ostatní občané – žijte tak, jak jste žili před mými hypnotickými vystoupeními, ale buďte prosím trochu chytřejší!“

„A podařilo se?“ zeptal se s nadějí Grubin.

„Funkcionáři hned napsali žádosti o důchod. Tolik spěchali, že ještě téže noci strhali ze dveří kanceláří tabulky a ještě se divili, proč tolik toužili poroučet lidem? A psycholog se vrátil domů.“

„Byt mu zůstal?“ zeptal se Ložkin.

„Měl dekret. Takže zůstal,“ řekl Udalov. A dodal: „Alespoň doufám...“

„To se nestalo.“ Ložkin naskládal dominové kostky do krabičky.

„To se nemohlo stát. Ani na vzdálené planetě.“

Udalov pokrčil rameny a šel domů, aby se smířil s manželkou.

Domino si nezahrali.

1988

Naprostá porážka

Značně pobouřený Udalov vstoupil či přesněji vtrhl do pracovny Nikolaje Běloselského.

„Koljo!“ volal už od dveří. „Už nemůžu.“

Běloselskij odložil tužku, kterou si dělal poznámky na dokumentech, které dostal v ranní poště. Mírně se pousmál a zeptal se:

„Co se stalo, Kornelie?“

Kdysi dávno Běloselskij a Udalov chodili do jedné třídy. Jejich přátelství, trvající dodnes, nepřekáželo vzájemné úctě ani nenarušovalo zásady, které dodržovali.

„Dnes ráno jsem dostal osm nových formulářů hlášení, čtyři spěšné ankety, každá má šest set bodů, a to nepočítám čtyřicet tři další dokumenty a instrukce.“

S těmito slovy Udalov postavil na stůl nacpanou aktovku, cvakl zámky a na stůl se vysypala hromada papírů.

„Co ti mám poradit,“ vzdychl Běloselskij, který rázem všechno pochopil. „Sám jsem zavalen papíry, ani nemám čas na práci.“

„Tak je perestrojka nebo ne?“ zeptal se Udalov. „Nechápeš, Koljo, že ti byrokrati nás za chvíli pod těmi papíry pohrbí? Papíry potřebují k tomu, aby prokázali svou nesmyslnou existenci. A my trpíme.“

„My bojujeme,“ prohlásil Běloselskij. „Před třemi dny jsme donutili Zemědělský úřad, aby snížil o šest procent čtvrtletní hlášení. Po úporném boji souhlasil.“

„No a?“

„A ztrojnásobil objem zbývajících čtyřidevadesáti procent.“

„Potřebují rozehnat.“

„To nemůžeme,“ řekl Běloselskij. „Všechny naše organizace podléhají organizacím vyššího stupně a ty zase organizacím ještě vyššího stupně, a tak dále až k ministerstvům...“

„V tom případě žádám o penzi,“ prohlásil Udalov. „Už tři dny jsem nebyl na stavbě. Ruce ani necítím...“

„Pitomý nápad. Svou kapitulací mě jenom připravíš o spojení. Musíme myslet, ne naříkat.“

„Tak myslí! Proto tě jmenovali předsedou Městské rady.“

„Kdybych tak věděl!“ pronesl smutně Běloselskij, přistoupil k oknu a přitiskl rozpálené čelo na sklo. Bylo mu do pláče.

„Dovolte, přátelé,“ ozval se ode dveří hlas profesora Lva Christoforoviče Mince.

„Pojďte dál, Lve Christoforoviči,“ vyzval ho Běloselskij. „Toto neštěstí se týká všech, i když vás ne přímo.“

„Všechno jsem slyšel,“ prohlásil Minc. „Jenom nechápu, v čem spočívá beznadějnost situace.“

„Byrokracii nelze zdolat,“ odpověděl Běloselskij.

„Nemáte pravdu. K tomuto problému je třeba přistoupit vědecky, což jste neudělali.“

„Ale jak?“

„Vyhledat příčinně-následné souvislosti,“ vysvětlil profesor. „Dám příklad. Když chci vyhubit šváby, musím poznat jejich zájmy, chování, záměry. A potom udeřit do nejcitlivějšího bodu.“

„Ale to jsou švábi!“ zvolal Udalov.

„Povím vám, Kornelie Ivanoviči, že švábi jsou odolní nejmní jako byrokrati.“

„Co navrhuje?“ zeptal se Běloselskij.

„Navrhuji myslet. V čem spočívá síla byrokrata? Nu?“

Přátelé se zamysleli.

„V systému,“ pronesl nakonec Běloselskij.

„V odporu k opravdové práci,“ řekl Udalov.

„Souhlasím, ale to není nejdůležitější. Objektivní síla byrokrata spočívá v tom, že vládne papírem. A papír má v naší společnosti magickou moc. Hlavně pokud je vybaven podpisem a razítkem. Při pohledu na takový papír i nejodvážnější lidé ztrácejí vědomí, květiny usychají, továrny se zastavují, vlaky se srážejí s letadly, spisovatelé místo dobrých knih píšou knihy potřebné, malíři na svých plátnech znázorňují scény masového nadšení, miliony lidí pokorně opouštějí trvalá místa pobytu a v dobytčácích jedou tam, kam jim papír přikáže...“

„Jasně,“ přerušil profesora Udalov. „Nesmíme dovolit, aby se budoucí byrokrati naučili číst a psát. Budou analfabeti!“

„Číst a psát už umí,“ řekl Běloselskij.

„Ostatně lidé se jako byrokrati nerodí, stávají se jimi,“ pokračoval Minc. „A to opět na příkaz papíru. Proto navrhuji zbavit naši byrokracii papíru!“

„Jak?“ podivil se Běloselskij.

„Fyzicky. Už jim nedávat papír. Když nebudou mít papír, nebudou mít na psát instrukce a zákazy, a vy nebudete mít na čem psát hlášení.“

„Ale jak to udělat?“

„Nesmíte zavřít všechny úřady, nesmíte vyhnat byrokraty na ulici. Ale můžete jim nedat papír. Všechnu moc sovětům!“

Moudrá slova Lva Christoforoviče zapadla Běloselskému hluboce do srdce. Ne hned, ale po shromáždění spojenců a promyšlení celého postupu vydal nařízení, které celá společnost přijala s radostí.

„Ode dneška a navždy žádný úřad města Guslaru Velikého nesmí ve svých zdech přechovávat žádný papír kromě toaletního a žádosti o propuštění (jeden list na úředníka).“

Nebudeme popisovat, jak obtížné bylo uzavřít papírům vstup do úřadů a kanceláří, jak se ředitelé těchto úřadů kroutili a kombinovali, jak bylo třeba postavit na křížovatky dobrovolníky, aby zabránili pašování papíru z kraje a dokonce až z Moskvy. Ale když se lid rozhodl, lid si poradí!

Tok papíru byl přerušen. Město svobodně vydechlo. Zkušené hlídky odhalovaly toky papírů pronikající do města a hned jej předávali do makulatury. Po dvou týdnech každý občan dostal za tu makulaturu Dumasovu knihu a sebrané spisy spisovatele Pikuly.

S jakou rozkoší krácel ráno do práce Kornelius Udalov a další obyvatelé města! Všichni byli přesvědčeni, že je už nic neodloučí od tvůrčí práce, jejíž efektivita výrazně vzrostla.

Úřady se přikrčily. Jejich pracovníci pořádali nekonečné schůze. Protože museli dělat zápisy na toaletní papír a životnost takových dokumentů je krátká, druhého dne bylo třeba schůzi opakovat, protože schůze bez zápisu jako by nebyla.

Udalov i Běloselskij každý den čekali na nádherný okamžik, kdy se rozevrou křídla dveří Úřadu státní správy, Statistického úřadu, Investičně-technického úřadu. Plánovacího úřadu a dalších úřadů, a vyjdou z nich zaměstnanci a zaměstnankyně připraveni vzdát se vítě-

zům a nakonec se postavit k soustruhům, nemocničním lůžkům, školním tabulím a na jiná místa, kde stále chybějí lidé. Ale dveře zůstávaly zavřené.

Uplynul týden. Jednoho dne šel Udalov Puškinovou ulicí a spatřil nenápadné oznámení s následujícím obsahem: „Investičně-technický úřad hledá kameníky, tkadleny, rytce, vyšívачky a cizelé-ry. Trvalá práce, mzdy srovnatelné s platy ekonomů, záruka třináctého platu.“

Srdce mu poděšeně zabušilo. A když spatřil stejné oznámení na Plánovacím úřadě, vylekal se docela.

Udalovovy nejhorší předtuchy se potvrdily ještě téhož dne. Přibližně hodinu před obědem mu do kanceláře vstoupili tři urostlí mladenci, kteří nesli velkou žulovou desku s pečlivě vytesanými písmeny.

INSTRUKCE

Věc: Evidence využívání armatur v přepočtu na běžné metry a krychlové centimetry.

Jen pro služební potřebu.

Spěchá.

Odpověď předat během čtyřiaadvaceti hodin pod hrozbou předvolání k odpovědnosti.

Mladíci postavili desku ke zdi. Do místnosti nahlédlo slunce a ozářilo teplými paprsky hluboko vyryté řádky.

„Podepište příjem,“ podal Udalovovi jeden mladík kousek měděného plechu, kladivo a majzlík. „Tady vyrazte své jméno.“

Udalov vyklepával své jméno až do oběda. Z okolních továren, kanceláří, obchodů a škol zaznívalo tukaní kladívek – vedoucí a ředitelé podepisovali příjem instrukcí.

Místo na oběd šel Udalov k Běloselskému.

Běloselskij držel smutek: zdi jeho pracovny byly obloženy nej-
různějšími kamennými, měděnými a plechovými deskami, na stole
ležela hromada hedvábných a bavlněných svitků s vyšitými dotazy,
stížnostmi, anketami a doporučeními.

Uprostřed pracovny stál profesor Minc a usmíval se.

„Čemu se smějete!“ zvolal Udalov už na prahu. „Přemohli nás! To už budu raději podepisovat papíry než vytloukat své jméno a různé tvrdé předměty jako egyptský otrok.“

„Nezoufejte, Kornelie,“ řekl Lev Christoforovič. „Ani vy, sou-druhu Běloselskij. Nepřítel přistoupil k posledním prostředkům. To znamená, že slábne.“

„Podívejte se z okna!“ zvolal Nikolaj. „Až odtud je vidět, jak nepřetržitě tesají a vyšívají! Všichni jsou zaměstnaní! Vytvořili nová místa.“

„My budeme rafinovanější,“ odpověděl Minc. „Na poslední schůzi jste zamítli vytvoření družstva brusičů, vyšivaček a cizelérů.“

„Nezamítli. Odložili jsme to, protože nebyly připraveny příslušné dokumenty.“

„To je ono! Dokumenty! Ted' přece není papír!“

„A jak...“

„I ty, Koljo?“ zeptal se tvrdě Udalov.

Běloselského obličej rozzářil vzdorovitý úsměv.

„Věruško!“ zavolal sekretářku. „Můžete sem pozvat zástupce všech družstev? Ano, hned! Děkuji.“

Za hodinu, bez dokumentů, operativně a rozhodně byla vytvořena družstva brusičů, cizelérů, kameníků, vyšivaček a další dobrovolné organizace, připravené přispět k rozvoji hospodářství a vydělat tím víc, než mohly nabídnout městské úřady i s třináctým platem.

Byrokracie přišla o ruce na práci.

Uplynulo dalších pět dní. Život ve městě plynul klidně. Nové in-strukce se neobjevovaly.

V úterý řekl Udalov manželce:

„Xenie, titánský boj s byrokracií skončil naším vítězstvím. By-rokracie prohrála!“

V tom okamžiku vyšel z vedlejšího pokoje Udalovův syn, malý Maximek.

„Tati,“ prohlásil. „Nepojedeme na výlet.“

„Proč?“ podivil se Udalov. „Vždyť jsme se domluvili.“

„Včera přišel nějaký pán z Plánovacího úřadu a nabídl nám práci.“

„Vám? O prázdninách?“

„Tati, ty vůbec nesleduješ, co se děje. Je třeba konečně přiblížit školu životu. Naše výchova volá o pomstu. Nechci být nevzdělanec! Hoši jako já v USA vydělávají stovky a dokonce tisíce dolarů rozvážením mléka a novin!“

„Vzpamatuj se!“ zvolal Udalov. „Všichni chtějí být najednou vzdělanci! Jdi, vydělávej. Ale poctivou prací!“

„Dobře, tati. Jestli mi někdo nabídne něco nepoctivého, odmítnu, i kdybych si za ty peníze mohl koupit motorku.“

Večer při večeři se Udalov zeptal:

„Tak co, synku?“

„Velice zajímavý nápad,“ odpověděl Maximek. „Všichni máme pracovat jako kurýři.“

Udalov se rozesmál.

„Jací budete kurýři, když není papír?“

„My budeme papíry. Každý z nás dostane číslo. Například já budu pokyn osmnáct lomeno dvacet čtyři ze čtrnáctého června. Mám šedesát bodů a zítra ráno mě pošlou na kraj.“

„To se nepodaří,“ odpověděl Udalov, který nedokázal uvěřit d'á-belskému záměru Plánovacího úřadu. „Nezapamatuješ si všechny body.“

„Zapamatuji,“ odpověděl výrostek.

Vytáhl z kapsy dlouhý provázek, ze kterého vedly krátké šňůrky se spoustou uzlů.

„Mayské písmo,“ vysvětlil otcí. „Při předávání zprávy použiju toto písmo jako tahák. Mám to předvést?“

„Nu...“ broukl nejistě Udalov.

Maximek zaujal patřičnou pózu, zatáhl za konec provázku a začal monotónně pronášet.

„Pokyn osmnáct lomeno dvacet čtyři ze čtrnáctého června. Krajské pobočce Úřadu hospodářského rozvoje a politiky, zástupci vedoucího, soudruhu Bohatkinovi Gé Em...“

„Stačí!“ mávl Udalov rukou. „Vzdávám se. Jen se obávám, že tě tam zaevidují, přicvaknou do spisů, odloží na policičku a zapomenou nakrmit.“

Syn chodil po pokoji, probíral provázek v prstech a tiše drmolil.

Když druhého dne Udalov procházel kolem otevřených dveří Inspektorátu pro finance a rozpočet, zaslechl odtud drmolení. Zastavil se a nahlédl dovnitř. Před stolem vedoucího stála desetiletá dívka a poslušně opakovala slova vedoucího zásobování Lapkina, kterého Udalov znal už dlouho:

„Bod tři: uložit vedoucím nižších lustračních článků...“

„Ne lustračních, ale administrativních, dítě! Jestli si to nezapamatuješ do oběda, nedostaneš kompot.“

Na zastávce autobusu do krajského města postávalo několik žáků s provázky v rukou.

V kanceláři čekali na Udalova tři mládenci a primán v brýlích. Byli zdvořilí, ale rozhodní. Udalov musel vyslechnout jejich texty a pokyny příslušných organizací. Potom se pokorně zeptal:

„Kde mám potvrdit příjem?“

„Jestli máte kulaté razítko,“ řekl jeden chodící dokument, „otiskněte mi je na čelo.“

Udalov se usmál. Vytáhl ze stolu kulaté razítko, přitiskl je na polštářek a se zlomyslnou radostí orazítkoval kulatá dětská čela.

„A ať si vás rodiče umyjí!“ prohlásil.

Když však došel k primánovi v brýlích, zatvářil se hloupě:

„Kam je to ještě možné?“

Hoch napřáhl dlaň. Udalov ji orazítkoval. Celý den městem procházely pokyny. Některé děti měly na čelech už tři razítka a na tvářích podpisy fixem.

Udalov se přestal usmívat.

Když se večer vrátil z města unavený Maximek s čelem i tvářemi plnými razítek, Udalov bez ohledu na pláč hochů, který tím přicházel o poctivě vydělané peníze, syna vlastnoručně vyšůroval tak, že mu málem slezla kůže.

Podobné scény probíhaly v mnoha domech. Děti-dokumenty značně ztratily na hodnotě.

Druhého dne, po krátké, avšak bouřlivé schůzi v Městském úřadu, byly všechny děti odeslány do lesního tábora, vybudovaného rodiči bleskovým tempem.

„Zdá se, že konečně nastal konec,“ řekl Udalov příští den.

Před chvílí mu zavolal Kolja Běloselskij a řekl, že k němu přišli kurýři z kraje. Jeden přinesl pokyny na březové kůře, druhý sundal v předpokoji triko a ukázal dokument napsaný na bříše. Ukázalo se, že v okolních městech včetně krajského převzali iniciativu guslarských občanů.

„Titánský boj končí,“ sdělil Udalov manželce při odchodu do práce.

„To už jsi mi říkal,“ odvětila Xenie. „Ale počkej, oni se ještě nevzdali.“

Udalov odmávl manželčina prorocká slova.

Svítilo slunce, zpívali ptáci a auta troubila.

Na hlavním městském náměstí, rozlehlém a vyasfaltovaném, se něco dělo. Auta a autobusy, které hodlaly projet náměstím, se musely zastavit. Úředníci z různých úřadů, jejichž budovy obklopovaly náměstí, vynášeli na náměstí své stoly. Stovky, tisíce stolů...

Ředitelé úřadů a kanceláří prohlíželi plány načrtnuté na kouscích toaletního papíru a ukazovali, kde mají stoly stát.

Udalov se zastavil vedle čumilů na kraji náměstí a snažil se pochopit, co vymyslela hynoucí byrokracie.

Pomalu se začal objevovat náskres, podle kterého rozestavovali stoly. Dohromady vytvořily obrovský nápis SOS.

Potom úředníci na daný pokyn usedli ke stolům a začali vzhlížet k obloze.

Také Udalov pohlédl na oblohu. Byla modrá a prázdná.

„Co se děje?“ zeptal se nejbližšího sedícího úředníka.

„Nesdělili nám,“ odpověděl úředník. „Máme sedět a čekat. Ředitelství to ví l9p.“

Ředitelství nehodlalo s Udalovem hovořit.

Udalov šel za Běloselským. Ten zneklidněl. Stáli u okna, ze kterého byla písmena SOS dobře viditelná.

Přistoupil k nim Minc.

„Dělají to hloupě,“ řekl. „Pokud čekají pomoc z kraje... Tam probíhá totéž.“

„Vím,“ řekl Běloselskij. „V celé zemi se děje totéž. Ale přesto pociťuji nejistotu.“

V tom okamžiku se ozval narůstající hluk.

Nad náměstím přelétly tmavé stíny.

Mezi písmeny znepokojivého sdělení jeden za druhým přistávaly létající talíře. Všechny měly identifikační znaky. Některé z nich Udalov znal.

„Ten je z Aldebaranu,“ řekl když uviděl, jak se otevírá průlez a z talíře vycházejí třínozí zelení mimozemšťané s aktovkami. „A tento z Alfy Vodnáře.“

Z druhého talíře vyšly krabům podobné bytosti v černých oblecích. Otevřely se průlezy ve třetím, pátém, dvacátém talíři.

Jeden z mimozemšťanů, mohutný, se čtyřmi chapadly, vytáhl mikrofon. Náměstím se rozlehl jeho hlas: „Drazí bratři! Dověděli jsme se, v jaké tragické situaci jste se ocitli, a když jsme spatřili váš signál, museli jsme vám přijít na pomoc. My, představitelé vlivných organizací a úřadů Aldebaranu, Siria, Pataliputry a mnoha dalších rozumných světů, vám přinášíme pomoc. Nejste sami, přátelé a kolegové!“

Guslarští úředníci tleskali. Mimozemšťané začali vynášet z lodí stohy papíru, kopírky, xeroxy, nové tiskárny...

Úředníci se klidně a důstojně stavěli do fronty. Každý z nich obdržel dost papíru, aby jím zaplavil Udalova.

„Ano,“ řekl Minc. „Prohráli jsme.“

„Naprosto,“ dodal Udalov.

Běloselskij nevydržel a rozplakal se.

„Nezoufejte, Koljo.“ Udalov položil příteli ruku na rameno. „I na Aldebaranu najdeme spojení.“

„Ale oni... oni... jsou ze sousední galaxie...“

„Do sousední galaxie se dostaneme taky...“

1988

Každý má nač vzpomínat

Skoro všechny lidské tragédie začínají nějakou hloupou, nenápadnou maličkostí. Právě nenápadnost prvního impulsu zavíná, že tragédie dopadá na lidi s nečekanou, drtivou silou.

Když Kornelius Udalov hovořil na čtvrtletním zasedání městské rady, buhvíproč se odvolal na zkušenosti svého mládí, na tvůrčí zápal stavbařů budujících koncem čtyřicátých let obchodní dům. A byl mile potěšen pozorností, s níž posluchači přijali jeho historický příspěvek.

Po poradě přišel k Udalovovi soudruh Běloselskij a řekl:

„Je nejvyšší čas rozdělit se s mládeží o bohaté zkušenosti.“ Potom přivolal redaktora Guslarských listů Malužkina a dodal: „Soudruhu Malužkine, nepromarněte příležitost.“

„Nepromarníme!“ ujistil Malužkin.

Hned následující den se po práci objevil u Udalova Míša Standal, reportér a starý známý Kornelia Ivanoviče. Usedl na lavičku pod šeříkovým keřem a chvíli sledoval, jak Udalov s Grubinem poráží v dominu své sousedy: Ložkina a profesora Lva Christoforoviče Mince, velkého vynálezce, nyní žijícího ve Velkém Guslaru.

Kornelius Ivanovic vytušil Standalovo poslání, ale jako skromný člověk předstíral, že Míša za ním přišel jen tak nebo že si chce půjčit navigák, aby se mohl vydat na ryby.

Když hra skončila, Míša s bezohledností, kterou omlouvalo jen jeho mládí, tyto iluze rozptýlil:

„Přišel jsem si pro článek.“

Všichni se vyplašili, protože Udalov nikdy předtím články nepsal.

„Napiš ho sám,“ navrhl Udalov nejistě. „Všechno ti povím a potom si projdeš v knihovně staré noviny.“

„Ne, Malužkin přikázal, abyste ho sepsal osobně, Kornelie Ivanoviči,“ zklamal ho Standal. „Šéf dal přesné pokyny.“

Nastala pauza. Udalov pohlížel do hasnoucí letní oblohy, po které pluly večerní mráčky, a styděl se před sousedy.

„Od kdy,“ uslyšel štiplavý hlas dědy Ložkina, „náš Kornelius píše do novin?“

Bylo jasné, proč začal právě Ložkin. Nejméně jednou měsíčně totiž nosil do redakce rozhořčené dopisy kritizující nepořádky ve

městě, většina této korespondence se však po prověření ukázala jako nepřilíš přesná, takže jeho vztah s redakcí nebyl optimální. Pochopitelně si tedy nepřál, aby někdo jiný na tom byl líp.

„To je jen taková noticka,“ odpověděl Udalov.

„Kdepak!“ prohlásil Míša Standal, nasadil si brýle a vytáhl z kapsy velký notes plný adres a záznamů rozhovorů. „Kornelius Ivanovič pro nás napíše velký článek věnovaný historii velkoguslarského stavebnictví a hrdinské práce za jeho mládí.“

„A kdo tak hrdinsky pracoval?“ zeptal se Ložkin, nepochybuje o tom, že svého času na celém světě hrdinsky pracoval pouze on sám.

Do tohoto okamžiku byl Udalov přesvědčen, že odmítne napsat článek, protože se slohovými úkoly měl potíže už ve škole. Ložkinova poslední slova ho však pobouřila. K dalšímu kroku k tragédii došlo prohlášením, které Korneliovi Ivanoviči bezděky uniklo:

„Každý má nač vzpomínat!“

„Kornelius Ivanovič má pravdu,“ potvrdil profesor Minc a pečlivě skládal kostky domina do krabičky. V posledních měsících se do této hry zamiloval, ovšem při hře se snažil vypínat svůj geniální mozek, jinak by totiž vypočítal výsledek ještě před zahájením. „Každý z nás je pokladnicí jedinečných, cenných vzpomínek... Tyto vzpomínky však bohužel padají do propasti času, ztrácejí se z paměti a tím jsou pro potomky ztracené. Proto každá nová generace částečně opakuje naše chyby. Máme tedy povinnost pomáhat nastupující generaci.“

„Ta generace nehodlá využívat naše zkušenosti, protože se jen baví,“ poznamenal Saša Grubin a s těmito slovy ukázal k otevřenému oknu bytu Gavrillovových.

V okně seděl dospívající Gavrilov s velkými sluchátky na uších; to mu však nijak nevadilo, aby vedle stojící reproduktor neduněl na plné pecky.

„Napíšu!“ prohlásil Udalov. „Všechno napíšu. I to, jak jsme hladověli, jak jsme mrzli a přesto pracovali, jak jsme byli uvědomělí.“

A energicky se zvedl z lavičky. Standal vstal také, ale Kornelius řekl:

„Odpočiň si, Míšo. Zvládnú to. Zítra v poledne budeš mít článek na stole.“

Udalov odešel domů a Ložkin broukl:

„Pochybuji, k tomu je zapotřebí talent.“

Cestou po schodech Udalov netušil, že kráčí vstříc své tragédii. Doma byla pouze manželka Xenie, která se velice podivila, protože podle svého mnohaletého zvyku měl Udalov ještě půldruhé hodiny hrát domino a teprve potom se objevit doma s výrazem člověka nespokojeně unaveného těžkou prací, a požadovat večeři. Nic takového se nestalo.

Udalov rozhodným krokem přistoupil k synovu stolu, kde hned našel čistý sešit, načež dlouho hledal v zásuvkách funkční propisovačku. Žádnou nenašel, vzal tedy tužku, otevřel sešit a ztuhl nad ním stejně, jako se to stává skoro všem velkým spisovatelům před napsáním prvního slova.

Xenii tak zaskočil, že vyšla z kuchyně, stanula ve dveřích a zeptala se:

„Něco jsi provedl? Píšeš vysvětlení?“

„Ne,“ odpověděl Udalov. „Mám napsat článek. Objednali si u mě článek.“

Xenie pochopitelně neuvěřila, protože manžel články nikdy nepsal. Přistoupila blíž a uviděla prázdný sešit. „Kde máš ten článek?“ zeptala se. „Nic nevidím.“

„Teprve ho promýšlím. Uvažuji a ty mi stojíš za zády. Copak takhle můžu psát?“

„To by mě zajímalo, čemu se dneska říká článek!“ Xenie, žena hodná, ale ne právě nejchytřejší, neustále podezřívala manžela z nevěry, přestože jí k tomu neposkytoval žádné záminky. Nedostatek důkazů Xenii neuspokojoval, tím víc byla přesvědčena, že manžel její nejen nevěrný, ale navíc je pekelně rafinovaný, protože za třicet let manželství ani jednou neuklouzl. Proto netrpělivě čekala na den, kdy ho konečně přistihne in flagranti.

Xenii připadalo, že pokud se nyní vrátí do kuchyně, Udalov začne psát milostný dopis nebo, což je ještě horší, skládat milostnou báseň. Věděla však, že stáním ve dveřích nic nespraví. Kornelius ve

své mazanosti bude prostě jen sedět. Musí tedy předstírat, že mu věří, potom se tiše vrátit a chytit ho za ruku.

„Udav se tím svým článkem!“ pronesla pohrdavě a hrdě odchodovala do kuchyně.

Udalov zakroužil tužkou nad prázdnou stránkou a posléze napsal: *Co si dnes pamatuji*. Potom začal uvažovat, co si vlastně pamatuje.

Na stavbu přišel po sedmé třídě, koncem války. Učil se zedníkem. Kdy to bylo? Možná v zimě. Ne, tehdy přšelo. Byl tam brigádýr, strýček Lesa. Ne, strýček Saša. S knírem. Na knír si dobře vzpomínal, což ho potěšilo. Knír se stal odrazovým můstkem. Potom strýček Saša odjel na Dálný východ nebo do Střední Asie. To byl dobrý učitel. Vůbec nepil a soucítil s Korneliem, kterému padl na frontě otec. V čem ten soucit spočíval? Měl by si vzpomenout, v článku by totiž mělo být několik vřelých slov o učiteli pracující mládeže. O tom, jak říkal: „Kornelku, ty jsi jako knoflík. Kulatý a pořád se pleteš pod nohama, až se bojím šlápnout.“ Ale možná to neříkal Kornelioví, ale Goškovi Sidorovovi, který si vzal Dusju. Ne, Dusju si vzal později, nejprve se chtěl oženit s Mášou. Ta byla takový smíšek s černýma očima a dlouhým copem. Goška se s ní líbal v zahradě, ale to až později, snad v sedmačtyřicátém. A ruka Udaloва, pohroužené do mlhavých vzpomínek, napsala na papír velkými písmeny Máša. A potom ještě většími Mášenka.

V tom okamžiku sladkou vzpomínku zahnal pobouřený křik Xenie, která se přikradla zezadu právě včas, aby uviděla, jak manželova hříšná ruka píše na papír ženské jméno.

„Věděla jsem to!“ rozhořčila se Xenie a její rozhořčení proniklo stěny i zdi, prolétlo celým domem, který se už pomalu ukládal ke spánku. „Nemravo, sviháku! Běž k ní, aby se děti nemusely dívat na takového nestydu!“

Další část monologu pokračovala obdobně, není jej tedy třeba citovat doslova. Udalov nepromluvil ani tehdy, když mu na hlavu zamířil hluboký talíř, nemohl totiž jméno cizí ženy vysvětlovat roztržitostí zamyšleného tvůrce. Kdo by tomu ostatně uvěřil...

Když se o deset minut později ocitl na schodišti, kde hodlal přечат pokračující bouřku, ani se necítil ukřivděný. Byl by docela rád,

kdyby se z let hrdinského mládí vynořily nějaké další podrobnosti kromě Mašina copu a dobroty strýčka Paši. A pokud se strýček Lesa do článku jakž takž vešel, pak Mášenka by pro tuto čest musela dělat něco konstruktivnějšího než bylo líbání s mláďenci.

Udalov stál na podestě schodiště a pociťoval narůstající únavu, která vyplývala z bezmoci. Musí se s někým poradit.

Nohy samy přivedly Kornelia ke dveřím profesora Mince. Za dveřmi bylo slyšet zvuky fotbalového utkání. To bylo dobré znamení – profesor nepracuje, ale odpočívá. Udalov zaklepal a vstoupil.

Mincův odpočinek je pojem relativní. Vynikající vynálezce opravdu poslouchal reportáž z fotbalového utkání, luštil křížovku a levou rukou rozkládal pasiáns. Mozek Lva Christoforoviče však současně usilovně pracoval, právě dokončoval řešení neřešitelného problému kvadratury kruhu.

„Čím mohu posloužit?“ zeptal se Lev Christoforovič, který byl znamenitým znalcem lidské povahy. „Máte domácí potíže?“

Pochopitelně dobře slyšel Xeniiin monolog, ten slyšeli ostatně až ve Vologdě.

„O ty nejde,“ řekl Udalov. „Problém je v něčem jiném. V článku.“

„Povídáte hlouposti,“ ohradil se profesor. „Každý má lidem co povědět.“

„Zapomínám,“ přiznal se Udalov. „Obecně si vzpomínám, ale podrobnosti se mi úplně vykouřily z hlavy. A zítra musím odevzdat článek, a taky uklidnit Xenii. Dokud neuvěří, že jde jen o článek týkající se pradávne minulosti, manželské štěstí bude fuč.“

„Selhává vám paměť?“

„Myslel jsem si, že ji mám v pořádku, a zatím nic! Dojmy zůstaly, i ty pozitivní, ale podrobností jen špetička. Nepamatuji si data... Co mám dělat?“

„Dělat?“ Minc se zamyslel a přistoupil k široké polici nad stolem, na které stály přípravky známé celému domu i celému civilizovanému lidstvu hned vedle preparátů dnes vědě ještě neznámým, ale zítra... Zítra v ní určitě vyvolají převrat.

Vynálezy univerzálního génia Lva Christoforoviče jsou neočekávané, paradoxní a udivující. Cílem každého z nich je obšťastnění

lidstva. Bohužel tyto objevy tak předbíhají svou dobu, že jejich výsledky nelze hned použít v, denním životě a důsledky jsou opačné, než lidé čekají. Právě proto zbožné přání profesora, přístupujícího k policii s vynálezy, ve skutečnosti tvořilo další krok na cestě k osobní tragédii Kornelia Udalova.

Minc zakroužil rukou nad lahvičkami, flakony a krabičkami, až posléze jeho ukazovák znehybněl nad jednou nádobkou.

„Tady je přesně to, co potřebujeme.“

Zvedl flakón se namodralými, na první pohled nejedlými tabletkami. Jednu z nich vytřepal na kousek papíru a podal ho Udalovovi.

„Co je to?“ zeptal se Kornelius Ivanovic nedůvěřivě.

„Cerebromag. To je provizorní název. Farmakologové ho jednou pokřtí po svém. Rozumíte?“

„Ne,“ odvětil Udalov. „Medicína to neschválila?“

„Běžná byrokracie,“ ujistil ho Minc. „Musí se ověřit na myších, švábech, opicích a dobrovolnících. Teprve potom povolí sériovou výrobu. Předpis je rozumný, ale ne pokud jde o mne. Osobně plně garantuji vaši bezpečnost, Kornelie Ivanoviči, ale současně apeluji na zachování základní opatrnosti.“

„A co se stane, když...“ Udalov nijak nespěchal s polknutím tabletky. I když důvěřoval genialitě Lva Christoforoviče, chtěl si dál užívat životních rozkoší.

„Nic zvláštního. Cerebromag zapojí spící paměťové buňky. Všechno, co jste prožil, všechno, co jste viděl, máte trvale zapsáno v mozku. Spojení jsou však ucpaná a proto vám připadá, že jste hodně věcí zapomněl. Ale to jen tak vypadá! Zítra se probudíte a zjistíte, že vám to tak jen připadá! Polkněte.“

Udalov polkl pilulku.

Potom odešel domů.

Xenie, která si mezitím namluvila, že Udalov šel za svou Mášenkou, se při jeho příchodu podívala, ale nedala to na sobě znát. Mračila se, mlčela a nedívala se mu do očí. A na jeho prosebné volání: „Číčo, měj rozum!“ odpověděla: „Dobře vím, kdo je tvá číča“. Zнала však jen její jméno, což ji hrozně znervózňovalo a nutilo uvažovat o každé Mášence, Marusje, Marii a Marii Petrovně.

Udalov zanechal marného dokazování vlastní nevinu a šel spát, předtím se však ještě pohledem rozloučil s prázdným sešitem na synově stole. První stránka s kompromitujícím slovem byla vytržená. Víme, kdo ji vytrhl.

Ráno ho probudil nepříjemný pocit duševní nepohody. Věděl, že se stalo něco moc zlého, ale hned nepochopil co.

To byl opravdový začátek tragédie.

Kornelius Ivanovic netušil, že jeho bezbrannou hlavu zalila devátá vlna.

Pamatoval si všechno!

Vlastně si ještě neuvědomoval, že si pamatuje všechno, ale roztrásl se při jisté konkrétní vzpomínce, protože to byla vzpomínka nesmírně bolestná. Naprosto zřetelně viděl, jak přichází zamračená matka a ptá se: „Kde je čajník? Kde je čajník s růžičkami? Co jsi s ním provedl, darebáku? Mluv!“

V očekávání nevyhnutelného tělesného trestu se Udalov rozplakal tenkým, lítostivým hláskem, čímž probudil Xenii, která pochopitelně nevěděla, jakým hláskem plakal její manžel v pěti letech.

Šlo o to, že k incidentu s rozbitým porcelánovým čajníkem došlo ještě před válkou, a trest za tento čin naprosto neodpovídal provinční. Čajník rozbil neúmyslně, ale jiný neměli. Ostatně na tento výprask Udalov zapomněl už před mnoha léty.

Uslzený Udalov vstal z postele, odvrácen od Xenie, protože se mu vybavily hořké vzpomínky staré třicet let, kdy viděl Xenii, tehdy ještě štíhlou, koketní a nedostupnou, jak se před domem líbá s Vasilijem Krivatým. Došlo k tomu právě toho dne, kdy se Udalov po dlouhém váhání konečně rozhodl požádat ji o ruku. Přestože ho Xenie později ujišťovala, že se jednalo jen o sesterské polibky, protože Vasilij odjížděl na celiny, bolest zradu opět pronikla srdcem postaršího a už dávno manželku nemilujícího Kornelia Ivanoviče. Vrhla na ženu tak nepřátelský pohled, že se Xenie neodvážila na nic zeptat. Zvykla si mluvit o svém muži – ať byl přítomen nebo ne – přezíravě a pohrdavě, pokládala ho za břemeno, prokletí, trvalý důkaz promarněného života. Avšak jakmile postřehla – nejčastěji jen iluzorní – nebezpečí, že ho ztratí, v Xenii se probudila lvice připravená pádit na stranický výbor s přípisem: Můj manžel je ničema! Okamžitě mi ho

vraťte! Také tentokrát, když zahlédla Korneliův nepřátelský pohled, interpretovala jej Xenie nesprávně, v duchu ho spojila se záhadnou Malenkou a pochopila, že je nejvyšší čas vydat se na nějaký výbor, odvolat se k veřejnému mínění.

Udalov, který už odešel do koupelny, aby si vyčistil zuby a oholil se, mezitím pochopil, že to zavinila jeho zostřená paměť, a začal se bát sám sebe. Při pokusu změnit průběh událostí hovořil sám k sobě:

„Mysli na něco příjemného. Připomeň si něco hezkého. Třeba to, jak jsi šel s Xeníí na úřad. Nebo jak jsi dostal v šesté třídě jedničku z písemky.“

Obě tyto události poslušně vypluly z paměti a zjevily se mu se všemi detaily, včetně modrých šatů oddávajícího a rýmy svědka Semenského, vyvolaná radost však byla čistě formální a srdce nevzrušila. Zato si Udalov bůhvíproč vzpomněl, jak si při odchodu z radnice Xenie ulomila podpatek, jak ji to rozčílilo a jak právě tehdy při pohledu na nečekanou zlobou zrudlý obličej mladé ženy s úděsem pochopil, že volil špatně a že po mnoho let, až do smrti, se bude muset dívat na tyto hněvem rudé tváře a poslouchat tento skřípavý hlas.

Opět se slzami na krajíčku Kornelius vyšel z koupelny a hodlal se pustit do psaní článku. Teď si pochopitelně dokonale pamatoval všechny pokyny a rady strýčka Georgije (opravdu Georgije) i ten krásný den, kdy se oni, mladí členové brigády, zavázali dokončit zdění prvního patra a proto nesestoupili z lešení osmnáct hodin. Už byl připraven usednout ke stolu, aby tuto vzpomínku zapsal – milou vzpomínku, poskytující uspokojení z účasti na tvořivé práci – když najednou ztuhl. Vedle této velké, dobré vzpomínky se v paměti skrývala vzpomínka malá, jako klíště přísátá k velké: právě toho dne... Kornelius neobyčejně jasně spatřil onen obrázek: stojí nahoře a vidí, jak přes ulici k němu běží pejsek Punt'a, sice ošklivý, ale jeho. A přímo před očima mu přejel čoklíka nákladák.

Xenie, která zašla za mužem do obýváku, spatřila, jak stojí už oblečen u stolu s kartáčkem v ruce a tiše pláče.

Udalov zahlédl její pohled, odhodil kartáček a vyběhl na dvůr, doběhl však jen k bráně. Při pohledu na časem ohlazené sloupky pocítil neuvěřitelnou bolest... Bylo to za války. Udalov měl kamaráda

Mít'u, bez kterého prostě nemohl žít. A tu jednou uviděl, jak v bráně zavadil o sloupek těžce naložený náklad'ák, na kterém seděl vzlykající Mít'a. Udalovovi nikdo neřekl, že Mít'a s babičkou a matkou odjíždí do velkého města Vologdy. Nikoho z dospělých ani nenapadlo, že Udalov nemůže bez Míti žít, stejně jako Mít'a bez Udalova...

Kornelius Ivanovic pohlídl stářím zčernalý sloupek a vyčítal si, že si celá desetiletí ani jednou nevzpomněl na Mít'u, že ho prostě vypustil z paměti...

„Kornelie Ivanoviči!“ Z okna v první patře vyhlédla holá, lesklá hlava Lva Christoforoviče Mince. „Co je s článkem? Pomohl preparát?“

„Jděte k...“ mávl rukou Udalov a vyšel na ulici.

Xenie vyběhla ven a zastavila se, protože se neodvažovala manžela sledovat.

„Co se mu stalo?“ zeptal se profesor.

„Nevím, Lve Christoforoviči,“ odpověděla Xenie. „Vím jen to, že mě opouští, odchází, ale já za nic nemůžu.“

Udalov se zastavil sto metrů od domu. Pochopitelně nikam neodcházel, jen se snažil uniknout vzpomínkám. Marně, protože každý krok je přivolával.

Zastavil se u nádrže. Ne, nádrží byla pro něj tato louže teprve teď, ale v dětství, kdy ho dva pátáci hodili do vody, mu připadala jako ohromné a bezedné jezero. Nejhorší však bylo to, že mu sebrali peníze, které dostal od matky na mléko a ke vší hrůze měl na sobě právě vyžehlené kalhoty, protože večer měli jít na večeri k tetě Agripině.

Udalov jako opářený odskočil od nádrže a vyrazil přímo za nosem.

S nevidoucíma očima běžel prostředkem ulice a snažil se nehledět vpravo ani vlevo. Báł se každého předmětu, domu, kamene, protože každý z nich mohl vyvolat sevření v hrudi nebo nečekaný záchvat zoufalství.

Nechápal, co se s ním ve skutečnosti děje, protože jako člověk v podstatě vyrovnaný a víc šťastný než nešťastný se najednou dostal do nesmírných potíží jen proto, že se mu zlepšila paměť. Ve svém

omámení ani nezpozoroval, že za ním běží Xenie s profesorem Mincem.

„Pořád pláče?“ ptal se v běhu Lev Christoforovič.

„Zuří!“ odpovídala Xenie. „Ani jednou se neusmál a hledí na mě zle. Úplně zešílel!“

„Článek nepíše?“

„Jen se podíval na papír, hned se rozbřečel.“

„Chápu.“

Udalova dostihli u řeky Gus.

Zdalo se, že se Kornelius hodlá utopit. Rychle sestupoval po strmém břehu a cestou si rozpínal košili. V tom okamžiku viděl jen prosebně zvednutou Mášinu hlavu, slyšel její přiškrcený křik – voda byla už studená a tmavá, loďka, kterou dívka plula z druhého břehu, se převrátila nedaleko od Udalova, který tu na ni čekal. Proud Mášenu rychle unášel a byla zapotřebí hodně pevná vůle, aby člověk do té ledové vody vlezl, tím spíš, že Udalov neuměl moc plavat a předem věděl, že nedokáže Mášenu zachránit. Musel však pro ni skočit a třeba se utopit, protože na břehu zůstat nesměl. Vstoupil do vody po kolena. Voda mu ožehla nohy, přilepila nohavice k lýtkům a začala ho táhnout dolů, k Mášence, ale Kornelius pořád váhal, neodvážil se totiž udělat další krok. Najednou spatřil, jak se nedaleko zvedl sloup vody. To strýček Georgij skočil do vody jako torpédo. Kde se tu vzal? Plaval a oba s Mášenkou byli pořád menší, mizeli v mlze... Strýček Georgij potom dlouho stonal na zápal plic, ale Mášenka Udalovovi nic nevyčítala. Ale to bylo později.

Xenie mu nadběhla a postavila se mezi manžela a vodu jako protitanková překážka.

„Nepustím tě!“ zvolala.

„Pust’!“ pronesl lhostejně Udalov, který si uvědomil, že alespoň nyní, o mnoho let později, se musí vrhnout do vody, aby vykoupil svůj tehdejší strach. Nikdy by nepřipustil, že vzpomínky mohou být tak strašné.

Minc ho uchopil za rameno a donutil, aby usedl do trávy.

„Spolkněte to,“ podal Udalovovi žlutou tabletku.

Xenie nabrala z řeky do dlaně vodu a Kornelius poslušně zapil tabletku.

„Co jste to se mnou provedl!“ postěžoval si tiše.

„Omlouvám se,“ řekl Minc, který mezitím vše pochopil. „To jsou vedlejší účinky.“

„Nechci žít,“ zašeptal Kornelius.

„Měl jsem preparát vyzkoušet na sobě,“ usoudil Lev Christoforovič. „Avšak to, co jsem se dnes za takovou cenu díky vám dozvěděl, se stane námětem významného a ve svém důsledku optimistickeho článku.“

„Optimistického?“ podivila se Xenie.

„Příroda je milosrdná,“ řekl Lev Christoforovič, „a já jsem ji chtěl o toto milosrdenství připravit. Nenapadlo mě, že lidská paměť je humánní, milostivá a proto vybíravá. Mnohem silněji se prožívá smutek, rozčarování a ztráta než radost a úspěch, protože život nás učí na našich vlastních chybách. Smutky a neštěstí však odcházejí a míjejí, protože s neštěstím není možné žít. Všechno špatné padá do podvědomí a je tam jako za nějakým závěsem, aby nás stále netrápilo. Dokážeme s úsměvem vzpomínat na to, jak jsme v dětství ztratili dvacet kopejek a jaká to byla hrůza, když jsme si kvůli tomu nemohli koupit zmrzlinu. A zapomněli jsme, že jsme si na ni šetřili celý týden. Dokážeme přehlédnout všechny děsivé zážitky tohoto typu, které zdánlivě vymizely z paměti. Jen si představte, jak Kornelia zasáhly obnovené zážitky všech tragédií, které z perspektivy let v podstatě už dávno přestaly být tragédiemi.“

„Ne,“ řekl Udalov. „Jednalo se o dva ruble. Matka mi je dala, abych koupil mléko. A oni mi je vzali.“ Otřel si slzy. Byl stále klidnější, žlutá tabletky zřejmě začínala účinkovat. „Ale ona se mohla utopit!“

Minc a Xenie na sebe neklidně pohlédli. Nic nechápali, napadlo je tedy, že Kornelius mluví z cesty. Uchopili ho pod paží a vedli domů.

Na rohu Puškinovy ulice potkali Míšu Standala.

„Ve dvanáct si přijdu pro článek!“ zvolal reportér vesele.

„Ne,“ vzdychl Udalov. „Spisovatelem nebudu.“

V téže chvíli se zatvářil bolestně.

„Právě tady,“ pronesl žalostně, „jsem upadl a rozbil si koleno. Jak jsem tehdy řval! Bylo mi půldruhého roku...“

1982

Sponzoři

V posledních létech jsou mimozemšťané stále dotěrnější, zřejmě je události na Zemi zneklidňují. Guslar Veliký jim přestal stačit a začali kroužit nad Bruselem, Bangladéšem a Kardašovou Řečicí.

Na Západě se znudění, blazeování lidé o návštěvníky moc nezajímají. Zato my na ně spoléháme. Potřebujeme devizy, spotřební předměty, sponzory. Například v televizi vysílali následující oznámení: „Vážené paní, páni a soudruzi! Společnost osamělých matek a dívek idealistek hledá sponzory s devizami. Uvítáme návrhy mimozemšťanů. Rubly a kupóny nezasílejte.“

Kosmická loď přistála – možná za účelem odpočinku a drobné opravy – na mýtině za jezerem Kopenhagen, právě v době, kdy tam Udalov sbíral václavky. Udalov mimozemšťany uvítal a oni mu navrhli, aby si s nimi zahrál karty. Jen tak, pro zábavu. Hráli duráka – tři proti Kornelioví. Je třeba dodat, že mu každou chvíli nalili alkohol.

Udalov prohrál košík václavek, ale to byl teprve začátek. Potom prohrál bundu – zachovalou, skoro novou. Ale to už propadl hazardu. Vytáhl peněženku a vyšťrachal všechny peníze, které šetřil na navíják, ale pořád se mu nějak nedařilo, aby si ho koupil – buď nebyly nebo podražily. „Co budeme na Aldcbaranu s tím smetím dělat?“ rozesmáli se. „Zahrajeme si o tvé kalhoty.“

To Udalov odmítl. Je slušný, nebude špacírovat městem nahatý.

„V tom případě,“ navrhl hlavní mimozemšťan, „si zahrajeme o nemovitosti.“

„Copak nějaké mám?“ vzdychl Udalov.

„Zahrajeme si o Zemi. Vsadíš Zemi a my naši kosmickou loď.“

V Udalovovi zahrála žilka hazardéra. Souhlasil. Měl se zamyslet, nač bude mimozemšťanům Země se všemi obyvateli a přírodním bohatstvím. Ale kdepak! Pronesl pouze:

„Rozdávej!“

A prohrál.

Zesmutněl a řekl:

„Nač potřebujete naši Zemi?“

„Podmaníme si ji. Budete pro nás pracovat, zneuctíme vaše ženy, ovládneme ekonomiku a vyplundrujeme vaše přírodní zdroje. Náhradou dostanete laciné, nepotřebné předměty denní potřeby.“

„Nemůžeme se vykoupit?“ zeptal se Udalov.

Mimozemšťané chvíli počítali a odpověděli:

„Jestli do zítřejšího večera přineseš sto čtyřicet tři tisíce rublů, Zemi ti vrátíme. Pokud ne – nic nám nevyčítej. Nezavinili jsme to.“

Začalo se stmívat, mimozemšťané nastoupili do lodě, aby ještě za světla doletěli na svou základnu na odvrácené straně Měsíce, a Udalov odjel domů. Bez hub, bez bundy, a ještě k tomu prohrál Zemi.

Domů dojel ve špatné náladě. Xenie ucítla alkohol a postrádala bundu. Nenapadlo ji, že došlo k tragédii, zato se obořila na manžela:

„Zase jsi místo na ryby lezl za Rimou? Starý a plešatý kozle, že si nedáš pokoj.“

„Ne,“ odvětil Udalov. „Situace je mnohem horší. Prohrál jsem v kartách Zemi.“

Xenii taková výmluva rozzlobila, začala mlátit nádobím. Udalov měl jiné starosti: Xenie se vyvzteká a uklidní, zato on musí do zítřka sehnat sto čtyřicet tři tisíce rublů.

„Číco,“ zeptal se. „Kolik máme na knížce?“

„Copak to nevíš?“ zasmála se sarkasticky Xenie. „Ani zlámanou grešli, není zač koupit děcku kolo. Na šperky pro ni nemáme!“

„Pořád meleš totéž,“ vzdychl Udalov a vydal se k sousedovi, velikému vynálezci profesoru Lvu Christoforoviči Mincovi.

Profesor odpočíval – hrál sám se sebou na dvanácti šachovnicích současně.

„Počkej,“ řekl Udalovovi. „Vypadá to na věčný šach.“

„Nemůžu čekat. Planetě hrozí nebezpečí. Hrál jsem karty a prohrál Zemi.“

„S kým jsi hrál?“

„S mimozemšťany.“

„Odkud?“

„Bůhví. Byli zelení, v uniformách.“

„Co dělat,“ broukl Minc a dal si na šesté šachovnici mat. „Už dávno jsem se tě chtěl zeptat na tvou národnost.“

„Rus.“

„Zvláštní. Kdybys byl Žid, chápal bych. Napřed prodali Krista, potom Rusko a teď Zemi. Ale od Rusa bych to nečekal.“

„Nedá se nic dělat. Jestli do zítřka nesezenu sto čtyřicet tři tisíce rublů, nadělají z nás otroky.“

„Takže to nebyli mimozemšťané,“ usoudil Minc a dal si mat na osmé šachovnici. „Mimozemšťané umějí počítat. Vědí, že Země stojí víc než sto čtyřicet tři tisíce rublů. Mnohem víc.“

„Tak kdo to byl?“

„Převlečení chuligáni z Vologdy.“

„Ne, tohle byli opravdoví mimozemšťané,“ odporoval Udalov. „Výška metr, tři nohy, oko uprostřed čela, jak se za takového převléknout?“

„Podezřelé. Raději se do toho nebudu míchat.“

„Tak vy mi nepůjčíte? Vrátím při první příležitosti.“

„Takovou částku nemáš z čeho vrátit. Jdi raději spát.“

„To vám není Země líto?“

„Ještě včera by bylo. Ale možná bude lepší, když si ji mimozemšťané podmaní.“

„Co to povídáte, Lve Christoforoviči? Vždyť se netají tím, že z nás nadělají otroky, zneuctí naše ženy, vyplundrují přírodní zdroje.“

„Neshledávám žádný rozdíl,“ prohlásil profesor a zakončil utkání na třetí šachovnici remízou.

Udalov se rozloučil a odebral se do prvního patra k Sašovi Grubinovi. Minc je hodný, vzdělaný, ale přece jen Žid. Je mu úplně jedno, jestli budeme otroky nebo ne. Ale ruské srdce otroctví nesnese!

Přesně to pověděl Grubinovi, když ho vytrhl z práce na perpetuu mobile.

„Nemám peníze,“ hrábl si Saša do vlasů a začal pobíhat po pokoji, až padaly přístroje. „A kdybych měl... nevím, jestli bych je dal.“

„Ty taky?“

„Nejde o národnost,“ řekl Grubin. „Židi a Tataři taky bojovali. Jde o to, že v obchodě vyprodali žárovky.“

„A co nevyprodali?“ podivil se Udalov.

„Měli galoše,“ odpověděl Grubin. „Velikost čtyřicet šest.“

„Ty měli včera. Dneska ráno je vyprodali taky. Tak peníze nedáš?“

„Nebude líp, když si nás podmaní?“ odvětil Grubin na otázku otázkou. „Vždycky zbývá naděje...“

Udalov odešel. Měl své zásady a nehodlal se jim zpronevěřit. V dětství byl jeho oblíbeným hrdinou Ivan Susanin.

Spal špatně. Měl erotické sny: zdálo se mu o tom, co udělají mimozemšťané s našimi děvčaty. Ráno se probudil s rozhodnutím o Zemi bojovat. I kdyby měl zemřít.

Popadl stolek synka Maximky, vynesl jej na náměstí Sovětů, postavil na trávník před pomník Průkopníků a vedle zaryl do země lopatu s nápisem na držadle:

SBÍRKA NA ZÁCHRANU ZEMĚ OHROZENÉ MIMOZEMŠTANY

Zakrátko se objevili první chodci. Zastavovali se, vyptávali. Udalov všem bez výjimky čestně přiznal: tak a tak, prohrál jsem Zemi v kartách, je potřeba sto čtyřicet tři tisíce rublů na její záchranu.

Nedá se říci, že by mu moc nadávali, i když ho pochopitelně nechválili. „Dneska jsi prohrál Zemi, bůhví co uděláš zítra – měl jsi vsadit manželku!“ A rozesmáli se. Všichni chápali, že málokterý mimozemšťan by chtěl vyhrát Xenii – s její povahou.

Nedávali moc. Ložkin dal do misky několik mincí, ale při návratu z obchodu si vzal jednu zpátky. Žáci mezi sebou vybrali sto rublů. Přišel Pupikin, který nyní pracoval v malém podniku „Krajta“, kde chtěl chovat hady pro kůži. Jeho příspěvkem k chvályhodnému záměru bylo přání úspěchu.

Větší zájem byl o podmínky podmanění, termín předání Země, příslib zneuctění. Udalovova dávná přítelkyně Rima, kterou Xenie tolik nesnášela, se pořád pokoušela dovědět, jak ji mimozemšťané znásilní. A jestli jí potom dají finanční náhradu, nebo jim jde jen o potěšení.

Do oběda se sešly dva tisíce. Ve městě nadále vládl klid. Nervózní Udalov pokládal ten klid za projev fatalismu: utéci není kam – Země je kulatá a prohraná celá. Zašel na obec, ale úřad byl zavřený – všichni odjeli do Vologdy na manažerský kurz. Na městské posádce mu vyslovili soustrast, bývalý plukovník Ivan Potapyč se rozhodl

obětovat, popadl cvičný samopal a navrhl Udalovovi, že ho doprovází při posledním boji.

Na poslední chvíli se k nim přidal Pupikin s načatou láškou. Dopili ji a ve třech šli do lesa.

K jezeru Kopenhagen došli pěšky. Zvědavce, kteří chtěli jít za nimi, Udalo zahnal – v boji může někoho zasáhnout zbloudilá kulka. Na mytínu došli v šest čtyřicet.

V tom okamžiku přistál létající talíř. Průlez se otevíral pomalu a zlověstně. Objevil se v něm hlavní mimozemšťan s blasterem v ruce. Za jeho zády stáli další, také ozbrojení. Měli početní převahu, ale našinci necouvli.

„Zatím nestřílejte,“ řekl mimozemšťan. „Třeba se domluvíme. Souhlasíme s finanční náhradou.“

Udalo mu ukázal miskou. Mimozemšťan přepočítal peníze.

„Málo,“ prohlásil uraženě.

„Vím,“ odpověděl Udalo. „Ale jsme odhodláni bojovat do poslední kapky krve.“

Ukázal na společníky. Vlastně jenom na jednoho – Ivana Potapyče se cvičným samopalem. Pupikin utekl.

„Není třeba,“ řekl mimozemšťan. „Dej co máš, k tomu samopal a žijte si jak chcete. K takovým jako jste vy už víckrát nepřiletíme.“

A otočil se k odchodu.

V tom okamžiku se ozvalo hlasité volání a dusot tisíců nohou. Udalo pochopil – lid jde bojovat. Sice trochu pozdě, ale přece.

„Není třeba, občané!“ zvolal Udalo směrem k davu. „Odlétají! Zvítězili jsme!“

Tu se stalo něco nečekaného. Ječící dav odřízl mimozemšťanům cestu k lodi. Děvčata mávala hesly: „Zneucti mě, mimozemšťane!“ a „Dovolím ti všechno!“. Důchodci volali: „Pokořte nás důchem, ponižujte sýrem a salámem!“ Družstevníci nesli dorty s krémovými nápisy: „Sněž mě, cizince, jsem chutný a laciný!“ A celý dav hlasitě a zlověstně skandoval:

„Sponzoři! Sponzoři! Sponzoři!“

Lidé chytali mimozemšťany a vyhazovali je do vzduchu. Někteří vyhazovali i Udalo s voláním:

„Děkujeme ti, že jsi přivedl sponzory!“

Udalov létal do vzduchu spolu s hlavním mimozemšťanem.

„Zvláštní lidé!“ křikl návštěvník.

„To jsem nečekal!“ souhlasil Udalov.

Když vyletěli znova, Udalov zvolal:

„Stydím se!“

„Proč?“

„My Rusové milujeme svobodu!“

„Vidím!“ odpověděl mimozemšťan. V tom okamžiku jeho i Udalova spustili na zem a zapomněli na ně – na lodi otevřeli sklad a začali Pozemšťany ponižovat předměty denní potřeby.

„Nechci!“ volal Udalov, když vstával z trávy. „Umřu hladem, nahý a bosý, ale svobodu neprodám!“

„Nech toho!“ rozčilil se návštěvník. „Jsi otrokem. Na svobodu zapomeň.“

A Udalov, poslední svobodný člověk v Guslaru Velikém si otřel slzy, vzdal se a nechal se ponížit konzervou kaviáru.

1990

Pohled do zrcadla

Rozhovor začal banálně – u psů.

Minc a Udalov seděli na lavičce před domem číslo 16 s pocitem stařečků, přestože duchem byli samozřejmě mladí. A sledovali, jak se Ložkinova vnučka Dášenka, která přijela do Guslaru na prázdniny, prochází se svým půvabným a skoro rasově čistým psíkem. Velice se mu podobala, byla stejně půvabná a skoro rasově čistá.

„Zajímavé,“ pronesl profesor. „Podle čeho si lidé vybírají psy?“

Udalov, který Mince ihned pochopil, řekl:

„Co když si psi vybírají sobě podobné majitele?“

Protože rozhovor probíral v září a okna byla otevřená, z přízemí se ozval Grubin:

„Myslím, že pes a jeho pán musí spolu chvíli žít, aby si začali být podobní.“

Nehádali se s ním. Tím spíš, že jako na potvrzení tohoto názoru vyšel za rohem chuligán Koročkin, svalovec, jak ho šeptem nazvala Dášenka, drobný raketýr a terorista, který nedávno získal za dolary opravdového bulteriéra – tvora neobyčejně podobného velkému, tučnému a pajdavému potkanovi. Říkalo se, že Koročkin, v guslarském podsvětí známý pod přezdívkou Potkan, chodí všude se svým psem a ten už zadával dva nebo tři sázkaře. Možná ne přímo v Guslaru, ale na nádraží nebo v Potmě. V každém případě pes i jeho pán si byli velice podobní. Když už prošli kolem, přičemž vylekali Dášenku, Udalov prohodil za Koročkinovými zády nesměle:

„Stačí pohlédnout na psa a hned se ví, jaký je jeho pán. Řekl jste to.“ Očekával námitku, ale nedočkal se.

Po chvíli se z okna ozval Grubin:

„A to je dobře.“

Udalov, který prožil s Grubinem v jednom domě přes dvacet let, všechno pochopil a zaprotestoval:

„V případě, kdy vnější vzhled odpovídá obsahu, pes opravdu může hodně povědět o svém pánovi. Ale existuje spousta výjimek. Jde maltézáček, vede maltézáčka, a uvnitř – mordýrský buldok.“

Nastalo ticho.

Nahoře se otevřelo okno a děda Ložkin zavolal:

„Dášo, večere!“

Dáša zaklapala podpatky, psík drápky. Bouchly dveře a oba zmizeli na schodech.

Ložkin řekl:

„Největší problém lidstva je odlišnost vnější a vnitřní podoby lidí.“

Vyslechl celý rozhovor!

„Právě jsem slyšel v televizi ministra, nebudu jmenovat. Povídá, usmívá se, plácá moderátorku po zadku – a já stejně vím, že lže!“

„Zrovna tam plácá!“ zasmál se Grubin.

„V morálním smyslu. A ona vrtí ocáskem.“

„Určitě sám sebe nevidí ze strany,“ řekl Udalov. „To se stává často. Až se člověk někdy dívá – jak je možné, že nevidíš, jaký jsi neřád!“

„Co s tím?“ zeptal se Minc, který dosud napjatě mlčel, což u něho znamenalo intenzivní duševní vypětí. „Jak zjistit opravdovou podobu? Podle psa?“

„Báječná myšlenka,“ dolehl shora Ložkinův hlas. „Uvidím chrtu a s majitelem na fleku do basy!“

„Tak to nemyslím,“ protestoval Minc. „Chci vás upozornit na nepřesnost závěrů, které lze odvodit z našich pozorování. Lidé se odjakživa snažili určit schopnosti a sklony podle formálních znaků. Jedni určovali zločince z tvaru lebky, jiní géniové podle písma a další pomocí hvězd.“

„Vám vědcům se to povídá,“ ozval se Ložkin. Řekl to schválně, chtěl, aby mu odporovali, protože sám se pokládal za vzdělance. Když ještě udržel pero, napsal řadu stížností do časopisu *Znanije – sila*. Některé dokonce otiskli.

Nikdo mu však neodporoval, nikdo nezvolal: „Co to povídáš, dědku! Ty, náš přední vědec!“

„Jistě, žilo by se líp,“ řekl Udalov, „kdyby každý vypadal tak, jak odpovídá jeho jednání a psychice. Pohlédneš na člověka a hned přejdeš na druhou stranu ulice. Protože jsi neviděl obličej, ale tlamu vrahouna.“

„Zajímavý úkol,“ pronesl zamyšleně Minc. Jako by ten úkol dostal on a právě se ho chystal vyřešit.

„Ale jak toho dosáhnout?“ uvažoval nahlas Grubin, který byl také docela obstojným vynálezcem.

„Injekce!“ nevydržel Ložkin. „Každý dostane injekci proti lži. Takhle si kdekdo jde a usmívá se, přitom před chvílí uškrtil vlastní tetičku.“

„To nepůjde,“ řekl Minc po úvaze. „Lidé jsou mnohem složitější, než nám připadá. Člověk je celý svět. Teď je zlodějem a za chvíli vytáhne dítě z rybníku nebo bude zachraňovat lidi z hořícího domu.“

„Ale stejně je to úkol pro génia,“ pobízel souseda Udalov, kterého napadlo, jak by bylo krásné, kdyby přišel domů a Xenie měla všechno napsané v obličeji a nemusel hádat. Předešel by rodinnému konfliktu.

„Pokud míníte mě, neusiluji o výjimečnost,“ odvětil skromně Lev Christoforovič. „Pořád vděčně vzpomínám na své učitele, Newtona a Einsteina.“

„Už nejsou mezi námi,“ poznamenal Grubin.

„Opravdu?“ otázal se roztržitě Minc. Nečekaně vstal a šel rychle domů. Myslet. Tvořit. Zkoušet. Lidstvu pro štěstí nebo neštěstí.

Tři dny nikdo Mince neviděl. Sousedé už profesora znali a stavěli mu přede dveře mléko, chléb a pepsi. Minc podvědomě otevíral dveře a bral si přinesené věci. Ani to nevnímal.

Čtvrtého dne ráno zapnul Haydnovu veselou hudbu, otevřel okno, chvíli dupal – neboli cvičil, vypil mléko, které mu přinesla Xenie, a navštívil Udalova. Kornelius právě vyšel z koupelny, oholen a v dobré náladě.

„Kornelie, připadá mi, že jsem vyřešil problém,“ řekl Minc.

„Opravdovou tlamu,“ domyslel se Udalov.

„Nebo skutečnou podobu.“

„Pojďte dál. Číčo, přineseš Lvu Christoforoviči kaši?“

„Už ji nesu,“ křikla Xenie. „S mlékem nebo nasladko?“

„S medem,“ odvětil profesor a dál promlouval k Udalovovi: „Šli jsme nesprávnou cestou. Cestou bez paradoxů. Chceme spatřit opravdovou podobu lidí. Ale proč?“

„Aby byl člověk lepší,“ odpověděl bez zaváhání Udalov. „Nebo ho zadržet a předat policii.“

„Právě tvá první odpověď, Kornelie, mě potěšila. A druhá zmátla. Chceme spatřit skutečnou podobu lidí proto, abychom snížili na naší planetě počet zločinů a přestupků, zrušili nespravedlnost a krutost. Proto člověk musí spatřit sám sebe.“

„Nechápu,“ řekl Udalov.

Minc beze spěchu škrábal lžičkou o talíř, sebral z kaše med a vložil si ho do úst.

„Když člověk uvidí vlastní obličej jako odraz vlastního nitra, poleká se a vykřikne: ‚Co jsem to provedl?‘ Každý z nás žije sám se sebou a proto jsem přenesl výchovu lidí na úroveň jedince.“

Udalov dál nerozuměl.

„Sed, zavolám tě,“ navrhl Minc.

Vstal od stolu a přistoupil ke skříni, na jejímž jednom křídle bylo připevněné zrcadlo, vytáhl z kapsy krabičku s nějakou mastičkou a vatou. Potom zatřepal krabičkou, aby mast ukápla na vatičku, a začal s ní natírat zrcadlo.

Po dokončení pronesl:

„A teď počkáme, až uschne.“

Kornelius Ivanovic předstíral, že se ničemu nediví, přestože nepřestal obdivovat Mincovu genialitu. Napil se čaje.

„Hotovo.“

„Co je hotovo?“

„Pravda, Kornelie. Jdi k zrcadlu.“

Kornelius poslušně vstal a šel k zrcadlu.

Neuviděl nic zvláštního. Před půl hodinou viděl stejný obličej v koupelnovém zrcadle při holení.

„Nevidím nic zvláštního,“ prohlásil. „Experiment se zřejmě nepodařil.“

„To je důkaz!“ odpověděl profesor. „V této chvíli tvůj obličej plně odpovídá tvému nitru.“

„A dál?“

„Dál ti chci říct, že jsem včera potkal na ulici Batyjeva. Vrátil se do Guslaru a povídá se, že se má stát předsedou městské rady, místo Kolji Běloselského.“

„Cože?“ zvolal Udalov. „To není možné!“

„Teď se podívej do zrcadla!“

Udalov se otočil k zrcadlu a prožil otřes. Ze zrcadla na něj zíralo podivné zvíře, do značné míry podobné Udalovovi – například pleší a barvou věnečku vlasů kolem ní. Měl však dlouhé uši, na obličejí mu bůhvíproč rostla srst a na horním rtu měl rozštěp. Udalov uviděl sám sebe jako zajíce, i když zajíce s vyceněnými zuby, které odporovaly zbytku obrazu.

„Kdo je to?“ zeptal se Udalov.

„Kdo je to?“ zeptalo se současně zvíře v zrcadle.

„To jsi ty, Kornelie,“ odpověděl Minc. „To je tvá skutečná podoba v této chvíli. Má zpráva o Batyjevovi tě vyděsila a vnitřně proměnila v bojácného zajíčka, veškerá agrese se pak soustředila v zubech – tak jsme dostali zajíce, který bude kousat až do posledního náboje.“

„To jsem já?“

Nemuselo se odpovídat – zajíc se začal pomalu rozplývat a ze zrcadla opět pohlížel Kornelius Udalov.

„A teď se ukažte vy,“ požádal Udalov profesora. Potřeboval čas, aby si uvědomil velikost vynálezu.

Minc klidně přistoupil k zrcadlu.

Kornelius spatřil profesorův obličej. Avšak kolem jeho hlavy zářily paprsky, takže v pokoji na druhé straně zrcadla bylo mnohem jasněji než v pokoji s Udalovem.

„Co je to?“ zeptal se Udalov.

„Myslím, že je to odlesk mé geniality,“ odvětil profesor a jeho odraz se nafoukl, takže se změnil v gigantický balon. Balon se začal kolébat a snažil se odtrhnout od země.

„Máte o sobě vysoké mínění,“ domyslel se Udalov příčiny této proměny.

„Ve skutečnosti jsem zase nic tak zvláštního nevynalezl,“ odpověděl rychle profesor a hned začal vypadat normálně. Dokonce i aureola kolem hlavy mu pohasla.

„Děkuji, Lve Christoforoviči,“ řekl Udalov, „myslím, že ode dneška zahájí lidstvo nový život. Máte ještě trošku té mastičky?“

„Chci jí vyrobit hodně. Čím víc zrcadel pravdy, tím vyšší morální úroveň obyvatel města.“

Profesor natřel zrcadla v koupelně, v ložnici a v předsíni. Když se vrátil do pokoje, přátelé začali diskutovat možnosti nového vynálezu.

„Musíme natřít zrcadla ve veřejných místnostech,“ uvažoval nahlas Udalov.

„V našem městě nejsou ve veřejných místnostech zrcadla,“ namítl profesor. „Těžko najdeme takové, ve kterém by se všichni prohlíželi.“

„A co je postavit?“ zeptal se Udalov. „Když někam přijdeš, například na schůzi penzistů, napřed se prohlídneš v zrcadle. Když uvidíš něco nevhodného, vrať se domů a nekaz lidem náladu. Ať všude visí zrcadla.“

Tu k nim dolehl zoufalý výkřik.

Rozběhli se do koupelny a ve dveřích vrazili do Xenie. Byla bledá jako stěna, ruce se jí trásly a přes rameno se pokoušela ukázat na zrcadlo.

„Tam... tam...“ mumlala nešťastná žena. „Je tam nějaký netvor...“

Udalov rázem pochopil.

„Na co jsi myslela, když ses dívala do zrcadla?“

„Já... nemyslím na nic, když se prohlížím v zrcadle.“ Xenie si nervózně přihladila vlasy.

„A tentokrát jsi myslela?“

„No, jenom na tu...“

„Na koho?“

„Koho, koho! Na Vandu! Včera jim přivezli argentinské krůty, levné, s omáčkou. A dala je pro mě stranou? Pověz mi, proč mi je nedala stranou!“

„Všechno je jasné,“ prohlásil Udalov. „Vynález funguje.“

A pověděl vyděšené Xenii o kouzelné masti.

Xenie byla upřímně nadšena. Její nadšení mělo ovšem velice sobecký zdroj. Jeho podstata se dala shrnout do věty: „Teď konečně prohlédnu všechny vaše machinace!“

Nikolaj Běloselskij využil vynález v praxi. Nejprve vydal příkaz, aby policie postavila zrcadla na autobusové stanice, do restaurace „Zlatá Gus“ a u vchodu do parku. U zrcadel měla stát milice a zapisovat mimořádně nepříznivé odrazy. Milice pochopitelně postavila jedno zrcadlo také na okrsku, Běloselskij pak u sebe v čekárně, na stole. Díky tomu vyšla během dvou dní najevo řada přestupků, rafinovaných plánů a zlých záměrů.

Třetího dne obvyklý proud žadatelů k Běloselskému vyschl. Ukázalo se, že lidé se vůbec nechtějí prohlížet v zrcadle, které jim ukazuje nejrůznější ksichty.

Ke krizi došlo, když Běloselského navštívila Máša Dušinová, tichá, nenápadná a neškodná žena. Prosila o výpomoc jako osamělá matka. Než ji Běloselskij přijal, stiskl tlačítko a spojil se se sekretářkou. Ta dohodnutou šifrou hlásila:

„Katastrofa!“

To znamenalo nejvyšší stupeň zezvířetění obličeje Máši Dušinové.

Běloselskij veden tímto objektivním nahlížením do lidské duše se naježil a chystal se odmítnout. Na všechny jeho otázky odpovídala Máša nesměle, tiše a mírně. Avšak Běloselskij chápal, že jedná se zvláště prohnanou bestii. Odmítl a odvedl plačící Dušinovou do čekárny, zvědav, co se objeví v zrcadle.

V zrcadle se objevilo křehké stvořeníčko, motýlek se zlomenými křídélky, bezradně se zmítající v louži...

„Počkejte!“ zvolal Běloselskij, který pochopil, že došlo k tragickému omylu. V tom okamžiku se odraz změnil. Celé zrcadlo zabrala děsivá tlama vrahouna.

„Počkejte!“ opakoval Běloselskij, ale tentokrát už jiným tónem: „Nač jste teď myslela?“

„Nenávidím je,“ řekla Máša Dušinová. „Jsem ochotná je všechny pozabíjet!“ ukázala na švába, klidně špacírujícího po rámu.

Tu Běloselskij pozval Dušinovou zpátky do pracovny, vypsál šek a hluboce se zamyslel. Pochopil, že s Mincovým vynálezem je třeba zacházet opatrně. Nelze vyloučit, že kvůli němu dojde ve městě k tragickým omylům a nedorozuměním.

Požádal sekretářku, aby zrcadlo sňala. Po práci odjel k příteli, jehož rodinu si oblíbil pro vřelou a vzájemnou lásku.

Hned ve dveřích spatřil, že zrcadlo v předsíni je rozbité a střepy smetené do kouta.

„Dobrý den,“ řekl a dělal, že si ničeho nevšiml. „Kde je Bella?“

„Kvůli tobě odjela k matce.“

„Cože?“

„Pohlédla do zrcadla, když jsem se holil a myslel na palestinské extrémisty, kteří včera unesli letadlo s cestujícími.“

„A co?“

„Řekla, že s vrahem bydlet nebude.“

„A kdo rozbil zrcadlo v pokoji?“ zeptal se Běloselskij při vstupu do místnosti.

„To se stalo dneska ráno,“ odpověděl přítel. „Chystala se k matce a byl zapnutý televizor. A v seriálu hrál ten, no... vousatý Pedro!“

„A co?“

„Koukám, a ona je v zrcadle nahá a běží k posteli. Tak jsem jí řekl, že bude dobře, když odjede k matce.“

Za úsvitu čtvrtého dne byla všechna zrcadla v Guslaru Velikém rozbitá. I na milici – kvůli náčelníkovi Proninovi, který se uviděl v okamžiku, kdy myslel na guslarské fotbalové mužstvo, kterému hrozil sestup.

Když Minc probíral tento problém s Udalovem, řekl:

„Můj vynález sám o sobě je geniální. Nebere však v úvahu, že člověk reaguje na různé události neadekvátně. Může vypadat jako netvor, třebaže myslel jenom na sousedova psa, který neustále štěká, a lhostejně přijmout zprávu o zemětřesení v sousedním městě. Rozumíš?“

„Co uděláme?“

„Dáme zrcadlo vyšetřovatelům s upozorněním, aby byli opatrní.“

„A ve městě?“

„Pro město vymyslíme něco jiného.“

A šel domů. Samozřejmě, doma měl také všechna zrcadla rozbitá – velké synem Maximem, a v koupelně Xeníí.

Vzpomněl si, že na půdě má ještě jedno zrcadlo, která Minc natřel pro všechny případy.

Zašel na půdu. Z kouta, kde stálo opřené zrcadlo, že ozval ryk, úděsný ryk divokého zvířete. Udalov přimhouřil oči a pohlížel do přítmí. Nemohl se nerozesmát.

Před zrcadlem seděl kocour Vaška. Před ním ležela přidušená myš.

V zrcadle se odrážel mohutný bengálský tygr a tlapou přidržoval roztřesenou Xenii se smetákem v ruce.

1994

Nedávné časy

Nový model stroje času, zhotovený profesorem Lvem Christoforovičem Mincem za účasti zlatých rukou Saši Grubina, byl instalován pod schody v přízemí domu číslo 16 v Puškinově ulici. Zakrývaly ho dveře do kamrlíku, aby nějaké dítě při hře nespadlo do jiné doby. Stroj času měl podobu tenoučké pásky, připevněné zevnitř na rám dveří a natřené sazemi tak, že zběžný pohled nemohl odhalit tento epochální vynález. Když člověk po otevření dveří kamrlíku posunul ručičku na skrytém ciferníku a vstoupil dovnitř, ocitl se v minulosti. Teoreticky bylo možné proniknout až k dinosaurům, ale zatím se nedostávalo energie, hranicí tedy bylo sto let.

Profesor Minc a úzký okruh zasvěcených, složený z důvěryhodných sousedů – Alexandra Grubina, Kornelia Udalova a starého Ložkina – stroj nezneužíval a jeho existenci udržoval v tajnosti. Po řádném vyzkoušení hodlali předat vynález celému lidstvu.

Občas některý z experimentátorů navštívil minulost – ovšem zachovával veškerou opatrnost. Dařilo se to, dokud nezasáhl Udalov. Jednoho večera se Kornelius Ivanovic s Mincovým souhlasem rozhodl navštívit dobu svého dětství.

Minc sledoval experiment zvenčí. Udalov vstoupil do dveří kamrlíku, nastavil na ciferníku rok 1948, stiskl modré tlačítko a ocitl se ve stejném kamrlíku, jen míň zaprášeném a zakramařeném.

Udalov byl oblečen odpovídajícím způsobem. Postaral se o to děda Ložkin, který nic nevyhazoval a proto mohl Kornelioví půjčit vojenský plášť s odpáranými nárameníky a široké kalhoty. V kapse měl předreformních pětáctyřicet rublů, zhotovených Mincem pomocí duplikátoru.

Udalov nepozorovaně přešel ulici a ocitl se v městském parku. Hrála tam dechovka a na pódiu tančila mládež v dosud zachovalých vojenských blůzách, a výrostci ostříhaní do půli hlavy. Dívky a ženy však výrazně převažovaly.

Nohy samy zavedly Udalova na pódium. Hráli Rio Rite, potom Rosalindu. A tu Udalov spatřil Leku. Leokadii.

Udalovovo srdce roznítily vzpomínky.

Bylo mu tehdy deset let, Leče bylo skoro třicet. Byla Korneliovou první, nedosažitelnou, vysněnou láskou. Na rohu Puškinovy a Sovětské ulice prodávala zmrzlinu z vozíku podobného modrému kufříku. Nahoře měl tři pokličky: pod jednou byla zmrzlina, pod druhou kulaté oplatky, pod třetí nádoba s vodou. Leka vzala do ruky nástroj podobný malé olympijské pochodni, vložila do jeho kalichu kulatou oplatku, ve vodě opláchla lžící, nabrala na ni zmrzlinu a položila ji na oplatku. Potom přikryla zmrzlinu druhou oplatkou a hotovou porci vyňala z pochodně. Zmrzlina byla kulatá, stisknutá mezi oplatkami, takže ji bylo možné nejprve olizovat a potom ukusovat.

Ostatní děti zajímala pouze zmrzlina, kdežto Udalova vzrušoval proces přípravy. Náklonnost k tomuto procesu přenesl i na Leku, vysokou, veselou, zelenookou a dobráckou. Říkalo se, že jí padl na frontě snoubenec, ale ona na něj přesto čekala.

Leka odměňovala Udalova za věrnost. Občas mu nabídla porci zadarmo, ale Udalov byl už tenkrát hrdý. I když zrovna neměl peníze, raději trpěl, ale dar odmítal.

O tři roky později se Leka provdala za jednoho horníka z Karakandy, který přijel do Guslaru k tetě na dovolenou. A odjela. A byla zapomenuta. A najednou ji Udalov spatřil na tanečním parketu. Poznám ji ihned, přestože byla docela malá, sahala mu k nosu.

Leka tančila s neznámou dívkou. Udalov na ni s potěšením pohlížel. Leka postřehla jeho upřený pohled, po tanci k němu sama přišla a s úsměvem řekla:

„Připadá mi, že vás odněkud znám, ale nevím, kdo jste. Pořád na mě hledíte. Proč?“

„Kdysi jsme se setkali,“ odvětil Udalov. Harmonikář spustil a šli tančit. Udalov zpočátku nevěděl, o čem má mluvit, zeptal se tedy, jak jdou obchody. Leka se rozesmála:

„Jaképak obchody. Kupují jenom děcka!“ Když tanec skončil, Udalov doprovodil Leku domů. Usedli na lavičku nad řekou. Na tomto břehu ještě nestálo sídliště a za předměstím se rýsoval les. Vypadal jako černá pila a nad jejími zuby zářil úplněk.

Udalov držel v ruce Lečinu dlaň. Cítil se dobře. Potom Leka řekla, že už musí jít, protože bydlí u nepříjemné ženy. Udalov provázel Leku tmavým a skoro spícím městečkem. Zastavili se na křižo-

vatce pod lampou. Leká prohlásila, že dál spolu nepůjdou, protože hospodyně vyhlíží oknem. Udalov najednou prohlásil, že umí věštit z ruky. Leka nevydržela a požádala o věštbu. Udalov řekl, že se za tři roky provdá za horníka z Karakandy. Leka zrozpačitěla. Tři roky jí připadaly jako věčnost. Nebo možná, pořád ještě čekala na svého padlého snoubence.

Potom Leka pochopila žert, rozesmála se a zeptala, jestli Udalov přijde zítra do parku tančit.

„Jsem na to už starý,“ odpověděl Udalov.

„Já už taky nejsem nejmladší,“ zasmála se Leka. „Blíží se mi třicítka. A mám ráda rozvážné muže.“

Políbila Udalova na tvář a utekla. Udalov šel domů a teprve u domu si uvědomil, že je jedna hodina v noci, že se ztratil v minulosti a Minc šílí neklidem, možná už uvažuje o záchranné výpravě.

Nešlél však Minc, ale Udalovova manželka Xenie. Čekala u dveří kamrlíku. Z Mince už vymáčkla celou pravdu o experimentu. V první chvíli měla z muže radost, ale potom zaznamenala vůni „Rudá Moskva“ a Kornelia málem zabila.

„Teď už je mi jasné, co je to za stroj času,“ rozkřičela se. „Hned poběžím na stranický výbor!“

Minc ji jen s námahou přemluvil, aby s výborem počkala do rána.

Xenie proplakala celou noc. Balila si věci, aby odjela k sestře do Saratova, a ráno dala ultimatum. Buď ji pustí do minulosti, aby to mohla ověřit, nebo zůstane přesvědčena, že Udalov běhá z kamrlíku podzemní chodbou k neznámé milence.

Xenie tedy přísahala, že zachová tajemství, a dostala pětáctyřicet experimentálních rublů. Pak si oblékla šaty Ložkinové, které děda přinesl, a vzrušení experimentátoři zůstali u dveří do kamrlíku.

Xenie se podle svého slibu vrátila za hodinu. Na cesty časem uvěřila tehdy, když v roce 1948 uviděla na dálku svou matku, jak se s ní, Xeníí, prochází parkem u kostela Paraskevny Pjatnicy.

Vrátila se bez peněz, protože zašla do obchodu s volnými cenami, který si mlhavě pamatovala jako rajské místo. V dětství se tam nedostala, protože její rodiče stejně jako většina rodin ve městě byli chudí a žili na lístky. K tomuto obchodu však běhala s kamarádkami

prohlížet si výklad. Bylo by tedy kruté vyčítat Xenii, že uskutečnila historickou spravedlnost nákupem konzervy červeného kaviáru, tří konzerv krabího masa a porce jesetera.

Když se k tomu Xenie experimentátorům přiznávala, oči jí spokojeně zářily leskem lvice, která sežrala vypasenou zeburu.

Jak došlo k tomu, že druhého dne se o jejím nákupu dozvěděla Ložkinova manželka, není třeba vysvětlovat. Je to jasné. Ale proč Xenie řekla o kaviáru své příbuzné Antonii, kterou nesnášela – zůstalo záhadou. A jak se o tom zboží dozvěděly Grubinovy sestry, dvojčata Šura a Ola, se lze domyslet.

Ráno dalšího dne oblehly profesora Mince. Přátelé ho opustili. Ti své bitvy už prohráli. V pracovně profesora Mince, zastavěné knihami a přístroji, sedělo několik žen a zasypávalo ho výčitkami. Minc pochopil, že musí práce přerušit a po ještě pečlivějším utajení je přenést mimo město. Se ženami však bylo třeba něco udělat. Minc byl dobrák, vymyslel tedy následující věc.

V roce 1948 byl obchod v Puškinové ulici ve staré vilce polského povstalice Ignáce Zabkowského, poslaného do Guslaru do vyhnanství. Nyní byla v místnostech bývalého obchodu mládežnická dílna leteckých modelářů.

Odpoledne, když modeláři odešli domů, přišli ke dveřím vily experimentátoři. Pečlivě připevnili ke vchodu kovovou pásku stroje času. Kdo tedy prošel dveřmi, okamžitě se ocitl v obchodě č. 1 města Guslar Veliký v červnu 1948.

Bylo to tak zařízeno proto, že Minc nechtěl, aby se po ulicích minulosti potloukal hlouček soudobých žen hledajících nedostatkové zboží. To by nutně vyvolalo podezření a skandál. Teď však Minc mohl pouštět ženy do obchodu, aniž vyšly na ulici. Mohl tedy doufat, že ke skandálu nedorazí. Všechno klapalo. Ženy v počtu osmi čekaly s velkými taškami v rukou. Nervózně si mezi sebou šeptaly. Minc jim rozdál po stovce rublů a řekl:

„Chovejte se slušně, neohrozte důstojnost sovětského člověka. Po nákupu nechte nakoupit další.“

Na Mincův pokyn jako první vstoupila do obchodu Antonie. Na ulici byl klid. Z vedlejšího domu vyšla zvědavá stařenka. Poslali Ložkina, aby ji odvedl ze sledovaného pásma.

Plynul čas. Podle Mincových výpočtů měl nákup trvat pět minut. Antonie se však neobjevila ani za deset minut. Minc i Grubin zůstávali klidní, protože chápali, že Antonie hned tak obchod neopustí. Nervozita žen však vzrůstala kvůli obavě, že Antonie toho koupí moc a na ostatní nezbude.

Když uplynulo patnáct minut, došlo ke vzpouře.

S výkřiky „Nebudeme dál čekat!“ ženy, sestry i matky smetly Mince střežícího vchod a o překot se draly do dveří. Po průchodu dveřním otvorem mizely. Když zmizela poslední, babka Ložkinova, nastalo tragické ticho.

„Co uděláme?“ zeptal se Udalov.

„Nic,“ odpověděl Grubin lehkomyslně. „Až nakoupí, vrátí se. Lve Christoforoviči, dal jste jim moc peněz. Dřív než za půl hodiny se nevrátí.“

Ukázalo se, že Grubin měl pravdu. Nic se nedělo déle než dvacet minut.

Po této době se v otvoru dveří objevil urostlý mladík v uniformě s výložkami poručíka a červeně olemovanou čepicí. Přejel přítomné ostrým pohledem a zeptal se:

„Je tu přítomen Lev Christoforovič Minc?“

„To jsem já,“ přiznal se profesor.

„Zůstaňte zde,“ přikázal poručík a ihned zmizel.

Po chvíli se v otvoru dveří objevil psací stůl se židlí. Poručík je tlačil před sebou. Potom poručík umístil židli vedle dveří, usedl a prohlásil:

„Občane Minci, vypadá to s vámi špatně.“

„O co jde?“ zeptal se Minc. „Nechápu.“

„Přiznáváte se k organizování protisovětského spiknutí?“ zeptal se poručík. „Vaše spolčnice se už přiznaly.“

Udalov vyjekl. Domyslel se, že Xenie spadla do maléru.

„Z čeho jsem obviněn?“ otázal se Minc nejistým hlasem.

Poručík vytáhl složku s nápisem „Případ č. 2421“ a otevřel ji.

„Návrh uvádí,“ četl. „Po vyslání osmičlenné diverzní skupiny do města Guslar Veliký občan Minc L. Ch. přikázal diverzantkám předstírajícím nákup kaviáru otrávit vedení města, dále pak vyhodit do vzduchu most přes řeku Gus.“

„To jsou nesmysly!“ prohlásil Minc.

„Přiznaly se,“ krátce a trošku smutně pronesl poručík. „Tady mám jejich doznání.“

„Hned je pusťte!“ zvolal Minc. „Nic neudělaly!“

„Takže se přiznáváte?“ ušklíbl se poručík.

„Přiznám se ke všemu, co si přejete,“ řekl Minc. „Stejně nic nepochopíte.“

„Pojďte se mnou!“ přikázal poručík. „A hned vezmeme stůl.“

„Nechod!“ zvolal Udalov. „Oni tě nepustí.“

„O mne nejde,“ vysvětlil Minc. „Já jsem poslal naše ženy do minulosti a nesu za to odpovědnost.“

„Ale on je stejně nepustí,“ řekl Grubin. „Jste totiž jeden případ.“

„Samozřejmě,“ řekl poručík. „O tom rozhodne zvláštní trojka. Pokud nejsou diverzantky vinny, vrátí se k vám. Ale pokud...“ A poručík přiložil prst k čelu a mlaskl.

Udalov se otrásl.

„Sbohem, soudruzi,“ řekl Minc Udalovovi a Grubinovi a vykročil ke dveřím.

Tu uslyšeli Ložkina, který se vrátil k vilce.

„Co se tady děje?“ zeptal se.

„Jděte, občane, nezastavujte se,“ vyzval ho poručík. „Jinak budete zadržen také.“

„Moment, moment!“ pokračoval Ložkin.

„Zatkli naše ženy,“ oznámil Udalov. „A Minc se teď jde obětovat.“

„Nikam nepůjde,“ namítl Ložkin.

„Z cesty!“ zaječel na starce poručík.

Ale ten prohlásil:

„Poznávám tě, Koljo.“

„Cože? My se neznáme.“

„Známe se, a jak!“ řekl Ložkin. „Měl jsem v minulosti takové období. Po demobilizaci jsem jistou dobu sloužil u orgánů. Seznamte se!“

Tu všichni pochopili, že poručík je ve skutečnosti Nikolaj Ložkin, jen mnohem mladší.

„Nevěřím,“ řekl poručík.

„Uvěříš.“ Ložkin vytáhl průkaz a podal jej sám sobě.

Poručík průkaz otevřel, dlouze studoval fotografii, hleděl na starého Ložkina. Pak průkaz zavřel.

„K čertu,“ pronesl nakonec a v očích mu blesklo něco lidského.

„Nuže, Koljo,“ shrnul děda Ložkin, „já jsem tvá budoucnost. Penzista. Solidní, vážený člověk.“

„Jsi také spiklenec!“ pronesl poručík nepřesvědčivě. „Patříš ke zdi taky!“

„A Verku jsi už opustil nebo s ní ještě žiješ?“ zeptal se děda Ložkin.

„O tom nic nevím.“

„Ptám se, jestli jsi opustil Verku Rabinovičovou, svou tajnou lásku, dceru odsouzeného nepřítele lidu? Já si to dodnes vyčítám. Nemůžu si prominout vlastní zbabělost.“

Přátelé s údivem hleděli na dědu Ložkina. Znali ho už mnoho let, celý život pracoval jako účetní. A podívejme se, měl poměr!

„Opustil!“ sklopil poručík oči.

„A na matčin hrob jezdiš, jak sis přísahal? Nebo pořád jenom případy, procesy, spiknutí?“

„Určitě pojedu,“ slíbil poručík a Udalova napadlo, že ještě není docela ztracený, jen nadměrně svědomitý a omezený. Oběť doby.

„Teď mě pozorně poslouvej,“ řekl Ložkin sám sobě. „Ženy kromě tebe nikdo neviděl a nikdo neví o tom falešném spiknutí. Na nich kariéru neuděláš. Hned je všechny pustíš, mezi jiným ostatně i vlastní manželku, kterou si vezmeš koncem jednapadesátého roku, ale ne tady, ale v Tjumeni. A víš, proč v Tjumeni?“

„Proč?“ tázal se poručík zdrceně.

„Protože dnes podáš demisi kvůli zranění, které tě trápí od dvačtyřicátého roku. Pojedeš do Tjumeně a začneš pracovat jako účetní. Všechno jasné? Proved', hochu!“

„Rozkaz!“

Poručík odstrčil stůl i židli a zmizel v otvoru dveří.

„Takový darebák!“ řekl Ložkin. „Takový jsem tedy byl?“

„Stává se ledacos,“ prohlásil unaveně Minc. Hleděl ke dveřím a čekal, kdy se v nich objeví ženy.

Ale ženy se neobjevovaly.

Udalovovi připadlo, že mu v uších buší krev, odťukává sekundy.

„Tak,“ pronesl posléze Ložkin, „toho jsem se bál. V mládí ve mně trčel lump. To se stává. Dokud není příležitost, lump spí, a jakmile se objeví možnost udělat kariéru, začíná našeptávat nebezpečná slova. Jdu tam!“

„Ne,“ namítl Minc. „Je to nebezpečné.“

„Jestli ho nezastavím, bude povýšen a postoupí na služebním žebříčku. Sám se nezastaví. Tak co má se sebou dělat?“

Ložkin pokročil ke dveřím.

„Heuréka!“ křikl Minc. „Uděláme to jinak!“

Vytáhl z kapsy malý ciferník a nehtem opatrně posunul ručičku dozadu.

„Chápete?“ zeptal se.

„Chápeme,“ usmál se Grubin.

„Teď půjdu do obchodu, ale to teď nebude teď, ale chvíli po tom, co se tam ocitly naše ženy.“

S těmito slovy zmizel Minc ve dveřích.

A hned se začalo dít něco nečekaného.

Ze dveří začaly vybíhat ženy s prázdnými taškami v rukách. Nadávaly, vřískaly, vzpouzely se, chytaly se veřejí a snažily se vrátit do obchodu. Avšak rozhněvaný Minc byl nemilosrdný, a jeho přátelé obratně a rychle chytali ženy a tak energicky je odháněli od obchodu, že po třech minutách se všechny účastnice cesty v čase ocitly zase v současnosti. O žádném poručíkovi pochopitelně nic nevěděly. Nakonec vyšel Minc. Udalov a Grubin utěšovali ženy a pokoušeli se jim vysvětlit, jakému strašnému osudu zázrakem unikly. Ženy však nejvíc nezlobilo to, že zůstaly bez kaviáru, ale to, že Antonie jako první stačila nakoupit kaviár za sto starých rublů.

Udalov mobilizoval veškeré své diplomatické schopnosti a přemluvil Antonii, aby se o kaviár s ostatními ženami rozdělila. Grubin rychle sundal z rámu stroj času, aby se poručík Ložkin nevrátil pro svůj stůl.

Děda Ložkin objal Mince a radostí zaplakal. Vždyť mu Minc zachránil čest i životopis.

Bystrý Grubin však řekl:

„Tím se nijak netrápím. Vždyť jsi mezi námi, Ložkine. A to jako
řádný penzista. Co to znamená? To znamená, že poručík určitě podá
demisi a odjede do Tjumeně hledat si manželku.“

Otcové a děti

Přednosti nového života v Guslaru Velikém požírala inflace.

„Je to jako černá díra,“ prohlásil Nikolaj Běloselskij, přecházející pracovním. Na přítomné se nedíval. „Zvýšili jsme důchody a hned zdražil chleba. Co můžu dělat, když mouku posílají z kraje už s novou cenou?“

„Penzisti teď nemají snadný život,“ řekl Udalov, který měl jít už brzy do penze a toužil si ještě užít. Třeba si ještě vyjede na Kanárské ostrovy. Vždyť se nedá vyloučit, že uzavrou hranice jako za Stalina a člověk přijde o životní šanci.

„Právě proto jsme se rozhodli obrátit na vás s prosbou o pomoc, Lve Christoforoviči,“ pokračoval Běloselskij, který přeslechl Udalovu repliku. „Vymyslete něco kardinálního.“

„Nové jídlo?“ zeptal se Minc.

„Z čeho je udělat?“

„Z organických látek,“ odvětil nejistě Minc a zmlkl.

„Ve velkém městě by to možná uspělo,“ odpověděl důvtipný Běloselskij. „U nás by hned druhého dne všichni věděli, kde jste ty látky vzal.“

„Nejsme na vesmírné lodi, kde se všechno stokrát recykluje,“ podpořil Běloselského Udalov.

Byl přizván k pohovoru Běloselského s Mincem jako zástupce veřejnosti a rozhodčí. Diskutující vysoce oceňovali jeho střízlivý názor. I tehdy, kdy ho nevyjadřoval.

„Nedá se dělat nic z ničeho,“ řekl Minc. Zaznělo to tak, jako by to za to mohl. A přece zákon zachování energie a jiné věci byly vymyšleny už dávno před ním.

„Přemýšlejte, profesore, přemýšlejte!“ doporučil Běloselskij. „Lidé nemají na důstojný život.“

„Budu,“ slíbil Minc.

Byl velice vážný. Ještě nikdy před ním nestál tak globální problém – záchrana společnosti před krizí.

„Letos májové oslavy splývají s Velikonocemi. Lidé chtějí zasednout ke stolům a trochu se uvolnit,“ ukončil rozhovor Běloselskij.

Na Mince spoléhal. Profesor už nejednou našel paradoxní východisko z bezvýchodné situace.

Profesor Minc vzbudil Udalova ve tři v noci.

Udalov uslyšel váhavé zazvonění. Myslel si, že se vrátil syn Maxim a bojí se vzbudit matku. Byl to však profesor Minc v pyžamu.

„Omlouvám se, Kornelie, ale musím se podělit,“ šeptal hlasitě Lev Christoforovič.

„Že by ‚euréka‘?“ zeptal se také šepem Udalov.

„Už vidím světýlko na konci tunelu,“ prohlásil Minc. „Pojďme ke mně, tady na schodech je zima.“

Když přišli do profesorova bytu, Minc postavil před Udalova láhev s výluhem z lesních rostlin.

„Děkuji,“ řekl Udalov. „Teď už toužím jen po onom řešení.“

Profesor se zaradoval. „Přátelství je pro mě nejdůležitější ze všeho. Na tvé reakci na můj vynález závisí osud země.“

„Děkuji.“ Udalov nespěchal a nalil si. Konec konců se jednalo o historický okamžik.

„Jaký úkol nám zadalo vedení města?“ vznesl Minc řečnickou otázku. A samozřejmě na ni sám odpověděl: „Zajistit obyvatelstvu hojné svátky a dostatek potravin na všední dny, přitom nezvýšit platy ani penze nebo jiné příjmy. Myslím, že žádnému jinému vědci na mém místě by se to nepodařilo, včetně Newtona a Einsteina...“

„Kteří už nežijí,“ dodal Udalov.

„Kteří zemřeli bez vyřešení tohoto problému. Já si myslím, že jsem ho vyřešil, a to právě svým netypickým způsobem myšlení. Obrátil jsem situaci. Co vlastně je třeba udělat?“

Tentokrát dotaz vysloveně směřoval na Udalova a ten musel odpovědět.

„Zvýšit penze.“

„Nesmysl. Na to nejsou peníze.“

„Je třeba... snížit chuť.“

„Jsi génius, Udalove. Na takový způsob vytyčení problému se zmůže jen vynikající mysl naší doby.“

Udalov zrozpačitěl a znovu si nalil. Výluh byl silný a vonný.

„Jak zmenšit chuť?“

„Tabletky?“ hádal Udalov.

„A jak zmenšit látky na pokrývky a prostěradla? Na plínky? Jak nacpat do autobusu pět set lidí, když dnes se jich tam vejde stěží sto? Nu? Zbývá už jen jeden krok. Tady tabletky nepomůžou.“

Udalov tento krok udělat nedokázal.

Tu Minc vzal ze stolu krabici od bot. Něco v ní zachrastilo.

„Podívej se!“

V krabici ležela kočka se dvěma koťaty. Kočka byla velká jako myš a koťata jako myšičky. „Ne!“ zvolal Udalov. „Jen to ne!“

„Neboj se, tak tragické to nebude,“ usmál se Minc. „Nehodlám měnit lidi v myši, pouze je dvakrát zmenším. Jak jsi vysoký?“

„Metr šedesát šest.“

„Budeš mít osmdesát. Pak se i tvá chuť zmenší na polovinu, do autobusu se vás vejde dvakrát tolik. A protože všichni ostatní budou stejně velcí, nikdo nepostřehne rozdíl. Zato se dvakrát zvýší životní úroveň!“

„A židle?“ zeptal se Udalov.

„Uříznou se jim nohy,“ odpověděl profesor.

Bohužel se ukázalo, že to není tak jednoduché. Máme demokracii. Komunistická strana na protest zorganizovala mítink, dokonce měl přijet jeden poslanec, ale v poslední chvíli se vylekal, že ho zmenší se všemi ostatními. Se všemi, protože výsledky referenda zněly: sedmdesát osm procent pro minimalizaci, devět procent proti. Ostatní neměli názor.

Byl zaveden jeden dodatek. Formuloval ho děda Ložkin, který před referendem řekl:

„Škoda dětí. My už jsme život prožili, můžeme se zmenšit, ale co když děti přestanou růst?“

Minc souhlasil s Ložkinem, kterého podpořilo celé město. Profesor nám sice slíbil vrátit původní podobu po skončení inflace, ale lid nehodlá riskovat zdraví předškoláků a školáků, kteří stejně moc nejedí.

V noci nad město vzlétl balon a Grubin s Mincem opylili spící domy. Děti dostaly před usnutím tabletky, aby se jim nic nestalo.

Po opylení Minc v protiplynové masce stiskl Grubinovi ruku na rozloučenou a nasedl do svého moskviče. Očekávali ho na kraji v záležitosti zvýšení životní úrovně.

Grubin zmenšující se přímo před očima mu mával na rozloučenou.

Po výjezdu z města Minc sundal masku. Následujícího dne ráno se obyvatelé Guslaru Velikého probudili zmenšení na polovinu.

Mincův referát na konferenci vyvolal bouřlivou diskusi. Někteří lidé v obraně lidských práv nápad odmítli, jiní se chtěli podělit o zkušenosti a žádali zmenšující prostředek.

Minc se proto zdržel ve městě několik dní, potom musel ještě letět do Moskvy, aby tento problém projednal na vyšší úrovni.

Domů se vrátil teprve těsně před májovými svátky.

Cestou do Guslaru pociťoval profesor neklid. Obával se možných vedlejších následků svého vynálezu, a také toho, že v ústředí ho nedokáží správně využít, protože četné rezorty mají rozdílné zájmy.

Ve městě uvítalo Mince podivné ticho.

Ulice byly prázdné, nikde žádní lidé.

Puškinovu ulici nedaleko centra přehrazovala barikáda z beden. Minc vystoupil z auta a zvolal:

„Je tady někdo?!“

Odpověděl mu jen ranní vítr, který se proháněl ulicemi.

Vedle byl obchod s potravinami. Vytlučené výklady, uvnitř chaos. Utrpělo hlavně oddělení cukrovinek – zůstaly z něj pouze skleněné střepy a barevné papírky. Nejzachovalejší byla prodejna alkoholu a přestože některé láhve byly rozbité, žádná nebyla otevřená.

Myš zmenšená o polovinu na velikost pavouka přeběhla po podlaze a zmizela v koutě.

Polekaný Minc šel dál.

Když procházel kolem sklepu prodejny zemědělských potřeb, zaslechl křik.

„Kdo je tam?“ zeptal se Minc.

„My, lidé...“

Profesor měl dojem, že slyší Udalova.

Za několik sekund už sbíhal po schodech do sklepa. Odsunul závoru. Ze tmavého sklepa začali vylézat vyhublí, nešťastní lidé.

Někteří byli potlučení a poškrábaní. Jako by město za Mincovy nepřítomnosti napadla smečka tygrů.

Mezi stíny, ve které se proměnili obyvatelé Guslaru, Minc spatřil Udalova i samotného Běloselského. Tak malí, že nesahali profesorovi ani k pasu, se shromáždili, trásli a pištěli, dožadovali se pozornosti, jídla a vyčítali profesorovi zradu. Navzájem si skákali do řeči a tak vypověděli Mincovi strašlivý příběh zkázy Guslaru Velikého, kterou přinesl městu profesorův nedomyšlený vynález.

Když se ráno obyvatelé Guslaru probudili zmenšení, rázem se objevily tisíce problémů. Jedni začali uřezávat nohy židlím, jiní nedosáhli na horní poličky v kuchyni, a další si nedokázali vyčistit zuby... Avšak největším morálním otřesem, na který nebyli připraveni, bylo setkání s dětmi. Představte si, jak se cítí dítě, které má jít do školky, a tu ho probudí ne matka, ale jakási panenka-matka, menší než ono samo. Rodiče se zpočátku pokoušeli potvrdit svou převahu z pozice síly a je třeba přiznat, že zmatené děti šly do školek, škol a na další místa. Avšak v okamžiku, kdy rodiče začali přistupovat ke stále razantnějším výchovným prostředkům, dokonce k tělesným trestům, aby udrželi děti na uzdě, ty se sjednotily. Třetího dne si zvolily vůdce – repetentku ze druhé třídy přezdívanou Tyčka, která byla nyní nejvyšší z celého města. Tyčka jménem dětí požadovala otevření cukráren a předání veškerých zásob žvýkaček a bonbonů, dále uzavření škol, zrušení mytí a polévek. Kosa narazila na kámen. Rodiče povstali jako jeden muž a pokusili se děti zadržet. Bohužel neměli tolik zkušeností ve rvačkách jako děti. Navíc chtěli pořádek a uchování lidské důstojnosti, přičemž děti netuší, co to je. Výsledek boje byl předem jasný. Čtvrtého dne děti zamkly rodiče bez milosti do sklepů. Nastaly dny bezstarostné svévole: krádeže v cukrárnách a hračkářstvích, vyloupení obchodu s panenkami Barbie a mnoho dalších věcí, o kterých se ve slušné společnosti nemluví. Nemluvě už o tom, že si za poslední tři dny žádné dítě nevyčistilo zuby. A ty, které to chtěly udělat, se bály, že budou iniciátory vzpoury pokládány za maminčiny mazánky...

Minc rozeslal lidi, aby otevřeli ostatní sklepy a sám spěchal domů v naději, že noví hospodáři Guslaru nepronikli do jeho laboratoře.

První shromáždění dětí spatřil na náměstí Průkopníků. Probíhala tam veselá bitva s vajíčky, sebranými v nedaleké mlékárně. Vedle stálo několik beden od čokolády – děti se rvaly a přehrabovaly papíry v naději, že najdou zapomenutou tabulku.

„Hej!“ zaslechl za sebou Minc pronikavý dětský hlas. „Špion!“

Otočil se. Běžel k němu houf dětí v čele s nohatým a pihovatým děvčetem, nejspíš Tyčkou. Děti byly vyzbrojeny dětskými i opravdovými pistolemi z prodejny loveckých potřeb.

Bez ohledu na svůj věk, tloušťku a břicho Minc běžel tak, jako dosud nikdy od základní školy. Podařilo se mu vběhnout do brány a dostat se domů. Pronásledovatelé zůstali vzadu.

Minc s funěním otevřel poslední láhev s antiplynem. Nad město se vznesl oblak plynu a vracel dospělým jejich velikost. Když Minc došel k telefonu, z ulice se začal ozývat dětský pláč – dospělí se vážně pustili do výchovy svých nevděčných ratolestí.

Při vytáčení čísla krajského města slyšel Minc narůstající kvílení dětí. Hodlal co nejrychleji upozornit úřady na nebezpečí, které hrozilo všem, kdo chtěli následovat obyvatele Guslaru.

Sluchátko nikdo nezvedal.

Minc tedy naložil do auta láhve s antiplynem a zavolal Udalova. Ve dvou jeli do krajského města.

Město je přivítalo tichem.

Mince nejprve napadlo, že i tady došlo k dětské revoluci.

Obchody však byly nedotčené. Včetně cukráren.

Minc stál uprostřed samoobsluhy a naslouchal, jestli neuslyší lidský hlas.

Uslyšel, ale tak tenký, že zpočátku nedokázal poznat, odkud přichází.

„No ne!“ zvolal Udalov a jako mladík se vrhl na tlustou kočku.

Kočka mňoukla a pustila z tlamičky maličkou nahou panenku – jak se později ukázalo, vedoucí mléčného oddělení této samoobsluhy.

S nešťastnou ženou na dlani vyšel Udalov na ulici.

Ve stínu kvetoucího šeríku zahlédl nějaký pohyb.

Minc už vytahoval z auta láhve s antiplynem. Udalov rozhrnul listí. Několik človičků velikosti špendlíku se pokoušelo ubránit slepici, která se je pokoušela sezobnout.

„Rychleji!“ zvolal Udalov, odháněje ptáka.

O půl hodiny později jim nečetní obyvatelé, kterým se podařilo tyto dny přežít, schovaní v dírách a puklinách asfaltu, vypověděli svůj hrozný příběh. Ukázalo se, že vedení města uznalo Mincův nápad za nedotažený a rozhodlo se vyřešit problém výživy jedním rázným zásahem – použili stonásobnou koncentraci plynu. Potom se úředníci rozjeli na své chaty. Díky tomu se mnoho z nich zachránilo.

Přátelé se mlčky vraceli do Guslaru. Teprve při příjezdu do města Minc šeptl sám k sobě:

„Tehdy na schůzi byli různí aktivisté...“

„A co má být?“ zeptal se Udalov.

„Nelze vyloučit,“ odpověděl Minc, „že v některých městech se nepodaří lidi najít bez mikroskopu...“

1994

Raketýrovy šaty

Mění se život země, mění se i život ve Velkém Guslaru. Možná ne takovým tempem, ale stejně dramaticky.

Je k tomu důvod. Zatímco dříve se oceňovala úcta k zákonům, aktivita v rámci odborů, soudružské vztahy a komunistická výchova, nyní mnoho vlastností, za které se dříve chválilo, jen člověku překáží v tom, aby se stal bohatým a veselým.

Něco takového právě prožíval Kolja Gavrilov.

Gavrilov dospěl, nějak se mu podařilo ukončit průmyslovku, pracoval v jednu úřadu, potom ve druhém a železnou rukou ho sevřelo rozčarování. Navíc ho opustila Tamara přezdívaná Tomi-Tomi, finalistka městské soutěže o nejkrásnější poprsí – odešla k obchodníkovi Ahmedovi. Zajímavé je na této příhodě to, že Ahmed se původně jmenoval Vasil, bydlel v Proletářské ulici a neuměl se pozvednout – postrádal přátele i kontakty. Když se přejmenoval na Ahmeda, sousedé se na něj začali dívat s podezřením, zato získal přátele na kraji.

Při pohledu na to, jak její syn hyne, zašla Gavrilovova matka za profesorem Mincem, který stále bydlel v Puškinově ulici v domě číslo 16. Profesor bohužel zestárnul, což sice nijak neovlivnilo jeho genialitu, avšak značně oslabilo brzdy a omezení v jeho mozku. Dříve, než profesor něco vymyslel, dlouho rozvažoval a občas dospěl k závěru, že vynález může být nebezpečný.

A přesto i tehdy docházelo k malérům. Teď už docela ztratil schopnost předvídat, jak skončí jeho další zásah do pozemské civilizace.

„Lve Christoforoviči,“ lkala občanka Gavrilovová, jako ostatně už mnohokrát během posledních deseti let. „Pomozte Koljovi. Naposledy.“

Profesor k ní otočil plešatou hlavu a zeptal se:

„Co zase?“

„Ne, že by něco provedl,“ odpověděla Koljova matka. „Jde o to, že v novém životě pro něho není místo. A peníze jsou potřeba.“

„Jak to?“ podivil se profesor. „V jádru je dobrý...“

„Takového nikdo nepotřebuje,“ vzdychla Gavrillová. „Je moc dobrý.“

„Ta vlastnost ještě nikomu neuškodila. Povězte mi, o co konkrétně jde.“

„Sedíte tady jako poustevník a nevíte, kdo teď vládne. A vládou darebáci! Lupiči a kapitalisti!“

„A předtím?“

„Předtím vládli upřímní lidé, komunisti. Předtím mohl každý zájít na okresní výbor. Teď jste zůstal jen vy.“

„Co vás to napadá?“ zeptal se Minc a současně přemítal, proč Gavrillová běhala na okresní výbor.

„Dejte Koljovi šanci v novém životě. Aby konečně přestal všem uhýbat z cesty a omlouvat se.“

„Jak mám vědět, které vlastnosti mu budou překážet a které pomůžou?“

„Projdeme se po ulici,“ rozhodla Gavrillová, „a jak uvidím nějakou zbytečnou vlastnost, hned vám to povím.“

„A já?“

„Budete působit na mozek.“

„Nějaká blokáda?“ Nápad připadal profesorovi zajímavý. Bohužel, když profesor uzná nějaký nápad za zajímavý, ihned zapomene na jeho etický rozměr. Navíc jako naschvál právě vymyslel bioblokátor, i když vlastně pro léčbu schizofreniků.

„Právě to,“ souhlasila Gavrillová a zaběhla domů, aby se převlékla a vytáhla Kolju na procházku.

Kolja poslušně šel. Stejně neměl co dělat – ležel na gauči a přemítal. Myslel na to, že prožil život nesmyslně, nestačil vytvořit nic hodnotného a blížící se smrt je vlastně docela v pořádku.

Profesor Minc zastává ve vědě školu upřímnosti – takže nemocným a pokusným osobám říká celou nepřijemnou pravdu. Proto hned ve dveřích Gavrilova upozornil:

„Hodlám tě zbavit těch zbytečných vlastností a citů, které tvá matka uzná za zbytečné.“

„A až se jich zbavíme,“ řekla Gavrillová, „půjdeme do cukrárny, pozveme Lva Christoforoviče na zmrzlinu a začneme nový život.“

V tom okamžiku kolem nich proběhla kočka, bezejmenné domácí zvířátko. Kolju znala a odlišovala od jiných lidí. Kolja se při pohledu na ni zastavil a řekl:

„Počkej, někde mám pro tebe řízeček.“

„Vidíte, Lve Christoforoviči!“ zvolala Gavrillová. „Okamžitě odstraňte tuto zbytečnou vlastnost!“

Gavrilov našel v kapse zabalený kousek řízku, kočka se postavila na zadní nohy a přední opřela o Koljovy kalhoty. V tom okamžiku Minc vytáhl blokátor a stiskl tlačítko.

Účinek byl ohromující. Gavrilov přestal kočičku vidět. Oči mu zmatněly, pokročil k bráně a shodil přitom kočku z kalhot. Ta si naštěstí ničeho nevšimla, jak byla zaujata taháním řízku z papíru. Navzdory svému mohutnému břichu se Minc sklonil a pomohl jí. Z ulice už doléhal hlas občanky Gavrillové:

„Lve Christoforoviči, podívejte se!“

Venku Minc spatřil následující obrázek: Gavrilov spatřil naloženou větev lípy a začal sundávat vázanku, aby větev přivázal.

„Idiote!“ křikla na něho milující matka. „Kdo si tě potom má vážit?“

Profesor Minc měl jiný názor. Dozrávalo v něm rozhodnutí dokázat této ženě, že lidé mají člověka rádi za jeho slabosti, ale neprotestoval a sebral Koljovi lítost.

Mladý Gavrilov ulomil větev a šel dál. Cestou si upravoval vázanku.

V tom okamžiku potkali Tamaru přezdívanou Tomi-Tomi. Slzela, protože právě prožila životní tragédii. Před několika minutami ji Ahmed vyměnil za Rimku, která sice byla dvakrát starší než Ahmed a vyrovnala se Tomi-Tomi poprsím, ale zato měla víc zkušeností pokud šlo o lásku a svádění mladíků.

„Ahoj, Nikolaji!“ prohodila Tamara k bývalému milenci.

Kolja ztuhl a obličej mu zazářil nesmělým úsměvem naděje.

„Lve Christoforoviči, zapněte blokátor!“ sykla Gavrillová.

Minc poslechl. Začínající drama ho zjevně bavilo.

Místo aby Kolja otevřel náruč přítelkyni, která sice zhřešila, ale přesto se kála, Kolja zavrčel něco vulgárního a zvedl pěst, aby se pomstil.

Gavrilovová okamžitě zasáhla.

„Lve Christoforoviči, nenávist je hodně blízka lásce,“ vysvětlila profesorovi. „Nepotřebujeme nenávist.“

Blokátor opět cvakl. Nikolaj spustil ruku, minul usazené děvče, jako by mezi nimi nikdy nic nebylo, jako by ho nelákalo toto proslulé poprsí a krásné telecí oči.

V další ulici málem došlo k tragédii. Naproti jim běžel rozružený Ahmed-Vasil. Při pohledu na Kolju zaryčel:

„Kde je Rimka? Co jsi jí udělal? Zabij u tě!“

Rimku v té době objímal penzista Batyjev, ale to už je docela jiný příběh.

Nikolaj zbledl. Ahmeda i jeho party se vždycky bál. Začal ustupovat, a Minc se tiše zeptal jeho matky:

„Blokovat?“

„Blokujte!“ zvolala matka hlasem antické Rekyně.

Kolja se zastavil, narovnal a sevřel pěsti. Všichni si uvědomili, že je o půl hlavy vyšší než Ahmed a jeho kámoši. Klidně přistoupil k Ahmedovi, ten začal ustupovat, dokud nenarazil na lékárníka Saviče, který mu dal pohlavek. Pak se rozběhl – v očích Kolji Gavrilova bylo něco, co ho vyděsilo.

Ono něco spatřil i profesor Minc, když se vraceli domů. Koljovy oči byly klidné, lhostejné a mírně ospalé.

Na dvorku před vchodem Kolja profesora odstrčil, protože mu stál v cestě a překážel při otevírání dveří. Když uviděl matku, která se zastavila před profesorem, aby mu poděkovala, zvolal:

„Je čas na oběd!“

Při procházce zřejmě přišel i o pocit studu.

Temná hvězda Kolji Gavrilova vyšla nad Guslarem Velikým rychle a hrozivě. Lev Christoforovič nebyl ve městě – odjel na kongres biofyziků v Utrechtu, odtud na návštěvu do Iva Kusto, odkud se chtěl vypravit na Velikonoční ostrov.

„Ještě nikdy jsem nebyl na Velikonočním ostrově,“ řekl Udalovovi před odjezdem. „Obávám se, že tam dojde k zemětřesení, úžasné sochy na mě nepočkají a pak už nikdo nezjistí, kdo a proč je tam postavil. Musím vyplout na Tichý oceán, je to má povinnost k lidstvu.“

Právě stáli na autobusové zastávce. Profesor na rozloučenou zašeptal:

„A vůbec, Chilané můžou ostrov uzavřít, hlavně pro židy. A já celý život sním, že se tam podívám.“

„Myslím, že se tam teď nebudou o Židy starat,“ řekl Udalov. „Zůstalo jich málo. Ale třeba pro Kavkazany ostrov opravdu můžou uzavřít.“

Chvilí mlčky stáli. Nikdo jiný nepřišel Mince doprovodit – všichni se starali o své věci. Dříve by se seběhl celý dům...

„A co tvá dílna?“ zeptal se Minc.

„Zákazníků je dost, ale hlavně turisté,“ odpověděl Udalov. „Našinci jsou příliš konzervativní.“

Dílna byla rovněž jedním z Mincových vynálezů. Kdysi měl zábavný nápad – vymyslel šaty, které se samy přizpůsobovaly postavě. To byl pokrok v lehkém průmyslu! Minc okamžitě zašel do oděvní továrny Kláry Zetkinové. Profesora tam znali a dokonce ho měli rádi – v Guslaru Velikém profesor pomohl mnoha lidem. Když tedy nabídl vedení továrny svůj nový vynález, do pracovny Barbary Hypolitovny se seběhly všechny dělnice.

„Dejte mi vzorek svých výrobků,“ požádal profesor.

„Standardní nebo exportní?“ zeptala se Barbara Hypolitovna.

„Obyčejný.“

„A rozměr?“

„Jako na vás.“

Nastalo ticho – Barbara Hypolitovna byla mohutná, se silnými kostmi. Továrna nevyroběla nic, do čeho by se vešla. Kromě toho od výrobků svého podniku zachovávala odstup a šla v prvotřídním salonu.

„Na mě žádné nemají,“ řekla ředitelka. Nikdo se nezasmál. Všichni věděli, že Barbara Hypolitovna již utratila tři sta dolarů za západní prostředek Herbalife a následkem toho přibrala deset kilo.

„Zkusíme to!“ zvolal vesele Minc a zamnul rukama. „Přineste střední velikost!“

Ženy se zahemžily. Chichotající švadleny přinesly hned troje šaty: modely „Červená Karkulka“, „Marie“ a „Orlice“.

Minc vybral šedou „Orlici“ a poprosil Kláru Anapkovovou, štíhlou jako bříza a nesmělou jako fialka, aby si ji oblékla. Anapkovová se začala bránit. Tu vystoupila módní návrhářka Darja Šejlokovna a řekla, že je ochotna se obětovat a vyzkouší libovolný model zadarmo.

Tovární dělnice se smyslem pro humor začaly naléhat, aby si šaty zkusila Klára.

Uslzená Anapkovová se podrobila. Šaty na ní visely jako umírající gigantická medúza, která se pokouší vylézt na stožár.

„A teď se dívejte,“ pronesl Minc jako iluzionista, který co nevidět vytáhne z podpaždí králíka nebo hedvábný šátek.

Zvedl ruku nad Klářina ramena. Něco maličkého a plochého se přilepilo k šatům. Model „Orlice“ se podrobil neuvěřitelnému zákonu dokonalosti, zmenšil se a zdůraznil útlost švadleny. Záložky i knoflíky se ocitly na svých místech a o minutu později Barbara Hypolitovna Šejlokovně pohrozila pěstí, jak byl kontrast neuvěřitelný.

Profesor Minc nedělal se svým novým vynálezem žádné tajnosti. Ostatně nedokázal uchovat v tajnosti vůbec nic. Ukázalo se, že zhotovil minipočítačového krejčího, který funguje v okamžiku, kdy jsou šaty na těle. Tu minipočítač mění výrobek nebo materiál v optimální oděv, který by oběť pokusu chtěla nosit, pochopitelně podle pařížské módy, ale bez její frivolity.

Minc nabídl svůj vynález továrně Kláry Zetkinové v domnění, že kolektiv i vedení touží stát se jedním z center světové módy. Ukázalo se však, že je tomu jinak.

Zpočátku všichni souhlasili. Vyrobili dokonce zkušební partii a předali ji do obchodního domu Vandy Savičové. Ženy zkoušely, divily se a vracely paleta i šaty zpátky na věšáky. Když se jich Vanda Kazimírovna ptala, co se jim nelíbí, odpovídaly:

„Když už kupovat něco takového, pak raději od Cardina než naše.“

Občanky Guslaru Velikého se nenechaly přesvědčit.

Zásilku zázračných šatů poslali do Vologdy a v továrně došlo k revoluci. Napřed vedení a potom i řadové švadleny opustily Mincův „trik“: továrna ztratila svůj charakter, velké návrhářské oddělení s Darjou Šejlokovnou v čele přišlo o práci, zejména poté, co se ukáza-

lo, že k získání hezkých šatů stačí omotat se látkou patřičné délky. A všechno probíhá samo, bez pomoci střihaček Kláry Zetkinové.

Mincovi vrátili jeho přístroj bez poděkování. Aby nepřišel nazmar, profesor jej dal Xenii Udalovové a babce Ložkinové, které společně otevřely ve sklepě vedoucím do ulice „Bleskový ateliér“. Bez vysvětlení slibovaly ušítí šatů během deseti minut přímo na zákazníkovi. A zákazníci se našli. Ne moc, ale pořád. Jedno děvče spěchalo do divadla a propálilo si šaty žehličkou, snoubenec jiné den před svatbou spadl do louže. Barykinovým shořela skříň a Barykin měl druhého dne jet na služební cestu... Rafinovaná Rimka šila u Udalovové a značky vozila z Vologdy. Hodně lidí si myslelo, že má šaty z dovozu. Všichni však ne.

Právě na tuto dílnu se ptal Minc, když se loučil s Udalovem před odjezdem na Velikonoční ostrov. „Jakž takž žijeme,“ řekl Udalov. „Zítra přijede delegace z Jižní Koreje.“

„Buďte opatrní,“ varoval Minc. „To jsou rafinovaní gentlemani.“

„Víme,“ odpověděl Udalov. „Ale ani má žena není hloupá. Řekla, aby bez zálohy vůbec nechodili. Ať si v naší bance otevrou účet. Potřebujeme prostředky na stavbu nové porodnice a stroje času.“

„Máš pravdu,“ souhlasil Lev Christoforovič a objal Kornelia na rozloučenou.

Kornelius hleděl za odjíždějícím autobusem, mával rukou a představoval si, jak se ženy připravují na setkání se zahraničními návštěvníky.

Když autobus odjel, šel Udalov domů. Cestou spatřil souseda, Kolju Gavrilova. Jel v novém moskviči, maskovaném jako mercedes pomocí typického znaku na chladiči. Dobromyslný Udalov zvedl ruku a řekl si: život běží, jedni ustupují z cesty druhým, jiní dospívají, možná právě oni město proslaví... Kolja nevěnoval Udalovovi pozornost, vlastně se Udalovovi zdálo, že nevěnoval, ve skutečnosti mírně přibrzdil a čekal, až se Udalov přiblíží k velké louži a pak přidal plyn. Špinavá voda zalila souseda od hlavy až k patě. Kolja se shovívavě usmál, přičemž se od své oběti neodvrátil, ale zíral přímo na ni.

„Darebáku!“ zvolal Udalov, který svého času honil Gavrilova s kopřivami v ruce.

Avšak Gavrilov už uháněl dál. Spatřil Kláru Anapkovovou a začal na ni najíždět. Děvče se vylekalo na smrt.

Před domem Udalov opět uviděl Koljův pseudomercedes. Auto stálo uprostřed dvora, kde polámalo všemi oblíbený bezový keř. Gavrilova nikde neviděl.

Udalov nešel domů, ale zaklepal na okno Saši Grubina.

„Odstrčíme auto, ne?“

Grubin kamarádil s Korneliem tak dlouho, že mu stačilo naznačit. Vyšel na dvůr, kde už stál Ložkin, sice už postarší, ale pořád se ještě držel.

„Musíme něco udělat s Koljou,“ řekl Ložkin. „Nemá ani špetku studu, cti a ostatních lidských vlastností.“

Z okna v prvním patře se vyklonila Gavrilovova matka a hlasitě zašeptala:

„To je má vina. Požádala jsem Lva Christoforoviče a on mu odstranil všechny zbytečné vlastnosti, aby se inu v novém životě vedlo lip. Ale zřejmě to přehnal...!“

„Kolju nebraň,“ řekl Grubin. „I kdyby nám s Udalovem odstranili některé vlastnosti, stejně bychom nic špatného nedělali...“

„Uf...“ zavřela Gavrilovova okno. Zřejmě se syna polekala.

„Dějiny dokazují,“ vzdychl Ložkin, „že nejhorší je, když se královna matka začne bát syna. To znamená, že brzo padne její hlava.“

„Co to povídáte, Nikolaji Nikolajeviči!“ vylekal se Udalov. „To by nám ještě scházelo!“

Otočil se k oknu Gavrilovových a pronesl nahlas tak, aby jeho slova bylo uvnitř slyšet.

„Nikolaji, varuji tě! Jako první varování odstrčíme tvůj ‚mercedes‘. Šeřík chrání zákon i ekologie.“

Udalov si plivl do dlaní. Ve třech uchopili zadní nárazník moskviče a odtáhli ho stranou. Během této operace se ulomil znak mercedesu a někam se odkutálel.

V tom okamžiku zacvakaly Nikolajovy podpatky na schodech jako kalašnikov. Práskly dveře a mladík vyběhl na ulici s kovovou trubkou v ruce. Očima blýskal jako Alexandr Makedonský.

„Já vás...“ křičel. „Já vás...“

„Všimněte si,“ řekl Grubin přátelům, „že profesor zapomněl odstranit ještě jednu vlastnost: pocit vlastnictví.“

„A pocit zlosti!“ dodal Ložkin.

„To není pocit, ale trvalý emoční stav lidí, kteří už nemají jiné pocity,“ opravil ho Kornelius.

Kolja hrozivě mával trubkou.

„Dej si pozor, Koljo, abys to nepřehnal, jinak ti sousedsky nabančíme!“ varoval ho Kornelius.

Otevřelo se okno a Gavrilovová začala sousedy prosit:

„Neublížujte mu! Vždyť je to ještě chlapec, určitě se napraví. Jak zbohatne, hned se napraví.“

Kolja popadl znak mercedesu a začal jej připevňovat k moskviči. Přitom cedil mezi zuby nadávky. Sousédé ho netloukli. Pokoukali, pokývali hlavami nad obecným úpadkem mravů a rozešli se domů.

Ve čtyři ráno někdo hodil do Grubina okna kámen. Sklo se rozsypalo na střípky, nedokončený model stroje času stojící pod oknem utrpěl... Kdo házel? Grubin nepochyboval, že Gavrilov, ale jeho matka přísahala, že Kolja spal.

Druhého dne přišlo na řadu okno Ložkinových. Tentokrát bylo zničené akvárium a drahocenné rybičky se musely spokojit třílitrovými sklenicemi. Kdo hodil kamenem – se neví.

Auto Vasji-Ahmeda mělo také rozbitá okna a navíc rozřezané pneumatiky. Přitom v Guslaru Velikém nikdy předtím nedocházelo ani k krádežím, ani k poškozování automobilů.

Vasja-Ahmed šel za Gavrilovem. Ale nedošel. Ukázalo se, že dva svalnatí turisté v maskáčích, kteří už dva dny bydleli v hotelu „Gus“, nepřišli do města nakupovat len, ale proto, aby pro Kolju zařídili pár věcí. Právě oni ztloukli Vasju tak, že musel do nemocnice.

Město zneklidnělo, na Kolju všichni pohlíželi úkosem, a on pořád čekal, až bude mít opravdový mercedes. Už mu chybělo jen dvacet tisíc doláčů.

Podnikatelé z Jižní Koreje navštívili dílnu Udalovové „Ateliér Blesk“, kde nové modelky Tamara Tom-Tomi a Klára Anapkovová z oděvní továrny předváděly šaty, které se samy přizpůsobí zákazníkovi.

vě postavě. A co víc, rozdělily se s Korejci o některé nové nápady Lva Christoforoviče. Potenciálním zákazníkům se nejvíc zalíbil model „Obleč se a svleč se“ – „pro ty, kteří stále pospíchají“. Ze začátku se model choval jako všechny ostatní, přizpůsobil se postavě, ale potom se v případě potřeby sám svlékl a pověsil na věšák nebo vrátil k zákazníkovi na domluvený signál. Hvízdneš na něj a on odpoví krátkým zacvrlikáním jako autoalarm – a rychle letí k tobě nebo od tebe.

Jižní Korejci tleskali a potom pozvali majitelky a modelky na večeři do hotelové restaurace. Po večeři stiskli Udalovové a Ložkinové ruce, dívky pak pozvali do svých pokojů, aby odtud společně obdivovali noční Guslar. Klára, nezvyklá na zájem cizinců, vyskočila oknem, naštěstí se nic nestalo – byla skvěle trénovaná. Zato Tomi-Tomi zůstala a pokračovala v zábavě s Korejci.

Xenie a Ložkinová před návratem domů ještě zašly do dílny, aby uklidily, vypnuly proud, všechno pozamykaly a domluvily se na způsobu platby – jestli mají Korejci zaplatit franky na konto nebo rovnou koupit vybavení pro porodnici.

Babka Ložkinová usedla na kanape pro zákazníky a řekla:

„Unavila jsem se, Xenie, jako bych nosila uhlí.“

Xenie odvětila:

„Připadá mi, že mě Kornelius nakonec vyžene, už se vůbec nestarám o domácnost.“

Pronesla to hrdě. Skoro celý svůj život se Xenie něčeho bála. Proč se muž opozdil – protáhla se schůze, setkal se s mimozemšťany nebo ji zrazuje? Ted' se sama stala osobou mezinárodního významu.

...Podnapilý Kolja Gavrillov se neobtěžoval klepáním, otevřel si dveře nohou, vpadl do ateliéru a spustil:

„Poslyšte, báby! Do zítřka mi připravíte v obálce dvacet tisíc doláčů. Jestli ne, manželé dostanou vaše uši. Jasně!“

„Jakých doláčů, Koljo?“ zeptala se Xenie, která měla tohoto hocha vždycky ráda.

„Mlč!“ zaryčel Kolja. „Dvacet tisíc. Nebo uši.“

První se vzpamatovala babka Ložkinová.

„Už jsi dlouho nedostal výprask, Koljo?“ zeptala se. „Že se nestydíš!“

„Cože?“ odpověděl Kolja. „Jsem teď jako terminátor tří. Rozmáznu vás a ani si toho nevšimnu. Takový teď jsem.“

Xenie Udalovová nakonec znervózněla a chtěla vyhnat Kolju z dílny. Ale Kolja jako by právě na to čekal. Uhodil ji do obličeje tak silně, že Xenie upadla na kanape, odstrčil Ložkinovou a hvízdal. Do ateliéru vstoupili dva chlapi v maskáčích a s pytli, do kterých začali cpát mezinárodní toalety, stržené z věšáků.

„Hlupáku,“ přišla k sobě Xenie. „Když odneseš šaty, nezaplatí nám!“ To znamenalo, že se Korneliova žena už vzpamatovala docela a začala jednat.

Zapůsobilo to. Raketýři si vzali jen pro sebe po obleku a pár šatiček pro Rimku, která přes značný věkový rozdíl žila nyní s Koljou.

„Dvacet tisíc zítra po setmění,“ připomenul Kolja. „U pomníku Průkopníků. A jestli to někomu povíte, je s Maximkem konec. S Korneliem Ivanovičem taky, o Nikolaji Nikolajeviči ani nemluvě.“

Kulhající a naříkající nešťastné businesswomen jakž takž došly domů. Před vchodem zaslechly divoké výkřiky: na dvoře čekali muži, zneklidnění jejich dlouhou nepřítomností. Chtěli hned volat na milici a zatknout Kolju, ale potom Udalov všechny pozval k sobě, aby probrali záležitost beze svědků. Teď už pochopili, že matka zůstává vždycky matkou – dokonce i Hitler měl matku. Gavrilovova matka bude vždycky na synově straně.

Doma Udalov řekl:

„Teď ho nemůžeme zatknout. Nemáme žádné důkazy. Ale až mu dáme peníze, chytíme ho in flagranti, s corpus delicti v ruce.“

Ráno strávili velice pilnou prací.

Udalov poslal fax na Velikonoční ostrov a dostal odpověď, že během posledních dnů byl profesor Minc velice zamyšlený a zneklidněný, skoro se nedíval na sochy a jenom pořád opakoval: „Jak jsem mohl být tak neopatrný! Poskytl jsem tak strašlivou zbraň jako je nedostatek citu Kolji Gavrilova!“ Včera večer nasedl do letadla a odletěl do Dillí s přestupem v Jakartě.

Když Korejci přišli do dílny, našli už kontejner zabalený. Vypsali šek na švýcarskou banku a podepsali generální smlouvu.

Mezitím do domu číslo 16 z různých konců města přicházely špatné zprávy. Zločinecká trojice zapálila kiosky na nádraží, unesla a

opustila traktor, servala se v nádražním bufetu. Když se setmělo, raketýři přijeli moskvičem se znakem mercedesu k pomníku Průkopníků.

Stojí za za upozornit, že do té doby už celé město vědělo o připraveném zúčtování. Milicionář Pilipenko si proto vzal volno kvůli zánětu horních cest dýchacích. Neudělal to však ze strachu, ale na Udalovovu žádost.

„To je záležitost mezi sousedy,“ řekl Kornelius. „Nepotřebujeme střelbu! Chápeš přece.“

Pilipenko chápal.

Hodně lidí, kteří se touto dobou procházeli obvykle po nábřeží a náměstí Průkopníků, se nyní soustředilo blízko domů nebo se schovalo pod starými lípami u hostince. U pomníku stáli jenom Udalovovi, přesně podle domluvy – Kornelius a Xenie. Před nimi ležel na podstavci balíček zabalený do modrého plastu.

V devět hodin vjel na náměstí moskvič se znakem mercedesu, zakroužil a zastavil se u pomníku, představujícím příď loď Průkopníků. Na přídi stáli slavní rodáci Guslaru Velikého Jermak, Děčžněv a Kruzenštern a salutovali.

„Naval vejvar,“ řekl Kolja Gavrilov, který klidně vystoupil z auta a došel k Udalovovým. „Kde je zbytek?“

Jeho společníci mířili na Udalovovy pistolemi, možná plynovými, možná opravdovými.

„Koljo,“ řekl Kornelius, naposledy se pokoušeje přemluvit ho cha k rozumu a ušetřit ho ostudy. „Vzpamatuj se! Nestydíš se?“

„Rychle!“ odpověděl Kolja. „Naval vejvar. Budeš platit dvacet melounů měsíčně. Mám v hrsti celé město.“

„Mysli na matku, Koljo,“ pronesla Xenie kovovým hlasem.

Gavrilov se pozorně rozhlédl a pak namířil na Udalovovy zbraň. Ochranka udělala totéž. Ve světle luceren se jim kožená saka leskla.

„Všichni na kolena!“ zařval Gavrilov nelidským hlasem. „Celé město na kolena!“

„Já taky?“ zeptala se matka, která také přišla na náměstí.

„Ty především. Už jsi zapomněla, jak jsi mě tloukla, když jsem byla kluk?“

Gavrilovová padla na kolena. Ostatní nehodlali. A nejen to, Xenie zapnula minipočítač pozpátku a šaty banditů se změnily v beztvary zástěry, které jim navíc svázaly ruce i nohy. Pistole upadly na zem, lupiči začali bojovat s oblečením v zoufalé snaze se uvolnit. Vypadali přitom jako Laokoon a jeho synové z antického sousoší.

Než se jim podařilo osvobodit, Udalov zvedl jejich pistole. Když bandité viděli, že nemají žádnou šanci, jako nazí králové, kteří si uvědomili grotesknost situace, ulekli do nejbližšího lesa. Jejich oblečení záhadným způsobem vyletělo do vzduchu a dosedlo na ramena kamenných Průkopníků.

Jediným, kdo neztratil fazónu, byl Kolja. Klidně sebral balíček s dolary a cestou z náměstí řekl Udalovovi, který tu celou dobu stál s pistolemi v rukou:

„Jen střílej, strýčku Korneliji, střílej do dítěte.“

V tom okamžiku vjel na náměstí zahraniční autobus a ostře zabrzdil. Po chvíli z něj vyskočil profesor Minc.

„Bože, to všechno je má vina!“ zvolal a vytáhl deblokátor, který vymyslel na Velikonočním ostrově. Zamířil jím na vzdalující se nahou postavu.

Modrý blesk dohnal Kolju a pronikl jím. „Vezmi si zpátky stud!“ zvolal profesor hlasitě.

Kolja se začal schovávat za balíčkem s penězi. Zdrčeně se rozhlížel.

„Lítost!“ pronesl profesor.

Kolja spatřil Xenii a nesměle jí podal balíček s dolary.

„Dobrotu...“

Kolja padl na kolena.

Jeho matka přiběhla a objala ho. Kolja se k ní tiskl jako marnotratný syn na Rembrandtově obrazu.

„Strach!“

Kolja se roztřásl.

„Lásku!“ vykřikl Minc hromovým hlasem.

Koljův kalný pohled našel v soumraku postavičku Tomi-Tomi, která už na Korejce zapomněla. Oba se rozplakali...

Domů se vraceli všichni společně. Pouze Gavrilovovi a Tomi-Tomi kráčeli trošku vzadu. Kolja měl na sobě pěkný oblek, který se vrátil z pomníku.

„Takže jsme zvítězily!“ prohlásila babka Ložkinová.

„Uhni!“ souhlasila Xenie. „Musíme si objednat bezpečnostní dveře.“

„Věda nám pomůže napravovat povahy!“ Minc měl optimistic-kou náladu. „Vymyslíme protijed na každou lumpárnu.“

„Oni vymyslí nové lumpárny,“ vzdychl Udalov.

Žádnému se nedařilo druhého přesvědčit.

1994

Slupka času

Lev Christoforovič pozval Udalova na kávu. Xenie nedovolovala Korneliovi Ivanoviči pít opravdovou, silnou kávu, kterou si oblíbil na svých vesmírných cestách. Tvrdila, že škodí srdci. Avšak Minc, který kávu miloval, ji uměl vybrat, upražit i pomlít. Ve starožitných arménských nádobkách dokázal uvařit takový nápoj, že provoněl celý dům. Obyvatelé čichali a vrtěli hlavami, jedni závistivě, druzí nespokojeně. A přece každý obyvatel domu v Puškinově ulici číslo 16 mohl přijít k Mincovi na kávu, ovšem pokud profesor nebyl zaměstnán dalším vynálezem nebo vědecko-teoretickými úvahami.

Staří přátelé pili kávu malými doušky, tak ji lépe vychutnali. Zapíjeli ji dobrým francouzským koňakem, který profesorovi poslali ze Sorbonny, kde loni přednášel a při té příležitosti vyřešil problém zatékajících střech staré univerzity – překryl je silovým polem. Francouzští kolegové na něho nezapomněli, věděli, jak se odvděčit.

„Zvláštní,“ prohodil Kornelius Ivanovič. „Před Silvestrem jsem koupil u nás koňak ve skoro stejné láhvi, jen na etiketě bylo víc zlaté barvy. Ale chuť měl horší než tříhvězdičkový melitopolský.“

„Na tom není nic zvláštního,“ odvětil profesor. „Typická ukázka rozporu mezi formou a obsahem.“

„Je to smutné,“ řekl Udalov. „Setkávám se s tím celý život. Už v pionýru, pamatuji si to jako dneska, jsem podával hlášení o nasbírání dvou tun starého papíru, kterého bylo ve skutečností dohromady tři kila. Byla tam tenkrát taková sympatická dívčina, jmenovala se Irina...“ Udalov vzdychl a zamyslel se.

„O kom mluvíš, Kornelie?“ zeptal se Minc.

„Bylo to ve druhé třídě. Dal jsem jí všechny pohlednice. A potom i poštovní známky. Ale stejně mi nedala opsat písemku z matematiky.“

„Nemilé,“ souhlasil Minc. „Velice nemilé. Ještě koláček?“

„Ne, děkuji. Ve škole se mi stávaly i jiné nemilé situace.“

„Na kterou dobu života vzpomínáš nejvíc?“

„Když jsem chodil do školy, hlavně na prázdniny,“ odpověděl Udalov bez zaváhání.

„Myslel jsem si to,“ souhlasil Minc. „O sobě to říct nemůžu. Nevím, nepamatuji se, neúčastnil jsem se...“

Zavládlo ticho. Když se s někým sblížíš a zažijete spolu nejedno dobrodružství, můžete posedět mlčky bez výčitek svědomí.

„Jak hodnotit jiné lidi,“ překvapil najednou sám sebe Udalov, „když tak málo známe vlastní osobnost?“

„Správně,“ přitakal Minc. „To je tím, že náš vzhled absolutně neodpovídá nitru. Psali o tom už ve starověku. Pokusil jsem se ten problém vyřešit, přijmout výzvu přírody, ale marně. Vždyť víš...“

Udalov přikývl. Pochopil, že Minc hovoří o svém nedávném geniálním, ale ne plně vydařeném vynálezu. Lev Christoforovič vyrobil krém a zrcadlo jím natřené neodráželo vnější podobu lidí, ale jejich nitra. Vynález však měl jistou vadu: stav lidské duše se neustále měnil. Teď jsi d'ábel, protože hovoříš se svým ředitelem, a po dvou minutách opravdový anděl – spatřil jsi sekretářku Larisu.

V Mincově zrcadle jeden a týž člověk mohl postupně uvidět deset svých podob – v závislosti na okolnostech.

„Vždyť víš,“ opakoval Minc, „že obyčejného dnešního člověka není možné zjednodušovat. Je příliš rozmanitý.“

„Například já. Opravdu jsem rozmanitý,“ přikývl Udalov.

Opět zavládlo ticho.

„Život míjí moc rychle,“ navázal Udalov. „Na dovolené nebo služební cestě se to ještě dá vydržet. Ale všední dny míjejí katastrofálním tempem.“

Káva už trochu vystydla, ale ještě pořád byla aromatická a silná. Udalov popíjel malými doušky, Minc pohlížel na přítele a pokyvoval hlavou jako čínská figurka.

„Někdy si líp pamatuji to, co se stalo před čtyřiceti léty, než to, co se stalo loni. A ptám se: Kdo jsem? Kolik let jsem prožil na Zemi? A kolik ještě prožiju?“ přemítal nahlas Lev Christoforovič.

Starého kocoura Moura, který přicházel k Mincovi, aby něco snědl nebo si pospal na gauči, hovory dědků přestaly bavit a začal si hrát s klubíčkem vlny.

„On je na tom stejně,“ poznamenal Udalov. „Jako by byl malé kotě. Nevnímá, jak proletěl čas. A ty povídáš, že se lidé znají.“

„To jsem neřekl. Opakuji, že vidím jen to, co mi chtějí ukázat, masky. Mé pokusy strhnout masky a pohlédnout do skutečných tváří spoluobčanů zatím nepřinesly výsledky.“

„Mysli na to, Lve,“ poprosil Udalov. „Vynalezni něco, než úplně zestárneš a promarníš život.“

„Kolik je ti let?“ zeptal se Minc.

„Příští rok jdu do penze.“

„Neuvěřitelné,“ řekl Minc. „Přímo neuvěřitelné...“

A jako by se vypnul, jako by zapomněl, že u něho sedí přítel a soused. Ale Udalov se neurazil. Věděl, že právě začal tvůrčí proces. Často měl příležitost jej sledovat. Nyní, dokud nebude vynález hotov, nemá smysl profesora obtěžovat. Žije v jiném světě, ve světě bujně fantazie a střízlivých matematických výpočtů...

Udalov vzal šálky, v kuchyni je umyl a rozloučil se. Minc přikývl, jako by bral přítelův odchod na vědomí.

Minc měl jednu spolehlivou metodu, jak uvádět své vynálezy do života. Bylo třeba vystoupit na věž chrámu Paraskevny Pjatnicy a poprášit nebo pokropit město příslušným prostředkem. Pak v Guslaru Velikém začínaly další magické změny.

„Pojď, poprášíme město,“ vyzval tehdy Minc věrného Udalova. Kornelius se ptával:

„Oběti na lidech nebudou?“

„Tentokrát ne.“ Minc přebíral odpovědnost za následky experimentu, ale nikdy ne za následky následků.

Byl hezký podzimní den. Obloha nad věží měla barvu vřesu, zvuk sirény říčního parníku v přístavu připadal Korneliově jako troubení jelena. Kanystr s roztokem, vybavený rozprašovačem, stál u zábradlí věže.

„Co rozsejeme dneska?“ zeptal se Kornelius Ivanovic.

„Vzpomínáš si na naši včerejší rozmluvu?“ otázal se Minc.

Přátelé rozmlouvali naposledy před týdnem, ale jak víme, pro Mince je čas velice relativní. Zřejmě mu týden připadal jako několik hodin.

„Vzpomínám.“

„Dotkl ses bolestné struny.“

Minc zkontroloval rozprašovač. Z kanystru vyletěl průsvitný obláček a zamířil do dáli.

„Ukázal jsi mi nesmyslnost mého života. Se svými geniálními schopnostmi se mi dosud nepodařilo vyřešit hlavní úkol vědy – jak odhalit skutečnou podstatu lidí. Jací jsou doopravdy? Ne při pohledu do zrcadla, ne při hádce s manželkou nebo házení mince žebrákovi. Ne! Chci, aby z lidí spadla slupka, abychom je spatřili nahé!“

S těmito slovy Minc pevně stiskl páku a po chvíli město zahalila neviditelná clona.

„Doufám, že ne doslova?“ zeptal se Udalov.

„Nechápu.“

„Doufám, že ne v tom smyslu, že si svléknou šaty!“

„Šaty spadnou samy!“ zvolal záhadně Minc.

Prázdný kanystr odnesl Udalov domů.

„Ráno,“ slíbil Minc při loučení. „Ráno pochopíš.“

Xenie přivítala manžela nerudně, proč má na něho čekat s obědem? Ze školky se vrátila snacha Karolínka, Maximova žena. Maxim Udalov se s ní seznámil na průmyslovce a zamiloval se do ní na studiu, kde urostlá bruneta Karolínka zvítězila v oblastních závodech ve vrhu koulí.

Přivedla Benjamina. Udalovovy vztahy se snachou připomínaly studenou válku. Karolínka, vážná a vzdělaná žena, se přivdala do měšťácké rodiny. Za to měšťáctví to schytával Maxim, část pohrdání připadla i Korneliově Ivanoviči. Jenom na Xenii si Karolínka netroufala – na Xenii nic takového neplatilo.

Po chvíli přišel i Maxim, který už dva roky pracoval v kadeřnictví a současně dálkově studoval. Co ostatně dělat, když je třeba posílat dítě do školky-lycea, aby z něho nevyrostl měšťák?

Udalov chtěl Benjamínka políbit, ale tříleté dítě uhnulo – dobře vědělo, kdo doma vládne. „*Libáš* triviálně,“ proneslo dítě.

Udalov pocítil hořkost. Pochopil, že navzdory autoritě, které se těší v Galaxii, i stopě, kterou zanechal ve tvorbě Kira Bulyčova, časem ztratil v rodině zbytky dřívější autority. Napadlo ho, že mu brzy budou dávat talíř s jídlem do kouta, vedle kočičí misky.

Vstoupil unavený Maxim. Voněl kolínskou. Začal oběd. Udalov pohlížel na svou rodinu a uvažoval: brzy poznám vaše skutečné nitro. Minc z vás stáhne slupku.

Udalov už něco podobného prožil.

Před mnoha léty se načas změnil v malého chlapce. Tentokrát to však proběhlo jinak.

Probudil ho zvláštní, svěží, radostný pocit vnitřní harmonie. Aniž otevřel oči, pochopil, že všechno v něm je krásné – mysl, city, tělo.

Protáhl se, ale nedosáhl nohama k pelesti, což se mu dříve vždycky podařilo. Něco mu vadilo, nemohl otevřít oči – jako by v lese narazil na velkou pavučinu a nyní ji musel ze sebe sundat.

Téměř nic nevážící slupka s šelestem praskla a sklouzla z Udalova. Odhodil ji a otevřel oči.

Jako každého rána ho uvítala známá kulatá skvrna na stropě. Vedle funěla Xenie. Slunce házelo do okna šikmé paprsky babího léta, v nichž se vznášely zrníčka prachu. Bzučela opožděná moucha...

Xenie spala obrácená ke Korneliovi zády. Viděl jen její kulatá záda v noční košili a obarvené vlasy se šedivými kořínky. V zorném poli se mu ocitla vlastní ruka. Nejprve ho polekala změna, ke které u ní došlo, ale potom se rozhodl, že se nebude ničemu divit – ruka byla hubená, chlapecká, pokrytá řídkými chloupky; nijak nepřipomínaly šedivé ochlupení včerejšího Kornelia.

Přejel si dlaní po břicho. Břicho, několik desetiletí vyčnívající, bylo nyní ploché.

Opatrně, aby neprobudil Xenii, Udalov spustil dětské nožky z postele a nazul bačkory. Pyžamové kalhoty hned spadly na podlahu. Cestou do koupelny si je musel přidržovat rukama.

Povšiml si tenké, průhledné slupky ležící vedle postele. Jakýmsi šestým smyslem poznal, že je to jeho vlastní kůže. Svlékl ji jako had a omládl.

V koupelně pohlédl do zrcadla. Poznal se. S opravou mnoha let. Bylo mu nyní nějakých dvanáct, třináct let, spíš výrostek než dítě. Romanticky naladěný, rozcuchaný, sympatický, modrooký Kornelius s kulatou hubou. Takový tedy jsi doopravdy, Kornelie! Vítej!

Při mytí myslel na to, že jeho omládnutí je nepochybně výsledkem experimentu, rozprášení záhadné látky, kterého se včera účastnil. Pouze nevěděl, proč musel o tolik omládnout, když se jednalo o získání skutečného vzhledu obyvatel města. Něco tu nehrálo. Minc se určitě zase spletl.

Kornelius si oblékl kalhoty, ohrnul nohavice a zapnul opasek na poslední díрку. Boty byly o několik čísel větší, ale díky šněrovadlům, která si omotal kolem kotníků, jakž takž držely. Rukávy košile si musel ohnout také.

Během toalety si lámal hlavu příčinami proměny. Věděl, že se nemá čeho bát – v případě neúspěchu Minc vynalezne protilátku, která zruší negativní účinky. Ale prozatím Kornelius netoužil po návratu do své předchozí podoby – moc se mu líbil tento pocit harmonie.

Xenie otevřela oči a usedla na posteli. Pokusila se zbavit lehoučké slupky, svého předchozího vzhledu. I když se změnila, ubylo jí deset let, bylo ji možné poznat. Nu dobrá, stala se mladší, silnější, hněvivější. Nic víc.

Například takoví Američani nebo Moskvani, uvažoval Udalov, si umí najít půvabné, dlouhonohé a především inteligentní a milé ženy. V Guslaru Velikém takové ženy nejsou, a pokud byly, už dávno si je odvedli muži z jiných měst.

„Co je!“ zvolala Xenie opovržlivě. „Blázníš? Zase začínáš s těmi svými triky?“

„Xenie,“ řekl Udalov fistulí teenegera. „Ovládej se. Změnili jsme se. Myslím, že za chvíli přijde Lev Christoforovič Minc a všechno nám vysvětlí.“

„Jak změnili? Změnili všechny nebo jenom tebe? Oběti osudu, morče, pokusná kryso!“

„Ty jsi taky omládlá,“ poznamenal Udalov. Když ženě došlo, co slyší, vrhla se do koupelny, aby se prohlédla v zrcadle.

Za Xeníí se ještě nedovřely dveře, když se otevřely druhé – od pokoje mladých. Kornelius se už dávno nepodivil tak jako v tomto okamžiku. Z pokoje vyšly tři osoby: postarší obtloustlá bruneta, ve které podle obočí poznal Karolínku, přibližně desetiletý chlapec, ve kterém Udalov poznal malého Maximka a srdce mu naplnily otcov-

ské pocity, a trpaslík neurčitého stáří, ale zato s bradkou – poněkud zestárlý vnuk Benjamin. „Jaké je číslo na milici?“ zeptala se Karolínka. Udalov nestačil odpovědět, protože se k němu vrhl syn.

„Tati!“ zvolal. „To jsem rád, že jsme stejní. Zachraň mě před ní!“

Benjamin se zastavil ve dveřích a ztuhl v prstem v ústech.

„Co to má znamenat?“ zeptala se Xenie, která vyšla z koupelny a prohlížela si přeměněnou rodinu.

„Hned se to dozvím!“ zvolal Udalov a než ho stačili zadržet, vyběhl z bytu, přičemž málem porazil dědu Ložkina, který si jen v tričku a trenýrkách šel na dvůr zaběhat. Denně ráno běhal – na nábreží a zpátky.

„Co jsi zač?“ zeptal se běžícího chlapce. „Co lezeš do našeho domu? Nekradeš?“

„Nemám čas, Nikolaji Nikolajeviči!“ zvolal chlapec a začal se dobývat clo Mincových dveří.

Profesor nereagoval. Nakonec se otevřely dveře Grubinova bytu. Vyhlédl Saša – puberták s bujnou hřívou.

Rázem všechno pochopil a řekl:

„Pojď dál, Kornelie. Věc je mnohem vážnější, že si myslíš.“

Kornelius v příliš velkých botách pokorně vstoupil ke Grubinovi.

„Všechno vím,“ řekl Grubin. „Poznal jsem tě, ty mě taky?“

„Ano. Nemyslíš, že je nejvyšší čas probudit Mince?“

„Ne,“ odpověděl Grubin. „Spí. Celou noc jsme propovíдали, a ráno jsem ho uložil.“

„Ty mi to vysvětlíš? Buď kamarád!“

„Vysvětlím. Mincova koncepce je prostá. Chce odkrýt skutečnou podobu občanů Guslaru Velikého. Pravdivou. Chce vědět, co se skrývá za fasádou každého z nás. A jako obyčejně, pokus je geniální, ale ne docela domyšlený. Mincův prostředek působí jen na fyziologickou stránku našich organismů.“

„Mluv jasněji!“

„Jasněji to nejde. Každý člověk se během let dostává sám se sebou do rozporu. Někdo prožije celý život, zestárne, ale ve skutečnosti zůstane malým chlapcem. Jiný se narodil už jako stařec a nemá vý-

znam, že vypadá jako nemluvně. Kvůli tomuto rozporu mezi formálním skutečným věkem dochází k různým vnitřním konfliktům. Někdo dokonce ztrácí rozum.“

„Takže jaký máš zakódovaný věk...“

„Geneticky zakódovaný!“

„Jaký máš zakódovaný věk, tak se chováš?“

„Správně! Lidé si toho rozporu všimli už dávno. Odráží se ve folklóru, vysmívají se mu písničky a přísloví.“

Najednou se hlučně otevřely dveře a do bytu vběhl Maximek.

„Tati!“ zvolal. „Karolínka mě bije!“

„Pročpak?“ vzrušil se Udalov, ale než došel ke dveřím, objevila se v nich masivní, postarší Karolínka; chovala v náručí zestárlého Benjamínka.

„Volala jsem na milici!“ oznámila. „Já je všechny rozeženu!“

„A co tam?“

Karolínka hodlala ignorovat dotaz neznámého dítěte, ale neudržela jazyk za zuby:

„Čert ví! Telefon zvedl nějaký chlapeček a poslal mě k d'asu. Chlapeček!“

„Musíme probudit Mince a všechno zrušit,“ navrhl Udalov. „Vždyť to zachvátilo celé město!“

„Počkej! Třeba... to... Projdeme se, pokoukáme. To je přece neopakovatelná příležitost. Kdy se to podaří uvidět známé v jejich opravdovém stáří a podobě?“

Udalov pochopil, že Saša Grubin má pravdu. Zjistí, jestli je soused ještě zvědavý nebo už ne.

Maximek se připojil k dospělým, které by z dospělosti nikdo nepodezíral, a ve třech vyšli do ranního města, zasaženého přímo do srdce odhalením sama sebe. Město bylo šťastné. I když se tomu dalo těžko uvěřit při pohledu na nadávající lidi v ulicích. Ale není divu – když se lidem ukáže jejich skutečná podoba, zdaleka to ještě neznamená, že budou šťastní. Člověk si na sebe musí zvyknout, někdy se dokonce se sebou smířit.

Obyvatelé Guslaru, kteří zneklidnění probíhajícími změnami nevydrželi doma, využili teplého slunečného dne a vyšli do ulic jako na Prvního máje.

Udalov se domníval, že město zestárne, ale ukázalo se, že nemá pravdu. Zdálo se, že nejsou na náměstí Průkopníků, ale na školním dvoře – tolik dětí nejrůznějšího stáří, v podivných, příliš velkých šatech chodilo, běhalo, překřikovalo se, poznávalo se navzájem – jako po návratu z prázdnin, které se mnohým protáhly na léta.

Mistry ležely lidské slupky.

Po ulici běžel tlustý chlapec a kopal do míče. Bože, vždyť s tímto míčem jsme vyhráli nad šestou B! vzpomněl si Udalov a křikl:

„Saviči, přihráj!“

Tlustý Savič vypískl radostí, že potkal spolužáka, kamaráda z nejsladších let života. Přihrál Kořenovi, ten posunul míč k Sašovi Verstovi. V tom okamžiku vběhla na náměstí mladičká krasavice Vanda. Celá desátá třída školy číslo dva přímo usychala láskou k ní. Vanda vypadala o deset let starší než Savič. Když si všimla, že Saša hraje fotbal s dětmi, vrhla se k němu a popadla ho za ruku.

„Neblázni!“ zvolala něžně. „Nevidíš, že se lidi dívají?“

Udalovovi, otec i syn, a Saša Grubin hnali míč dál. Docela zapomněli, proč sem přišli. Ale skoro nikdo si jich nevšímal. A Vanda Kazimírovna, ještě včera ředitelka obchodního domu, hladila hlavičku svého milovaného, nedospělého muže.

„Atas!“ rozlehl se náhle něčí dětský křik. „Zachraň se, kdo můžeš!“ Za rohem se vynořil chlapec v uniformě plukovníka. Uniformu vlekl po zemi, kapsy ho tloukly do bosých nohou. V ruce třímal kalašnikova. Volal: „Ratata!“ a napodoboval střelbu. Najednou se vrhl ke sloupům restaurace a hned za ním vběhl na náměstí druhý hoch, trochu starší, také s automatem. Jenže střílel doopravdy – kulky značkovaly omítku.

Lidé se rozběhli, někteří se schovali za sloupy nebo do křoví.

„Kdo je to?“ zeptal se Udalov.

„Nepoznals ho?“ odpověděl Grubin. „Přece náš plukovník Ostapčuk ze Svazarmu nebo jak se teď jmenují.“

„A ten druhý?“

„To je plukovník Ismajlov, velitel posádky. Má automat s dírkou v hlavni, aby se při cvičeních chlapci nepostříleli. Ten druhý má opravdický.“

Střelba na náměstí utichla, ale klid se už nevrátil.

Opět proběhl chlapec s varovným voláním.

Z dálky, z centra města, se blížilo něco hrozivého.

Celou ulici zabírala černá stěna lidí. Nad davem vlály rudé prapory.

„Komunisti!“ vykřikla Vanda Kazimírovna a vlekla Saviče domů.

Jiné ženy, převážně třikrát starší než jejich manželé, je také hnaly z náměstí. Grubin a Udalovovi však zůstali spolu s dalšími diváky – Karolínka a Xenie je ještě nenašly.

Průvod se blížil. Pleskaly nad ním vlajky. V hrdlech zněla hymna Sovětského svazu.

Všichni tito lidé byli křepčí, šedovlasí sedmdesátníci. Ti se Stalinovými portréty trochu starší, s Leninovými poněkud mladší.

Průvod komunistů dorazil na náměstí.

Udalov poznával v těchto tvrdých a nepodplatitelných starcích své vrstevníky ze stavebního podniku, z bývalého oblastního výboru Komsomolu a městského výboru strany, poznával důchodce městského a dokonce krajského významu. A co bylo nejpodivnější, také Maximek poznával a ukazoval otcí své vrstevníky a dokonce i mladší spolužáky z průmyslovky. Nyní prožívali rozkvět stáří a tvořili pevnou jednotu – přišel jejich čas! Světu nedospělých a dětí budou vládnou oni!

„Rychle!“ řekl Grubin. „Rychle domů. Musíme uvědomit Mince.“

„Správně!“ Udalov se rozběhl, Grubin a Maxim za ním.

Čím byli blíže domova, tím víc ztrácel Grubin na jistotě, pletly se mu nohy, až se posléze před vraty zastavil docela.

„Co se stalo?“ zeptal se Udalov.

„Pochopte, hoši,“ řekl Saša. „Jenom se nedivte... Situace je možná vážnější, než si myslíte.“

Udalovovi připadalo, že je komunisté už dohánějí, jako policista nějakého výtržníka.

„Strýček Lev?“ domyslel se Maximek.

„Nejspíš ano.“

Grubin otevřel dveře Mincová bytu vlastním klíčem. Musel ho mít – když Minc upadl do tvůrčího šílenství, často zapomínal jíst a

spát. Nebýt Grubinových zásahů, už dávno by při některé své tvůrčí práci vědec umřel vyčerpáním,

Ale přesvědčili se, že tentokrát je mnohem hůř.

Když se v Guslaru Velikém rozhodovalo o demokracii, Minc se stal obětí vlastního experimentu a změnil se v pětiletého mrňouska, spokojeného sám se sebou a pojídajícího zbytky kilového dortu, který profesor osobně koupil tento týden kvůli návštěvě bratrance z Montevidea, dal do mrazáku a zapomněl na něj. Když do pokoje vběhli mladí sousedé, tlustý chlapeček pojídal mražený dort.

„Lve Christoforoviči!“ zvolal Grubin hned ode dveří. „Pokus je třeba ukončit!“

Lev Christoforovič sousedy poznal. Navzdory svému mládí si uvědomoval, co se děje, ale rozhodně odmítl:

„Ne, ne a ještě jednou ne!“

„Proč, Lve Christoforoviči?“

„Protože dort je moc dobrý,“ odpověděl génius.

A jedl dál.

Za oknem se ozval hluk.

Udalov přiběhl k oknu, potom skočil zpátky, popadl malého Mince, který celou dobu chroupal mražený dort, zvedl ho k oknu a zvolal:

„Podívej se, co jsi nadrobil!“

Puškinovou ulicí kráčela hlídka vousatých, šedovlasých veteránů. Nesli rudé vlajky. Před některými dveřmi se zastavili, pověsili rudý prapor a nakreslili rudou hvězdu. Před jinými domy vlajky nevěšeli, zato kreslili černý kříž.

„Za chvíli,“ řekl Udalov. „Za chvíli to začne. To jste chtěl?“

„Do večera je ještě spousta času,“ vzdoroval Minc. „Až sním dort, promluvíme si.“

Hošík se pokusil vytrhnout a vrátit se k dortu, ale Udalov ho nepustil.

„Odčaruj město!“ křičel na Mince. „Už toho mám dost!“

Bůhví, jak by skončil boj mladého mlsouna s jeho sousedy, kdyby do pokoje nevstoupily dvě tlusté ženy středního věku.

„Domů, a hned!“ uslyšeli jejich manželé.

Po krátkém a nerovném střetnutí zůstali na scéně jen Minc a Grubin.

„Vidíš,“ řekl Grubin. „Na tyto chlapce stačí staré ženy. A na naše město stačí staří veteráni.“

„Kde se jich tady tolik vzalo?“ zeptal se hošík, zatímco stále ulízoval dort.

„V srdcích seděli, v duších,“ odpověděl Grubin.

Minc se na okamžik odtrhl od dortu a zvolal:

„Poslyš, Sašo, utečeme! Do lesa, do Vologdy. Pošleš mě do školky a každý den dostanu přidavek kompotu.“

Grubin vyhlédl oknem. Před domem číslo šestnáct vlajka nevisela. Na bráně byl nakreslený kříž.

Ovšem červená vlajka trčela z otevřeného okna prvního patra – vyvěsil ji penzista Ložkin.

„Až přijdete likvidovat,“ křikl na staříky, „zastavte se napřed u mě! Zavedu vás do patřičných bytů!“

„Děkujeme, soudruhu!“ zaznělo z ulice.

„Už jste pochopil, že žádné dorty nebudou?“ zeptal se Grubin maličkého profesora.

Za oknem se ozval hluk motoru. Grubin vyhlédl znovu.

To, co uviděl, ho úplně zaskočilo – do ulice vjel a právě brzdil před domem starý obrněný vůz; pamatoval první světovou válku. Vůz zastavil a otočil věžičku s kulometem k Mincovým oknům.

Podpírán soudruhy vylezl na vůz veterán se špičatou bradkou.

„Přátelé!“ zvolal. „Spolubojovníci! Pro nikoho není tajemstvím, kde mají své hnízdo agenti Západu, zednáři a demokrati všeho druhu! Už jednou se jim podařilo zničit Sovětský svaz! Teď je zničíme my!“

Veterán spadl z vozu – byl moc starý. Věžička se pohnula a se zlověstným skřípotem se začala obracet k domu číslo 16.

Při tomto zvuku profesor Minc bleskově zanechal dětské bezstarostnosti. „Pokus skončil fiaskem,“ prohlásil. „Vysaď mě, Sašo.“

Lev Christoforovič ukázal na rozprašovač v horní polici.

Grubin si chtěl vzít židli, ale bylo už pozdě.

Obrněný vůz vypálil do oken dávku.

Zacinkalo rozbíjené sklo, na podlahu sletěly zkumavky, odměrky a lahvičky. Grubin padl do louže chemikálií a vlastním tělem přikryl malého Mince. Ze stropu padala omítka.

„Demokraty na šibenici!“ zaznívaly z ulice radostné výkřiky veteránů.

„Co uděláme?“ zeptal se Grubin.

„Netuším,“ odpověděl Minc a vylezl zpod souseda. „Doufám, že můj prostředek rychle vyvětrá. Zatím se schováme do školky.“

„Nic hloupějšího udělat nemůžeme,“ řekl Grubin. „Tam budou hledat demokraty především.“

Hluk na ulici neutichal.

„Poslyš,“ řekl malý Minc. „A co tak jít na náměstí, zahrát si kopanou?“

„A moc ve městě převezmou veteráni!“

„Protože to chtějí, a co chceme my?“

„Já osobně...“ Grubin se najednou začervenal.

„Neostýchej se,“ požádal ho Minc.

„Chci jít na dvůr sbírat nábojnice!“

„A potom?“

„Dám je do sběru.“

„A potom?“

„Dostanu za ně hodně peněz.“

„A potom?“

„Koupím si deset porcí zmrzliny...“

Minc chvíli mlčel a promýšlel tento nápad. Posléze řekl:

„Život jde dál! Proč bychom neměli ještě jednou žít v komunismu? Zmrzlina byla levná...“

Hoši se sehnuli, aby je nezasáhla zbloudilá kulka, a vyběhli na ulici sbírat nábojnice.

Cena krokodýla

Šestnáctiletý, hubený, rozevlátý a nadšený životem – právě takový byl kdysi Lev Minc. Alločka Brusilovová ho doprovázela na procházkách po nábřeží řeky Moskvy. Jednou šli večer kolem Kremłu, drželi se za ruce. Po řece pluly kry. Na jedné z nich seděl nešťastný kocourek a světla z hotelu Bukurešť se odrážela v jeho očích, až připomínaly diamanty. Dlaň Alločky byla teplá a poddajná.

„Ubožátko,“ šeptla Alločka. „Skočil bys do vody, abys ho zachránil?“

„Kdyby šlo o tebe, skočil,“ odpověděl Lovuška a dojatá Alločka mu stiskla ruku.

Jsem tak šťastný, říkal si Minc. Nesmím na tuto chvíli zapomenout. Stojíme u zábradlí, na protějším břehu v hotelu Bukurešť září ve třetím patře dvě okna, ulicí jede černý zis, Alločka má pevná ňadra, ale na to nesmím myslet. Můžu však myslet na to, že pramínek havraních vlasů jí zakryl ucho. Jak rád bych to ucho políbil!

„Nač myslíš?“ zeptala se.

Minc se zastyděl a neřekl, že myslí na štěstí, na pramínek černých vlasů a na její pevná ňadra.

„Zajímá mě, kdo jel tím zisem. Třeba samotný Stalin.“

„Nestraš,“ zašeptala Alločka Brusilovová.

Alločka měla strýce weismannovce-morganovce a celá rodina se obávala zatčení.

Avšak Minc byl šťastný jako nikdy předtím. A už nikdy víc tak šťastný nebude.

Co je štěstí?

Za půl století si Minc řekl: štěstí je ona chvilka, jejíž podstatu a hodnotu člověk ocení až po dlouhé době.

Ale vždyť jsem si tehdy uvědomoval, že jsem šťastný?!

Naštěstí jsem na to zapomněl, stejně jako jsem zapomněl na Alločku Brusilovovou, kterou bych teď na ulici ani nepoznal.

Nedá se takový okamžik vrátit? Opakovat jej? V čem spočívala Faustova tragika? Hledal okamžik a našel rozčarování. Co když jako

veliký učenec chápal, že štěstí jsou pouhé patričné kmity molekul? Nebo chemická reakce organismu na vůni druhého?

Proč jsme vlastně dostali rozum, když toužíme po obyčejném prvotním štěstí?

Vynalezl jsi počítač, bratříčku, a roztloukáš s ním ořechy!

Navzdory těmto úvahám Minc neustával s pokusy vynalézt příslušný preparát. Možná se při svém usilování o štěstí, aniž měl naději ho dosáhnout, snažil v podstatě vrátit chvíli, kdy byl opravdu šťastný.

Musí proto donutit mozek, aby příslušný okamžik prožil znovu. Mozek musí uvěřit, že se tento okamžik vrátil. A musí tomu uvěřit ne dnešní, rozčarovaná a unavená, ve štěstí nevěřící mysl, ale tehdejší – mladistvá, rozechvělá a plná pochyb.

Takový problém dokáže vyřešit jen opravdový génus.

Právě tak to formuloval Udalov: „Lve Christoforoviči, to je úkol pro opravdového génia.“

„Právě proto jej vyřeším.“

V místnosti páchlo spáleninou, protože se ještě nerozplynul kouř po menším výbuchu, v křivuli něco bublalo.

„To nebude snadné,“ zavrtěl Udalov hlavou. „Ani pro tebe.“

Měl právo tak mluvit, už skoro čtvrt století byli sousedy. Což znamená, jako by se setkali v době cara Pavla I. a nyní začalo povstání děkabristů. Nebo jako by se Minc nastěhoval do domu číslo 16 v předvečer Říjnové revoluce a teď probíhala bitva u Stalingradu. Čtvrt století je pořádný kus dějin!

„Kudy se dáš, sousede?“ zeptal se Udalov.

„Rozhodl jsem se pro hypnopedii.“

„A konkrétné?“ Udalov vůbec netušil, co hypnopedie je.

„Vzdělávání během spánku,“ vysvětlil Minc. „Můžeš spatřit sen. Nejde mi však o obyčejný sen, ale o věštecký sen naruby.“

„Co mi to povídáš, sousede? Věštecký sen naruby není věstec-kým snem. Co v takovém snu uvidím?“

„Uvidíš to, co se ti přihodilo. Událost prožiješ znovu a líp.“

„Jak toho dosáhneš?“

„Až dosáhnu, zaklepu na tebe.“

Poněvadž Udalov bydlel nad Mincem, profesor vždy, když Kornelia potřeboval, zabušil na strop násadou smetáku, a Udalov mu odpovídal dupnutím.

Minc zabušil za tři dny – tak pomalu pokračovala práce na hormonu snu. Jak to ve vědě bývá – zdá se, že objev je blizoučko – a najednou je fuč! Míjejí týdny a prostředek stále ještě není vynalezen.

Minc zabušil právě tehdy, když Udalov mačkal mošt, po návratu ze schůze zahrádkářů. Kornelius odložil sklenici a spěchal dolů. Přímo se třásl vzrušením a zvědavostí, jestli může jedinec dosáhnout štěstí.

Minc seděl u stolu v modrém froté županu a pil kávu.

„Netrap mě!“ zavolal Udalov ode dveří.

„Vyzkoušel jsem. Byl jsem šťastný!“

„Povídej!“

„Usnul jsem. Zdálo se mi o konci čtyřicátých let, o jistém večeru na břehu řeky Moskvy pod kremelskou zdí. Víš, s kým jsem tam stál?“

„S kým?“

„S Alločkou Brusilovovou. Byl studený březnový večer, po řece táhly kry. Na jedné seděl kocourek a oči mu zářily jako diamanty. V hotelu Bukurešť ve třetím patře svítila dvě nebo tři okna. V mé dlani spočívaly prstíky Alločky; pohlížel jsem na ni a myslel si: jak jsem šťastný, že vidím, jak pramínek černých vlasů zakrývá její maličké, růžové ouško.“

„Neměla čepici?“ podivil se Udalov.

„Cože?“

„Jak ji mohla matka pustit ven? Byl přece mráz!“

„Byl. Ale o to nejde.“

„Kdy ho bude možné použít?“

„Cože?“

„Snít. Každý má přece problémy.“

„Ty máš problémy? Se štěstím?“

„Možná i se štěstím.“

„Ale já jsem ještě neskončil.“

„To je ono. Myslím si, Lve Christoforoviči, jestli sis to štěstí jenom nenamluvil.“

„To je bolestné obvinění,“ odvětil Minc. „Abys mi tedy uvěřil a abych překonal tvou skepsi, slibuji ti, že otestuješ sen jako první.“

„Lve Christoforoviči, pokud tomu rozumím, dokážeš vytvořit sen týkající se určitého okamžiku z minulosti. A to nemusí být vždycky šťastný okamžik.“

„Máš pravdu,“ souhlasil profesor. „Nemůžu zaručit štěstí. Ale můžu slíbit, že ve snu znovu prožiješ takový a takový den a hodinu svého života.“

„A já pouze určím patřičný okamžik?“

„A patřičnou hodinu.“

„Co když se spletu?“

„Pak uvidíš to, co nečekáš.“

Udalov však nehledal štěstí. Trápil ho jiný problém.

Minc se domyslel, že Udalov před ním něco skrývá.

„Nač potřebuješ věštecký sen?“ zeptal se.

„Potřebuji prorocký sen, abych něco našel. Kdy mi dáš injekci?“

„To nebude injekce, ale tabletky.“

„Tím líp.“

Test se uskutečnil za tři týdny. Ráno. Minc vypadal unaveně.

„Zase jsi nespal?“ zeptal se ho Udalov.

„Byl jsem na stejném místě a zdálo se mi totéž.“

„Zase Alločka Brusilovová na kremelském nábřeží?“

„A diamantové záblesky v kočičích očích.“

„Lve Christoforoviči, nestáváš se narkomanem? Jestli budeš pořád chtít prožívat štěstí, nebudeš se chtít vracet do současnosti. Budeš zvyšovat dávky a nakonec se pomátneš.“

„Co když tam budu chtít zůstat napořád?“

„Slíbil jsi,“ přerušil Kornelius přítele, „že první tabletku dáš mně, jako starému příteli. Ano nebo ne? Snad jsi nezměnil názor?“

„Tak povídej, jakou chvíli z minulosti chceš v duchu navštívit? Prožít znovu v plné realitě? První polibek?“

„Ne.“

„Když sis poprvé uvázal pionýrský šátek?“

„Ne.“

„Poslední školní zkouška?“

Udalov zavrtěl hlavou.

Minc pokrčil rameny.

„Nejsi normální.“

Udalov i to zamítl.

„Tak povídej.“

„Tři hodiny v noci letos osmého října.“

„Cože?“ Mincův údiv neznal mezí. „Před dvěma měsíci?“

„Ovšem.“

„Co se tehdy stalo?“

„Nechme toho. Jsme dospělí a neptejme se zbytečně. Teď mi ukaž, jak funguje ta tvá droga!“

„Jednoduše.“

Minc sáhl pro velký tchajwanský budík s kalendářem, který stál na stole, v prodeji kus za sto deset rublů. Sklo měl vyndané. Potom Lev Christoforovič vyňal ze zkumavky oranžovou tabletku a položil ji na ciferník. Nahlas přitom pronesl:

„Tři v noci osmého října letos.“

Udalov uviděl, že ciferník má hodiny, minuty, datum, den v týdnu a ještě malý, dodatečně přidělaný ukazatel – rok od Kristova narození.

Minc nastavil příslušné datum a ostatní údaje.

„Teď musíme počkat,“ oznámil. „Tabletka se musí nabít.“

Sehráli šachovou partii, potom Minc pohostil souseda čajem. Povídali si o událostech posledních dnů, o vzrůstající beztrestnosti lupičů v krajském měřítku, o snižování počtu krokodýlů v jezeru Kopenhagen, zemětřesení v Guatemale, perspektivě úrody drog ve Zlatém trojúhelníku a dokonce i šancích Rusa Stočesova na vítězství při volbách starosty města Palaputra na planetě stejného jména.

Čas nepozorovaně ubíhal.

Najednou budík cvakl a zahrál árii z Trubadúra.

„Je čas,“ prohlásil Minc. „Tvá tabletka se nabila. Před spaním ji spolkni a klidně usni. Po chvíli se ti bude zdát naprosto realistický sen, opakující životní události. Dostaneš to své potěšení. Nepovíš mi, jaké?“

„Jestli se to podaří, povím,“ slíbil Udalov.

Vděčně vzal oranžovou tabletku a šel domů.

Tabletku schoval mezi rybářské háčky a třpytky, protože nechtěl, aby ji uviděla Xenie, která by hned měla nějaké podezření. Třeba usoudí, že Udalov má nevyléčitelnou chorobu a stal se narkomanem.

Den se vlekl pomalu a byl nudný. Udalov si dokonce odpoledne zdříml, aby zabil čas. Když se probudil, byl ještě pořád pochmurný zimní den.

Když mu Xenie dávala večeri, něco vytušila. „Zase jsi pil?“ zeptala se.

Podezření bylo nemístné, protože Udalov pil zřídka, málo a jen ve vhodné společnosti. Ale manželé se musí pořád z něčeho podezírat! Muži jsou nebezpečný druh zdomácněných tvorů, neustále se snaží utíkat za dobrodružstvím. Jistý italský státník jednou řekl: „Cézarova žena je mimo veškeré podezření.“ Potom ji vyhnal z domu, protože se ukázalo, že není mimo podezření. Avšak žádná žena, včetně onoho italského státníka, nikdy neřekne, že muž je mimo podezření.

„Co jsi ještě provedl?“ dostal další otázku.

„Nic,“ odvětil Udalov nepřesvědčivě.

Podobně jako každý manžel Udalov pociťoval při manželčině výslechu vinu, dokonce i když k tomu neměl žádný důvod. A vždycky byl ochoten se k něčemu přiznat.

„Nečervenej se a nebledni,“ útočila Xenie. „Vidím ti na tváři, že tě kriminál nemine.“

Udalov zatoužil ověřit si vzhled v zrcadle, přestože si uvědomoval, že manželka mluví jen obrazně.

Začal myslet na to, jak hned usne a možná najde řešení hádanky, která ho trápí už dva měsíce.

V tom okamžiku začal v televizi seriál o tajnostech Petrohradu a Xenie se soustředila. Problémy cizích lidí jí vždycky připadaly aktuálnější než potíže vlastní rodiny.

Udalov si postěžoval na bolení hlavy, na rozloučenou uslyšel manželčin jízlivý komentář: „Dobře vím, z čeho ti třeští hlava,“ a šel spát.

Tím začalo celé neštěstí.

Minc ho předem nevaroval a Udalov netušil, že na stresovaného člověka může padnout nespavost. Právě k tomu došlo.

Udalov ležel v tmavém pokoji, koukal do stropu, slyšel vedle pochrupovat ženu, a spánek nepřicházel. Udalov počítal v duchu do deseti tisíc, připomenul si všechny básničky, které se musel učit ve škole, ale spánek nikde. Za oknem vyli psi, pod oknem prošli zpívající opilci s kytarou. Jindy by to Udalova pobavilo, ale tentokrát se zlobil. Blížilo se ráno.

Najednou se rozsvítilo a Udalov vstoupil do pokoje. Xenie naštěstí šla ke Gavrilovně. Budou si povídat do půlnoci. Obě penzistky toho musí probrat spoustu: soukromý život se dětem nevydařil, vnoučata rostou a je třeba koupit jim nové boty.

Kornelius musí vyřešit složitý problém – kam schovat před Xenií šedesát dolarů.

Jeho sen o zakoupení holandského navijáku se může konečně splnit. Sní o něm třicet let a nyní je pouhý krůček od realizace. Díky náhodě.

Udalov byl na rybách u jezera Kopenhagen. Lovil na žízalu, počasí bylo mizerné, mžilo, nikde žádný rybář.

Najednou se rozbourila hladina a Udalov měl na háčku nevelikého krokodýla. Občas se tu takový dá chytit, berou na třpytky. Nejlepší se loví v zimě, pod ledem, protože v zimě jsou krokodýli ospalí a pomalí. Zato v létě dokáží překousnout vlasec.

Krokodýli žili v jezeru už před revolucí, kdy je začal pěstovat tehdejší velkostatkář Gul, liberál a originál.

Poslední dobou se objevovali málo, takže padaly návrhy zapsat je do Červené knihy, ale příslušní odborníci k jezeru zatím nedorazili.

Lze tedy mít za to, že Udalov měl štěstí. Jistě, raději by chytil krokodýlici s vajíčky, víme, jaká je to delikatesa, ale i takový mrňous se bude hodit. A hodil se. Jakmile Udalov vystoupil z autobusu na předměstí u Východního bazaru, potkal dva Tibeťany. Tibeťané občas přijedou do Guslaru a prodávají jací játra, vysokohorské byliny z pouští Gobi a Karakorum, někdy i tantrické rukopisy na palmových listech.

Pozornost Tibet'anů upoutal ocas krokodýla, který visel rybáři z torby, přehozené přes rameno.

„Severní krokodýl, že?“ zeptal se starší Tibet'an, oblečený ve žluté tóze a s červenou čepičkou s vysokým hřebínkem.

„Jak jsi to poznal?“ podivil se Udalov.

„Už je dlouho hledáme,“ ozval se druhý Tibet'an v polokožíšku lágrového střihu.

„Z ocasů mladých krokodýlů z jezer severního Ruska se extrahuje vzácný preparát na zvýšení mužské potence,“ řekl starší Tibet'an.

„Jsme vyslanci sekty Modré oblohy a hledáme právě tento preparát pro jejího vůdce Sapragmentlámu,“ doplnil druhý Tibet'an.

„Zaplatíme cokoli,“ prohlásil první.

Když Udalov spatřil dychtivý záblesk v očích obou mužů, pochopil, že nadešla jeho životní příležitost.

„Krokodýli jsou u nás moc vzácní,“ procedil.

Starší Tibet'an, zkušený, hned pochopil, že začíná vážné smlouvání.

„Deset dolarů,“ nadhodil. „Ale v čínských juanech.“

„Zbláznili jste se?“ rozzlobil se Udalov a odcházel.

Visící krokodýl ocas mu rytmicky plácal na záda.

Tibet'ané běželi za ním a volali:

„Dvacet pět dolarů!“

„Třicet dolarů v čínských valutách!“

Udalov se zastavil a prohlásil:

„Sto dolarů a ani o kopejku méně!“

„Padesát!“

„Sedmdesát a výhradně v amerických bankovkách.“

U Udalovova domu se rozloučili. Tibet'ané odešli s krokodýlem a Udalov byl bohatší o šedesát dolarů.

Nyní stojí uprostřed pokoje a přemýšlí, kam ukrýt poklad, aby ho jasnozřivá Xenie nenašla.

Pod komodu? Vymete ho se smetím. Do knížky na polici? Ale jak si zapamatuje, ve které knize má jmění? Do letních sandálů! To je ono!

Udalov otevřel skříň, ale ztuhl – ne, dostala by se k nim kočka. Do tašky s diplomy? Kornelius Ivanovic jich během dlouhého, pracovitého života dostal hezkou řádku. Jak s portréty, tak obyčejné s rudými prapory.

Sem Xenie nepřijde ani za nic.

Rozhodnutý Udalov vyňal šedesát dolarů ve třech dvackách, vložil je do diplomu „Za vítězství v socialistickém soutěžení na počest XIV. sjezdu KSSS“, diplom strčil doprostřed tašky a tu položil na horní poličku knihovny.

Konec. Rozhodnutí padlo, teď už může hledat vhodný naviják. Život opět získal smysl.

Udalov se probudil.

Bylo ráno, obloha se rozjasňovala, mraky zmizely, na obloze mrkaly hvězdy předcházející úsvit. Psi pod okny stále ještě vyli. Zakrákal havran.

Xenie klidně spala. Neměla o ničem ponětí.

Všechny problémy jsou vyřešeny.

Mincův preparát účinkoval.

Ve snu Udalov spatřil řešení hádanky. Teď už ví, kam schoval vytoužený kapitál.

Schoval ho... Kam vlastně?

Vyskočil z postele. Xenie se ve spaní pohnula a otočila na druhý bok.

Vždyť ještě před chvílí všechno viděl, vzpomínal si! Viděl, jak se vrátil domů, jak stál uprostřed pokoje a lámal si hlavu s úkrytem dolarů. Našel vhodné místo a prachy tam ukryl.

Ale kam?

Stěží vydržel do osmé ráno, kdy soused o patro níž začal rachotit pánví, zřejmě si připravoval omeletu. Okamžitě seběhl dolů k Mincovi.

„Lve Christoforoviči!“ zvolal hned ve dveřích. „Tohle jsme si nedomluvili!“

„Copak? Nefungovalo?“

„Nepamatuji si.“

„Měl jste sen nebo ne?“

„Měl.“

„A datum souhlasilo?“

„O to nejde!“

„O co tedy?“ Minc byl nevyspalý, pleš se mu leskla potem, župan se vpředu otevřel, oči měl zrudlé, víčka opuchlá.

„Nezapamatoval jsem si!“

„Okamžik štěstí?“

„Jaké štěstí, k čertu! Nezapamatoval jsem si, kam jsem schoval šedesát doláčů!“

A hlasem zlomeným pocitem křivdy Udalov vypověděl profesoru Mincovi o své touze týkající se navijáku a o kapitálu schovanému před Xenii.

Minc s ním měl soucit, protože i jeho dokonalá paměť s věkem selhávala stále častěji. A stále častěji mu v pracovně mizely důležité papíry a předměty. Člověk by řekl, že teprve večer položil knihu na viditelné místo, a dneska tam kniha není ani neleží nikde v dosahu zraku. Můžeš přeházet celý pokoj a nenajdeš nic, kromě věcí, které jsi hledal loni. Po dvou měsících se už nepotřebná kniha najde docela nahoře a nikdo neví, proč si osud tak zažertoval.

„Zvláštní,“ řekl Minc, když vyslechl Udalovův příběh. „Já si například pamatuji všechno, co jsem v tom objednaném snu dělal. Každícké slovíčko.“

„Protože jsi nic nezapomněl!“ zavrčel Udalov. „Ale já jsem si měl vzpomenout. Co jsem si pamatoval, to si pamatuji, a co jsem zapomněl, to si nepamatuji.“

„Zbylo mi málo tabletek,“ vzdychl Minc.

„Vyrobiš nové.“

„To není tak jednoduché.“

Minc nevysvětloval proč, ale Udalov věděl, že pro něho nesnadné znamená nemožné.

„Dej mi aspoň jednu,“ poprosil Udalov.

„Co se tím změní?“

„Třeba se to podaří. Pro mě je to zásadní věc.“

Minc otevřel dózičku s tabletkami a začal je počítat. Potom jednu vyňal a podal ji Udalovovi, který stačil nahlédnout do dózičky a zjistil, že jich tam zbylo ještě nejméně půl tuctu.

Profesor se domyslel, že Kornelius viděl obsah dózičky, proto řekl:

„Musím být sobec. Čeká mě řešení morálního problému.“

„Chceš se oženit?“ vypálil ihned Udalov. Minc se ani nerozhňoval, jen mávl rukou, jako by slova neměla význam.

„Nelze se oženit s děvčetem, které je už dávno babičkou. Ale je možné se vyrovnat s vlastním svědomím.“

Udalov ho nepochopil, ale vrátil se domů s tabletkou naprogramovanou na tutéž osudnou noc.

Začínající den připomínal měsíc – tak dlouho a nesmyslně se vlekl k soumraku. Následovalo posezení u televize, jakési poškorpení o bůhvíco, Savičova návštěva, pak ještě cosi a konečně mohl jít spát.

Tentokrát se Udalov rozhodl riskovat.

Možná řeknete, že jeho rozhodnutí nebylo racionální. Možná. Odpovím vám tak: samotný Mincův objev není racionální. A v nevědecké situaci nevědecké jednání někdy přináší výborné výsledky.

Souhlasíte se mnou?

Celkem ano; Udalov usnul s červeným knoflíkem od pláště první manželky syna Maxima v ruce.

Rozsvítilo se a Udalov vstoupil do pokoje. Musí vyřešit nesnadný problém – kam schovat před Xenii šedesát dolarů.

Tricet let sní o koupi holandského navijáku a dnes je krůček od splnění svého snu.

Nyní stojí uprostřed pokoje a uvažuje, kam ukrýt poklad, aby ho Xenie se svou intuicí nenašla.

Což do tašky s diplomu? Kornelius jich za svůj dlouhý, pracovitý život dostal hodně! Jedny s portréty, druhé jen s rudými prapory. Tam Xenie hledat nebude.

Když se Udalov rozhodl, vytáhl z kapsy šedesát dolarů, vložil je do diplomu „Za vítězství v socialistickém soutěžení na počest XIV. sjezdu KSSS“, diplom zastrčil doprostřed tašky, tu položil na prostřední policičku knihovny a na ni položil červený knoflík.

Konec.

Udalov se probudil.

Xenie už začala uklízet a právě dospěla ke knihovně.

Má v hlavě něco, co souvisí s taškou. Něco důležitého. Nemá koupit novou?

Udalov usedl na posteli a pronesl ospale:

„Nemůžeš být tišeji, když lidé spí?“

„Tak nespi!“ odsekla Xenie. „Já si můžu upracovat ruce a ty chrápeš!“

Mávla rukou, červený knoflík upadl na podlahu a odkutálel se k Udalovovým bosým nohám.

Jeho pohled na okamžik utkvěl na knoflíku, potom zamířil k tašce s diplomy.

„Neupust' ji!“ vykřikl Udalov a vrhl se k polici. Xenie překvapeně uskočila a chytila se tašky, aby neupadla.

Udalov jí vytrhl tašku z ruky a běžel do kuchyně. „Kam letíš? Neblázni mi tady!“ volala za ním Xenie. Ale Udalov už vyňal z tašky tři dvacetidolarové bankovky.

Podařilo se, peníze jsou v kapse, dneska se vydá do prodejny rybářských potřeb. Musí povědět Mincovi o zdařilém pokusu.

Jak ale vysvětlí profesorovi, který metafyzice nevěří, že červený knoflík přešel do snu a pomohl mu najít peníze? Jak se tam ten knoflík dostal?

Minc nebyl doma.

Udalov se vrátil a posnídal. Minc se pořád neobjevoval.

Udalov se vydal do prodejny, vybral naviják, prohlédl si ho ze všech stran a pak zavolał Sašu Grubina, odborníka na všechno. Šli do krámu spolu, ale naviják nekoupili.

Poseděli a popili sklenku piva.

Rozhodli se.

Koupili naviják a zanesli ho ke Grubinovi. Nyní bude třeba připravit Xenii na nabytí majetku. Určitě tu zprávu stráví těžce.

Udalov zaklepal u Mince.

Odovědělo mu chroptění.

Zneklidněný Udalov vstoupil dovnitř, naštěstí nebylo zamčeno.

Profesor ležel na podlaze.

Promočený naskrz – od ponožek až po špičku nosu – a třásl se, jako by strávil noc v ledničce. Nebyl schopen mluvit a z úst mu vycházelo pouze nesrozumitelné chroptění.

„Co je vám, Lve Christoforoviči?!“ zvolal Udalov. „Mám zavolat sanitku?“

„Neblázni,“ zachraptěl Minc a pokynul rukou, což Udalov interpretoval správně.

Otevřel tedy laboratorní skříň a obratně z ní vytáhl baňku s klikvovou kořalkou. Pro mimořádné příležitosti.

Naplnil skleničku, ochutnal, jestli se nápoj nepoužíváním nezkažil, a podal sklenku Mincovi.

„Mám nějak pomoci?“ zeptal se.

Ale Minc už uchopil skleničku a pořádně si lokl.

Jeho obličej počal postupně nabývat obvyklé růžové barvy. Udalov mu pomohl na gauč.

„Neprospíte se?“ navrhl. Přímo pukał touhou, aby se podělil o svou radost. A také se dovědět, co se Mincovi stalo.

„Co tvé prachy?“ Profesor patřil k lidem, kteří ani v těžkých chvílích nezapomínají na přátele.

„Všechno v pořádku. Ale neobešlo se to bez metafyziky, nechal jsem ve snu značku a ona tam zůstala. Pomohla mi hledat.“

„A správně. Správně. Mě také napadlo, že si tak můžu pomoci.“

„Taky jsi nechal značku?“

„Dá se to tak říct.“ Profesor dlouho kašlal, a potom hlasitě zahlaholil:

„Ať žije metafyzika!“

„Tak mluv, nemuč mě!“

„Byl jsem šťastný, Udalove,“ pronesl chraptivě Minc. Zavřel oči a hlava mu klesla. „Byl jsem šťastný, protože jsem odhalil tajemství štěstí.“

„V čem tedy spočívá tajemství štěstí?“ otázal se Udalov a myslel na naviják schovaný u Grubina.

„V tom, že je třeba učinit šťastným někoho jiného. Někoho, koho miluješ.“

„Možná...“ Udalov byl myšlenkami daleko odtud.

„Nechápeš! Učinil jsem šťastnou Alločku Brusilovovou. Proto jsem také šťastný.“ Profesor se znovu rozkašlal.

Udalov se zamračil. „Potřebuješ doktora,“ prohlásil.

Minc mávl odmítavě rukou. „Nic nechápeš! Nepoložil jsi nejdůležitější otázku.“

„Jakou otázku?“

„Proč? Proč je Alločka šťastná? Proč jsem šťastný i já?“

„Proč tedy?“

„Proto, že se mi podařilo po několika nezdařených pokusech dnešní noci skočit do řeky, doplavat ke kře a zachránit kocourka. Nechápu, jak je možné, že jsem se neutopil. Ale dostal jsem se na břeh, dal kocourka dívce, která plakala strachem o můj život i radostí, zeje zvířátko zachráněné. Pohlédl jsem jí do lesklých očí... a probudil jsem se, aby to...“

„Bud' rád, že ses probudil,“ řekl Udalov. „Jinak bys už v mládí umřel na zápal plic. Lež, lež, nevstávej. Zahřej se. Kdyby něco, zaklepej na mě. Jdu připravit Xenii. Aby mě nevyhodila i s navijákem.“

Minc dopil a tiše se zahuhňal.

Technika povídky

Ještě nevím, o čem tato povídka bude. A už vůbec ne, jak se bude nazývat.

Hodlám ji napsat, aniž bych před čtenářem skrýval, jak se to dělá. Mám k tomu vážné důvody.

Často mi vyčítali, že nejsem opravdovým spisovatelem science fiction, protože nepopisuji poslední úspěchy vědy a techniky, ale podobně jako jiní pohrdáníhodní realisté se omezují na otřepané morálně-etické zákony.

Akceptuji výzvu a prohlašuji, že hodlám napsat skutečnou vědeckofantastickou povídku, jejímž základem bude jeden z faktů vědeckého pokroku. Pokusím se potěšit členy SF klubů, kteří nijak nereagují na krásnou literaturu, ale jsou ochotni do nebe vychválit jakýkoli plagiát z pomezí literatury, jen když je okořeněn pseudovědou. Hodlám proniknout do společnosti skutečných fantastů.

Nyní je třeba v oceánu pokroku najít výchozí bod pro fabuli.

Po napsání poslední věty jsem vstal od psacího stroje a pustil se do hledání.

...Další větu píšu po čtyřech hodinách. Za tuto dobu jsem prohlédl několik populárně vědeckých časopisů, ve kterých je věda prezentována tak primitivně, že její základy dokáže zvládnout i doktor historie. Bohužel se mi zatím v žádném článku nepodařilo uspět. Musím však přiznat, že jsem si do značné míry rozšířil obzory. Dověděl jsem se, že glycin, jednoduchá aminokyselina, byl objeven v roce 1969 v mercisonském meteoritu, a od té doby se ho nepodařilo najít, a to ani pomocí radioteleskopu PIAN RT-22. Ale k čemu je mi takový glycin, když jsem v posledních letech našel ve vesmíru spousty civilizací, navíc bez teleskopu!

Dověděl jsem se, že při zkoumání spektra gamma kvant ultravysokých energií lze dojít k závěru, která z kosmologických hypotéz je správná. Ale protože to ještě nikdo neudělal, bude vhodná každá, kterou navrhnou.

Seznámil jsem se s názorem, podle kterého je výchova génia bi-osoetologickým problémem. Jak nádherný je objev, o kterém se dá říct: právě to si myslím!

Nakonec se mi podařilo zjistit, že viry některých bradavic se mohou přenášet pohlavní cestou. To by se dalo využít v beletrii, bohužel ne v naší.

Když jsem nenašel štěstí v časopisech, věnoval jsem pozornost globálním problémům – hrozbě atomové války, ekologickým katastrofám a úspěchům kybernetiky. Ale to znamená cestu nejmenšího odporu. Všechno, co řeknu, už řekl někdo jiný. Proto jsem nechal papír ve stroji a vydal se k policiče s populárněvědeckými knihami.

...Připadá mi, že jsem našel něco zajímavého!

Před třemi léty jsem si koupil knihu jistého francouzského speleologa – jen proto, že takovým lidem závidím. Noří se do hlubokých jeskyní a sedí tam nepřetržitě několik měsíců, jejich oddaní přátelé a manželky se mezitím trápí ve stanech na povrchu, mrznou, je jim zima a mívají hlad. Ale zato denně dostávají zdola, z temné hlubiny, lahvičky s močí. Speleolog s výjimkou pravidelného předávání moče nemá nic na práci. Může přemítat o smyslu života, číst knihy a malovat. Telefon mu nezvoní, hosté nepřicházejí a nikdo na něm nechce, aby plnil plán.

Kolikrát jsem snil o tom zašít se v nějaké jeskyni a tam, daleko od dojmů a zmatků, napsat něco opravdového.

Kromě závisti ve mně kniha nic nevyvolala a nenašel jsem v ní žádný nápad na povídku. Ale já jsem tehdy nápad nehledal!

Zato teď hledám.

Uvidíme, jestli by se nehodil odstavec ze stránky 111:

„Tony a Josie bez jakýchkoli orientačních časových bodů žili podle instinktu. Jejich rytmus spánku a bdění se postupně měnil a každým den posouval. Třetího ledna roku 1965 Tony slavil Vánoce! A Josie uvítala Nový rok teprve třináctého ledna. Pod zemí délka jedné minuty vypadala jinak než na povrchu.“

Potom autor věnoval hodně popisu jistého jevu. Ukazuje se, že je typický pro všechny speleology. Po jistém čase totiž každý z nich přechází na jiný kalendář, než jaký platí na povrchu. Organizátoři experimentu se pokoušeli speleology všemi možnými způsoby

zmást. Po několika dnech samoty se u každého z nich ustálil stejný rytmus – čtyřicet osm hodin, přičemž dvanáct hodin jim zabíral spánek, ostatních šestatřicet bděli.

Zvlášť zajímavý je příběh, který se stal první ženě-speleoložce, pětadvacetileté Josie Loresové. Strávila v jeskyni tři měsíce. Stejně jako všichni muži před ní přešla na osmačtyřicetihodinový rytmus, přičemž si byla jistá, že plyne čtyřiaadvacet hodin. Na rozdíl od mužů však měla své vnitřní hodinky, které tomuto rytmu nepodlehly. Měsíčky Josii mátlly. Zdravý rozum jí říkal, že organismus je jistějším zdrojem informace než dojmy, pokoušela se je tedy korigovat podle fyziologie. Nakonec se jí kalendář popletl úplně.

Informace uváděné autorem a potvrzené mnoha dalšími speology nevzbuzují pochyby, ale nevycházejí mimo rámec konstatování faktu. Zato já jsem při hledání nápadu na povídku pochopil, že je to velice důležitý fakt. Avšak existence zajímavého vědeckého faktu ještě nestačí; v povídce musí vystupovat lidé.

V opravdové povídce jsou lidé třeba k tomu, abychom mohli ještě jednou nahlédnout do hlubin lidské duše. Ve vědeckofantastické povídce to není nutné. V ní lidé hovoří jen proto, aby autor mohl co nejprístupněji uvádět vědecké koncepce. Pro pohodlí se koncepce dělí na věty, které jsou postupně vkládány hrdinům do úst. Redaktor populárněvědeckého časopisu, odborník v tom či onom oboru, jen málokdy bývá expertem v beletrii a lze ho snadno přesvědčit, že právě to je beletrie.

Tak to udělám.

Aby tato ještě nenapsaná povídka zaujala čestné místo na stránkách časopisu, je nejschůdnější učinit hrdiny vědce. Nejlepší je, když jeden z nich je šedovlasým profesorem, který ví všechno, a druhý – mladým vědcem, který zatím ještě všechno neví a proto klade otázky podle naší potřeby...

Po napsání tohoto úryvku jsem se zaradoval, jak rychle a energicky se mi podařilo uvést čtenáře do podstaty věci.

„Povšimněte si,“ pokračoval profesor a pohlížel na půvabné nožky kolem procházející aspirantky Niny Dudkinové „že v jeskyni je člověk zcela odtržen od dosavadního způsobu života. Jeho organismus vytvoří hodinky, ke kterým ho uzpůsobila příroda.“

„Máte pravdu,“ řekl Mehmed, který rovněž pohlížel na nohy aspirantky.

Nohy aspirantky bude třeba vyhodit. Ve vědeckofantastické literatuře mohou děti vznikat výhradně klonováním, být vytvořeny ve zkumavce, v nejhorším je přinese čáp, ale jakékoli náznaky na jejich vznik ortodoxním způsobem se pokládají za neetické.

„Není to důvod k zamyšlení?“ zeptal se šedovlasý profesor při pohledu na kolem projíždějící trolejbus.

„Zrovna dnes jsem celou noc na nic jiného nemyslel,“ odpověděl Mehmed. „Vždyť se dosud nenašel chybějící článek.“

„Ano, ještě nikdo nedokázal, že člověk pochází z opice,“ zavrtěl hlavou profesor při pohledu na...

Na co ještě může pohlížet, aby povídka byla literátstější?

...pohledu na žlutý list padající ze stromu.

„Mezi neoantropy, fyzicky nijak odlišnými od lidí, a jejich opičíme předky není přechodná forma,“ řekl Mehmed a odkašlal si.

„Mám sušený heřmánek,“ navrhl profesor. „Dvě lžičky do sklenice horké vody. Pomáhá.“ Poslední odstavec musí pryč, odvrací čtenářovu pozornost. Bude lepší, když to místo redaktora udělám já.

„A když se vrátíme k problému panspermie?“ uvažoval profesor. „Rozumný život nějak... dejme tomu v podobě zárodků, byl přenesen na Zemi? Nemám na mysli idealistické koncepce. Vždycky jsem byl a budu materialista.“

Dobře řečeno! Otevřeně a pevně!

„A na planetě, kde se narodili naši předkové,“ rozvinul profesoru myšlenku Mehmed, „trvá den osmačtyřicet hodin.“

„Musím okamžitě zatelefonovat svému příteli profesorovi Braunovi v saskatchewanské observatoři,“ řekl zaujatý profesor Syromatnikov. „Zabývá se studiem času oběhu planet v nám nejbližším hvězdných soustavách. Kdyby se podařilo najít takovou planetu...“

„A naše bratry v rozumu!“ zvolal Mehmed.

„Řekl bych spíš starší bratry, rodiče, prarodiče...“

Povídka může pokračovat, ale nemusí. Stejně víme, co bude dál. Profesor Syromatnikov se spojí se svým přítelem profesorem Braunem. V definitivní verzi zůstane profesor TerOvanesjan z Leninakanu, protože profesor TerOvanesjan se líp vyzná v době oběhu planet

než nějaký Braun. TerOvanesjan profesorovi odpoví, že poslední noc se setkal s velmi zajímavým úkazem: Jedna z planet soustavy Aldebaranu vysílá jisté zvláštní signály, které nemusí být přirozené. A právě tato planeta se otáčí kolem vlastní osy během osmačtyřiceti hodin.

V povídce bude lepší nedělat tečky.

Třeba je ta planeta opravdu naší vlastní...

Povídka se mi zalíbila. Doufám, že některý z mých kolegů ji dokončí a publikuje. Mně však přes všechny přednosti chybí v povídce akce.

Což ji tak zdramatizovat? Vnést náhodný prvek? Ve vědecké fantastice je to přípustné, samozřejmě pod podmínkou, že prvek nebude odpoutávat čtenářovu pozornost od hlavního tématu.

Vraťme se k povídce.

Vzpomínáte si, na co se díval profesor? Tak vidíte.

„Povšimněte si,“ pokračoval profesor a pohlížel na půvabné nožky kolem procházející aspirantky Niny Dudkinové, „že v jeskyni je člověk zcela odtržen od dosavadního způsobu života. Jeho organismus vytvoří hodinky, ke kterým ho uzpůsobila příroda.“

Nina se zastavila.

„Dobrý den,“ řekla melodicky. „Síním zasáhnout do hovoru?“

„Samozřejmě,“ přikývl profesor. „Mluvili jsme o tom, že osmačtyřicetihodinový rytmus speleologů dokazuje, že kolébkou lidí není Země. Že člověk je tady vetřelcem.“

„Příšerné!“ zvolala Nina. „Já taky?“

„Všichni,“ usmál se smutně Mehmed.

Nina se nelidsky zašklebila. Zdálo se, že zestárla o čtyřicet let.

„Bohužel,“ zachraptěla, „musím vás zlikvidovat.“

V ruce se jí zaleskl blaster.

„To nikdo nesmí vědět,“ řekla. „Tajemství panspermie musí zůstat tajemstvím!“

Vetřelec namířil (namířila) blaster na profesora, ale Mehmed se k němu (k ní) v poslední chvíli vrhl a brankářským skokem chytil mimozemšťana za ruku. Ten (ta) s křikem bojoval (bojovala) o blaster. V zápalu boje hlaveň zamířila na mimozemšťana. Ozval se výstřel. Pod nohama profesora a Mehmeda ležela hromádka šedého

popele. To bylo vše, co zůstalo z Rakryšinata Fe, třetího poručíka tajné stráže galaktické planety Epsilon.

Docela dobré! Povídka neztratila nic na své poznávací hodnotě a získala dynamiku. Ale chtěl jsem ještě něco. Podrobnosti, detaily, rušný obrat. Třeba tak:

„Škoda,“ vzdychl profesor. „Vždycky mi připadala taková má...“

„Ano,“ souhlasil Mehmed. „V podobě Niny Dudkinové se skrýval...“

„Kdo se skrýval v mé podobě?“ ozval se za nimi melodický hlas.

Vědci se ohlédli.

Za nimi stála usmívající se Nina.

„Vy...vy... žijete?!“ zvolal profesor a pohlédl na hromádku šedého popela.

„Ano,“ usmála se Nina a pohlédla šelmovsky na Mehmeda. „Musím tady zařídit ještě pár věcí.“

Mehmed zrudl.

Tak to bychom měli. Na povídce je třeba ještě pracovat. Což zavést strážce tajemství o trochu dříve? Ať sleduje naše hrdiny, odposlouchává jim hovory, ať pomalu nabývá podezření: lidé už vědí! A jakmile je všechno jasné, vytáhne ten svůj prokletý blaster... Jistě, bude potřeba najít zdůvodnění pro jeho zvláštní chování. Proč našim starším bratrům v rozumu není jedno, jestli víme o pravlasti nebo ne? Dejme tomu, že se bojí, protože jsme příliš agresivní a bezohlední, a dokud se zabýváme válkami a atomovými bombami, nesmíme do galaktického společenství...

V tom okamžiku jsem zjistil, že se povídka mění v román s určitým občanským vyzněním. Ne, o román nepůjde. Ať tedy motivy zůstanou neznámé – kdo ví, o co mimozemšťanům jde.

Povídka je hotová, zbývá už jen mistrovskou rukou opravit rozdělovači znaménka a pomlčky...

A co by tomu řekl Lev Christoforovič?

Že mě to nenapadlo dříve! Lev Christoforovič Minc, veliký vědec, kterého jsem usadil v městečku Guslar Veliký, ještě neví, že pro

speleonauty má den osmačtyřicet hodin! Musí se to co nejrychleji dovědět... Zašli za vlastivědcem Sidjakinem.

První kráčel profesor Minc. Semišový kabát obepínal břicho, na pleši si pohrávalo podzimní sluníčko. Za ním šel jeho soused Kornelius Udalov s ohrnutým nosem, ředitel stavebního podniku.

Dům vlastivědce a fenologa Sidjakina by se nijak nelišil od ostatních domů v Holubí ulici, nebýt památkové tabulky. Tabulka se opírala o stěnu, oddělená od chodníku plůtkem. Do šedého mramoru bylo vytesáno zlatými písmeny: „V tomto domě žil od 12.1.1878 do 1.5.2012 vynikající vlastivědec, čestný občan města Guslaru Velikého Artemius Sidorovič Sidjakin.“

Sidjakin byl hluboce přesvědčen, že osud se neodváží vzdorovat mramoru a díky tomu se určitě dožije začátku jednadvacátého století. Tím spíše, že se narodil docela nedávno, ve dvacátém století, hned po revoluci. Místo na stěně, kde měla tabulka viset, bylo pečlivě vybělené a v rozích byly do poloviny zašroubovány mosazné starožitné vruty.

U otevřeného okna, osvětlený ostrou zubařskou lampou, seděl šedivý a majestátní muž se zrzavým kocourem na kolenou. Sidjakin málokdy vycházel z domu, dával přednost tomu, aby pro rady chodili lidé za ním. Říkával: „Nemám právo odejít, lidé mě mohou potřebovat.“ A opravdu čekal, až mu z Městské rady přinesou rozhodnutí o udělení čestného občanství.

Při pohledu na lidi, kteří se zastavovali před památkovou tabulkou, si Sidjakin začal pročesávat šedivé, husté, avšak bohužel umělé vlasy. Pochopil, že jdou za ním, sice ne s rozhodnutím, ale pro radu. V souvislosti s ekologickými boji za vlastivědcem často někdo chodil – z novin, pak zase ze školy, někdy dokonce z kraje.

„Jak se vám daří?“ zeptal se Minc a usedl na taburet pro hosty, na který hostitel ukázal.

Udalov mu stál za zády. V pokoji vlastivědce, ověšeném rohy kopytníků, pohledy na Guslar a grafickými portréty majitele domu, se hosté cítili nesměle. Pokud jde o grafiku, stařík se ji naučil v přesvědčení, že takové portréty vydrží déle.

„Jsem unavený,“ řekl Sidjakin. „Stáří. Včera jsem oslavil stodesáté narozeniny. Popili jsme, potančili.“

Sidjakin po očku pohlédl na návštěvníky – věří nebo ne? Návštěvníci zdvořile přikývli. Stařík pochopil – nevěří, ale potřebují ho.

„Čím posloužím?“ zeptal se, aniž přestal hladit kocoura.

„Potřebujeme jeskyni,“ řekl profesor Minc. „Hlubokou. Čím blíž Guslaru, tím líp.“

„Jeskyně nemáme,“ odpověděl Sidjakin a pokýval sněhobílou lví hřívou, bohužel umělou.

„Říkal jsem to,“ prohlásil Udalov. „Musíme jít na Krym.“

„K čemu potřebujete jeskyni?“ otázal se Sidjakin.

„Jeskyni potřebujeme pro velice důležitý pokus, který může rozhodnout o osudu celého lidstva.“

„Pojedeme na Krym,“ opakoval Udalov. „Tam je i moře a teplejší podnebí.“

„Jaké může být v jeskyni podnebí?“ ušklíbl se Minc.

„Nezapomínejte,“ odporoval Udalov, „že my, kontrolní skupina, budeme sedět nahoře a posílat vám jídlo.“

„Jaký je to pokus?“ zajímal se Sidjakin.

„Nic pro vás,“ řekl Udalov. „Stejně tady jeskyně nejsou.“

„O tom, jestli jsou tady jeskyně nebo ne, rozhodují já,“ řekl vlastivědec.

„Ukázalo se,“ vysvětlil Minc, „že lidstvo se nenarodilo na Zemi, ale na docela jiné planetě.“

Sidjakin se nasupil. Kocour prskl. Minc pokračoval. „Francouzští speleologové zjistili, že lidský životní cyklus trvá osmačtyřicet hodin. To znamená, že lidé kdysi žili na planetě, kde je den dvakrát delší než na Zemi. Právě odtud kdysi dávno přišli první lidé.“

„Francouzi?“ zeptal se Sidjakin nedůvěřivě.

„Nejen Francouzi. Všichni lidé. Včetně Číňanů.“

„Pokud se týče Francouzů, je to možné,“ řekl Sidjakin. „Jedí záby. Ale Rusové jsou odtud. To vím určitě.“

„Nepotřebujeme názor,“ přerušil ho Minc. „Potřebujeme jeskyni, ve které můžeme pokračovat v pokusu.“

„Zbytečné řeči,“ trval na svém Sidjakin. „Rusové vždycky žili na Zemi. Už před mongolsko-tatarským nájezdem.“

A gestem ukázal návštěvníkům dveře.

Na ulici se na chvíli zastavili před památkovou tabulkou. Udalov vzhlédl k oknu, setkal se s ostrým pohledem zpoza záclony a hlasitě řekl:

„Ne, Sidjakine, čestným občanem se nestaneš.“

Okno se zabouchlo.

Neuspokojení výzkumníci se vrátili domů. Rozhovor se Sidjakinem škrtl poslední nadějí. V Guslaru Velikém můžou spoléhat na podporu veřejnosti a nezištnou pomoc mládeže, ale pochybovali, že obyvatelé Krymu budou sdílet jejich nadšení.

Na Mince byl žalostný pohled.

„Netrapte se,“ řekl Udalov. „Něco mi říká, že hned někdo zaklepe na okno a řekne: Máme jeskyni!“

Minc se smutně usmál.

Někdo zaklepal na okno. Za ním stál vlastivědec Sidjakin v tmavém plášti až na paty a v zaječí čapce naražené až k očím. Vlasy mu padaly na červenou mohérovou šálu.

„Dlouho jsem přemýšlel,“ řekl Sidjakin, „a dospěl jsem k závěru, že je třeba vás odhalit. Vás i vaše Francouze.“

„Bože,“ vzdychl Minc. „A my jsme se domnívali, že jste nám přinesl jeskyni.“

„Jeskyně bude,“ řekl Sidjakin. „Ale v jeskyni budu já.“

„Cože?“ podivil se Minc.

„Půjdu do jeskyně a dokážu vám, že na rozdíl od některých jiných já osobně jsem odtud. A že můj rytmus je čtyřiadvacet hodin. Můžete informovat tisk.“

Sidjakin sáhl do kapsy a vytáhl odtud zažloutlý papír.

„Tady jsou souřadnice. Doufám, že jste slušní lidé a rezervujete mi v jeskyni místo.“

Minc už natahoval ruku pro papír, ale v posledním okamžiku ucukl.

„Ne,“ řekl. „S tím nemůžu souhlasit. Ve vašem věku je pobyt v jeskyni naprosto vyloučen.“

„Udělám určitá opatření,“ prohlásil rozhodně Sidjakin. „Kromě toho jsem na tom lín, než některým lidem připadá.“

Za šest dní začaly práce v Černém Jaru, hluboké, osikami zarostlé rokli, která se táhne skoro až k jezeru Kopenhagen. Od rána

tam jezdily nákladáky plné beden, klecí a krabic vydávajících nej-různější zvuky. Za nákladáky jel jeřáb a slonice Máhárání z kočov-ného cirkusu. Za nimi na kolech i pěšky táhla veřejnost. Kráčeli pio-nýři, kroužek mladých vlastivědců, společnost přátel divadla, sbor důchodkyň a žáci průmyslovky.

Když skončila cesta, nákladáky vyložili a mládež nesla dál bed-ny a koše v rukou. Sidjakina spustili z vrtulníku hasičů. Seděl klidně, měl s sebou ošetřovatelku, která mu měřila tep. Sidjakin četl článek v guslarských novinách. Nebyl spokojen, protože v celém článku ho ani jednou nenazvali čestným občanem.

Do jeskyně nikdo nevstoupil od doby, kdy ji v polovině minulé-ho století opustil šlechtetný zbojník Peťa Krev na Zemi. Schovával tam lup ukradený boháčům, který potom rozdával těžce pracujícím sedlákům. Sidjakin o tom napsal do krajských novin a dožadoval se, aby v jeskyni vzniklo muzeum Peťky Krev na Zemi.

Před vstupem do jeskyně profesor Minc a vlastivědec Sidjakin poskytli tisku poslední rozhovor. Jako první promluvil Minc.

„Je nepochybné,“ řekl, „že lidé sem kdysi přišli z jiné planety. Astronomové ji jednou objeví. Nyní je nejdůležitější něco jiného: kdo provázel člověka při přesídlení na naši planetu? Jsem hluboce přesvědčen, že mezi ptáky a zvířaty, která sestoupí společně se mnou do jeskyně, určitě bude tvor, jehož cyklus bude čtyřicet osm hodin. Tak bude spor o to, které zvíře je nejlepším přítelem člověka, vyře-šen přirozeným způsobem.“

„Ať žije Lev Christoforovič!“ zvolal Kornelius Udalov. „Dob-rovolně nás opouští na tři měsíce, aby zjistil vědeckou pravdu!“

Ozval se potlesk. Přerušil ho vlastivědec Sidjakin. Čněl nad zá-stupem, navlečen v ohromném kožichu, válenkách a zaječí čapce, přestože byl teplý zářijový den.

„Profesor nejde sám,“ řekl stařík a uhlazoval si umělé bílé kníry. „S profesorem odcházím i já. Převzal jsem vedení expedice, abych dokázal, že jde o podvod! Za hranicemi se možná někteří lidé budou chvástat svým původem z jiné planety, ale já ani Triton to dělat ne-budeme!“

Ze širokého rukávu kožichu Sidjakin vytáhl svého zlého zrzavé-ho kocoura. Kocour mu vyskočil na rameno a vztyčil ocas.

Kolem už vřela práce. Do jeskyně spouštěli kontejnery a akvária. Byli v nich psi, slepice, krocani, karasi, tele, kůň Sivák, slonice Máhárání a mnoho dalších tvorů, kteří mečeli, kvičeli, štěkali a nechtěli opustit svět.

Potom sestoupil dolů profesor Minc v oranžové přilbě. Dohlížel na rozestavení klecí v tmavém podzemním dómu. Potom sestoupil pod zem vlastivědec Sidjakin s vaříčem, zápisníkem a balíčkem telegrafních blanketů. Tak začal tříměsíční bohatýrský podzemní pobyt profesora Mince a vlastivědce Sidjakina a jejich doprovodu. Nahoře zůstali strážci v čele s Udalovem. Spouštěli do jeskyně potravu a přijímali odtud deníky a telegramy. Šlehal je déšť, trápil mráz. Postupně jich ubývalo.

Vlastivědec kupodivu snášel pobyt pod zemí výborně. Mincovi nepomáhal, ale ani nepřekážel. Vedl samostatný deník.

Profesorova nálada se každým dnem horšila. Všechna zvířata včetně koně Siváka, kterému bylo v jeskyni těsno a hodně se bál, usínala, budila se a jedla, jako by v jeskyni vůbec nebyla. Ani stařík Sidjakin nezměnil svůj obvyklý životní rytmus. Každého dne ráno, přesně v osm, zatáhl za svůj vlastní provázek a ptal se nahoře, kdy dostane kefír a smetanu. Hned potom se ozvalo odporné mňoukání kocoura Tritona, který se dožadoval své smetany. A tak to šlo den za dnem. Sidjakin občas posílal z Hádu do Městské rady telegramy, ve kterých se ucházel o čestné občanství. Nelze vyloučit, že by pokus skončil fiaskem, nebýt náhody.

Přetrhlo se lano. Možná se přeřízlo o ostrý výstupek, možná nevydrželo podzemní klima. Stačí, že jednoho dne před svítáním si Udalov všiml, že lano volně visí v černém otvoru.

Bylo to potřeba řešit.

Udalov spustil do propasti provazový žebřík a sestoupil dolů. Z dálky doléhalo smutné řehání – to chtěl na svobodu kůň Sivák. Zabučelo tele...

Kornelius Udalov navázal lano a už se chtěl vrátit nahoru, když najednou zatoužil alespoň jedním očkem nahlédnout, jak se tam ubožákům žije. Zaclonil baterku rukou a opatrně došel do tábora. Okraje podzemního dómu mizely ve tmě.

Ihned zahlédl profesora Mince, který spal na polním lůžku přikrytý pláštěm a ve spánku vraštil vysoké čelo. Na druhém lůžku ležel vlastivědec přikrytý kožichem. Najednou se ozval stěží slyšitelný zvonek. Udalov ztuhl. Co tady může zvonit? Kožich, pod kterým ležel vlastivědec, se pohnul, vysunula se pleš a za ní bílá ruka svírající lví hřívu. Hříva přešla na pleš. Volná ruka vklouzla do válenky a zvonek utichl. Udalov pochopil, že vlastivědec má ve válence budík. „Vstávej, lenochu!“ ozval se vlastivědcův šepot. Válenka poskočila a vyhodila na kamení kocoura Trifona. Kocour uraženě zamňoukal. Začínal nový den. „Vstávej!“ opakoval vlastivědec. „Nebo to Minc uslyší.“ Udalov vystoupil nahoru a napsal všechno profesorovi. Večer téhož dne obdržel krátkou odpověď: „Budík zneškodněn. Pokus pokračuje. L.Ch.“

Minc vzal vlastivědci budík a schoval ho do skuliny ve skále. Sidjakin nejenže přešel na osmačtyřicetihodinový den, ale záhy až na sedmdesátihodinový. Udalov tuto skutečnost před veřejností neskrýval. Celé město vědělo, že Sidjakin nejenže přišel z jiné planety, ale dokonce z jiné, nám naprosto cizí galaxie. A Minc uskutečnil svůj veliký objev. Našel nejlepšího přítele člověka, který spolu s ním dorazil z hvězdných dálav na Zemi. Byl jím kocour Trifon. Jakmile ho Sidjakin přestal budit, Trifon dokázal, že jeho den má mnohem více než čtyřiadvacet hodin.

...Tisíce obyvatel Guslaru Velikého, bez ohledu na snili a váníci, se sešlo před vchodem do jeskyně, odkud opatrně vytahovali všechny účastníky pokusu. Trochu se jim třáslы nohy a mhouřili oči, a jásos veřejnosti jim připadal příliš hlasitý.

Minc ustoupil skromně stranou a ponechal Sidjakinovi prostor pro projev.

Sidjakin vytáhl z kapsy papír a řekl:

„Drazí soudruzí! Věda Západu se zkompromitovala. Tady mám deník, kam jsem každodenně zapisoval datum. Můžete ho porovnat s kalendářem a přesvědčit se, že právě já jsem opravdovým Pozemšťanem.“

„Kolikátého je dnes?“ zeptal se Kornelius Udalov.

„Devátého listopadu!“ řekl Sidjakin.

Veřejnost se rozesmála – končil prosinec. Pověděli to vlastivědci.

„To není možné!“ zvolal Sidjakin a podlomily se mu nohy.

Zatímco lékaři křísili staříka valeriánskými kapkami, vystoupil na tribunu profesor Minc.

„Byli tři,“ prohlásil Minc, když utichl bouřlivý potlesk. „První byl člověk...“ s těmito slovy se ohlédl na Sidjakina. „Druhý byl...“ profesor udělal pauzu a všichni spatřili, že kocour Trifon, jako by rozuměl, co se od něho očekává, se začal protahovat: „Kocour!“

„Nedělej zvířeti hanbu!“ volal ze sanitky vlastivědec. „Je naše, naše!“

„Kdo byl třetí?“ zazněla z davu otázka.

Minc vytáhl z kapsy krabičku od zápalek a pootevřel víčko. Vyskočil černý bod a zapadl do sněhu.

„Jaký bych byl vědec,“ řekl Minc, „kdyby mé pokusy nezahrnovaly všechny živé tvory blízké lidem i kočkám. Tato blecha žila na Trifonovi. To je biologická triáda mimozemšťanů!“

„Trifone, zrádče, zabiju tě!“ zuřil vlastivědec.

Nikdo ho však neposlouchal. Guslar Veliký triumfoval. Konečně v něm byl skutečně skutečně veliký objev. V tom okamžiku jsem se vzpamatoval a pochopil, že jsem se nechal unést. Pachatele to táhne na místo činu, spisovatele na prošlapané stezky. Takové úsilí jsem vložil do napsání skutečné vědeckofantastické povídky, a skončilo to dalším guslarským příběhem. A jakým! Experiment, uskutečněný profesorem Mincem, je antivědecký, nezapojilo se do něho mnoho potenciálních mimozemšťanů. Vlastivědec Sidjakin je zbytečný. Mnohem zajímavější by byl popis života v táboře, každodenní výzkumná práce...

Ještě předtím, než jsem odnesl povídku redaktorovi, jsem pochopil, co jí schází – šťastný konec. Proto jsem dopsal toto:

„Co může město pro vás udělat?“ otázal se soudruh Běloselskij, když přišel profesorovi stisknout ruku.

„Mám prosbu,“ usmál se Minc. „Bylo by možné udělit vlastivědci Sidjakinovi čestné občanství Guslaru Velikého?“

„O tom už bylo rozhodnuto,“ odpověděl Běloselskij, také s úsměvem.

Tím skončil onen velký den.

Podle mého názoru je to výborné vyprávění.

Závěrem se chci ještě zeptat čtenářů, kteří se zabývají astronomií. Neznáte náhodou nějakou planetu, která se otáčí kolem své osy jednou za čtyřicet osm hodin?

Každý spisovatel v hloubi duše touží stát se prorokem.

1986